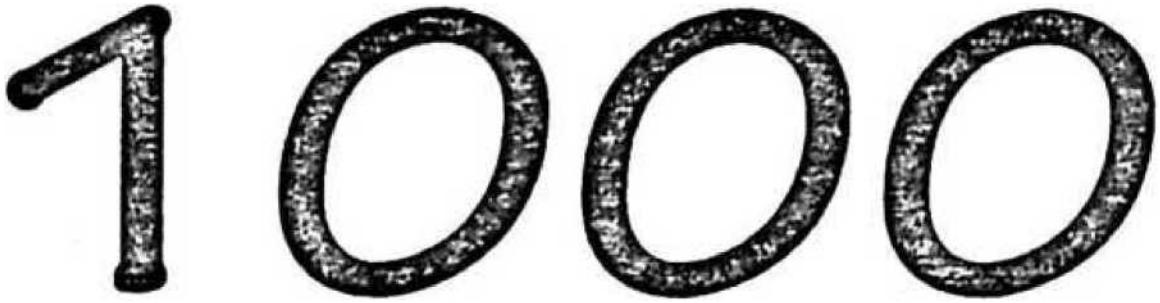

1000 de erori din „cultura generală” Incredibil, dar adevărat!

Christa Poppelmann

ISTORIE ŞI POLITICĂ

Despre mamuţi şi picturi rupestre

în epoca de piatră oamenii locuiau în peşteri

■ Oamenii locuiau în colibe şi în corturi. Peşterile, pe care le pictau cu scene de vânătoare şi reprezentări de animale, erau folosite numai pe post de locuri de desfăşurare a ceremoniilor ritualice. Se înţelege, desigur, că ei îşi construiau locuinţele de cele mai multe ori sub stâncile ieşite în relief, la intrarea în peşteri. Cele mai îndrăgite locuri erau cele protejate, spre sud, unde oamenii aveau parte de mai mult soare şi de unde puteau supraveghea bine împrejurimile.

Strămoşii noştri nu locuiau în copaci

■ Intre timp, s-a afirmat adeseori că oamenii nu au evoluat din maimuţe,ci au doar strămoşi în comun. Cu aceşti strămoşi se identifică însă mici mamifere, care locuiau şi se hrăneau cu insecte din acel spaţiu.

Cercetătorii consideră că odată cu coborârea din copaci s-a efectuat un pas decisiv al evoluţiei. Acest habitat oferea pe de-o parte o bună protecţie, iar pe de altă parte era pretenţios din punct de vedere tehnic, astfel încât şi-au dezvoltat aptitudini şi mâini articulate. În timp ce strămoşii oamenilor au părăsit din nou lumea pădurii, unele specii de maimuţe trăiesc încă la fel de bine numai în vârfuri de copaci.

Neanderthalii trăiau în Europa Centrală

■ Această denumire a fost dată după Neanderthal – din apropierea zonei Düsseldorf — unde, în anul 1856, au fost găsite într-o varniţă primele relicve de oase ale

acestei specii de om primitiv.Totuşi, nean- derthalii nu locuiau numai în acea arie geografică, ci în întreaga Europă de Sud şi Centrală (cu excepţia Alpilor), Africa de Nord şi

Asia de Sud-Vest. Cauzele dispariţiei ncan- derthalienilor sunt o enigmă pentru cercetători. Probabil că nu s-au amestecat deloc, sau prea puţin, cu strămoşii oamenilor de azi, care au apărut în urmă cu 40.000 de ani, în Europa. Cert este că neanderthalii erau mult mai puternici decât omul modern şi dezvoltati asemănător din punct de vedere cultural.

Mamuţii erau cele mai mari animale care au trăit în epoca de piatră

■ Mamuţii lăţoşi populau Europa în perioada glaciară a evoluţiei geologice. însă, în perioada caldă, în Europa Centrală au existat alte animale mai mari decât mamutul. Un schelet complex a fost găsit într- o carieră de marnă, în landul Saxo-nia Inferioară. Probabil că elefanţii eurasiatici au fost primele specii de animale care au dispărut, fiind vânaţi de oameni.

Australia a fost ultimul continent populat

■ Strămoşii omului modern trebuie să se fi găsit mai devreme în Australia decât în Europa, adică în urmă cu aproximativ 60.000 de ani, în timp ce în zona nordică a Alpilor abia în urmă cu aproximativ 40.000 de ani. Ultimul continent populat de oameni a fost America, în urmă cu 15.000 până la 20.000 de ani. Fără îndoială, omul Homo sapiens a fost „pionier” în Australia şi în America, în timp ce Europa şi Asia erau deja populate de câteva sute de mii de ani de Homo erectus care, totuşi, după studiile de azi, ar fi fost deja morţi.

Arta oamenilor preistorici era una primitivă

■ Toţi oamenii de stiintă au de-clarat ca fiind falsuri moderne acele picturi pe care un arheolog amator spaniol le-ar fi descoperit într-o peşteră din Altamira, în anul 1879. Oamenii de ştiinţă sunt de părere că oamenilor din epoca de piatră le era imposibil să creeze asemenea opere de artă. Intre timp, această părere s-a schimbat mult. Istoricii de artă au diferenţiat mai multe genuri ale picturilor rupestre. În timp ce

picturile din Altamira (sec. 13-12 î.Hr.), cu complexele lor scene de vânătoare aparţin aşa-numitului stil levant, mai vechile picturi din peştera Lascaux (sec. 17-15 î.Hr.) au fost socotite drept picturi aparţinând stilului animalelor mari.

Mamuţii aveau o blană brun-roşcată

E3 Doar mamuţii care au trăit în timpul erei glaciare (începând cu anul 90.000 î.Hr.), şi au dispărut în jurul anului 8.000 î.Hr., aveau părul creţ şi o blană deasă. În Siberia s-au găsit cadavre îngheţate ale acestor uriaşi. Culoarea blănii lor varia de la blond până la maro închis. Cea mai comună era nuanţa de oranj-ma-roniu. Cercetătorii au speculat că pigmentul de culoare a blănii de mamut s-a schimbat de-a lungul mileniilor. Speciile de mamut care au trăit în timpul micii ere glaciare nu aveau deloc blană.

Despre roţi şi săbii

Europa Centrală a fost înainte acoperită de păduri bogate

■ Această afirmaţie este valabilă pentru perioada cuprinsă între 8000 î.Hr. şi 1000 d.Hr. înainte însă, în timpul erei glaciare, strămoşii noştri îşi duceau existenţa ca vânători, într-un peisaj asemănător cu cel

de tundră. Purtau haine din piele, ca şi indienii, locuiau în colibe şi în corturi, vara se mutau spre nord, la marginea Gletscher-ului, şi iarna se mutau înapoi, spre sud. Odată cu extinderea treptată a pădurilor, datorată încălzirii, oamenii au fost nevoiţi să îşi reorganizeze întreaga cultură şi să îşi schimbe radical stilul de viată.

Arta tatuajului provine din Pacificul de Sud

■ „Otzi" (cca. 330 Î.Hr.) era tatuat, încă de pe timpul egiptenilor se cunosc tatuaje vechi de aproape 4.000 de ani. Faraonii foloseau frunzele de iederă drept motive pentru tatuajele lor, însă şi reprezentări ale animalelor erau îndrăgite de aceştia. Poporul scoţian folosea tatuajele atât de mult, încât tot corpul le devenise albastru. Şi în Japonia exista o veche tradiţie a tatuajului. Arta de a injecta cerneală în piele a fost întâlnită pe glob în diverse culturi care nu aveau vreo legătură între ele. însă, în epoca modernă, marinarii europeni au adus

obiceiul tatuajului din Pacificul de Sud.

Stonehenge a fost un sanctuar al celţilor

B Este cert că sanctuarul a apărut cu mult înaintea perioadei celtice, chiar dacă mulţi druzi moderni încă se strâng la o întrunire ezoterică în jurul Stonehenge-ului. Originile se găsesc în perioada neolitică, în jurul anului 3200 î.Hr. Cele două mari pietre dispuse circular trebuie să fi fost ridicate între anii 2200 şi 1800 î.Hr. Cele mai vechi urme care să confirme întrebuinţarea Stonehen->

ge-ului ca loc de înmormântare, ca loc de reunire şi eventual şi ca ob- scrvator astronomic datează aproximativ din anul 1400 î.Hr. – deci cu aproape 1.000 de ani înainte ca celţii să fi ajuns pentru prima oară pe insulele britanice.

Arta tatuajului provine din Pacificul de Sud

B Construcţiile din megalit există în Malta, Bretania şi Marea Britanic. începând cu anul 4500 Î.Hr., cultura mcgalitului s-a răspândit de pe ţărmurile Mării Mediterane

în toată Europa Occidentală. Se întâlneau construcţii de megalit în Malta, Peninsula Iberică, Franţa, Be-nelux, Marea Britanic, Scandinavia şi în depresiunea nordică germană până la Oder. Acolo s-au săpat sute de morminte dolmen, dintre care multe au fost distruse în secolul XIX. Aceste uriaşe morminte nu erau construite pentru distinşii şefi, ci erau morminte comune pentru sute de oameni.

Cea mai importantă descoperire a fost roata

Bl Descoperirea majoră a omenirii a fost toporul. Oricât dc primitivă ar fi fost prima unealtă conceputa dc om, cu aceasta se obţinea o ardere iniţială. Chiar dacă la început oamenii au folosit numai unelte descoperite din greşeală, ulterior, ei au fabricat unelte şi aparate care aveau un scop precis. Multe culturi au reuşit să supravieţuiască şi fără roată. De exemplu, roata nu a servit la construirea piramidelor egiptene şi nici la cea a Stonehenge-ului.

Agricultura şi creşterea vitelor s-au dezvoltat acolo unde împrejurările au fost în special favorabile

■ Agricultura şi creşterea vitelor s-au dezvoltat acolo unde condiţiile de trai nu erau favorabile pentru culegători şi vânători. Ceea ce retrospectiv ni se pare un pas înainte, a apărut atunci pur şi simplu din necesitate. în Orientul îndepărtat, acolo unde îşi are originile agricultura, mâncarea culegătorilor şi a vânătorilor s-a redus substanţial în jurul anului 10000 î.Hr., odată cu grava schimbare de climă, care a început la sfârşitul epocii glaciare.

Primul metal prelucrat a fost bronzul

■ Primele obiecte metalice de artă au fost din cupru. De 12.000 de ani a fost finisat prin batere şi, începând aproximativ cu anul 3500 î.Hr., a fost chiar şi topit. De exemplu, Otzi – care a trăit în jurul anului 3300 î.Hr. — avea un topor turnat din cupru, cu care şi-a pregătit lemnul pentru arc. însă cuprul este un metal maleabil, motiv pentru care uneltele obţinute din cupru se tocesc repede, între timp, unii cercetători vorbesc despre epoca de cupru ca fiind epoca

de tranziţie între epoca de piatră şi epoca bronzului. Aceasta ţinea, în funcţie de regiune, undeva între secolele 18-3 î.Hr.

Despre germani şi indo-germani

Descoperirea fierului a revoluţionat războiul

■ Armele nu ocupau primul loc. Mai important este că trecerea de la bronz la fier a făcut multe popoare independente de exportul de staniu. Germanii ştiau să folosească staniul; de altfel, în timpul epocii fierului, aceştia au cunoscut un mare avânt economic. Dar şi meşteşugul şi agricultura, mai ales plugăritul au fost revoluţionate, deoarece brăzdarele şi uneltele erau acoperite cu bronz. Noua calitate a armelor juca, dimpotrivă, un rol secundar.

în istoria timpurie, germanii forjau cel mai bine fierul

■ Chinezii au fost primii care încă din secolul 6 î.Hr. au reuşit să prelucreze otelul. Aceştia au obtinut tem-»

> >

peraturi mai mari datorită faptului

ca îşi încălzeau sobele cu cărbune şi nu cu lignit, aşa cum încălzeau europenii şi orientalii. Astfel puteau să lichefieze minereul de fier şi apoi, printr-o trecere bruscă la rece, puteau să îl oxideze. Aruncând o privire asupra spaţiului european-oriental ne dăm seama că germanii erau într- adevăr cei mai buni fierari. Ei ştiau până şi faptul că azotul întăreşte fierul. După cum spune legenda, Wieland şi-a făurit o sabie din pilitură de fier, pe care anterior o dădea gâştelor să o mănânce (deoarece excrementele acestora conţineau azot).

Multe bijuterii indică decadenţa

■ Ceea ce i-a uimit pe romani în momentul întâlnirii cu nemţii şi cu celtii nu a fost că aceşti barbari sălbatici purtau bijuterii ci, de fapt, că bărbaţii purtau mai multe decât femeile. Nu era vorba în niciun caz de o pradă pusă la vedere. Standardele artistice ale bijutierilor germani şi celti erau foarte ridicate. Nivelul german al prelucrării aurului era unul foarte avansat.

Indo-germanii au fost un popor

■ Indo-germanii, care în prezent sunt mai degrabă numiţi indo-europeni, pot fi puşi împreună numai ca un grup vorbitor de aceeaşi limbă. E posibil să fi existat un popor care vorbea o limbă originară indo- germană. Aici se poate vorbi despre kurgan, din zona sudică a Rusiei. În secolul 3 î.Hr., din această zonă s-au extins limbile şi cultura indo-europene spre Europa şi India. Ceea ce nu se ştie este dacă această extindere a fost rezultatul migrării indo-europenilor primitivi sau s-a produs doar datorită transmiterii limbii şi culturii.

Indo-europenii au cucerit Europa

■ în jurul anului 2000 î.Hr., în Europa Centrală a pătruns un popor pe jumătate nomad, care a adus cu sine o limbă şi o cultură indo-euro- peană de care aparţine, de exemplu, structura socială ierarhizată. Unul dintre centrele lor se presupune că ar fi fost regiunea Saxonia — Thurin-gen. Este posibil să fi ajuns până la Rin. Nu se ştie cât la sută a fost cucerire şi cât la sută o înaintare paşnică. Nou-veniţii şi-au impus cu siguranţă limba, dar în schimb au suportat preluarea stilului de viaţă al băştinaşilor. Europa Occidentală a fost indo-europenizată abia în jurul

anului 500 î.Hr., prin intermediul extinderii teritoriale a celţilor.

Toate limbile sunt indo-europene, în afară de finlandeză şi ungară

■ Mai există câteva excepţii. Basca – limbă înrudită cu finlandeza – care este încă o relicvă a timpului preeu- ropean, respectiv malteza – o limbă semită cu etimologie arabă şi turcă.

Nemţii îşi au originea din germanici

■ Printre alţii. în perioada dintre anii 2000 şi 500 î.Hr., pe teritoriul Germaniei de astăzi s-au dezvoltat trei limbi şi sfere culturale. De sfera germană aparţinea zona nordică a Germaniei până la graniţa dintre Dortmund şi Berlin, sferă ce cuprindea atât Danemarca, cât şi partea sudică a Suediei. Pe de altă parte, zona sud-centrală a Germaniei era parte componentă a spaţiului cultural celtic, care se întindea de la Burgundia până la Carpaţi. O fâşie îngustă din zona de nord-vest se identifica cu cultura lausitzer, care a luat naştere din rădăcini ilirice şi care cuprindea Polonia, Ungaria şi Slovacia. Ţinând cont de această clasificare, toţi imigranţii care au urmat au avut un rol insignifiant.

Despre Hammurapi şi Semiramis

Oraşele-state sumeriene au fost subjugate de cuceritori semiţi

■ Regii oraşelor-state sumeriene s-au străduit în secolul 3 î.Hr. să asimileze poporul semit nomad, pentru a-şi consolida imperiul prin sporirea forţei de muncă şi a numărului de soldaţi. Pe lângă aceasta, atacurile nomazilor reprezentau un pericol constant asupra satelor. Cu timpul însă, poporul semit a devenit atât de puternic încât şi-a impus limba. Oricum, în plan cultural nu a existat nicio ruptură.

Regele Hammurapi a emis un cod de legi revoluţionar

■ Codul regelui babilonian Hammurapi (1728-686 î.Hr.), care a fost scrijelit pe coloane de bazalt, este cel mai cuprinzător cod de legi al istoriei vechi şi are o impresionantă secţiune dedicată dreptului civil. Dreptul penal formulat după principiul „Ochi pentru ochi” nu a reprezentat nicidecum un progres, cum s-a crezut mult timp. Se ştie, de altfel, de existenţa codului de

legi al regelui Urnammu din Ur, care a apărut în anul 2.000 î.Hr. Acesta aplica vătămări corporale şi contravenţii şi recurgea chiar şi la pedeapsa cu moartea (mai rar decât o facea Hammurapi).

Belsazar a fost regele Babilonului

■ în Cartea lui Daniel din Vechiul Testament se vorbeşte sugestiv cum conducătorul Babilonului a văzut pe perete o scriere de ameninţare, care începea cu vorbele „MeneTekel”şi în care îi era prezis sfârşitul. Cucerirea Babilonului de către regele persan Kryos (a domnit între anii 559-529 î.Hr.) este confirmată de

faptul că locuitorii Babilonului salutau bucuroşi, cu ramuri verzi. Belsazar a fost omorât cel mai probabil de propriul său popor. Totuşi, el nu a fost regele Babilonului, ci numai un administrator al statului, în numele tatălui său (regele Nabonid), care era atât de dispreţuit încât timp de 11 ani nu a putut.fi văzut în capitala sa.

Nabucodonosor al IMea a cucerit Israelul

■ în anul 587 î.Hr., regele babilonian Nabucodonosor al Il-lea a cucerit imperiul condus de Iuda şi a obligat locuitorii la „exilul babilonian”.

După moartea regelui israelit Solomon (965-926 î.Hr.), regatul a fost împărţit. Zona de nord a imperiului s-a numit în continuare Israel, în timp ce zona mai mică din sud se numea Iuda şi avea Ierusalimul drept capitală, întrucât mari teritorii erau cuprinse în domeniul regelui Iuda. Israelul nu mai exista în timpul regenţei lui Nabucodonosor (care a condus între 605562 î.Hr.). Imperiul a fost devastat de asirieni în anul 732 î.Hr.

Prostituţia de la templu era tipic babiloniană

■ Prostituţia de la templu a existat şi în alte culturi, ca de exemplu în Grecia. Templul Afroditei din Corint trebuie să fi fost stăpânit de 1.000 de prostituate. Totul în beneficiul templului. Desigur, prostituatele de la templu erau sclave – în comparaţie cu Babilonul unde, după cum Herodot relata indignat, fiecare femeie trebuia ca odată în viaţă să se culce cu un străin în templul Ischtar şi să dăruiască templului tot ceea ce încasa. Grecii şi evreii considerau această practică drept otrava imoralului.

Contribuţiile sociale sunt o invenţie a vremurilor moderne

■ Acestea se regăsesc încă din perioada veche a istoriei. Din manufacturile antice persice ale împărăţiei aflăm că muncitorii (bărbaţi şi femei) primeau plata fără întrerupere în caz de boală, concediu de maternitate şi ajutoare de la moaşe angajate de stat. Femeile şi bărbaţii erau plătiţi la fel, această regulă aplicându-se atât în cazul simplilor muncitori, cât şi în cazul celor care dădeau ordine.

Despre piramide şi faraoni

Regii egipteni se numeau faraoni

■ Fiecare rege egiptean avea mai multe prenume, dar faraon nu se regăsea. Abia în secolul XIV î.Hr., poporul de rând a început să numească palatul regal, curtea princiară şi pe însuşi rege cu noţiunea de „faraon” (casă mare), aşa cum şi Papa şi întregul său colectiv de putere se intitula „Sfântul Scaun”. În acest timp, israeliţii prizonieri au preluat termenul de faraon pentru rege şi îl asimilau, ca fiind titlul regelui, în tot ceea ce scriau. în anul 950 î.Hr. termenul de faraon a devenit titlul oficial al conducătorului egiptean.

Keops a fost îngropat în piramida Keops

■ Marea piramidă adăposteşte de fapt două cavouri. Unul se află, ca şi în alte piramide, sub clădire. Cel de-al doilea se găseşte la o înălţime de aproximativ 42 m şi este înconjurat de mai multe camere mici şi puţuri de mină, care nici până în prezent nu sunt descoperite în totalitate. în camerele neîmpodobite, cercetătorii au găsit un sarcofag greu şi neterminat din granit roz, în care nu s-a aflat niciodată un cadavru. Oricum, nu se ştie dacă Keops a fost îngropat într-un loc ascuns sau a fost implicat într-un ritual de înmormântare în urma căruia cadavrul i-a fost pierdut.

Piramidele au fost construite de sclavi

■ Pentru construirea piramidelor a fost mobilizat poporul egiptean. în fiecare vară, în perioada când Nilul inunda câmpiile (din iulie până în octombrie), muncitorii reuşeau să îşi câştige existenţa. în schimbul muncii depuse primeau adăposturi pe gratis, hrană şi chiar o mică plată. Pe lângă acestea, lucrul la ridicarea de piramide era considerat drept o

îndatorire faţă de zei. Cercetătorii pun preţ pe faptul că, la construirea unei piramide, în timpul sezonului de construcţii erau angajaţi zeci de mii de astfel de muncitori. Pe lângă aceştia, cu siguranţă au mai fost alte câteva sute de muncitori calificaţi.

Piramidele arată în prezent ca acum 4.500 de ani

■ Vechii egipteni ar descrie starea actuală a piramidelor ca fiind extrem de sărăcăcioasă. Iniţial, piramidele au fost decorate cu plăci albe, din piatră de var, poleite. Martorul ocular antic se exalta având în lumina Lunii ceva asemănător cu interiorul unui cristal strălucitor. în plus, vârful era acoperit cu aur. Atunci când razele Soarelui băteau în acest vârf se credea că este o legătură directă între cer şi pământ, respectiv între zeul Soarelui şi rege. Asemenea vârfuri aurite se întâlneau şi la obeliscuri.

Sfinxul reprezintă o figură feminină

■ Sfinxul egiptean este reprezentarea unui faraon cu corp de leu -fără îndoială al faraonului Chephen (2522-2489 î.Hr.), deci o figură

masculină. Probabil că sfinxul îl reprezintă pe faraon în calitatea sa de zeu al Soarelui (Re). Sfinxurilc construite mai târziu – din Karraic şi Luxor – au capete de berbec, ca

la noul zeu suprem Ammon. însă, în mitologia greacă, sfinxul este un monstru, jumătate femeie, jumătate felină prădătoare. Şi sfinxurilc hiti-ţilor erau de genul feminin.

Mormintele faraonilor din Valea Regilor erau bine ascunse

■ Mormintele faraonilor din imensele piramide erau prădate dc hoţii de morminte, în ciuda chepengelor şi culoarelor secrete. De aceea, în secolul 16 î.Hr., faraonii şi-au mutat locurile de morminte în strâmta şi' întortocheata „Vale a Regilor". La început se credea a fi un loc secret. Mormintele au fost lucrate în stâncă, la o înălţime de aproximativ 30 m. Totuşi, la puţin timp, cei care îşi construiau mormintele în Valea Regilor au decis să lase mormintele la nivelul solului, iar intrările fastuoase şi ornamentate să fie supravegheate permanent. Insă, nici jumătate din ambele tehnici nu au fost aplicate împotriva hoţilor de morminte.

Tutankamon avea un mormânt măreţ

■ Tânăr şi oarecum lipsit de importanţă, conducătorul Tutankamon este îngropat în singurul mormânt care nu a fost prădat. în plus, mormântul era mai degrabă unul modest şi mic, care a rămas neobservat tocmai din această cauză. Ştiindu-se că a fost construit mai târziu, chiar peste intrarea fastuoasă spre mormântul lui Ramses al VI- lea (aproximativ 1144—1136 î.Hr.), se crede că amenajările din alte morminte erau şi mai preţioase.

Despre Hatşepsut şi Echnaton

Hatşepsut nu a fost singura faraoană

■ Au existat mai multe regine în Egipt. De exemplu, la

sfârşitul cele de-a sasea dinastii conducea Nito-kris (între anii 2184-1281 î.Hr.), iar la sfârşitul celei de-a 12-a dinastii conducea Nefru-Sobek (între anii 1790-1785 î.Hr.). Chiar şi una dintre fiicele lui Echatos trebuie să fi deţinut regenţa pentru scurt timp. Dar Hatşepsut (a domnit între anii

1490—1468 î.Hr.) a fost singura care a lăsat posterităţii monumente proprii ce conţineau toate însemnele faraonilor — chiar şi barbişonul curbat.

Hatşepsut a fost omorâtă de succesorul ei

■ Iniţial, regina Hatşepsut a fost tutorele nepotului minor şi a fiului ei vitreg Thutmosis al III-lea (a domnit între anii 1490-1436 î.Hr.). Cu toate acestea, mai târziu, după câţiva ani s-a încoronat singură regină. Thutmosis luase şi el parte la domnie, rămânând însă în umbra faraoanei. Multă vreme istoricii nu şi-au putut imagina cum un băiat energic şi tânăr s-a complăcut în această situaţie. Pe lângă aceasta, cum multe reprezentări ale lui Hatşepsut au fost distruse, s-a ajuns la concluzia că Thutmosis şi-a ucis mama vitregă. între timp s-a stabilit că, de fapt, reprezentările au fost distruse la mulţi ani după moartea lui Hatşepsut. Pentru un asasinat nu există niciun punct de reper.

Egiptul Antic reprezenta o deosebită forţă armată

■ Faraonii egipteni se înfăţişau cu plăcere în care de război sau în momentul doborârii duşmanilor, însă campaniile lor militare s-au limitat mult timp la confruntările cu nomazii libieni sau cuşiţii de pe teritoriul Sudanului.Totuşi, Egiptul nu se compara cu marile puteri ale momentului, după cum o dovedeşte şi înfrângerea suferită în faţa hitiţi-lor, care la vremea aceea nu reprezentau o provocare reală. Abia după anul 1500 Î.Hr. a

început politica de expansiune. Unui popor nomad, ca cel israelit, faraonul cu „armăsarii şi carele” li s-a părut impunător.

Migrarea israeliţilor din Egipt este o legendă

■ Fapt de necontestat: niciun faraon din perioada amintită nu s-a înecat în Marea Roşie; mumiile tuturor au fost găsite. Dar, din timpul guvernării faraonului Ramses al Il-lea (a domnit între anii 1279-1212 î.Hr.) există menţiuni conform cărora asiaticii – aşa cum numeau egiptenii toate triburile situate dincolo de Şinai – au fost folosiţi ca muncitori la construirea a 20 de oraşe-grânar. Probabil că unele unele triburi nomade israelite s-au deplasat către Egipt în timpul unei secete, în jurul anului 1250 î.Hr., şi apoi şi-au continuat călătoria către Kanaan.

Echnaton a nimicit o revoluţie religioasă şi culturală

■ într-adevăr, în timpul domniei lui Amenophis al IV-lea, care şi-a luat numele de Echnaton (a domnit între anii 1350-34 Î.Hr.) s-au schimbat multe în Egipt: dintre toţi zeii, numai Aton mai putea fi venerat. Puterea preoţilor fostului zeu oficial Amun-Re a fost anihilată, iar reprezentările acesteia au fost distruse. Echnaton a construit o nouă capitală, iar în artă a pătruns un stil aproape suprarealist. Cât de superficială a fost totuşi această revoluţie este dovedit de faptul că după moartea lui Echnaton s-a revenit prompt la vechile obiceiuri. Poporul venera oricum întâi zeii locali, indiferent de zeitatea supremă.

Despre pisici şi cosmetice

Egiptenii venerau pisicile şi. crocodilii

■ Vechii egipteni idolatrizau zei imaginaţi după chipul

oamenilor, care însă proveneau din vechile animale-totem mai vechi şi de aceea erau reprezentaţi cu capete de

animale. Abia în secolul VII î.Hr., în urma dominaţiei asirienilor, s-a ajuns la o obsesie extremă asupra presupuselor tradiţii antice. Dintr-o dată au fost reintroduse titluri şi porturi străvechi. în acelaşi timp, au început să fie venerate animale sfinte şi după moartea lor să fie mumificate, crezând că acesta ar fi fost un comportament tipic egiptean. Romanii şi grecii luau în derâdere acest obicei.

Conducătorii egipteni se însurau de obicei cu surorile lor

■ Căsătoria între fraţii vitregi era des întâlnită şi servea în principal la legitimarea urmaşilor faraonului, cu una dintre soţiile de rang inferior, acesta putându-se legitimiza. într-adevăr, se pare că în Egipt, timp de 2.000 de ani nu au existat mari conflicte la succesiunea la tron. Căsătoria dintre fraţi de sânge a fost introdusă de Ar-sinoe al II-lea (316-270 î.Hr.), care s-a măritat cu fratele ei beatificat, Ptolemeu (308246 Î.Hr.) şi a preluat frâiele conducerii pentru acesta.

Cleopatra a fost egipteană

■ Cleopatra a Vil-a (a domnit între 51-30 î.Hr.) se trăgea din neamul macedonean al ptolemeilor, care au condus Egiptul începând cu anul 367 î.Hr. în timpul ptolemeilor, Alexandria a devenit cel mai important centru comercial şi o „Mecca”a ştiinţei. Au preluat, ce-i drept, unele tradiţii egiptene dar, în realitate, ţara era divizată. Toate poziţiile strategice erau ocupate de ptolemei. Egiptenii erau preponderent ţărani şi producători de grâu, din al cărui export supravieţuiau.

Cleopatra avea un nas drăguţ

■ în această privinţă, afirmaţiile autorilor antici sunt în unanimitate în contradicţie cu benzile desenate „Asterix”. Cleopatra nu a fost deosebit de frumoasă şi, pe deasupra, a avut şi un nas mare şi coroiat. Istoricii au adorat însă şarmul şi puterea de seducţie ale Cleopatrei. în afară de acestea, şi inteligenţa ei era faimoasă. Nu numai că se descurca binişor în domeniul politic, dar ştia şi sase limbi străine – de altfel, a fost prima femeie conducătoare ptolemeică şi egipteană. Imaginea de intrigantă şi destrăbălată i-a fost fabricată de adversarul ei politic, Octavian Augustus, viitorul împărat al Imperiului Roman (63 î.Hr.-14 d.Hr.).

Cosmeticele ajutau la îngrijirea frumuseţii

■ Cele mai vechi obiecte de cosmetică provin din Egipt şi au o istorie de peste 5.000 de ani. Scopul primar al alifiilor şi al uleiurilor era de a proteja pielea împotriva razelor de soare puternice, îndeosebi pielea din jurul ochilor. În scurt timp s-a ajuns la înlocuirea cremelor cu parfumuri şi culori, pentru a creşte atractivi-tatea corpului. Pe de altă parte, în Grecia s-a folosit până în anul 700 î.Hr. numai ulei de măsline sau unt, pentru ungerea corpului. Uleiurile parfumate erau considerate nemasculine şi, ca atare, respinse.

Vechii egipteni ştiau să călărească

■ O imagine elocventă şi frecvent utilizată pentru redarea acelor vremuri este cea a ostaşilor călare, în filmul „Sandalenschinken”

Totuşi, nici în timpul războiului troian şi nici pe vremea vechilor egipteni nu se călărea. Primii oameni care s-au aventurat în şa au fost scitii, în anul 1000 Î.Hr. Noul sport a fost preluat de la aceştia de către persani, asirieni, celţi şi

germani, pe când egiptenii, grecii şi romanii au rămas fideli faetonului (carul de război). Oricum, călăritul a fost caracteristic numai popoarelor din al căror port faceau parte pantalonii.

Oamenii mării navigau pe mare

■ în secolul XII î.Hr., Egiptul a fost atacat de populaţii necunoscute, sosite cu ambarcaţiuni pe Marea Mediterană. Atacatorii erau însă numai o parte a unui val de migraţii, care în secolul XI î.Hr. a pornit din Balcani şi a pus în mişcare multe triburi din spaţiul mediteranean de răsărit. În general, erau desemnaţi colectiv ca fiind oamenii mării, deşi, de exemplu, firigienii, cei care au distrus imperiul hitiţilor, veneau de pe uscat.

Cei mai cunoscuţi reprezentanţi ai oamenilor mării au fost filistenii, despre care se aminteşte şi în Biblie.

Despre Troia şi Micena

Fenicienii aduceau jertfe zeului Moloch

■ în mai multe locuri din Vechiul Testament erau înfieraţi cei care îşi sacrificau copiii zeului Moloch, prin

sânge sau prin foc, după modelul fenician. Nu există însă dovezi ale existenţei vreunui zeu cu acest nume. Chiar şi descrierile autorilor antici referitoare la un robot cu mâini de fier, care îşi îndesa copiii ucişi în pântecele de foc sunt, probabil, doar o propagandă odioasă.Totuşi,jertfele copiilor erau comune. Mai ales între ruinele coloniei feniciene Cartagnia sau găsit mii de oase arse.

Războiul troian este o născocire

■ Legendarul oraş, situat la extremitatea sudică a Dardanelelor, a fost locuit de o populaţie numită luvieni — de origine anatoliană – care erau înrudiţi cu hitiţii. în anul 1280 î.Hr., regele lor (Alaksandu) a încheiat un contract vasalic cu hetiţii. Acest contract îi asigura lui, dar şi nepotului său (Warmu), tronul împotriva adversarilor din interior. Săpăturile confirmă că Troia a fost distrusă la începutul secolului XII î.Hr.. Din păcate, imperiul hitit a apus cu puţin înainte, astfel încât nu mai există ni-cio însemnare. Este de la sine înţeles că puternica Micenia a atacat bogata Troie, după ce protecţia garantată de hitiţi a dispărut.

Troia a fost atacată de greci

■I Multe detalii din „Iliada”lui Ho-mer arată clar că povestirea iniţială a războiului troian provine dintr-o perioadă anterioară grecilor. în acest sens se pot menţiona servitul mesei stând pe scaun (şi nu culcat), respectiv neputinţa corăbiilor de a naviga împotriva curentului. Aceste detalii arată că Troia a fost atacată de micenieni. Prinţii micenieni au trăit în cetăţi puternic fortificate din Penopolezia, s-au îmbogăţit din invazii şi, începând cu secolul XVII î.Hr., au dominat comerţul din zona Mării Mediterane. Invazia greacă din 1100 î.Hr. a pus însă capăt marii lor culturi.

Ruinele deJa Knossos sunt un palat

■ Arheologul Arthur Evans (1851-1941) a fosţ uimit când, în Creta, a dezgropat un complex de clădiri cu nenumărate camere şi culoare, care măsura 20.000 m^3; atunci a realizat că descoperise legendarul labirint al minotaurului şi, în acelaşi timp, palatul regelui cretan. Majoritatea cercetătorilor sunt de aceeaşi părere. Totuşi rămân câteva inconsecvenţe. Astfel, cele mai luxoase încăperi aflate la subsol, nişte presupuse ulcioare cu provizii şi „căzile” sunt

de

nefolosit. Din acest motiv există şi teoria că „palatul” ar fi fost un sofisticat mormânt.

Schliemann a descoperit mormântul lui Agamemnon

■ „Am descoperit mormântul lui Agamemnon” – telegrafia regelui grec, plin de entuziasm, arheologul amator Heinrich Schliemann (1822-1890), pe data de 6 decembrie 1876. În mai multe puţuri de mină, săpate pe colinele oraşului Micena, arheologul a descoperit 15 schelete acoperite din cap până-n picioare cu aur şi podoabe. Una dintre cele mai frumoase piese, o mască mortuară din aur, încă poartă inscripţia „masca lui Agamemnon”. Obiectele datează aproximativ din anul 1600 î.Hr., în timp ce regele Agamemnon ar fl trăit mai târziu cu 400 de ani.

Apa curentă nu exista nici până în Evul Mediu

■ În Evul Mediu nu, dar înainte da! Cel mai vechi oraş cu o canalizare publică, care a fost descoperit până acum, este Mohenjo- Daro – una dintre capitalele culturale indiene. Acest oraş a fost construit în jurul

anului 2600 î.Hr., avea aproximativ 100.000 de locuitori şi un sistem de alimentare cu apă la care unii indieni visează în prezent. Casele erau conectate la reţeaua de canalizare şi dispuneau de băi, cişmele şi chiar toalete. Şi Babilonul, Hatusa şi alte mari oraşe vechi aveau o reţea de canalizare funcţională, iar la Roma existau deja robinetele de apă care o distribuiau în fiecare cameră.

Despre sclavi şi tirani

în Vechiul Orient femeile erau asuprite

■ Indiferent că era vorba de Babilon, Egipt sau Persia, femeile puteau să deţină averi şi să facă negoţ, chiar dacă nu aveau atâtea drepturi precum bărbaţii, în timp ce la Roma adevărata situaţie a femeilor era de cele mai multe ori mai puţin drastică decât era menţionată de legi, în Grecia rolul femeilor decente era exclusiv acela de a aduce copii pe lume. în Sparta, care se deosebea în unele privinţe de restul Greciei, bărbaţilor le era interzis să muncească sau să facă tranzacţii. Erau totalmente dependenţi economic de soţiile lor.

Şi grecii beau din corn

■ Grecii au lăsat în urma lor numeroase recipiente de băut, ce constau dintrun corn răscucit care se termina cu un cap de animal. Aşa-numi-tul „rhi ton" provine din Persia. Din acest corn nu se bea însă. Vinul era turnat printr-un mic orificiu într-o ceşcuţă. Sensul respectiv s-a pierdut ulterior.

Tiranul conducea cu forţa

■ Cuvântul grecesc „tyrannos" însemna „domnie supremă" şi desemna un conducător care avea putere nelimitată. Conotaţia negativă a apărut în urma faptului că tot mai mulţi faraoni abuzau de prerogativele lor. De asemenea, la Roma exista concepţia conform căreia un „bun dictator" avea menirea de a conduce poporul cu eficienţă maximă pe timp de criză, urmând să se retragă din funcţie odată cu soluţionarea acesteia.

Sclavii erau obligaţi să preia munca refuzată de altii

■ Sclavii au fost întâlniţi peste tot unde erau mai ieftini şi mai productivi decât muncitorii liberi. Mai exact, aproape peste tot. De aceea, în

toate comunităţile de sclavi — nu se ştie dacă numai în Roma antică sau în

America de Sud — exista o sub-categorie liberă care abia avea acces la munca plătită, aşa încât aceasta sărăcea şi avea un nivel material mai scăzut faţă de cel al multor sclavi.

Drakon dădea pedepse draconice

■ Legislatorul grec Drakon (născut în 650 î.Hr.) a marcat dreptul cutumiar atenian cu pedepse în-tr-adevăr foarte grele. Prin acestea dorea maximizarea siguranţei justiţiei şi prevenirea abuzului. A fost progresist în acest sens, prin faptul că a reliefat diferenţa între crimă cu premeditare, respectiv omucidere, şi a dispus ca asasinatele să fie aduse în faţa justiţiei. Acest procedeu a limitat întrucâtva legea talionului.

Leonidas a salvat Sparta

■ „Străine, du vorba spartanilor…” – aşa începe renumita poezie a lui Schiller, ce aminteşte de moartea eroului spartan (regele Leonidas) care a luptat împreună cu oamenii lui de încredere împotriva perşilor, laTermopile, în anul 480 î.Hr. încă din vremea lui Napoleon, experţii militari au considerat jertfa regelui

Leonidas mai degrabă fără sens decât eroică, întrucât perşii descoperiseră cu mult timp înainte un alt drum pentru a traversa munţii. Aşadar, ar fi fost mai înţelept din partea regelui să părăsească trecătoarea şi să-l susţină în război pe conducătorul spartan – atenian.

Hipocrate a formulat jurământul hipocratic

■ Aşa-numitul jurământ al lui Hipocrate a apărut abia după moartea celebrului grec. Insă, deoarece medicul

din Kos era deja o legendă, i sa dedicat această formulare verbală tocmai pentru a-i atribui mai multă greutate. în anul 1948, părţi din acest jurământ – cum ar fi confidenţialitatea şi imparţialitatea acordării asistenţei medicale – au fost reformulate, iar altele, ca de exemplu păstrarea secretului artei medicale au fost abandonate, ajungându-se astfel la varianta jurământului medical de la Geneva.

Jurisprudenţa a fost la începuturile sale plină de cruzime

■ Nu era aşa peste tot. în sistemul de ordine al hitiţilor, de exemplu, aproape totul era normatizat de bani. Importantă nu era pedeapsa, ci despăgubirea. Cel care omora sau mutila un om era obligat să suporte cheltuielile celui pe care l-au omorât sau chiar putea ajunge sclav la familia acestuia, fiind obligat să-i preia munca. Pedeapsa capitală se aplica pentru foarte puţine crime comise, iar mutilarea – atât de răspândită la alte popoare – era necunoscută. Atât la germanici, cât şi la celţi, legea talionului era curmată prin plata unei sume de bani compensatorii, iar pedepsele publice nu sc practicau.

Despre câştigătorii olimpici şi ramurile de măslini

în anul 776 î.Hr. a avut loc prima olimpiadă

■ în acest an au avut loc primele jocuri olimpice. A fost denumită olimpiadă după 4 ani de jocuri olimpice, întrucât numărătoarea grecească a acestor jocuri a început din anul 776 î.Hr. Pe atunci, alergarea pe o distanţă de 200 m era singura disciplină sportivă a competiţiei. Puteau participa toţi grecii liberi care se

antrenaseră timp de nouă luni în patria lor, dar şi timp de

30 dc luni în Olimp.

în Antichitate, femeile nu puteau fi campioane olimpice

■ Prima femeie care a câştigat la Jocurile Olimpice a fost Kynisca, fiica unui rege spartan. A fost campioană la condusul carului de luptă, în anul 400 î.Hr. Acolo, învingătorii erau consideraţi stăpânii sau crescătorii calului şi nu cel care conducea carul, care de obicei era un sclav. După Kynisca au mai fost şi alte femei campioane olimpice, cu toate că acestea nici nu aveau voie să asiste la „victoria lor”. Prima femeie care a câştigat medalia pe merit a fost britanica Charlotte Cooper (1871-1967), care a câştigat la proba de tenis, în anul 1900, la Paris.

Jocurile Olimpice erau fair-play

■ Primul caz cunoscut de corupţie a fost în anul 388 î.Hr. Atunci, un boxer pe nume Eupolos a câştigat mituindu-şi cei trei adversari. Delictul s-a aflat. Cu toate acestea, după regulile de atunci, ramura de măslin nu i-a mai putut fi luată înapoi. Ca

pedeapsă, a fost obligat sa finanţeze şase statui ale lui Zeus.

Titlul de campion olimpic era cea mai înaltă distincţie sportivă a Antichităţii

■ Chiar dacă Jocurile Olimpice erau cele mai importante competiţii, mai exista un titlu care atârna mai greu: acela al probei de pankration. Se numea deţinător al titlului pan-krationic cel care, în decursul celor patru ani de olimpiadă, câştigase cele patru competiţii semnificative: jocurile Olimpice, jocurile Pythice din Delfi, jocurile Nemeene din Argolis şi jocurile Corintice. Lup-tătorul-sportiv Milo din Croton a

fost câştigător de şase ori consecutiv al probei de pankration.

Profesioniştii au avut acces la Jocurile Olimpice abia din 1988

■ Luptătorii antici erau, fără îndoială, amatori. Abia în secolul IV î.Hr. au fost aduşi definitiv sportivi de performanţă. Oficial, aceştia luptau numai pentru ramura de măslin. Dar, de fapt, ceea ce impulsiona erau premiile consistente oferite de patria lor. Din această cauză, nu mulţi îşi schimbau domiciliul. în plus,

campionul olimpic putea pretinde o sumă mai mare de la care se pornea la următoarele competiţii.

„Gimnaziu" este denumirea greacă pentru o şcoală superioară

■ În traducere, gimnaziu însemna „locul nudiştilor" (din grecescul „gymnos"- gol) şi desemna o sală de sport unde se practicau exerciţii în costumul lui Adam. Gimnaziile au luat fiinţă în secolul IV î.Hr. Pe atunci s-a introdus în Grecia stagiul militar plătit, astfel încât marea majoritate a bărbaţilor nu mai avea ocazia să se păstreze în formă prin intermediul exerciţiilor militare. Nici intelectul nu era neglijat, căci în cadrul acestor „cluburi de fitness" antice aveau loc prelegeri filosofice.

Acropole se află în Atena

■ Acropole înseamnă „înălţimea oraşului" şi desemnează regiunile aflate la altitudini ridicate, care existau în multe oraşe din Grecia antică. Iniţial au fost adăposturi în jurul cărora s-au construit aşezări. Cu timpul şi-au pierdut însă statutul de azil. În schimb, au apărut palate şi temple. Dar acea Acropole se află în Atena. De altfel, cu ansamblul

de construcţii ctitorite de Pericle (493-429 î.Hr.) în perioada Greciei clasice nu se putea compara nicio altă Acropole.

Alexandru cel Mare a construit primul far

■ Alexandru cel Mare (356-323 î.Hr.) a ordonat construirea unui turn pe insula Pharos atunci când a întemeiat oraşul egiptean Alexandria, pentru ca navigatorii să vadă de departe calea spre noul port.Totuşi, construirea*farului a întârziat, aşa încât Alexandria era deja un oraş înfloritor atunci când turnul înalt de 130 m a fost în sfârsit ridicat la începutul secolului III î.Hr.. Cu timpul, oraşul a ajuns să fie atât de mult frecventat încât vapoarele trebuiau să circule şi noaptea. S-a ajuns astfel la ideea ca în turnul respectiv, care în prezent se numără printre minunile lumii, să fie instalat un felinar.

Despre etrusci şi romani

Etruscii aveau o cultură obscură

■ Nu s-a păstrat nicio casă, ci numai morminte ale căror imagini au servit ca surse de inspiraţie pentru pictorii medievali în reprezentarea iadului. Din scrierile anticilor reiese că etruscii erau trândavi şi chefuiau frecevent cu soţiile lor. Până în secolul IV î.Hr. etruscii îşi pictau mormintele cu scene de sărbătoare. Abia mai târziu au dominat reprezentările demonilor şi ale violentelor.

Romanii mâncau in poziţie orizontală

■ Obiceiul de a mânca întins a fost mai întâi preluat de greci şi apoi de romani în secolul VI î.Hr., de la asiatici. Eroii homerici, de exemplu, stăteau pe jos la masă. în afară de situaţiile obişnuite, bărbaţii şi numai bărbaţii stăteau întinşi la mesele festive. Femeile şi copiii mâncau separat,

stând în fund. în viaţa de zi cu zi însă, bărbaţii îşi potoleau foamea din mers, în localuri publice.

Membri unei familii sunt înrudiţi între ei

■ Nu şi în Roma antică. Acolo, întreaga gospodărie, inclusiv sclavii erau numiţi „familie”. Până şi clienţii aparţineau de familie. Aceştia erau bărbaţii dependenţi de stăpânii casei,

care erau la mâna lor, ca de exemplu atunci când aveau nevoie de promovare pentru alegerile publice.

Sclavii eliberaţi nu ocupau poziţii înalte în Roma

■ Depinde. înainte de eliberare, mulţi dintre sclavi dispuneau de o libertate limitată şi aveau destul de des posibilitatea de a face afaceri pe cont propriu. în afară de aceasta, conta şi poziţia socială a fostului stăpân. Mulţi dintre sclavii eliberaţi ajungeau foarte bogaţi şi influenţi pe plan politic. Cu toatea acestea, în ochii nobililor patricieni rămâneau doar nişte parveniţi. Un astfel de sclav valora totuşi mai mult decât un plebeu sărac.

Latina a fost prima limbă universală

■ în istoria antică circula deja, în întregul Orient, limba acadică provenită din Mesopotamia, care era o combinaţie între limba asiriană şi cea babiloniană. Din anul 900 î.Hr. a fost înlocuită de aramaica, limbă curentă a popoarelor aflate între Grecia şi fluviul Indus, utilizată în comerţ şi în transport. Fără

îndoială, populaţia aramaică a fost cucerită şi dizolvată de asirieni, dar limba lor – conţinând 22 de consoane şi care se preta la a fi scrisă pe pergament – era mai practică decât scrierea cuneiformă asiriană. La începutul secolului V î.Hr.,

limba aramaică a devenit limba oficială a uriaşului Imperiu Persan. •

Forumul era locul pieţei în Roma

■ Afirmaţia este valabilă pentru începutul istoriei oraşului. Mai târziu, consulii şi împăratul au ocupat locul cu. temple, clădiri publice şi locuri de glorie, tocmai pentru ca oamenii de rând să nu mai poată vinde acolo. Forumul roman a fost construit şi dezvoltat de lulius Cezar şi conţi-nuat de împăraţii Augustus, Vespa-nian, Nerva şi Traian. De forumul lui Traian aparţinea şi piaţa Traian – o clădire de şase etaje, cu aproximativ 160 de magazine, denumită în prezent „centru de cumpărături".

Călăreţii aveau cai >

■ În timpul Imperiului Roman, călăreţul era un reprezentat al clasei mijlocii. Iniţial, se referea la cavaleria armatei. Pentru a fi admis, acesta trebuia să dispună de banii

necesari pentru a cumpăra unul sau doi cai, un sclav şi armele necesare. Mai târziu, o anumită avere era de ajuns pentru a deveni călăreţ. Deoarece nobililor patricieni le-au fost interzise afacerile comerciale şi afacerile cu bani, începând cu anul 218, mulţi dintre călăreţi s-au îmbogăţit ca furnizori ai armatei, ca bancheri sau ca agenţi imobiliari.

Roma a fost construită pe şapte coline

■ Roma a fost întemeiată în jurul dealului Palatin. Nu se ştie de când Roma este denumită „oraşul celor şapte coline". Prima menţiune datează abia din secolul IV. Acolo sunt enumerate colinele Palatin, Aventin, Caelius, Esquilin, Tarpeius, Vatica-nus şi lanuculus. În prezent, Vimi-nal, Quirinal şi Capitol se numără printre cele

şapte coline „clasice” ale nobilului oraş, acestea înlocuind ultimele trei coline din enumerarea anterioară. Numărul şapte este doar simbolic, chiar dacă Roma abundă în coline.

Despre Cezar şi Cezari

Cezar a afirmat:,,Zarurile sunt aruncate”

■ Cezar (100-44 î.Hr) şi-a asumat riscul de a trece râul Rubicon în anul 49 î.Hr. şi a mărşăluit împotriva Romei, afirmând: „Zarurile trebuie aruncate în sus”. Istoricul Sueton (70—140) a elaborat însă binecunoscuta maximă: „Alea iacta est” (zarurile au fost aruncate). În traducerea germană se poate vorbi de mai multe zaruri.

Cezar a exclamat:,,Oh, tu, fiul meu Brutus!”

■ Aceste vorbe legendare ar fi exprimat emoţia lui lulius Cezar în momentul uciderii sale, atunci când a văzut că la aceasta participă şi confidentul lui, Marcus lunius Brutus (85-42 î.Hr.).

Istoricii Sueton (70-140) şi Cassius Dio (155-229) sunt convinşi că în conditile în care Cezar nu l-a putut vedea pe Brutus, care l-a înjunghiat pe la spate cu foarte multe lovituri de pumnal, acesta ar fi murit fără cuvinte. într-adevăr, ar fi existat citate care pretindeau că ar

fi fost adresate lui Brutus, precum: „Şi tu, copilul meu?”

Nero a incendiat Roma şi a dat vina pe creştini

■ împăratul Nero (37-68) s-a folosit de marea incendiere pentru a-şi construi un palat grandios – Casa de Aur.

Nu este de mirare că în curând a apărut legenda conform căreia Nero însusi ar fi incendiat oraşul, incendiul fiind

chiar slăvit prin cântece. Tacitus (55115) este de părere însă că Nero se afla în Amtium la izbucnirea focului. Sar fi întors totuşi la Roma imediat şi ar fi luat în stăpânire parcuri şi clădiri publice, ca adăposturi în caz de primejdie. Ca reacţie la incendiu, 200 până la 300 de creştini ar fi fost condamnati. Mai există teoria cum că ar fi fost vorba de creştini cămătari, deci speculanţi de bunuri imobiliare, ceea ce ar însemna atunci că o persecutare a creştinilor nu ar fi existat sub conducerea lui Nero.

în circul roman aveau loc lupte de gladiatori şi spetacole sângeroase cu animale

■ Locul în care se urmăreau luptele şi prezentările de animale era amfiteatrul – o arenă cu galerii circulare. Dar nici aici nu era totul violent. La început, era prea scumpă uciderea animalelor exotice. Aşa că au fost aduşi dresori. În schimb, circul era o arenă întinsă unde se ţineau întrecerile cu caruri, marşurile triumfale şi procesiunile. Circurile erau relativ puţine, pe când aproape fiecare oraş avea propriul amfiteatru. Circum Maximus din Roma era cel mai mare şi cel mai cunoscut.

împăratul Vespasian încasa impozit pe urină

■ Nu o singură dată a îndrăznit să facă asta împăratul roman, atât de ingenios în perceperea taxelor. Vespasian (9-79) a impus vinderea urinei din toaletele publice, la călcătorii şi tăbăcarii care aveau nevoie de acidul uric pentru prelucrarea materialelor. Fiului său, Titul (39-81), căruia îi cam mirosea această afacere îi este atribuită celebra maximă: „Banii nu au miros” (Pecunia non det).

Coloseumul este renumit datorită mărimii lui

■ Clădirea este impresionantă. Capacitatea de 50.000 de locuri pentru

spectatori ar face geloase unele echipe de fotbal din prezent. Numele de „coloseum” provine totuşi de la o statuie colosală a lui Nero, care a fost ridicată în secolul II. Construcţia de 5 etaje a fost finalizată în anul 80 de către împăratul Flavius Vespasianus, ca amfiteatrul Flavium.

Femeile stăteau în primul rând la luptele de gladiatori

■ Desigur, niciun regizor al vreunui glorios film cu gladiatori nu se poate abţine să plaseze câteva frumuseţi răpitoare, în momentul nelipsitei scene epopeice de luptă din arenă, în imediata apropiere a locului unde se petrec luptele.

Aceasta nu avea nicio legătură cu realitatea. Femeile puteau să urmărească jocurile, dar trebuiau să ocupe locurile de sus, la distanţă de ceea ce se întâmpla în arenă şi departe de desfăşurarea sângeroaselor lupte.

Termele din Caracala erau cele mai mari din Roma

■ Ruinele termelor din Caracala redau încă cu destulă acurateţe aspectul clădirii impunătoare care avea

înălţimea de 44 m şi o suprafaţă de peste 100.000 m^2.

Totuşi, această clădire a fost întrecută de termele împăratului Diocleţian (243—316), care aveau 112.000 m^2. Din acestea însă nu a mai rămas mare lucru.

Cine vrea să-şi facă o impresie generală despre dimensiunile impozante dc odinioară, trebuie să meargă de la biserica Sf. Maria degli Angeli, în jurul căreia a fost construit trepidarum (o încăpere semiîncăl-zită, de trecere între băile calde şi reci), la Biserica Sf. Bemard, care şi-a găsit lăcaşul într-o construcţie circulară a zidului exterior.

Despre mied şi rune

Popoarele germanice aveau bărbi stufoase

■ După cum relatează scriitorul roman Tacitus (55-115), popoarele germanice acordau o mare importanţă igienei şi se spălau des. La igiena corporală bărbătească se adăuga şi întreţinerea bărbii. Briciurile modelate artistic, din bronz, faceau parte din obiectele standard aşezate în mormânt alături de cel dispărut. Istoricii presupun că orice tânăr

devenit adult primea briciul său, pe care îl deţinea toată viata.

Tacitus a dat romanilor drept model popoarele germanice, ■ datorită austerităţii lor

■ Şi mai uimit a fost însă de ospitalitatea lor. Oricine, indiferent că era străin sau duşman, trebuia primit şi găzduit. Oaspeţii nu primeau numai mâncare şi cazare, ci, după necesitate, haine noi şi orice îşi mai doreau. Pe deasupra, Tacitus elogia cinstea, curajul, viaţa de familie organizată şi deciziile luate de Sfatul înţelepţilor. A fost mai puţin încântat de lenea germanilor, bătăile lor, patima de a bea şi înclinaţia de a-şi paria casa şi curtea în jocul cu zaruri.

Sfatul înţelepţilor (Thing) era un mecanism democratic care nu se potrivea cu regalitatea

■ Thing-ul – adunarea tuturor bărbaţilor liberi — reprezenta pentru popoarele germanice cel mai înalt organ decizional. în cadrul său erau aleşi atât regele, cât şi ducele. Regele avea puterea supremă în privinţa culturii, pe când ducele era conducătorul expediţiilor

militare. Abia în

sec. I d.Hr. au apărut conducătorii succesori la tron, care aveau o autoritate vastă.

În uriaşul Imperiu Merovingi-an, alegerile regelui au fost înlocuite de o monarhie succesoare la tron, astfel încât Thing-ul şi-a pierdut valoarea. Aceste structuri se regăsesc şi în perioada lui Carol cel Mare (748-814).

Germanic reprezenta „om al săbiei”

■ Originea cuvântului germanic nu este complet lămurită, teza conform căreia ar însemna om al săbiei nefiind susţinută de prea mulţi specialişti. Se pare că termenul de germanic era iniţial folosit de cel-fii aflaţi pe malul stâng al Rinului, pentru a desemna seminţia tungrilor. Sensul trebuie să fi fost de „vecin”. Romanii au preluat noţiunea referitor la toate neamurile germanice, pentru care nu exista până atunci o denumire, tocmai pentru că nici ei înşişi nu se considerau un popor. Chiar şi numele de „gali”, atribuit cehilor din Europa Apuseană, a fost impus de către romani.

Germanii au inventat miedul

■ Nici miedul, nici berea. Ambele băuturi care par atât de tipic germanice erau cunoscute în aproape toate culturile vechi. Nu se ştie care popor s-a gândit primul să pună apă şi miere la fermentat în oale de lut.

Berea a fost descoperită probabil în Mesopotamia. Se cunoşteau chiar mai multe sortimente.

Germanicii foloseau runele

■ Runele, denumite astfel după cuvântul gotic „secret”, erau foarte diferite de scrisul normal. Au fost descoperite abia în secolul III în alfabetul latin şi erau întrebuinţate atât la riturile religioase, cât şi la scrierile comemorative şi la inscripţii. O rună nu desemna doar un sunet, ci şi o noţiune. Semnul victoriei folosit greşit de nazişti reprezenta, de fapt, Soarele. Este meritul episcopului Wulfila (311383) pentru traducerea Bibliei din semnele runice în litere latine şi greceşti, respectiv pentru alfabetul gotic pe care germanii l-au întrebuinţat ulterior.

Kimberii şi teutonii au migrat în Italia pentru că acolo clima era mai prietenoasă

■ După acest eveniment, nenumă-raţi interpreţi au făcut o legătură cu

dorul germanilor de sudul însorit. La fel de adevărat este că kimberii şi teutonii şi-au părăsit patria din cauza unui flux puternic. De asemenea, motivul pentru care au plecat a fost dorinţa de a găsi noi teritorii care să nu aibă nici origini germanice, nici celtice. Aşa au ajuns la Kărnten unde au încercat, fără succes, să facă negoţ cu romanii.

Despre Hermann şi cherusti

Germanicii nu au fost niciodată supuşi de romani

El înainte de celebra bătălie din Pădurea Teutoburger, toate căpităniile germanice celebre, fie pentru că au fost înfrânţi militar, fie din iniţiativă proprie, au încheiat alianţe cu romanii şi s-au supus supremaţiei acestora. Publius Quintilius Varus (46 î.Hr.-9 d.Hr.) a comandat ca guvernator organizarea unei provincii. Printre altele, el a introdus, după modelul roman, plata tributului şi bătăile publice cu biciul. Deoarece pedepsele înjositoare intrau în contradicţie cu percepţia drepturilor aferente germanilor, iar plata

tributului era o formă de sclavie, în anul 9 s-a ajuns la revoltă sub conducerea lui Arminius (17 Î.Hr.-21 d.Hr.).

Arminius se numea de fapt Hermann

- Hermanon Cheruscul este o născocire a umaniştilor germani din secolul XVI, cărora numele Arminius nu li s-a părut că sună destul de nemteste. Ei considerau că Arminius este o formă latinizată de la Hermann. Este posibil ca numele să provină de la zeul saxon Irmin. Şi mai probabil este ca fiul conducătorului cherusc să fi obtinut numele de Arminius în timpul serviciului militae, ca ofiţer al armatei romane. Numele său adevărat începea cu aceeaşi silabă ca şi a tatălui său, Sigimer.

Bătălia lui Varus a fost o lovitură militară strălucită

- în ciuda avertismentelor, guvernatorul Varus a avut deplină încredere în conducătorul tribului cherusc, Arminius. Nu a reprezentat o strategie militară faptul că Varus a fost ademenit într-o regiune

defavorizantă, iar armata i-a fost nimicită prin atacuri repetate din adăposturi, timp de 3 zile. în cadrul războaielor ulterioare împotriva

conducătorului Germanicus (15 î.Hr., 19 d.Hr.), Arminius şi-a demonstrat şi talentul militar.

Arminius era un trădător

■ Imaginea trădătorului Arminius contrazicea imaginea primului erou german. Arminius, care crescuse în Roma, a dispus de gradul de ofiţer atât prin dreptul cetăţenesc, cât şi datorită încrederii lui Varus, de care însă a abuzat fără măsură. Şi acest concept este greşit. Germanicii considerau cooperările cu romanii drept alianţe care se puteau anula atunci când înţelegerile nu erau respectate, în timpul migrării popoarelor s-a ajuns adesea la ciocniri sângeroase între romani şi foştii aliaţi, deoarece nu erau respectate salariile sau livrările de cereale promise.

Bătălia lui Varus a avut loc în pădurea Teutoburger

■ Scriitorul german Tacitus (55-115) a notat că înfrângerea lui Varus asupra popoarelor germanice, în toamna anului 9, a avut loc în „saltus

teutoburgensis”. Acest loc era însă necunoscut. Abia când în secolul XVII s-a crezut că locul luptei a fost în apropiere de Detmold, şirul de munţi Osming a fost rebotezat „Pădurea Teutoburger”. Kalkriese, din [A]regiunea Bramsache, este considerat *în prezent ca fiind în realitate locul unde a avut loc bătălia lui Varus.

Victoria asupra lui Varus a fost începutul conştientizării unor origini comune cu a popoarelor germanice

■ Coaliţia mai multor neamuri germanice, făurită de Arminius, a fost o alianţă pur formală şi a durat aproape 8 ani. Arminius l-a atacat apoi pe duşmanul său dintotdeauna, conducătorul marcomanilor (Maro-bod) şi l-a învins.Trei sau patru ani mai târziu a fost omorât el însuşi de rudele sale, pentru că devenise prea puternic. Neîmpiedicate de romani, care nu mai manifestau niciun interes pentru cucerirea teritoriului germanic, structurile originare au reapărut. Nici în perioada migrării popoarelor, neamurile nu au întâmpinat probleme în a se alia cu romanii sau cu hunii împotriva altor popoare germanice, atunci când aceasta le servea propriilor interese.

Noţiunea de „germanici” era folosită pentru a preciza o moştenire culturală comună şi nu o putere politică. Acesta este modul corect de a privi neamul german.

Druizii erau vrăjitori celţi

■ Existau trei clase dc druizi. Cel mai bine văzuţi erau preoţii. După aceştia urmau ghicitorii şi barzii. Fiecare clasă avea un sistem secret de ucenicie, care în cazul preoţilor dura 20 de ani, iar în cazul barzilor dura doar 7 ani. Druizii erau pentru celţi singura autoritate în vigoare, indiferent de organizările şi alianţele politice de moment ale triburilor. Din acest motiv, druizii îndeplineau şi funcţia de judecător şi conciliator în cazul unor divergenţe politice.

Despre huni şi vandali

Hunii erau deosebit de barbari

■ în Europa sfârşitului de secol IV, barbaria era perfect normală în desfăşurarea războiului. Hunii înspăimântau, de altfel, prin aspectul lor straniu şi prin capacitatea de a lupta

călare, datorită scăriţei de şa. Se năpusteau din galop

asupra duşmanilor şi îi înăbuşeau cu o ploaie de săgeţi. Hunii au stăpânit Europa de Est aproape 80 de ani, până la graniţa cu landul Magdeburg – Regensburg. în acest timp nu au fost doar învinşi de romani şi de germani, ci au fost în parte şi aliaţi ai acestora.

Cântecul nibelungilor nu corespunde cu realitatea istorică

S Traseul nibelungilor în josul Dunării, spre Ungaria, la curtea regelui Etzel (Atilla, 406-453), descrie foarte bine condiţiile din vremea hunilor. La fel de adevărate sunt şi relaţiile de vasalitate ale neamurilor germanice cu hunii. Ildico, soţia germanică a lui Attilas, nu era soră cu Gunther, regele Burgundiéi. Acesta a întreprins în anul 435 o invazie în provincia romană Belgica.

Vandalii au devastat Roma

■ Neamul germanic al vandalilor a ocupat Roma în anul 455 î.Hr. şi a jefuit-o timp de 14 zile. în afară de aceasta, se pare că nu au cauzat incendii majore şi nici băi de sânge. Cuceritorii de mai târziu, cum ar fi normanzii sau trupele lui Carol al

V-lea (1527) au afectat Roma mult mai rău. Pretextul atacului neaşteptat asupra Romei a fost uciderea aliatului vandal Valentinian al III-lca (419455). Este posibil ca ei să fi fost chemaţi de Eudoxia, văduva lui Valentinian (422-462).

Alarich a fost un erou tânăr

■ „Prea devreme şi departe de patrie au trebuit să-l îngroape aici, în timp ce cârlionţii blonzi îi încadrau umerii” scria August von Platen (1796-1835), în cunoscutul său sonet *Mormântul din Busento.* De fapt, regele vizigoţilor – Alarich I (370-410) – era un luptător iară patrie, trecut prin bătălii numeroase. Născut pe

când goţii fugeau de huni, a ajuns ofiţer roman, dar pe fondul unor nemulţumiri s-a detaşat de romani, a pustiit jumătate din Grecia, apoi s-a înrolat în armata Bizanţului, luptând împotriva Romei Apusene pe care a cucerit-o în cele din urmă. Vizigoţii şi-au putut găsi o nouă patrie abia după moartea lui, în Spania.

Dietrich von Bem este Teodoric cel Mare

■ Regele ostrogot Teodoric (53-526) a servit în Evul Mediu ca inspiraţie pentru eroul Dietrich von

Bem, dar viaţa acestuia nu are absolut nimic în comun cu epopeea eroică. Dietrich, cel din epopee, a trăit în vremea lui Attila şi şi-a redobândit moştenirea pierdută în bătălia de la Ravenna. Teodoric, ca figură istorică, a fost trimis de împăratul roman Zenon (a domnit între anii 474-491) împotriva uzurpatorului germanic Odoakru (430-493), pe care îl învinsese în anul 493 la Ravenna şi pe care l-a înjunghiat cu propriile mâini. Domnia sa ulterioară pe teritoriul Italiei, suportată de Zenon scrâşnind din dinţi, s-a distins prin toleranţă, ordine şi o înflorire culturală.

Războiul împotriva Romei a fost împotriva Romei

■ Oraşul Roma a jucat doar un rol secundar în legendarul *Război împotriva Romei,* descris de Félix Dahn (1834-1912) şi ecranizat monumental de Orsón Welles (1915-1985). împăratul lustinian (482565) s-a folosit de pretextul uciderii Amala-suntei (535), fiica lui Teodoric, care era de partea romanilor, de către verişorul ei, pentru a distruge regatul oficial din Italia şi pentru a reuni ţinutul roman occidental de odionoară cu Roma de Est. Intrigantul malefic

Cetcgus, care în romanul-epopee îi duce pe nobilii goţi la pierzanie, este o invenţie a autorului. Luptele interne pentru putere, între goţi, nu au avut nevoie de sprijin

bizantin.

Despre bizantini şi franci

Termenul,,slavi”derivă de la „sclavi”

■ Este exact invers. „Slavi” este un termen propriu slav, care derivă din „slovo” (cuvânt, limbă) sau din „slava” (glorie, mântuire). Cuvântul „sclav” este o creaţie a bizantinilor, care în secolul VI au vândut în Orient numeroşi slavi, ca prizonieri de război înrobiţi.

Franconia de azi a fost capitala Franţei

■ Francii erau o alianţă de mai multe neamuri mici, germanice, care au trăit în secolul IV în triunghiul Antwerpen-Koblenz-Bremen, în parte pe teritoriul roman şi parţial pe teritoriul germanic. Franconia de azi, de-a lungul râului Main, au cucerit-o alemanii în secolul V, care la rândul lor constau din mai multe

stirpe. Ducatul franc din jurul oraşului Main a luat naştere abia în anul 900, cu ocazia prăbuşirii imperiului carolingian.

Constantinopol este un nume vechi pentru Bizanţ, care în prezent poartă denumirea Istanbul

■ Jocurile de nume ale oraşului de pe Bosfor sunt, într-adevăr, greu de înţeles. La începutul secolului VII î.Hr., oraşul a fost întemeiat cu numele de Byzantion. în anul 330, Constantin cel Mare (280-337) l-a extins, rebotezându-l Noua Romă şi transformându-l în capitală. Numele a fost însă repede înlocuit cu Constantinopol, denumirea de Bizanţ circulând în continuare. După cucerirea din anul 1453, turcii au numit oraşul Istanbul, un nume al cărei origine nu se cunoaşte exact. Numele oficial a fost însă Constantinopol, până la începutul secolului XX. Bizanţ –

ca termen pentru Imperiul Roman de Răsărit (395-1453) – este o creaţie a epocii contemporane.

Termenul de franc înseamnă,,cel liber”

■ „Franc” înseamnă „obraznic”, „îndrăzneţ”, „curajos”. A fost folosit de romani pentru acel neam germanic care le facea viaţa tot mai grea. Francii nu erau în niciun caz cu toţii locuitori ai Germaniei „libere” de la est de Rin, ci puteau fi întâlniţi şi în provinciile de la vest de Rin – locuitorii din „Germania Inferioară” şi „Belgică” erau supuşi romani.

în timp ce Imperiul Roman era preocupat de efectele migrării locuitorilor, francii au profitat de situaţie şi s-au stabilit ca nouă putere în zona de mijloc şi de sud a Rinului.

în Franţa locuiau în special franci

■ în imperiul întemeiat de me-rovingianul Clodwig (482-511), francii constituiau aproximativ 2% din populaţie şi locuiau în special în partea de nord-vest. Nici în zona de sud a Franţei şi nici în cea de est a Germaniei, francii nu au ocupat suprafeţe considerabile. în Franţa de Sud, Chlodwig s-a bizuit pe vechea pătură socială, superioară, roma- no-galeză şi pe administraţia acestora. Provinciile Bavaria, Turingia, Saxonia, Frizia şi Sorbia îşi puteau păstra autonomia şi conducătorii proprii atât timp cât plăteau tribut şi îşi subordonau politica externă lui Clodvig.

Nobilimea francă a fost însă dizolvată şi a fost înlocuită de oamenii de încredere ai regelui.

Merovingienii erau o stirpe germană regală

■ Pe atunci nu exista Germania. Merovingienii se trăgeau din ţinutul de graniţă germano-belgiano-olan-dez. Nu se

poate stabili o provenienţă exactă şi nici n-ar avea sens. Imperiul Merovingian cuprindea regiuni din actualele ţări Germania, Franţa, Belgia, Olanda, Luxemburg, Elveţia şi Lichtenstein. Datorită acestui fapt, el aparţine istoriei tuturor acestor ţări.

Germanii erau încă păgâni când au fost creştinaţi de Bonifacius

■ Regiunile france de pe Rin erau creştine deja de 200 de ani, în timp ce zone de ţărm rămăseseră corn-plet păgâne. Activitatea misionară a lui Bonifacius (672—754), nobil englez din Wessex, a fost- promovată de regele franc care dorea să aducă zonele estice, „sălbatice", mai aproape de Imperiu. Bonifacius a reuşit să instaureze structuri clerice în Baden-Wiirttemberg, Bavaria şi

in Main. în Turingia şi Hessa a obţinut doar succese parţiale, în timp ce Saxonia şi Frizia — care l-au şi doborât în cele din urmă — au rămas fidele zeilor germanici, încă 100 de ani după aceea.

Despre Carol şi încoronarea sa

Carol Martell a salvat Occidentul de islamizare, în luptele de la Tours şi Poitiers

■ Arabii au cucerit Spania în anul 711, dar asta nu a distrus cultura creştină. în încercarea lor de a cuceri şi Franţa de Sud au fost susţinuţi parţial de principii locali. în anul 732 această expansiune a fost oprită de Carol Martell (689-741). Puţin mai târziu, maihazii spanioli au avut probleme cu califul din Bagdad şi puterea lor de cucerire s-a redus. Chiar şi fără victoriile de la Tours şi Poitiers, arabii nu ar fi cucerit Europa, dar sudul Franţei ar fi avut aceeaşi soartă ca Spania.

Carol cel Mare a fost primul rege carolingian

■ Puterea factică în Franţa a fost deţinută de străbunicul lui Carol, Pippin cel Mijlociu (635—714). Nominal însă, carolingienii au fost Jumătate de secol doar intendenţi, adică funcţionarii cu cel mai înalt grad în administraţia regilor mero-vingieni, de la care astăzi nu ne-au mai rămas decât numele. în anul 750, Pippin cel Scund (714-768), tatăl lui Carol, l-a întrebat pe Papă dacă nu ar fi mai bine ca deţinătorul real al puterii să fie şi rege. Papa a fost de acord şi Pippin a devenit rege, după modelul Vechiului Testament de Bonifacius.

Pippin cel Scund era scund

■ Pippin cel Scund (714-768) a fost ultimul dintre funcţionarii administrativi franci cu numele Pippin; mai era numit şi „cel Tânăr” sau „cel Mic”, care în latină se traducea „minus”, în timp ce bunicul său era „cel Mijlociu” sau „Pippin din He-ristal”, iar străbunicul lui era „cel Bătrân” sau „Pippin din Landen”. Toate apelativele sunt arbitrare şi se datorau dilemei că niciunul dintre cei trei nu avea un al doilea nume, în realitate, Pippin cel Scund dispunea de o putere fizică legendară, iar fiul său, Carol, avea peste 1,90 m înălţime.

Carol cel Mare a fost un împărat german

■ Carol cel Mare (795-816) a fost încoronat de către Papa Leo al III- lea (795-816) ca „împărat al Imperiului Roman”, în ziua de Crăciun a anului 800. Pe lângă această funcţie, el mai era şi regele francilor şi al longobarzilor. Un imperiu german nu exista încă. La încoronare nu se ştia ce ar fi vrut să însemne titulatura de „Imperiu Roman”. împăraţii Bizanţului se considerau

încă succesori ai Imperiului Roman. Leo al III-lea a vrut să îl oblige pe Carol să fie domnul protector al papalităţii şi al Bisericii creştine.

Carol cel Mare a întemeiat Sfântul Imperiu Roman

■ Carol cel Mare a devenit conducătorul Imperiului Roman. Adăugirea de „sfânt” a apărut prima oară în timpul lui Frederic Barbarosa (1122-1190), iar termenul de „Imperiu Roman al Popoarelor Germanice” a fost introdus în anul 1450, dar folosit numai în limba latină („Nations Germanicae”). „Imperiul” nu se identifica cu Germania. Titlul nu se referea la un teritoriu fixat, ci pretindea dominaţie în toată Europa. în fapt, Imperiul a cuprins doar ţările ale căror conducători recunoşteau această supremaţie.

Caroll Martel a dus cele mai multe războaie împotriva arabilor

■ Carol Martel nu a făcut mare lucru decât să ducă războaie. Războiul împotriva maurilor a fost numai un episod. Ca funcţionar administrativ al austro-francilor din est, el a luptat împotriva celorlalte regiuni ale Imperiului (Neustrien şi Burgundia), ca şi împotriva populaţiilor dependente dar rebele ale friyonilor, saxonilor, alemanilor şi turingienilor.

Dreptul de a numi un împărat îi revenea Papei

■ Leo al III-lea a dispus de acest drept în anul 800. Probabil Carol ştia de planurile lui, dar era de neoprit, aşa încât Papa a făcut încoronarea în cadrul slujbei de la Roma. Leo nu dorea să fie dependent. în anul 813 a avut grijă ca fiul său, Ludovic (778-840), să fie ales ca împărat cu drepturi egale de către Consiliul Imperiului, şi sa autoîncoronat la Achen. Cu toate că Ludovic nu

purta degeaba porecla de „cel credincios”,

trei ani mai târziu a fost încă o dată încoronat de Papă. Astfel, s-a instituit tradiţia încoronării papale, care a durat până în secolul XVI.

Despre Widukind şi Roland

Carol cel Mare a avut opt soţii

■ Istoria amoroasă a lui Carol cel Mare reprezintă un capitol aparte. Au existat doar patru cununii religioase. Prima soţie i-a fost o fiică a regelui longobard Desiderius (757-774), care era cunoscută ca Desiderata, deşi nu s-a păstrat nicio referire la numele ei real. După ce a izgonit-o, s-a însurat cu Hildegard (758-783), Fastrada (794) şi Luitgard (800), succesiv în urma decesului predecesoarei. Pe lângă acestea au existat diverse femei, dintre care se cunosc cinci după nume. Se poate să fi fost simple iubite, sau să fi fost măritate cu el printr-o căsătorie specifică Evului Mediu.

Poligamia nu exista în Germania

■ Exista practica numită concubinajul oficial. Se baza pe un consens al partenerilor şi se oficializa prin

ratificare. Spre deosebire de căsnicia standard, bărbatul nu era tutorele nici al soţiei, nici al copiilor. Aceştia aveau însă drept de moştenire şi nu erau consideraţi bastarzi. Concubinajele oficiale erau în general încheiate de bărbaţi cu femei de un rang social inferior şi coexistau alături de căsniciile standard. în secolul IX au fost declarate ilegale de către Biserică.

Widukind era duce de Saxonia

■ Widukind a fost un nobil din landul Renania de Nord-Vest

(730-792), care din anul 777 până în 785 a condus revolta din Saxonia împotriva Imperiului Francilor. Era numit duce, în sensul că fusese ales de popor ca şi comandant al armatei, dar nu era conducătorul teritoriului Saxonia. Era susţinut în special de către ţărani, în timp ce o mare parte a nobilimii era de partea lui Carol. Jertfele de la Verdén i-au fost aduse lui Carol chiar de către saxoni. în anul 785, Widukind a capitulat şi s-a creştinat. După moartea lui a avut loc ultima revoltă.

Carol cel Mare a fost proclamat sfânt

■ Este discutabil dacă regele Carol cel Mare este un sfânt oficial al

Bisericii catolice. într-adevăr, în anul 1165 exista o canonizare introdusă de Paschalis al III-lea (vicepapă de Crema, 1168), însă Carol fusese ales doar de o minoritate a cardinalilor. Alexandru al III-lea (Orlando Bandinelli, 1105-1181) – Papa din acea perioadă – nu a recunoscut-o însă. Venerarea lui Carol a fost totuşi tolerată de Biserica catolică.

Roland – nepotul lui Carol – a fost ucis de mauri

■ Hruotland (778) a fost conte al regiunii bretonice. înrudirea cu împăratul este o pură născocire literară. Carol a condus o expediţie militară în Spania, împotriva maurilor, în anul 778. La întoarcere, Hrutoland, • deţinătorul ordinului ariergărzii a fost ucis împreună cu oamenii săi, la Roncesvalles, în Pirinei, de către basci. în *Cântecul lui Roland,* care a fost compus în anul 1100, este menţionat un război presărat de sacrificii împotriva păgânilor.

Statuia lui Roland se află în

Bremen

■ în piaţa din Bremen se află celebra statuie a lui Roland, dar mai există aproximativ încă 30, cele mai multe în regiunea Saxonia-Anhalt. Bremen are chiar a doua statuie a lui Roland în Oraşul Nou. Primele statui din lemn care-l înfăţişau pe Roland erau numai un omagiu adus unui erou popular îndrăgit. Cu timpul însă, călăreţul cu sabia strălucitoare a devenit un simbol al libertăţii şi al autonomiei oraşelor. Un oraş ce deţinea un „Roland" avea drept dc piaţă liberă şi o jurisdicţie proprie.

Carol cel Mare a dat ordin ca saxonii să fie masacrati

■ în anul 772, Carol cel Mare a început să-i supună pc locuitorii din Saxonia, care întreprindeau incursiuni de jaf în ţinutul franc. Omul lui de încredere, Alkuin (730-804), acuza brutalitatea acestor războaie, care au durat 30 de ani. în anul 782, din ordinul lui Carol au fost masacraţi 4.500 de saxoni din Verden, de pe râul AUer.

Deoarece arheologilor le lipsesc dovezile acestui masacru fără precedent, istoricii de azi cred că numărul a fost exagerat, iar cei din- Saxonia nu ar fi fost executaţi („decollati" lat.), ci relocaţi (,,delocati"lat.). Au avut loc deportări masive în timpul războaielor saxonice, precum

şi neobişnuitele convertiri forţate, nepracticate în mod obişnuit.

Despre feude şi dispute

Achen a fost în Evul Mediu capitală germană

B Prima capitală a Germaniei a devenit Frankfurt am Mein, în anul 1815, odată cu înfruntarea Confederaţiei Germane. Nu a existat nicio capitală în timpul Evului Mediu, împăraţii nu aveau o reşedinţă stabilă. Achen a fost până în secolul XVI locul încoronării regilor germani. De ales, erau aleşi la

Frankfurt am Main. Pe lângă acesta, oraşul Köln era cel mai mare, dar şi un important centru dc viaţă spirituală. Mai târziu, habsburgii s-au stabilit la Viena, care nu era însă capitala imperiului. Re-gensburg avea o mare importanţă ca rezidenţă a Parlamentului german.

Imperiul carolingian a fost împărţitîn anul 843

B Imperiul carolingian a fost divizat de mai multe ori. Prin Tratatul de la Verdun, din anul 843, dintre Ludovic

Germanicul (806-876), Carol din Ka-hlen (823-877) şi Lothar (795-855), au fost constituite formele premergătoare de stat ale Germaniei şi Franţei. Carol al III-lea (839-888) a fost încă o dată conducător al Imperiului Unit. Ducii germani au dus la bun sfârşit fragmentarea decisivă, în anul 911. Nu a fost ales un domnitor din stirpea francilor de est, ci un conte (Konrad I.) din rândul francilor de vest.

Sistemul feudal este o invenţie a Evului Mediu

B Astfel de sisteme existau deja în culturi mai vechi. Zhou, care a condus China din anul 1500 î.Hr., a cedat ţara ca feudă supuşilor nobili, care la rândul lor s-au folosit pentru aceasta de iobagi. în decursul timpului însă, împăraţii le-au oferit un asemenea nivel de putere militară, justificabilă prin necesitatea de apărare împotriva eventualilor cotropitori, încât aceştia au devenit mai puternici decât casa imperială şi au sfârşit prin a răsturna dinastia.

Ţăranilor liberi le era mai bine decât şerbilor

B în Evul Mediu timpuriu constituia o mare problemă faptul că mulţi ţărani liberi renunţau de bunăvoie la pământul lor, pentru a deveni şerbi. Căci având statutul de oameni liberi erau obligaţi la serviciul militar. Cheltuielile de înarmare în acest scop trebuiau suportate de ei înşişi, în plus, în timpul

expediţiilor militare întreprinse permanent nu-şi puteau cultiva pământul. Ca şerbi însă, aveau dări de plătit şi clacă de efectuat, dar în schimb stăpânul era responsabil de protecţia lor.

Pe teritoriul german nu exista sclavie

■ Atât celţii, cât şi germanicii au avut sclavi şi chiar şi în perioada carolingiană sunt dovezi ale existentei sclaviei. Interdicţia Bisericii de a transforma în sclavi alti creştini viza înlocuirea treptată a sclaviei cu serbia. în total existau multe grade ale privării de libertate în Evul Mediu, încât, de cele mai multe ori, depindea de stăpân cât de rău le mergea sclavilor într-o situaţie concretă. Mari negustori de sclavi erau vikingii care, în parte, răpeau oameni în scopul de a-i vinde în Orient. Praga era un loc important al schimbului de sclavi.

Păduri cum ar fi Spessart nu au fost defrişate deoarece erau impracticabile

■ Pe la mijlocul secolului XI, agricultura a fost revoluţionată de inventarea plugului cu roţi, a grapei, a jugului pentru boi, cât şi a jugului capitonat pentru cai. Atunci a început o defrişare intensă, pentru a câştiga noi suprafeţe arabile. De acolo îşi trag numele satele a căror denumire conţine sufixoide cum ar fi: „-roda” (roată), „-loh” (mlaştină), „-brand” (mirişte), ,,-hagen” (dumbravă), ,,-schlag” (secure). Păduri precum Spessart, Harz sau Solling au rămas în picioare exclusiv datorită faptului că nobilii doreau să le păstreze ca teren de vânătoare.

0 provocare se făcea prin aruncarea mănuşii

■ Nu era absolut necesară aruncarea mănuşilor la picioare

pentru a atinge acest scop. Pentru a începe corect un duel era nevoie de o scrisoare de sfidare, în care duelul era anunţat cu minim trei zile în prealabil. Un duel putea fi început de oricine credea că i-a fost încălcat dreptul. în secolul XIII, regii au încercat să limiteze dezordinea provocată de'dueluri, prin proclamarea unei păci interne.

în anul 1495, duelul a fost interzis, în secolul XVIII nobilii au reluat obiceiul de a-şi arunca mănuşa de mătase pentru a provoca la duel.

Despre misiunea estică şi sfârşitul lumii

Carol cel Mare a fost încoronat ca împărat german

■ Nu se ştie sigur de când există obiceiul ca împăratul să primească coroana cu opt colturi. Mult timp s-a crezut că împăratul Conrad al II-lea (990-1039) ar fi făurit coroana, deoarece aceasta conţine inscripţia latină: „Conrad, August împărat al Romei prin mila Domnului”. Istoricii de artă pornesc însă de la ideea că a fost confecţionată în a doua jumătate a secolului X şi a fost purtată prima dată de către Otto cel Mare (912-973). Despre el se spune că ar fi ţinut de fapt coroana câţiva ani la păstrare, înainte ca Papa să decidă în anul 962 să i-o aşeze pe cap.

împăraţii erau automat regi ai Italiei

■ De pe vremea încoronării lui Otto cel Mare, regii germani au avut pretenţia de a fi singurii posesori legitimi ai coroanei imperiale şi de a conduce Italia ca succesori ai Imperiului Roman. Pe baza documentelor din Italia vedem că lucrurile nu stăteau chiar aşa. împăraţii trebuiau să îşi obţină cu eforturi validarea încoronării ca regi ai Italiei. Şi mai dificil era să perceapă taxe şi să impună exercitarea altor drepturi de domnie. Au existat şi regi italieni, cel din urmă fiind Arduin de Ivrea (955-1015).

Misiunea păgână din Evul Mediu era o politică de cucerire mascată

■ Principalul conflict al războiului dintre Imperiul German şi vecinii săi a fost acela dintre un imperiu organizat central şi culturi tribale vechi. Atât pentru saxoni, cât şi pentru vikingi, avari şi unguri, expediţiile militare de pradă erau absolut normale — aşa cum fuseseră pentru germanici şi celţi. Regii germani încercau să îi oblige pe aceşti vecini răzvrătiţi să respecte ordinea impusă de ei, în timp ce aceştia doreau să şi-o păstreze pe a lor. De ambele

părţi sc acţiona cu brutalitate. Creş-tinizarea a fost considerată un mijloc de a elibera regiunile supuse, dar nu acesta a fost principalul motiv al războaielor.

Imperiul otoman s-a întins până la Oder

■ Ceea ce este reprezentat în atlasul istoric ca domeniu al imperiului, era de fapt teritoriu nedisputat. Aici s-a încercat mai întâi consolidarea unei domnii. Teritoriul nu era dorit numai de băştinaşii slavi. în secolul XI, regii noilor regate creştine ale Polonei, Ungariei şi Croaţiei au încercat şi ei să îşi exercite influenţa asupra neamurilor slave, încă păgâne. Chiar limitele dintre Elba şi Oder erau un motiv constant de război între regii germani şi cei polonezi.

Otto al III-lea şi-a extins nechibzuit domnia spre Est

' ■ În iarna anului 1000, tânărul rege Otto al III-lea (980-1002) a întreprins un drum forţat, făcut călare, spre Gniezno, pe care a transformat-o în arhiepiscopat, şi le-a perceput regilor polonezi, ulterior şi celor unguri, plăţi ale tributului. Nenumăraţi istorici

i-au reproşat de atunci „o lichidare a intereselor germane”. Abia în perioada modernă s-a ajuns la convingerea că s-ar fi folosit mai mult alianţa cu imperiul decât încercarea, cu multe pierderi, de a deţine supremaţia întregului teritoriu.

Oamenii credeau că în anul 1000 va fi Apocalipsa

- Plăsmuiri ale sfârşitului lumii, din timpul Evului Mediu, priveau prezentul, dar despre o isterie specială în jurul anilor 999-1000 nu există niciun indiciu. în primul rând, cei 1.000 de ani după moartea lui Isus, nu după naşterea lui, au fost văzuţi ca un punct de reper mult mai bun pentru sfârşitul lumii. în al doilea rând, numărătoarea nu s-a impus de la naşterea Mântuitorului şi mare parte a locuitorilor nu dispuneau de un calendar cu ajutorul căruia să stabilească o dată exactă.

în trecut, oamenii erau mai scunzi, iar media de vârstă era mai mică

- Nobilii, care nu sufereau de foame, atingeau o înălţime a corpului comparabilă cu a oamenilor de azi şi, sub conducerea Papilor, care nu

impuneau o muncă fizica, sc ajungea la vârsta medie de 90 de ani. Pe de altă parte, majoritatea ţăranilor înfometaţi şi care depuneau un efort deosebit aveau o medie a înălţimii cu aproximativ 10-15 cm mai mică decât cea a nobililor. Vârsta lor era totuşi greu de apreciat, deoarece vârsta medie cea mai mică era ştirbită masiv cu aproximativ 30 de ani, din cauza deceselor masive în rândul copiilor. Şi femeile mureau în medie mult mai devreme, din cauza problemelor frecvente la naştere; munca grea de la câmp dubla rata mortalităţii acestora.

Despre fecioarele de fier şi centura de

9

castitate

Tortura este tipică pentru Evul Mediu

■ Până la mijlocul secolului XII nici pedepsele cu moartea şi nici tortura nu erau practicate în Europa Centrală. Cei care încălcau legea erau de obicei amendaţi cu o sumă mare de bani, iar cazurile neclare de încălcare a legii erau deseori rezolvate după „judecata divină”. Totuşi,

nici Dumnezeu nu reprezenta o judecată justă. Şi nici răufăcătorii nu se lăsau condamnaţi. De aceea s-a ajuns la nişte pedepse groaznice şi la un „interogatoriu penibil” în faţa tribunalului (deci cauzator de durere). Totuşi, la tortură nu era permis să rămână urme; cine le îndura fără să mărturisească, era liber.

Exista un”drept al primei nopţi”

■ Obiceiul prin care soţia unui servitor al unui feude trebuia să-şi petreacă prima noapte cu proprietarul acesteia (ius primae noctis) ţine de îndrăgitele legende despre „întunecatul Ev Mediu”. Nu există însă nicio dovadă care să-i ateste existenţa. Exploatarea sexuală a femeilor dependente a avut cu siguranţă o mare amploare, dar un drept instituţionalizat al adulterului este greu de închipuit având în vedere morala religioasă. De regulă, această legendă era invocată pentru a face atmosferă împotriva nobilului. Chiar şi originalul piesei lui Mozart – *Nunta lui Figaro* – a fost compus puţin după Revoluţia franceză.

Henric şi Kunigunde erau pudici

■ Asocierea imaginii împăratului Henric al Il-lea cu

cea a unui sfânt farmecă într-un mod ciudat. Era chiar evlavios, dar şi pragmatic. A creat intrări inutile în biserici şi i-a înspăimântat pe contemporani atunci când a încheiat un pact cu popoarele slave păgâne împotriva regelui creştin al Poloniei. De fapt, Henric a afirmat abia după şapte de ani de căsătorie că a renunţat la speranţa de a avea moştenitori, iar Kunigunde s-a distins în viaţă prin probe de virtute, dar şi prin statutul de coregentă a bărbatului ei.

Marco Polo a fost în China

■ El a afirmat asta, dar până în prezent nimeni nu este sigur dacă trebuie să fie crezut, întrucât în descrierile lui Marco Polo (1254-1324) sunt prea puţine detalii. Se acceptă că a ajuns doar până la Karakorum – vechea curte a principelui mongol Kubilai-Han (1215-1294). Era o informaţie uşor accesibilă că acest principe ar fi domnit pe atunci şi în China. Unii cercetători consideră că Marco Polo ar fi ajuns doar până la Constantinopol.

Despre cavaleri şi bărbi roşii

Turnirele şi castelele sunt tipice Evului Mediu

■ Turnirele au apărut abia în Evul Mediu timpuriu. Primul turnir de pe teritoriul Germaniei a avut loc în anul 1127, în Wurzburg. Şi alte lucruri care astăzi sunt considerate tipice pentru Evul Mediu, cum ar fi armurile cavalerilor, cetăţile cavalereşti cu ale lor ziduri şi poduri mobile sau oraşele cu pieţe publice au apărut în această formă abia în secolul XII.

Cavalerii erau din rândul nobililor

■ Şi şerbii puteau să fie cavaleri. Prin slujbe şi fapte

deosebite pentru prinţii lor, urcau într-o ierarhie (aşa-numită ministerială) în care puteau deveni foarte bogaţi şi puternici, la începutul secolul XI al Evului Mediu timpuriu. Aproximativ după anul 1200 nu au mai fost primite persoane din afară. Devenea cavaler doar cel care era şi nobil.

Porecla”Barbarosa” era dată de popularitatea conducătorului

■ Porecla de „Barbarosa”a obţinut-o împăratul Frederic I (11291190)

în Italia. Acolo însă nu era foarte îndrăgit. Pierderea unor privilegii regale suferite de predecesorii lui l-a adus oarecum pe împăratul german în sapă de lemn. Impozitele oraşelor bogate lombarde trebuie să fi rezolvat aceasta deficienţă monetară. Oraşele opuneau însă o rezistenţă greu de suportat.

Intre anii 1154—1177, Barbarosa a întreprins cinci expediţii în Italia, care s-au distins prin cruzime extremă şi pierderi mari de ambele părţi. În Germania, totuşi, Barbarosa avea parte de admiraţie şi era într-adevăr popular.

în trecut, Saxonia Inferioară era parte a Saxoniei

■ Landul Saxonia Inferioară din prezent corespunde oarecum vechiului ducat Saxonia. După revolta lui Henric Leul (1129-1195) împotriva lui Barbarosa, landul a fost împărţit. Westfalen i-a revenit arhiepiscopului de Köln. Regiunea dintre Braunsschweig şi Lüneburg a reprimit-o Henric, după cei 3 ani de exil. Regiunea estică i-a revenit lui Bernhard von Anhalt (1140-1212). Din respectiva regiune s-a dezvoltat electoratul Saxoniei, ca formă de organizare statală. În anul 1423 au murit moştenitorii lui Bernhard,

iar regele Sigismund (1368—1437) a dat ţara marchizilor

din Meifien. întrucât un principe elector era mai important decât un marchiz, au denumit Saxonia întreaga ţară, centrul politic rămânând însă MeiEsen, care se suprapunea întrucâtva suprafeţei Saxoniei contemporane.

Cruciatii erau cavaleri *

■ în prima cruciadă din anul .1096, cavalerilor francezi şi normanzi li s-au alăturat la drum şi două armate de cerşetori. Una era din sudul Fran-ţei, cealaltă din Rcnania şi Flandra. în ambele regiuni fusese cu puţin timp în urmă foamete. în drumul lor către Palestina, cruciaţii au jefuit numeroase oraşe de pe Rin şi din sudul Germaniei şi au omorât poporul evreu. Cerşetorii nu au ajuns în Ţara Sfântă. Au fost capturaţi de turci şi vânduti ca sclavi.

Cauza pogromurilor a fost interdicţia practicării cămătăriei de către creştini

■ Interdicţia practicării cămătăriei a apărut în anul 1179, iar în 1215 a fost înlăturată — din acest motiv nu putea fi cauza pogromurilor începute

relativ cu mult timp în urmă. Au accelerat o situaţie explozivă, dar nu au fost cauzele antisemitismului medieval.Tensiunile dintre creştini şi evrei au fost iniţial doar un produs secundar al confnintării Occidentului cu islamul. Evreii s-au considerat dintr-o dată înrudiţi cu musulmanii, deoarece le era permisă circulaţia în ţările islamice. În anul 1096 s-a ajuns la primul pogrom din ordinul Bettlerheere al primei cruciade, care a fost iniţiată de Papă cu scopul de a elibera Ierusalimul din mâinile musulmanilor necredincioşi.

Frederic al IHea era tolerant în chestiuni religioase

■ Friederich al II-lea (1194-1250) era un liber-cugetător şi

nu avea nicio problemă cu cei care gândeau altfel. S-a înconjurat de o gardă personală islamică şi a interzis de exemplu învinovăţirea evreilor pentru uciderile rituale ale pruncilor creştini, având în vedere faptul că jertfele de sânge contraziceau concepţia islamică despre sacrificiu. Totuşi, popoarele pe care Henric le-a ocupat nu au reprezentat mult timp supuşii lui. În anul 1224 a eliberat un edict, conform căruia erezia şi lezmajestatea erau considerate infracţiuni de

aceeaşi gravitate, extinzând pedeapsa cu moartea şi asupra ereticilor.

Despre Henric şi membrii ligii hanseatice

Lübeck este leagănul Hanse-ului

■ Liga hanseatică s-a dezvoltat dintr-o asociaţie de negustori, în oraşe comerciale străine. Prima asociaţie cunoscută a luat naştere în anul 1157 la Londra. Henric Leul a încurajat astfel de organizaţii. Ca o contramăsură la rânduirea unor privilegii, negustorii din Saxonia aveau dreptul să îşi întemeieze acolo o colonie, după legea lor şi cu un guvernator propriu. După un model asemănător au luat naştere multe aşezări ca, de exemplu, renumita „Brygge”în munţi. Decisivă pentru avântul ligii hanseatice a fost însă şi reconstrucţia Lübeck-ului, în anul 1159, sub conducerea lui Henric.

Oraşele comerciale se află în apropierea mării

■ Liga hanseatică a fost un pact între mai multe oraşe comerciale.

în anul 1356 s-a încheiat o legătură oficială sub conducerea oraşului Lübeck, deşi nu exista nicio constituţie şi nicio componentă bine cristalizată. Erau în total cam 200 de

oraşe, dintre care 70 alcătuiau nucleul. Alături de porturile din Marea Nordului şi Marea Baltică mai erau membre de prim rang şi oraşele comerciale renane şi flamande. Dar şi oraşul Mühlhausen din Turingia facea parte din alianţă.

Hamburg este hanseatic şi independent

■ Acest titlu şi privilegiile adiacente le-a obţinut Hamburg printr-un document care datează din 7 mai 1189 şi care a fost încheiat de Friedrich Barbarossa. De fapt, documentul a fost falsificat în jurul anului 1265. Se presupune că locuitorii hambur-ghezi nu au mai reuşit să-i prezinte lui Barbarosa propunerea lor înainte de cruciadă, drept pentru care s-au autoservit mai târziu.

Colonizarea estică a germanilor a dus la alungarea slavilor

■ Marchizii care stăpâneau teritoriile slave de la graniţa imperiului german nu aveau niciun interes să alunge pe cineva. în cele din urmă regiunile trebuiau să fie închise şi să prospere economic. Din acest motiv, Henric Leul şi Albrecht Ursul (1100-1170) au menţinut şi colonişti germani în ţările dintre Elba şi Oder. Nou-veniţii primeau teritorii înţelenite, care nu erau încă arate. O convertire a slavilor la creştinism a fost pretinsă doar de Henric Leul. Efectul pozitiv pe care l-a avut respectiva convertire a fost constituirea mai rapidă a zonelor Holstein şi Mecklcnburg ca o societate omogenă.

Slavii au fost asupriţi de ordinul german

B Cei care au suferit cel mai mult din cauza ordinului german au fost balticii. Acesta a fost convocat de către ducele Konrad von Masowi-en (1187-1247), pentru a-l ajuta

împotriva pruşilor baltici. Ordinul cavaleresc le-a cucerit teritoriul, i-a creştinizat şi a întemeiat un stat perfect organizat, dar rigid. împotriva „misionarizării” lituanienilor s-a ajuns la război cu noul mare imperiu lituaniano-polonez, care s-a încheiat cu cedarea Prusiei de vest în favoarea PolouieUcdtre ordinul cavaleresc.

Nu numai poporul de rând, ci şi nobilimea de la ţară şi oraş trebuie să fi îndrăgit ideea.

Henric Leul era o apariţie impozantă

■ Henric Leul (1129-1195) avea puţin peste 1,70 m înălţime şi arăta mai degrabă masiv decât suplu. în contrast cu el, a doua sa soţie ar fi avut 1,90 m înălţime. Nici pe cîmpul de luptă Henric nu era un leu. Dar era brutal, consecvent şi un bun negustor. Şi-a consolidat imperiul fără scrupule, iar ca stăpânitor s-a manifestat foarte bine. Probabil ghelfii (partizani ai Papei) erau numiţi deja „lei” datorită sigiliului sub formă de leu, dar Henric a demonstrat în ânul 1166, prin înălţarea unui leu impunător de broz în regiunea Bra-unschweig, că vrea să fie perceput ca „leul”.

Niciun slav nu guverna pe teritoriul german

■ Henric Leul a supus obotriţii slavi în anul 1164, în Mecklenburg. După victoria lui însă l-a înfeudat pe Pribislaw (1164-1178), fiul lui Niklot, pe care îl cucerise (1131-1164). De

la el descind ducatele, inclusiv marile ducate de Mecklenburg, până la prăbuşirea monarhiei în anul 1918.

Despre habsburgi şi războiul de 100 de ani

în timpul interimatului, Germania nu avea niciun conducător

■ „Interregnum” (latină) desemnează o perioadă cuprinsă între moartea lui Friedrich al Il-lea, în anul 1250 (respectiv de la moartea lui Kon-rad al IV-lea – 1254), şi alegerea lui Rudolf de Habsburg din anul 1273. În această perioadă au fost regi germani. Erau aleşi însă numai de către o minoritate. Primul ales ca şi conducător german a fost Wilhelm de Olanda (1227-56), apoi parţial, în aceeaşi perioadă, Richard de Cornwall (1209-72) şi Alfonso de Castilia (1221-84). Richard s-a limitat însă la patru vizite-fulger în Germania, pe când Alfonso nu a fost nici măcar o singură dată în această ţară.
Interregnum este asociat şi cu o perioadă înspăimântătoare – „lipsită de regi”. în acea perioadă nu îngrijora numai lipsa unui împărat şi

posibilitatea unei anarhii, ci şi lipsa de interes a regilor pentru drepturi şi ordine.

Regii germani erau aleşi de principii electorali

■ Până la mijlocul secolului XIII alegerea regilor în Germania nu se facea după legi. Dacă la început doar ducii alegeau regii, cu timpul însă procesul a revenit principilor. Nu erau însă toţi prezenţi la alegerea regelui. în continuare, regele nou ales trebuia să solicite favoarea celor care l-au ales şi să îşi impună forţa militară. În timpul „Interregnum”-ului anumiţi principi aveau privilegiul oferit de Biserică să aleagă regii. Abia în anul 1356, Kari al IV-lea (1316-1378) a stabilit legi obligatorii, prin bula de aur pentru alegeri.

Nimic nu a pustiit Europa Centrală mai mult decât a făcut-o ciuma

■ Ravagii mai mari a făcut războiul de 30 de ani. în timpul ciumei, între anii 1347 şi 1352, a murit aproximativ o treime din populaţia Europei, în timpul

războiului mai sus menţionat au pierit cu mult mai mulţi oameni. Cea mai marc parte dintre

aceştia nu au pierit însă din cauza condiţiilor din timpul războiului, ci din cauza foametei şi a molimei.

Războiul de 100 de ani a durat 100 de ani

■ De fapt, disputa dintre Franţa şi Anglia a ţinut 114 ani. A început în anul 1339, cu pretenţia lui Eduard al IlI-lea (1312—1377) al Angliei la tronul Franţei — fiind nepotul regelui decedat fără moştenitori, Kari al IV-lea (1295—1328). Francezii l-au ales însă pe un văr al lui Kari, Philipp von Valois (1293—1350). Războiul s-a încheiat în anul 1453 cu bătălia de la Castillion. Anglia a fost nevoită nu numai să renunţe la pretenţiile la tron, dar a pierdut şi toate posesiunile franceze, cu excepţia oraşului Calais.

Cavalerii reprezentau cea mai puternică parte din armată

■ Probabil că francezii şi-au dat seama încă de la primele bătălii ale războiului de 100 de ani cât de neajutoraţi erau de fapt cavalerii lor blindati. în bătăliile din anul 1346, de la Crecy, şi din anul 1356, de la Napertuis, cavalerii încorsetaţi în

vechile armuri rigide au fost zdrobiţi de armata engleză, net inferioară numeric, dar care dispunea de numeroşi arcaşi.

Ioana d'Arc era fata unui cioban sărac

■ Ioana d'Arc (1412-1431) a crescut într-un mic castel. Era fiica unui moşier înstărit, care era şi primarul din Domremy. Se susţine des că ■ ea nu ar fi franţuzoaică, deoarece Domremy se afla în Lothringen. De fapt, satul respectiv se afla în partea franceză a regiunii, nu în cea

germană. Pe lângă asta, locuitorii erau partizani înrăiţi ai Delfinului, şi din acest motiv erau mult mai căutaţi de trupele engleze.

Existau şapte principi electori

■ În Evul Mediu târziu erau sase electori: arhiepiscopii de Koln,Mainz şi Trier, ducele de Saxonia, respectiv marchizii de Brandenburg şi Pfalz. Mai târziu li s-a alăturat şi al şaptelea membru, regele Boemiei. Deoarece principii electori îşi vindeau scump votul şi pentru că îi declasau în grad pe toţi ceilalţi principi, li s-au alăturat în funcţia de electori şi ducele Braunschwcig Luneburg de Bavaria,

în secolul XVII. în anul 1803 au mai fost investiţi încă patru: pentru Salzburg, Württemberg, Baden şi Hessen-Kassel.Totuşi, aceştia nu au mai fost aleşi deoarece trei ani mai târziu imperiul a fost dizolvat.

Despre politici matrimoniale şi crize ale credinţei

Habsburgii au pus mâna pe putere printr-o politică matrimonială iscusită

■ în plus, a fost vorba şi de o importantă falsificare. Ducele Rudolf al IV-lca (1339-1365) a formulat imediat o serie de documente din care trebuia să reiasă că Austria nu numai că fusese ridicată de Barba-rossa Ia statutul de arhiducat, ci i s-ar fi acordat şi privilegii cuvenite unui statut care pe vremea aceea nici nu exista. Socrul lui Rudolf Kari al IV-lea (1316-1378) a intuit escrocheria. în 1442, totuşi, lângă Friedrich al III-lea (1412-1493) a stat la tron un Habsburg, care a dovedit veridicitatea falsurilor şi a oferit pretinsele privilegii.

Carol al V-lea a trebuit să se îndatoreze pentru a

deveni împărat

■ Carol al V-lea a plătit principilor electorali, înaintea alegerii lui, suma de 350.000 de galbeni, mare parte fiind împrumutată de la Banca Fugger din Augsburg. La acest împrumut se adaugă şi marile concesii politice pe care le-a făcut. Probabil că ni-ciuna dintre cele două nu ar fi fost necesare. Principii electori nu aveau încredere în Carol, dar şi mai lipsiti de credit erau adversarul lui, Franz I (1495-1547) de Franţa, respectiv ajutorul acestuia, Papa. Ncadevărat este şi că Banca Frugger a ars chitanţele lui Carol.

Tiparul a fost inventat de Johanes Gutenberg

■ Deja din Evul Mediu târziu cărţile nu mai erau de regulă copiate anevoios de călugări, ci erau rapid şi ieftin transcrise. Existau deja şi primele tipare. Cu toate acestea, era folosit doar pentru „bestseller”-uri deoarece paginile se sculptau greu în lemn. Lui Gutenberg (1400-

1468) îi revine meritul de a fi inventat tiparul cu litere, care se poate deplasa. Dar, în esenţă, ideea era cunoscută.

Căsătoriile habsburgilor erau fericite

■ „Lăsaţi-i pe alţii să ducă războiul, tu căsătoreşte-te, fericită Austrie” sună lozinca neoficială a habsburgilor. în viaţa privată, Maximilian de Habsburg (1459-1519) şi soţia lui, Maria de Burgund (1457-1482), se poate să fi fost foarte fericiţi. în plan politic, moştenirea burgunzilor a adus Austriei războaie interminabile cu Franţa. Fiul lui Maximilian, Philip cel Frumos (1478-1505) a fost mai puţin fericit alături de instabila emoţional Johana (1479-1555), prinţesă de Spania. „Imperiul în care Soarele nu apune niciodată”, format

prin această alianţă matrimonială, a fost condus de fiul lor – Carol al V-lca (1500-1558) – până la moartea sa, după care s-a divizat.

Luther a bătut în cuie, pe uşa principală a bisericii din Wittenberg, o listă cu cele 95 de teze împotriva vânzării de indulgenţe

■ Toate relatările despre acest gest au apărut ori în contradicţie, ori abia după moartea lui Luther. Martin Luther (1483-1546) însuşi s-a asigurat că i-a transmis tezele sale episcopului de Magdeburg şi

principelui elector de Saxonia, pe 31 octombrie 1517, pentru a putea lua atitudine. Abia apoi a devenit cunoscut. Luther nu a stigmatizat, de altfel, traficul de indulgenţe, ci doar aspectul prin care iertarea păcatelor nu mai depindea de căinţa păcătosului, ci exclusiv de disponibilitatea acestuia de a plasa sume mari de bani în buzunarul Bisericii.

Luther a afirmat:”Aici sunt eu şi nu pot fi altundeva”

■ Luther a spus în anul 1521, în Parlamentul german, că nu îşi va retrage declaraţia întrucât ar încălca scrierea sfântă. „De aceea nu pot şi nu vreau să retrag nimic, întrucât a acţiona împotriva raţiunii nu este recomandat şi este periculos. Doamne ajută, Amin!”

Despre războiul ţărănesc şi vână-toarea de vrăjitoare

Războiul ţărănesc a fost declanşat de reformă

■ Nu este adevărat că ţăranilor le-ar fi lipsit curajul şi impulsul pentru

răscoală, fără influenţa ideologică a reformei. Răscoale ale

poporului şi ale ţăranilor au existat în Germania încă din secolul XIV. Motivele erau foametea, ciuma sau o înrăutăţire a situaţiei drepturilor. Nicio revoltă nu a avut însă dimensiunea războiului ţărănesc din anul 1525. Reforma a dus şi
la o întemeiere religioasă şi intelectuală a cererilor ţărăneşti.

Războiul ţărănesc a fost o revoltă a săracilor

■ În vârful revoltei se aflau ţăranii bogaţi şi reprezentanţi ai obştii. În
secolul XV, în multe părţi ale Germaniei a existat o înrăutăţire a iobăgiei. Drepturi vechi, datând din perioada medievală au fost interzise, impozite şi servicii au fost impuse despotic şi au fost făcute subordonări impuse. Rebelii nu au fost din rândul celor săraci, ci din rândul celor care se temeau că într-o zi vor sărăci şi vor deveni dependenţi dacă nu se apără.

Armatele ţărăneşti comiteau numeroase acte de cruzime

■ Un masacru este cunoscut. S-a petrecut în duminica de Paşti a

anului 1525, în Weinsberg. Armatele ţărăneşti au ocupat numeroase cetăţi, castele şi oraşe pe care le-au jefuit şi le-au incendiat; cu locuitorii s-au dovedit totuşi indulgenţi într-o oarecare măsură. Soţiile locuitorilor cetăţii au fost, de exemplu, silite să mulgă vacile. Unele oraşe erau solidare din proprie voinţă cu unii ţărani. La suprimarea revoltei însă au fost ucişi 100.000 de ţărani, nenumărate femei violate şi chiar copii au fost omorâţi.

Prigonirea vrăjitoarelor este un produs al”Evului Mediu întunecat”

■ Prigonirile vrăjitoarelor au avut loc în Epoca Modernă timpurie. Primul proces împotriva unei vrăjitoare datează din anul 1419 şi s-a petrecut în localitatea Luzern. „Nebunia vrăjitoarelor” a început în jurul anului 1560. Punctul extrem al isteriei a fost atins între anii 1590 şi 1630. Ultima execuţie din Germania s-a petrecut în anul 1775, ultima din Europa fiind şapte ani mai târziu, în Elveţia. în total, aproape 300.000 până la 500.000 de oameni au fost ucişi, fiind acuzaţi de vrăjitorie.

Obsesia vrăjitoarelor îşi are originea în credinţa catolică

■ Obsesia vrăjitoarelor (Hexen-wahn) a rezultat din închipuiri păgâne, care au venit din popor. Dimpotrivă, în Biserica catolică, mult timp a fost pedepsită credinţa în vrăjitoare şi nu vrăjitoria. în perioada carolingiană a apărut chiar şi pedeapsa cu moartea, iar în Evul Mediu se pedepsea printr-un an de penitenţă. Cele trei femei care au fost arse pe rug în secolul XI, din voinţa poporului, au fost considerate martire de către Biserică.

Prigonirea vrăjitoarelor a fost la început îndreptată împotriva femeilor

■ Prigonirile respective s-au dezvoltat din persecuţiile ereticilor. în timp ce pentru Biserică doar ereticul era cel care se exprima şi stăruia asupra întrebărilor despre aceste manifestări, inchizitori precum Conrad de Marburg (1180-1233) vedeau secrete satanice în aceste urme de învăţături. în secolul XIV, regele Filip cel Frumos (128610314) s-a folosit de inchiziţie pentru a distruge bogatul ordin al templierilor. întrucât evlavioşii templieri nu

faceau dovada unor erezii, regele a întemeiat o conspiraţie demonică, al cărei pericol nu a întârziat să apară, conform căreia fiii Satanei se manifestau evlavios. Cartea „Ciocanul

vrăjitoarelor” (Hexenhammer), care asocia în mod fatal concepţiile satanice cu femeile şi cu sexul, a apărut în anul 1487.

Cartea,,Ciocanul vrăjitoarelor” a fost scrisă de Heinrich Institoris şi Jacob Sprenger

■ Sărmanului scriitor Jacob Sprenger (1435-1495) i s-a comis o mare nedreptate. Se apreciază că unul dintre cele mai proaste înscrisuri care a apărut vreodată face referire la cartea „Ciocanul vrăjitoarelor”, care ar fi fost scrisă, conform celei mai noi sentinţe, de Heinrich Kramer, numit Institutoris (1430-1505). Deoarece ordinul fanaticului dominican era controversat, acesta l-a desemnat pe stimatul Jacob Sprenger drept coautor al cărţii respective.

Despre războiul de 30 de ani şi noua ordine a lumii

Războiul de 30 de ani a fost declanşat de „defenestrarea din Praga”

■ Cu siguranţă, împăratul Ferdinand (1578-1637) nu a privit cu ochi buni alungarea ambilor trimişi la Hrad-schim în anul 1619, deoarece şanţul de la castelul din Praga era „căptuşit” de gunoaie.Totuşi, şi mai rău privită a fost anularea rangului său bocmic din cauza politicii de recatolicizare, nemiloasă şi ilegală, respectiv numirea lui Friedrich al V-lea de Pfalz (15961632) ca nou rege al Boemiei.

Suedezii au fost îndeosebi brutali

■ Aproape toate oştirile războiului de 30 de ani au dat dovadă de o brutalitate dezlănţuită. în esenţă, nu conta dacă era vorba de prieten sau duşman, întrucât orice armată jefuia ţara respectivă pentru a putea supravieţui. în special Wallenstein (1583-1634) a instaurat tactic foametea.

A limitat libertatea de mişcare a duşmanilor săi, lăsându-şi soldaţi!

să jefuiască ţara de jur-împrejur, armatele adversare nemaigăsind mâncare în locurile respective. Printre cele mai grele pierderi se numără distrugerea Magdeburg-ului. Trupele lui Tilly (1559-1632) au incendiat oraşul şi au ucis aproape întreaga populaţie.

Copernicus a tăcut de frică în faţa Bisericii

■ Animat de scrierile antice ale lui Aristarchos din Samos (310—230 î.Hr.), referitor la structura heliocentrică a Pământului, eruditul şi canonicul Nikolaus Copernicus (1473-1573) a ajuns la convingerea că Pământul se învârte, într-adevăr, în jurul Soarelui; nu a îndrăznit însă să îşi facă publică această descoperire, de teama de a nu fi luat în derâdere şi hulit la tribună de colegi. Vestea însă a circulat repede. Chiar un cardinal l-a încurajat în anul 1543 să îşi publice teoria.

A trece prin foc şi sabie nu înseamnă a arde

■ Prin foc şi sabie nu înseamnă în niciun caz arderea din temelie sau jefuirea. în realitate, soldaţii ameninţau

că jefuiesc oraşul sau satul şi, în cele din urmă, îl incendiau dacă nu li se plăteau bani pentru protecţie. Acest fel de şantaj era comun în războiul de 30 de ani.

Galileo Galilei a fost încarcerat şi maltratat

■ Reabilitarea lui Galileo Galilei (1564-1642) de către Papa loan Paul al II- lea (1920-2005) a încheiat o ceartă simbolică. învăţătorul italian nici nu a fost atât de rău tratat, precum se crede adeseori. Biserica l-a încurajat chiar la început pe Galilei şi l-a chemat la tribunalul închizi-ţiei după ce, în anul 1633, acesta a considerat toate celelalte

orânduieli ale lumii ca fiind false în comparaţie cu ale lui. A declarat, fără echivoc, că toate celelalte reprezentări ale Pământului erau eronate, în afară de cea proprie. Galilei nu a fost silit nici prin carceră şi nici prin tortură să îşi revoce teoriile. Totuşi, este posibil să se fi gândit la Giordano Bruno (1548-1600) care fusese ars pe rug cu 33 de ani în urmă, pentru erezie. El a fost supus doar arestului la domiciliu, fiindu-i permisă totuşi, în continuare, cercetarea privată.

Doctorul Eisenbarth era un vraci

■ „Eu sunt doctorul Eisenbarth, vindec lumea după metoda mea” zice un vechi cântec popular, care îi atribuie săracului doctor cele mai hazardate metode de tratament. De fapt, Johann Andreas Eisenbarth (1163-1727) s-a bucurat printre contemporanii săi de o excelentă reputaţie. El şi-a dezinfectat trusa de operaţie la flacăra lumânării şi a descoperit un ac pentru o înţepătură, sub formă de stea. Abia când medicina a avansat, s-a început campania de denigrare a felcerului-şarlatan.

Wilhelm cel Tăcut era tăcut

■ Wilhelm I de Orania – Nassau (1533-1588), primul conducător al Ţărilor de Jos, eroul imnului naţional olandez, era orice, numai tăcut nu. Trebuie să fi fost comunicativ şi foarte priceput în ale retoricii. Spaniolii îşi numeau cel mai mare adversar „vicleanul”, iar pentru com-patrioţii săi era „tatăl Ţărilor de Jos”. Când anume şi în ce circumstanţe a devenit „tăcutul” nu se mai poate stabili exact. Dar, după secolul XVII, această etichetă nu i s-a mai schimbat.

Despre Columb şi indieni

Contemporanii lui Columb credeau că Pământul ar fi un disc

■ Niciun semidoct şi niciun navigator nu mai considerau în secolul XV că Pământul ar fi un disc. Planul lui Cristofor Columb (1451-1506) de a ajunge la Indii pe o rută vestică s-a izbit iniţial de un refuz.

în timp ce sfătuitorii regelui portughez, strănepot dc-al lui Hcn-ric, aveau o concepţie relativ realistă asupra circumferinţei Pământului (40.000 km), Columb a pornit de la valoarea de 28.000 km. în plus, apariţia şi pretenţiile lui ar fi displăcut.

Columb a spart un ou ca să-l facă să stea în picioare

■ în anul 1421, când Filipo Bru-melleschi (1377-1446) şi-a prezentat îndrăzneţul plan pentru cupola Domului din Florenţa, adversarii săi au considerat că proiectul nu se poate realiza. Se pare că Brumelleschi i-a provocat să aşeze un ou în aşa fel încât să stea drept. Auditoriul său a fost nedumerit. Atunci, Brumelleschi a

luat oul, l-a lovit uşor şi apoi l-a pus pe masă. Exact aşa, a explicat el, ar fi şi cupola Domului. Rezolvarea este foarte simplă, odată cunoscută. Nu este sigur dacă această anecdotă este adevărată. Cert este că, mai târziu, i-a fost atribuită lui Columb.

Primii emigranţi au ajuns cu vasul „Mayflower”în America

9 Când strămoşii pelerinilor au ajuns în anul 1620 cu „Mayflower” la ţărmul oraşului Massachusetts de azi,

existau deja mai multe colonii engleze în America de Nord. Cel mai vechi oraş este Jamestown, din Virginia. A fost întemeiat de către aproximativ 100 de emigranţi britanici, care au ajuns în America în anul 1606, cu vapoarele „Discovery”,

„Godspeed” şi „Susan Constant”. Următorii ani au înregistrat o creştere continuă, iar în anul 1620 au venit şi primele femei spre Virginia.

în S.U.A., germana a fost la un pas de a deveni limbă oficială

■ Propunerea americanilor germani, înaintată în anul 1789 (sau în anul 1793) la Congresul American din Pennsylvania, de a aproba

germana ca limbă oficială, ar fi fost dezaprobată de o singură voce. În primul rând, nu se poate dovedi că acest vot a existat într-adevăr. în al doilea rând, istoricii se îndoiesc că germana s-ar fi impus cu adevărat, deoarece în secolul XIX majoritatea coloniştilor veneau din Anglia şi Irlanda.

Scalparea este un obicei tipic indian

■ Anticii sciţi au strâns scalpurile propriilor duşmani — în orice caz, scalpurile vânătorilor de recompense. îngrozitoarea vânătoare de trofee era frecventă atât la indieni, cât şi în tabăra albilor. Nu este însă deloc adevărat că indienilor nu le era cunoscută scalparea înainte de venirea albilor, aşa cum s-a afirmat uneori. Cert este că tot mai mulţi conducători din America de Nord au răspândit groaznicul obicei, oferind premii pentru scalpul indienilor; mai târziu, scalpurile proveneau însă şi de la popoarele paşnice, copii, femei sau de la mexicani.

Discursul şefului de trib Seattle i-a aparţinut cu adevărat

■ Căpetenia indienilor suqua-mish, Seattle (1786-1886), a ţinut într-adevăr o prelegere mai lungă despre cedarea ţărilor indiene în favoarea albilor – cu toate acestea, nu în faţa preşedintelui american, ci în faţa guvernatorului teritoriului Washington. Un jurnalist prezent acolo, care însă a avut nevoie de traducere pentru a urmări discursul, a publicat prima consemnare în anul 1887. Au mai urmat şi altele, în cadrul cărora cuvintele erau de fiecare dată prelucrate. Varianta cunoscută cu trimiteri ecologice a

apărut abia în anul 1970. Autentică este, probabil, doar propoziţia: „Fiecare parte a acestui pământ este sfântă pentru poporul meu”.

Henric Marinarul a călătorit pe mare

■ Popularul prinţ portughez Henric (1394-1460) nu a întreprins nicio călătorie pe mare. De fapt, a strâns persoane calificate pentru călătoriile maritime şi a finanţat expediţiile spre Madeira, Azore şi insulele Capului Verde. Ce-i drept, ei nu au dat marea lovitură, ca de exemplu, navigarea cu vasele în jurul Capului Bunei Speranţe, dar Henric a fost primul monarh care a încurajat asemenea expediţii de explorare şi cunoastere.

Despre Regele Soare şi Madame Pompadour

Au existat prizonieri cu”mască de fier”

■ Au existat, într-adevăr, prizonieri de stat în timpul domniei lui Ludovic al XlV-lea (1638-1715), în Franţa,

care erau obligaţi să poarte tot timpul o mască neagră. Masca respectivă nu era însă din fier, ci din catifea. Cea mai întrebuinţată interpretare este că Regele Soare şi-a ascuns fratele geamăn, care ar fi atentat la tronul lui. Prizonierul avea parte de nenumărate avantaje, dar paznicii lui aveau ordin să-l omoare imediat dacă ar fi făcut cea mai mică încercare de a-şi dezvălui identitatea. Ca gărzi erau preferaţi străinii care nu vorbeau franceza. Cert este că „omul cu masca” a murit în anul 1703.

Regii francezi erau încoronaţi la Notre Dame

■ Este corect, dar nu este vorba de Notre Dame de Paris, ci de catedrala cu acelasi nume din Reims.

Napoleon Bonaparte (1769-1721) şi regele englez Henric al IV-lea (14211471) au fost încoronaţi la Paris. Şi din punct de vedere is-toric-arhitectural, bisericile Notre Dame din Chartres şi Reims sunt mai însemnate decât cea din Paris. În orice caz, conducătorii francezi nu erau înmormântaţi în capitală, ci în mănăstirea Saint Denis.

Madame Pompadour era o intrigantă dependentă de lux

B Jeanne Antoinette Poisson – marchiza dc Pompadour (1721-1764) – a fost prima cetăţeancă devenită matroana oficială a unui rege francez. în plus, influenţa ei asupra lui Ludovic al XV-lea (1710-1774) era foarte mare, chiar şi după ce între aceştia nu mai exista o legătură intimă. A studiat arta şi cultura şi îl sfătuia pe rege chiar şi în politică. Aceasta a trezit multe bănuieli atât în plan local, cât şi în afară şi a născut multe zvonuri răutăcioase. La o privire retrospectivă, istoricii o consideră totuşi o meticuloasă ce a avut o poziţie privilegiată.

Căsătoriile Ja mana stângă” erau bigamii

B Căsătoriile „la mâna stângă” sau căsniciile „fata-morgana”, în care principii rămâneau cu amantele lor după moartea soţiilor, erau căsătorii valide din punct de vedere juridic, în care copiii nu erau totuşi moştenitori pe deplin, ci deţineau doar averea şi rangul mamei lor. După această metodă, amantele şi copiii lor aveau un statut semilegal, dar nu şi calitatea de membru al familiei conform cu rangul. Zvonurile cum că principii, precum regele prusac Frederic Wilhelm al IMea (1744-1797), s-ar fi căsătorit cu iubitele lor în timp ce soţiile acestora trăiau, nu pot fi confirmate.

Ludovic al XlV-lea a stăpânit doar francezii

B Regele Soarelui nu era în niciun caz preocupat doar de ceremonia de curte de la Versailles sau de exploatarea propriului popor. El iniţia şi o politică externă agresivă. Este rămasă în istorie devastarea palatului pe care l-a revendicat de la cumnata lui, Liselotte (1652-1722), deşi aceasta renunţase categoric la moştenire. în anul 1688, Ludovic a ruinat îngrozitor ţara. De asemenea, mai multe provincii romane au fost anexate cu forţa. în cele din urmă, din toată această pradă s-a ales doar cu Alsacia.

Baden Württemberg este „ţărişoara model”

■ Acest renume a fost dobândit de marchizul Kari Friedrich von Baden (1738-1811), care s-a folosit de drepturile autorităţii sale pentru a instaura ordinea, siguranţa şi prosperitatea tuturor supuşilor săi. Vecinul său, Kari Eugen de Württemberg (1737-1793), s-a purtat în acelaşi timp ca un despot risipitor, care şi-a vândut imediat supuşii, statului american, pentru a-şi finanţa viaţa luxoasă. Friedrich Schiller (1759-1805) – fostul supus al lui Kari Eugen – a imortalizat, în „Intrigă şi iubire”, acest exemplu edificator al abuzului de putere.

Ludovic al XVI-lea i-a spus preşedintelui de

parlament: „Statul sunt eu”

■ Regele Soare (1638-1715) ar fi pronunţat aceste cuvinte pe 13 aprilie 1655, în faţa preşedintelui parlamentului francez, care l-a sfătuit să ia în considerare interesele statului. În acte nu este însă nimic menţionat. Cel mai probabil, el a făcut această afirmaţie, dar i-ar fi putut fi şi doar atribuită. în orice

caz, i se potriveşte perfect — pentru asta are succes.

Despre Brandenburg şi Prusia *9*

Regele-soldat a dus multe războaie ■ Frederic Wilhelm I (1688-1740) al Prusiei („Regele-soldat”) nu a purtat de fapt niciun război. Monarhul extrem de econom şi de pios a transformat statul Brandenburg (Prusia) într- un stat al funcţionarilor şi al armatei şi s-a preocupat ca ţara să dispună de cea mai dotată armată din Europa. Avea o preferinţă pentru „flăcăii înalţi”, care aveau cel puţin 1,80 m înălţime. Fiul său, Frederic al II-lea (17121786). nu l-a îndrăgit de fel pe tatăl său, dar a ştiut să valorifice armata acestuia pentru a duce o politică de mare putere.

Frederic cel Mare a fost nevoit să asiste la execuţia prietenului său ■ Prinţul prusac Frederic (1712-1786) a încercat în anul 1730 să scape de severul său tată. A fost capturat şi întemniţat la Küstrin. Complicele lui, Hans Hermann von Katte (1704-1730), a fost decapitat.

După cum sc pretinde, Frederic a fost obligat să asiste la execuţia prietenului său, din celula în care era încarcerat. De fapt, prinţul a fost absent de la această scenă, în ciuda poruncii tatălui său.

Frederic cel Mare purta de obicei uniformă şi ducea un trai simplu

■ Această imagine, făcută după „bătrânul Fritz” (1712-1786), nu se potriveşte în niciun fel tânărului Frederic. Acesta se remarcase încă de la vârsta de 15 ani printr-o serie de greşeli considerabile. Banii şi-i cheltuia mai ales pe cărţi, dar şi pe haine civile pe care le purta însă numai acasă, deoarece tatăl său impunea uniforma oficială. Acesta îl dispreţuia pe tânărul Frederic. Prinţul primea alocaţie şi, în cele din urmă, chiar o pensie anuală de la guvernul austriac.

Comitatul Brandenburg a devenit regatul Prusiei în 1701

■ Brandenburg a rămas comitat chiar şi atunci când regenţii săi au devenit regi prusaci. începând cu anul 1616, Hohenzolernii au fost şi duci de Prusia, care la acea vreme se afla sub suveranitatea feudală poloneză.

Ca mulţumire pentru susţinerea din Primul Război Nordic (1655—1660), Polonia a eliberat Prusia. Astfel, ţara era liberă de orice suveranitate, astfel încât Hohenzolernii s-au putut încorona, dar numai în Prusia – care nu aparţinea Imperiului german. Abia în anul 1815, în cadrul Alianţei Germane nu au mai existat regi ai Germaniei, ci mai mulţi regi ai landurilor germane.

Morarul din Sanssouci s-a răzvrătit împotriva regelui

■ Conform legendei, moara de vânt din parcul de la Sanssouci ar fi aparţinut unui morar care a refuzat cu încăpăţânare să o părăsească, în ciuda sumei mari oferite. La sfârşit, se spune că l-a ameninţat imediat pe Friederic cel Mare cu Curtea de Apel din Berlin. Acesta, impresionat de asemenea curaj, a lăsat moara în picioare şi l-a scutit pe morar de toate taxele. De fapt, amplasarea morii în peisajul grădinii fusese planificată de la început. Deţinătorul ei a primit o nouă moară.

Baronul din Trenck a avut o aventură cu prinţesa Amalie

■ „Povestea de dragoste a baronului Friedrich Trenck” a fost un bestseller

. în secolul XIX. Autorul, Friedrich ’ Trenck (1726-1794), s-a închipuit el însuşi ca aventurier, amorezat de prinţesa prusacă Amalie (1723-1787) şi victimă a intrigilor politice. Parţial a recunoscut chiar el că descrierea lui conţine multe minciuni, oricum acest lucru a fost demonstrat şi de istorici. În realitate, Trenck era încarcerat din cauza comploturilor cu un văr austriac. Dar propria lui versiune este mult mai frumoasă – aşa cum dovedesc şi ecranizările contemporane.

Despre Maria-Antoaneta şi Napoleon

Napoleon a umilit-o pe prinţesa Luise, la Tilsit

■ Este un tablou înduioşător cum biata prinţesă prusacă imploră în zadar la Tilsit indulgenţă pentru ţara sa.Totuşi, învingătorul nu arată nicio urmă de milă. În realitate, faptele stau puţin altfel: frumoasa prinţesă Luise (1776-1810) făcea parte din cercul acelor puteri politice care, în anul 1806, au iniţiat atacul Prusiei împotriva Franţei. După înfrângerile

distrugătoare dc la Jena şi Aucrste-dt multi credeau că a sosit sfârşitul Prusiei. Regele Frederic Wilhelm al IlI-lea (1770-1840) s-a salvat prin-tr-o alianţă care garanta continuitatea Prusiei. Abia mai târziu, la Tilsit, a suferit o înfrângere cruntă.

Maria-Antoaneta recomanda supuşilor săi să mănânce prăjituri ■ în anul 1760,Jean-Jacques Rousseau a prezentat în lucrarea sa „Con- fessions”o principesă care îşi sfătuia supuşii înfometaţi: „Dacă nu au pâine, să mănânce brioşe”. Este puţin probabil ca Maria-Antoaneta (1755-

1793) sa fi spus câţiva ani mai târziu acelaşi lucru. Propoziţia i-a fost atribuită deoarece se potrivea imaginii pe care o avea lumea despre ea.

Atacul Bastiliei a declanşat

Revoluţia Franceză

■ La data de 14 iulie 1789 locuitorii Parisului au atacat rău-famata închisoare din Paris, declanşând Revoluţia Franceză. Bastilia nu era însă deloc o închisoare sumbră. Mult timp aici au fost arestaţi nobili, în condiţii luxoase. Bastilia nu a fost nici măcar distrusă. încercarea

mulţimii de a pătrunde cu forţa în Bastilia a fost iniţial inutilă. Când în cele din urmă soldaţii au atacat-o, comandantul a capitulat imediat. A fost asasinat alături de mai multi membri ai forţelor de ocupaţie.

Doctor Guillotin a inventat ghilotina

■ Doctorul Joseph Ignace Guillotin (1738-1814), deputat al Adunării Naţionale franceze începând din octombrie 1789, a făcut propunerea executării pedepsei cu moartea într-un mod mai omenesc, folosind o maşină de decapitat. Ghilotinele erau însă deja la fel de cunoscute din perioada vechilor perşi, ca de altfel şi în Evul Mediu german sau în Anglia secolului XVII. Adunarea Naţională a votat propunerea lui Guillotin şi au construit ghilotina. Constructorul a fost un meşteşugar german.

Napoleon a secularizat averile Bisericii prin directiva comisiei imperiale

■ După înfrângerea cu Franţa, Austria şi Prusia au fost nevoite în 1801 să cedeze învingătorului toate teritoriile germane de pe malul stâng

al Rinului. Pentru a se despăgubi, au convenit o delegaţie parlamentară. Astfel, diverse mici regiuni germane, care până atunci nu stăteau la dispoziţia împăratului, au ajuns în mâinile unor noi conducători. Aici sunt de menţionat teritorii ce aparţineau unui număr de 25 de episcopii, 44 de mânăstiri, dar şi aproape toate oraşele imperiului şi proprietăţile a 112 mici nobili.

Istoricii se contrazic dacă Napoleon era mai mult reformator decât cuceritor

■ Şi contemporanii lui Napoleon (1769-1821) s-au contrazis deja pe această temă. în ţările cucerite – precum Germania – Napoleon era considerat, de către o parte, un conducător periculos, brutal, străin, iar pe de altă parte, ceilalţi jubilau că în sfârşit a instaurat reforma, care până atunci fusese refuzată de principii lor. Abia embargoul cu Anglia, care a aruncat Germania într-o criză economică, şi campania catastrofală din Rusia, în anul 1812, au dus la o respingere generalizată a figurii împăratului.

Expediţia militară rusă a lui Napoleon a eşuat din cauza frigului ■ „Pieirea noastră s-a datorat iernii; suntem o victimă a climei”, a susţinut Napoleon după ce a pierdut sute de mii de soldaţi în Rusia. în realitate, expediţia militară din anul 1812 a fost prost organizată. Napoleon a luat în calcul o bătălie decisivă rapidă; nu se aştepta că ruşii se pot retrage uşor. Când în cele din urmă şi-a aliniat armata pentru retragere, a ales orice rută pe care a putut aplica tehnica „pământului pârjolit”. Nu este de mirare că oameni şi cai au pierit cu miile. Coordonatele climei indică faptul că temperaturile erau mai degrabă blânde, iar soldaţii nu au fost nevoiţi să înfrunte viscolul.

în bătălia popoarelor, de la Leipzig, armatele germane au luptat împotriva celor austriece

■ Atât pentru nafional-socialişti, cât şi pentru urmaşii

lor de astăzi, monumentul bătăliei de la Leipzig este un simbol de care se abuzează intenţionat. Acolo s-au luptat germanii în anul 1813, de ambele părţi. în „Bătălia popoarelor”, francezii, polonezii şi statele federale din zona Rinului au pierdut în faţa unei coaliţii dintre

Austria, Rusia, Suedia, Prusia şi alte câteva mici state germane. Monumentul bătăliei de la Leipzig, înalt de 91 m este dedicat celor peste 110.000 morfi de toate naţionalităţile.

Despre Rusia şi America

Principele Potemkin a construit „satele lui Potemkin”

■ Grigori Alexandrowitsch Potemkin (1739-1791) a colonizat zona Mării Negre, din porunca ţarinei Ecaterina (1729-1762). El a stabilit acolo ţărani şi burghezi şi a întemeiat mai multe oraşe. în anul 1787, ţarina a întreprins o călătorie în regiune. între timp, acasă, la Moscova, numeroşii săi duşmani afirmau că principele, care era şi iubitul Ecaterinei, ar fi construit în cel mai scurt timp cele mai înalte faţade, care nu ascundeau nimic.

Statuia Libertăţii simbolizează libertatea Statelor Unite ale

Americii

■ Statuia Libertăţii, care luminează lumea – după cum este numele complet al doamnei înalte de 45 m – este o operă a artistului alsacian Frédéric-Auguste Bartholdi (1834-1904) şi reprezintă libertatea în toată esenţa ei. Iniţial, amplasamentul era Canalul Suez. Totuşi, atunci când administraţia colonială britanică nu şi-a dat consimţământul, statul francez le-a dăruit-o Statelor Unite

pe „Miss Libertate”. începând cu anul 1924 este monument naţional, iar din anul 1984 este chiar moştenire culturală mondială. Figura colosală, amplasată în portul din New York, este vizibilă de la depărtare de către navele care sosesc acolo. A fost şi rămâne un simbol al speranţei, nu numai pentru oamenii care vin în Statele Unite ale Americii.

„Union Jack” este steagul Angliei

■ Unionjack este steagul imperiului regal unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord. Steagul Angliei este alb cu o cruce roşie (Crucea Sfântului Gheorghe). Steagul cu fond albastru – Union Jack – cu o cruce alb-roşie, este o combinaţie dintre steagul englez cu cel scoţian (Crucea albă a Sfântului Andrei, pe fond albastru) şi a steagului irlandez de odinioară (cel roşu al lui Andrei,

respectiv Crucea Sfântului Patrick pe fond albastru).

Casele regale engleze proveneau din Anglia

■ Majoritatea dinastiilor veneau de pe continent: domnitorii an-glo- saxoni aveau originea în zona de nord a Germaniei şi Danemarcei, iar normanzii din Franţa, ca şi dinastia Anjou-Plantagenet.Tudorii veneau, într-adevăr, de pe insulă, însă erau walizi; urmaşii lor – stuarzii — erau scoţieni. în anul 1689 a venit la tron Wilhelm al III-lea de Orania-Nas- sau (1650-1702), iar în anul 1715 dinastia Braunschweig-Hannover. Regina Victoria (1819-1901) s-a măritat în cele din urmă cu Albert de Sachsen-Goburg-Gotha (1819-1861). în anul 1917, acest nume monstruos a fost schimbat în Windsor. începând cu anul 1960, familia regală se numeşte Mount-batten Windsor, din cadrul căreia face parte prinţul consort Philip Mountbatten (născut în 1921), care provine din casa regală daneză.

Motivul Războiului Civil american a fost

eliberarea sclavilor

Motivul real al Războiului Civil au fost diferenţele sistemelor economice ale Nordului şi Sudului ■ În timp ce Sudul îşî dorea o piaţă liberă pentru produsele sale agrare, statele nordice pretindeau taxe de protecţie a producţiei industriale interne, care se afla în plin avânt. În iarna anului 1860/61, statele din sud au părăsit Uniunea, nu din teama că noul preşedinte Abraham Lincoln (1809-1865) la va interzice folosirea sclavilor, ci pentru că întreaga sa politică înclina către susţinerea Nordului; chiar şi în noile teritorii din Sud, balanţa era înclinată în aceeaşi direcţie. Statele din Sud se temeau că odată cu voturile vor rămâne fără nicio speranţă, deci în inferioritate.

Yuan. Din 1644 până în 1916 au condus aşa-numiţii Mandschu, locuitorii din Mandschurei — ţara care se învecina la nord cu China. Ultimul împărat, Puyi (1906-1967), provenea din dinastia Qing-Mandschu. În prezent, Mandschu trăiesc ca o minoritate naţională în China.

în China, codiţele erau frizurile tradiţionale ale bărbaţilor

■ în anul 1645, dinastia Mandschu a dat o lege conform căreia orice chinez condamnat la moarte trebuie să poarte o codiţă. Restul părului era ras. Astfel chinezii trebuiau să se diferenţieze de Mandschu-ii fără codite. La prăbuşirea dinastici Mandschu, în anul 1911, codiţele au fost tăiate ca simbol al asupririi, în timpul celor 250 de ani ai dinastiei respective, poporul de rând a considerat aceste codite un motiv de mândrie.

împăraţii Chinei erau chinezi

■ Şi Imperiul de Mijloc a avut parte de domnii străine. Din anul 1261 până în anul 1368 au domnit hani mongoli, care au instaurat dinastia

Despre războaiele de independenţă şi munca femeilor

Negru-roşu-auriu erau culorile steagului corpului Lutzaw in războiul de eliberare

■ Corpul independent Lutzaw, în care luptau în special studenţi împotriva lui Napoleon, nu avea niciun steag. Membrii săi purtau însă geci negre, cu manşete roşii şi nasturi aurii. De aici, culorile negru- roşu-auriu au fost atribuite, în anul 1818, asociaţiei studenţeşti germane. Corpul independent Lutzaw a tulburat întăririle de trupe franceze şi a fost aproape în întregime distrus după armistiţiu. Unul dintre participanţi, tânărul de 22 de aniTheodor Karner (1791-1831), a lăsat totuşi în urmă o poezie despre „sălbaticii Lutzaw, vânătoare îndrăzneaţă”.

Asociaţiile studentesti sunt conservatoare

■ La începutul secolului XIX erau exact pe dos. Studenţii – care în 1814 se revoltaseră din proprie iniţiativă împotriva lui Napoleon – îşi doreau

o eliberare şi la nivelele următoare, şi anume, faţă de vechile elite, de puterea şi capriciul lor, faţă de strâmta mentalitate provincială a Germaniei dezbinată politic şi faţă de naţionalismul statelor mici. Festivitatea simbolică a asociaţiilor studenţeşti, din oraşul Wartburg (1817), a dus la normativele rigide de la Karlsbad, care au determinat transformarea Germaniei într-o federaţie de state poliţieneşti.

5 1 5 5

Biedermeier a fost o perioadă a stagnării spirituale şi politice

■ Biedermeier a fost un stil de viaţă, dar nu o epocă. S-a trăit în stil Biedermeier între anii 1S15-1848, chiar şi în

rândul familiilor de funcţionari din pătura mijlocie a societăţii. Dimpotrivă, în alte cercuri mocnea nemulţumirea politică dinaintea revoluţiei. Păturile sărace ale societăţii au resimţit dur primele efecte ale industrializării şi munceau pe brânci în fabrici sau manufacturi, pentru a-şi duce traiul de pe azi pe mâine. în anul 1844 a avut loc revolta ţesătorilor, subliniată în scrierile lui Gerhart Hauptmann din Silezia (1862-1946). Dar perioada Biedermeier a avut şi meritele ei. în acest mediu s-au dezvoltat

conceptele despre căsătoria din dragoste şi dreptul copiilor la copilărie.

în Biserica lui Pavel, din Frankfurt, sesiunea era ţinută de un profesor incapabil

■ Parlamentului bisericii Sfântului Pavel i s-a reproşat deseori că ar fi nimicit realizările revoluţiei din 1848, prin lungi şi străine dezbateri. Este adevărat că atât atmosfera revoluţionară a poporului, cât şi spaima principilor în faţa războaielor sângeroase de baricadă, care au avut loc în martie 1848, erau deja evaporate atunci când Parlamentul a prezentat un an mai târziu întemeierea unei monarhii constituţionale. Decizia pentru adoptarea unei reforme politice în defavoarea unei revoluţii sângeroase ă la France fusese deja luată odată cu convocarea parlamentului. Procesul parlamentar nu a eşuat din cauza unui compromis înfăptuit, ci din cauza unei respingeri sistematice a monarhiilor de Prusia, Bavaria şi Hanovra.

Femeile nu munceau în trecut

■ Concepţia că femeile nu lucrau, ci ar fi fost întreţinute, provine din perioada Biedermeier. Până atunci era de la sine înţeles că femeile trebuiau să muncească: la câmp, în grajduri, la războiul de ţesut, în atelierele meşteşugăreşti. Deseori erau mai mult împovărate decât

bărbaţii, deoarece, pe lângă aceste activităţi, copiii şi casa erau în totalitate responsabilitatea lor. Rar puteau să comenteze ceva. Bărbaţii din perioada Biedermeierau fost primii ce şi-au permis să ţină femei care să brodeze pernuţe decorative. Femeia ca decor a devenit un simbol al averii şi statutului social.

Frederic WiIheim al Vl-lea era un tupeist

■ Reforma germană a eşuat în cele din urmă în timpul lui Wilhelm al IV-lea de Prusia (1795-1861). Plin de dispreţ, acesta a refuzat coroana împărătească ce i se oferea, motivând că ar fi zămislită din „noroiul şi lutul revoluţiei”. Cu greu poate fi concepută o aroganţă mai mare. În realitate, Frederic Wilhelm al IV-lea nu era deloc tupeist, după cum sugerează cuvintele sale. Dimpotrivă, era oarecum temător şi ezitant. Probabil că a refuzat vehement coroana, deoarece se temea de complicaţiile din politica externă în relaţiile cu

monarhiile absolute ale Rusiei şi Austriei.

Despre Otto şi Wilhelm

Cu depeşa din oraşul Ems, Bismarck a incitat naţionalismul german

■ Depeşa din oraşul Ems informa despre cererea împăratului francez de a interzice oricărui candidat german accederea la tronul din Spania. Bismarck a publicat acest text într-o variantă mai scurtă. Revolta din Germania avea o mare amploare. Totuşi, valuri mai mari a făcut naţionalismul din Franţa. Publicitatea deja pedepsită de ministrul de externe francez s-a văzut ameninţată, astfel că l-a împins pe Napoleon al IlI-lea (1808-1873) să explice Germaniei războiul — exact ceea ce intenţionase Bismarck.

Bismarck era un patriot german

■ Otto von Bismarck (1815-1898) a ţinut doar cu Prusia. El spunea că este departe momentul curăţării propriei politici prusace cu hermina râioasă şi egoistă a patriotismului german. El aţâţa foarte iscusit

sentimentele patriotice ale germanilor, atât timp cât îi servea politicii sale. Cu timpul însă, a devenit din ce în ce mai greu pentru acesta să stăpânească emoţiile pe care le cauza în rândul populaţiei.

Wilhelm I era un conducător de seamă

■ împăratul Wilhelm I (1797— 1888) era o marionetă a lui Bismarck. El reprezenta noul Imperiu, prin apariţia sa impunătoare, dar în plan politic nu avea nimic de spus. Dacă încerca numai, era înfrânat imediat de cancelarul său, pentru că ideile monarhului deranjau fragila şi complicata reţea de relaţii diplomatice ţesută de cardinal. în antiteză' flagrantă cu realitatea se află cultul personalităţii omagiate încă din timpul vieţii lui, dar mai ales promovate de nepotul său, Wilhelm al II-lea. Wilhelm I a fost proclamat noul Barbarossa şi lui i s-au închinat numeroase monumente.

Hohenzollern-ii aveau o coroană imperială

■ în imperiul german al anului 1871 nu exista nicio coroană. Exista un model, care se asemăna cu vechea coroană imperială, dar cu însemne prusace. Această coroană era obţinută din blazoane sau monede, ori servea ca element de decor pentru clădiri, însă o coroană cu care să fie încoronat conducătorul nu a existat niciodată.

Imperiul german a cheltuit pentru armata sa mai mult decât restul Europei

■ Cheltuieilile pentru armata imperiului atingeau aproximativ 36% din fondurile statului. Se situau astfel aproape la acelaşi nivel cu cele din Rusia şi din Franţa. în fruntea clasamentului se afla însă Anglia, cu un procent de aproximativ 50%. Spre deosebire de celelalte naţiuni mici, imperiul german nu a declanşat niciun război înaintea Primului

Război Mondial (dacă nu sunt luate în considerare groaznicele expediţii militare împotriva poporului colonial). Impresia de militarism neînfrânt a Germaniei provine de la zgomotul furtunos al săbiilor împăraţilor germani şi ale supuşilor acestora.

Wilhelm al ll-lea era dornic de război

■ Wilhelm al Il-lea iubea zăngă-nitul săbiilor, discursurile pline de patos şi gesturile maiestuoase. De fiecare dată când situaţia ameninţa să devină serioasă, printr-o intervenţie diplomatică îşi chema politicienii înapoi şi impunea găsirea de soluţii paşnice. Chiar şi cu trei zile înaintea izbucnirii Primului Război Mondial, el mai dorea să ducă negocieri. Totuşi, guvernul şi armata au înţeles stilul împăratului şi au profitat de cruciada acestuia în Norvegia, unde şi-au făcut propriile jocuri.

Imperiul german a avut nevoie de o perioadă de refacere economică

■ Economia germană a crescut între anii 1850-1913 cu peste 800 de procente. A depăşit-o astfel pe cea a Angliei şi a devenit a doua mare putere economică după S.U.A. Era în top prin inovaţiile din. chimie şi electrotehnică. Pe de altă parte, nu mai era nevoie să poarte povara coloniilor, atât de aprig reclamate înainte de propaganda contemporană. Şi Bismarck le vedea ca

pe un spin în coastă – apărarea acestora în caz de nevoie aducea doar pagube inutile.

Despre Sarajevo şi Verdun

Franz Ferdinand a fost omorât de sârbi

Bl Arhiducele austriac Franz Ferdinand (născut la 1863) a fost ucis pe data de 28 iunie 1914 de către Gavri-lo Princip (1894—1918), un student de naţionalitate sârbo-bosniacă. Au mai fost implicaţi în această conspiraţie alţi cinci, chiar tineri sârbo-bos-niaci şi un musulman. Armele pentru atentat le-au luat dc la un ofiţer din Bagdad. Dar o participare a guvernului sârb nu a putut fi demonstrată nici atunci şi nici în prezent, deşi s-a speculat mult participarea grupării sârbe „Mâna neagră”.

Europa a fost târâtă în Primul Război Mondial

O Afirmaţia ministrului britanic Dávid Llyod George (1863-1945) stă în picioare. Faptele indică însă cu totul altă situaţie: guvernul german l-a forţat pe cel austriac să declanşeze neapărat un război împotriva Serbiei — cu riscul ca alte mari puteri să intervină. A blocat toate încercările celorlalte puteri şi, în cele

din urmă, a declarat război Rusiei şi Franţei.

Guvernul german a dorit războiul mondial

9 în anul 1961, istoricul Fritz Fischer (1908—1999) a iniţiat teoria conform căreia Germania ar fi declanşat în mod voit un război mondial. Totuşi, reproşul este mult prea dur. Judecând după starea documentelor, se naşte mai degrabă impresia că guvernului german i-ar fi fost teamă că, în jurul anului 1916, Rusia şi Franţa ar fi putut declanşa un război nejustificat, dacă ar fi fost mai bine înarmate. Conflictul

aus-triaco-sârb ar trebui supus unui test după motto-ul: „Ori Rusia evită un război, ori îl declanşăm noi acum”.

Poporul german a dorit războiul

Bl Poporul german nu a avut idee ce se întâmplase, până pe 24 iulie 1914. Atunci domneau frica şi încordarea. Au existat chiar şi manifestări patriotice; pe 28 iulie au avut loc chiar şi demonstraţii în masă împotriva războiului, care au fost conduse de Partidul Socialist. în următoarele zile însă, guvernul german a reuşit să înfăţişeze Germania ca o victimă

a agresiunilor ruseşti. Atmosfera a schimbat totuşi foarte puţin imaginea, astfel că starea de spirit de la proclamarea stării de război arată că foarte puţini oameni se bucurau.

Cea mai mare problemă a Planului Schlieffen a fost încălcarea neutralităţii belgiene

■ Planul şefului de stat-major Schlieffen (1833-1913) prevedea, în cazul unui război pe două fronturi, pătrunderea cu aproape toate armatele în Belgia şi Franţa, respectiv ocuparea acestora, înainte ca Rusia să fi fost măcar pregătită de război. Totuşi, şi Rusia a conştientizat timpul său lung de pregătire şi a început mobilizarea din motive de precauţie, în momentul în care s-a simtit ameninţată cu un război. În momentul în care Rusia s-a pus în mişcare, pe data de 30 iulie 1914, Germania avea doar un plan de război, care presupunea un atac cât mai rapid împotriva Franţei. Acesta a început pe 2 august. Poporul a reclamat guvernului german că Franţa ar fi început agresiunea, odată cu bombardarea Nurenbergului.

Verdun aminteşte de soarta tragică a soldaţilor germani din Primul Război Mondial

B Aminteşte în aceeaşi măsură şi de soldaţii francezi. Cei 700.000 de soldaţi care au murit în timpul marii ofensive germane, în primăvara anului 1916, au fost aproape în aceeaşi măsură germani şi francezi. Simbolice sunt şi măcelurile de la Ypern şi Langemarck, din toamna anului 1914, când voluntarii nepregătiţi de război au murit cu miile. Ofensiva generalului Ludendorf (1865-1937), de încheiere a războiului, din vara anului 1918, şi care a fost mai degrabă dată uitării, a mai costat aproape un milion de vieţi ale cadetilor germani. în total, şi-au pierdut viaţa în război aproximativ 8,5 milioane de soldaţi şi în jur de 1,5 milioane de civili.

Soldaţii germani purtau coifuri cu vârfuri ascuţite

■ Coifurile cu vârfuri ascuţite au fost inventate în anul 1842, în Prusia. Aveau un vârf metalic, în care săbiile trebuiau să se rupă în momentul lovirii. Modelul a fost copiat şi în celelalte state germane, în Rusia şi în America. însă, în Primul Război

Mondial, la lupte nu se mai foloseau săbiile. Astfel, s-a căutat un material mai solid decât pielea tăbăcită întărită cu metal, care era folosită la coifurile respective. în anul 1916, coiful a fost înlocuit cu casca de otel. Aceasta mai este încă utilizată de către poliţişti şi pompieri.

Despre război şi revolutii

Germania a încălcat dreptul internaţional prin scufundarea vasului Lusitaniei

■ Dreptul internaţional permitea scufundarea unei nave comerciale de către submarine, abia după ce oamenii erau evacuaţi în bărci de salvare. Britanicii şi-au echipat însă navele comerciale cu artilerie, astfel încât nimic să nu se observe. A fost asemănător şi cu

blocada maritimă britanică. Aceasta era legală atâta timp cât urmărea interesele războiului, dar încălca dreptul internaţional atunci când bloca furnizarea de alimente pentru civili. Cu toate acestea, nicio parte nu se îngrijea de fineţuri: germanii au scufundat tot, iar britanicii au instaurat blocada totală.

Flota germană a jucat un rol important în Primul Război Mondial

■ Din punct de vedere militar, preţiosul proiect a fost total inutil. Flota a fost foarte puţin utilizată, pe de o parte pentru că era prea slabă pentru a lupta împotriva Angliei, şi pe de altă parte pentru că necesita prea multe cheltuieli pentru a fi pusă în joc. Un rol determinant l-a jucat însă flota, în noiembrie 1918. Revoluţia s-a declanşat din cauza dorinţei comandanţilor flotei de a porni în larg, după capitularea germană, sub pretextul de „a salva onoarea artileriei”. Revolta marinarilor împotriva acestui ordin fără rost a constituit declanşarea iniţială a revoltelor generale.

„Iarna napilor”a fost provocată de blocada maritimă

■ Există trei motive pentru care poporul german a dus un trai foarte greu începând cu sfârşitul anului 1916. Unul l-a reprezentat blocada trupelor britanice. Aceasta a fost agravată de o dictatură militară, care a fost întemeiată de cea mai înaltă conducere a oştirii: toate rezervele de forţă de muncă şi mijloace financiare au fost investite riguros în

industria de armament. La acestea s-a adăugat şi o recoltă catastrofal dc proastă de cartofi. Aproximativ 750.000 de oameni au murit de foame şi de sărăcie în timpul războiului din Germania.

Revoltele din Germania au dus la capitulare

■ Aşa s-ar putea crede, conform cu legenda „loviturii de pumnal”, urzită ulterior de forţele naţionaliste. În realitate, lucrurile au stat exact pe dos. începând cu 29 septembrie 1918, generalul Ludendorf (18651937), care răspândise înştiinţări de victorie, a cerut în mod subit, de la guvernul german, tratative de oprire a războiului. Comandantul tratativelor, Mathias Erzberger (1875-1921) l-a obligat „să semneze tot”. Revoltele din Germania au început abia pe 3 noiembrie, în Kiel, atunci când direcţia de marină a asasinat marinarii răzvrătiţi, care se opuneau „ultimei bătălii”.

Muncitorii şi soldatii sovietici doreau o Republică sovietică

■ În timpul revoltelor din noiembrie, la insistenţele social-demo- crafilor şi ale comuniştilor, au fost

aleşi muncitori şi soldaţi sovietici în întreprinderi şi, parţial, în armată. Alegerile au avut loc pe 16 decembrie 1918, în cadrul unui congres la care s-a votat în majoritate împotriva unei Republici sovietice, dar pentru o Republică parlamentară. Consilierii comunişti au păstrat distanţa faţă de congres.

Kari Liebknecht şi Roşa Luxemburg au luptat împotriva forţelor vechi, reacţionare *9*

■ „Spartakusbund” (Liga lui Spartacus) era o organizaţie a socialiştilor radical-democraţi, care lupta împotriva guvernului de tranziţie al lui Friedrich Ebcrt (1871-1925). Acesta fusese ales în cadrul unui congres sovietic din Berlin, pe 10 noiembrie 1918. Comuniştii i-au imputat totuşi lui Ebért că acesta vroia să se alieze cu vechile forţe, împotriva reformelor radicale socialiste, aşa încât cearta s-a înăsprit, împotriva insurecţiei „spartakiste” berlineze, din anul 1919, guvernul Ebért a apelat la împotrivirea imperiului şi la

ofiţeri contrarevoluţionari care i-au asasinat pe Liebknecht şi pe Luxemburg. în timp ce Liebknecht (născut în 1871) a înscenat revolta, Roşa Luxemburg (născută în 1870)

a votat pentru o parte a comuniştilor, în cadrul alegerilor parlamentare.

Războaiele mondiale au fost cele mai mari catastrofe ale secolului XX .

H Gripa spaniolă, ce a ţinut din anul 1918 până în 1920, a făcut aproximativ 500 milioane de victime. În cel de-al doilea Război Mondial au căzut aproximativ 60 milioane de victime. Gripa a fost iniţial descoperită în Spania, dar provine probabil din America de Nord. Epidemia de gripă a fost cea mai gravă, referitor la acest capitol din istoria contemporană.

Despre inflaţie şi anii de aur

Republica de la Weimar a fost constituită în Weimar

■ Republica a fost proclamată pe 9 noiembrie la Berlin, de către Philip Scheideman (1865-1939). După primele alegeri, ce au avut loc pe 19 ianuarie 1919, Adunarea Naţională constituantă s-a reunit însă la Weimar, deoarece Berlinul

era zguduit de revolte. Constituţia de la Weimar a intrat în vigoare la 11 august 1919.

Despăgubirile de război au fost atât de mari încât s-a ajuns la inflaţie

*

B Din cauza despăgubirilor de război ale Aliaţilor, bugetul de stat a atins un punct critic. Când Germania a întârziat cu

plata, în ianuarie 1923, francezii au ocupat zona Rur-ului. Poporul nu a avut o reacţie violentă, ci a dat dovadă de o opunere pasivă. Aceasta era atât de populară încât guvernul german o proteja, până într-un anumit punct. Guvernul a emis o monedă nouă, până când noul cancelar – Gustav Stresemann (1878-1929) – s-a hotărât să încheie opunerea. La mijlocul lui noiembrie, introducerea mărcii germane (din 1923) a pus capăt inflaţiei.

Rata înaltă a şomajului a fost consecinţa despăgubirilor de război

B În anul 1925, Republica părea a fi consolidată. Despăgubirile de război fuseseră depăşite cu ajutorul creşterii economiei, inflaţia rezolvată, iar

industria modernizată cu credite de miliarde de dolari americani. Producţia industrială număra 11,6% din piaţa mondială. Era cu doar 3% mai puţin decât era înainte de război. Insă, în anul 1929, criza economică a pus capăt avântului. Spre deosebire de alte ţări, Germania divizată nu a reuşit să pună bazele unui program eficient pentru depăşirea cu succes a situaţiei.

Anii '20 au fost de aur

■ Cu siguranţă, pentru majoritatea populaţiei nu au fost de aur, deoarece între anii relativ buni (1925-1929) au fost nevoiti să muncească intens pentru a-şi asigura supravieţuirea. Naţionaliştii noi şi vechi nu ar fi putut să întreprindă niciodată ceva sub Weimar. Dar au existat cei care au avut de câştigat de pe urma inflaţiei – pictorii şi intelectualii. Pe când cei dintâi aveau de cheltuit banii obţinuţi mult mai uşor, celelalte două grupe se bucurau de libertăţi nemaiîntâlnite până atunci. Nu numai viaţa de noapte din Berlin era într-adevăr de aur, ci şi tot ceea ce ofereau stiinta şi arta.

Partidele burgheze au ruinat Republica de la Weimar

■ Oricine şi-a luat o responsabilitate politică în Republica de la Weimar şi-a săpat singur groapa. La alegeri a câştigat detaşat opoziţia. Persoane precum Mathias Erzberger (1875-1921) şi Walter Rathenau (1867-1922) au plătit cu propria viaţă aranjamentul lor politic. Problemele ţării puteau fi depăşite doar prin eforturi comune. În locul acestora, national-conservatorii fascişti şi comuniştii au folosit situaţia pentru a genera ura împotriva adepţilor noii politici de realizare. începând cu anul 1931, NSDAP (Partidul Naţional Socialist al Muncitorilor Germani) şi comuniştii au făcut front comun pentru a interzice activitatea parlamentului.

Aliatii au ruinat financiar Germania ■ Din cele 226 de miliarde de mărci de aur cerute iniţial pentru despăgubirile de război, aliaţii din Primul Război Mondial au primit în cele din urmă doar 21,3 miliarde; 15 miliarde au revenit capitalului străin şi au fost anulate de inflaţie. Problema reală a despăgubirilor de război a constat în faptul că Germania era

pe deplin convinsă că războiul ar fi fost declanşat de opoziţie.

Politicienii din timpul Republicii de la Weimar nu au găsit nicio soluţie pentru despăgubirile de război

■ În primul rând nu exista nicio altă posibilitate decât „politica de realizări”. Alternativa ar fi reprezentat-o un război, dar Germania nu mai dispunea de niciun armament greu. Tenacea diplomaţie a reuşit totuşi să scadă suma iniţială de 226 miliarde pentru despăgubiri de război. În cele din urmă, mult blamatul Heinrich Briiming (1885-1970) a obţinut în cadrul negocierilor o

anulare temporară a plăţii. Dar Hitler a profitat de pe urma acestui aranjament.

Despre Hitler şi autostrăzi

Adolf Hitler a stat câţiva ani în grea detenţie

■ Hitler (1889-1945) a fost condamnat pentru puciul de la München, din noiembrie 1923, la cinci ani de detenţie în Landsberg (Lech), dintre care a săvârşit doar opt luni în condiţii confortabile. în timpul

detenţiei avea libertate de mişcare, putea să se întâlnească regulat cu tovarăşii de captivitate şi să compună cu ei în linişte „Mein Kampf' (Bătălia mea). în afara de asta, reportajele despre puciul de la München şi despre proces l-au făcut cunoscut naţionaliştilor din toată Germania.

>

Hitler a deţinut majoritatea absolută la preluarea guvernului

■ NSDAP (Partidul Naţional Socialist al Muncitorilor Germani) era, cu cele 33,1 procente ale sale, cea mai puternică facţiune, dar a pierdut la ultimele alegeri din noiembrie 1923 câteva procente. Chiar şi când Hitler a pus mâna pe putere şi a reorganizat alegerile, în martie 1933, NSDAP a pierdut majoritatea absolută, deţinând doar 44,1%. Toate celelalte partide au fost masiv oprimate. în afară de părţi consistente ale Partidului Socialist, toate formaţiunile politice au sprijinit investirea lui Hitler cu puterea absolută, care i-a permis acestuia timp de patru ani să emită legi fără consultarea Parlamentului.

Al treilea Reich era consolidat economic

■ Statul nazist a fost finanţat din împrumuturi. Avântul economic şi lichidarea şomajului au fost realizate, în mare măsură, prin programe uriaşe de construcţie şi de înarmare. Acestea erau finanţare de credite de la Banca

5 5 5

Naţională, în timp ce poporul era îndemnat să facă economii cu râvnă. Cu timpul, s-a ajuns la o datorie enormă. Aceasta trebuia să fie stinsă, conform propagandei, prin despăgubiri de război cerute ţărilor învinse.

Autostrăzile au fost ideea lui Hitler

■ Când Hitler a venit la putere, primele autostrăzi existau deja de mult timp. Autostrada Berlin-Avus era gata din anul 1921, şoseaua de centură din jurul oraşului Chemintz exista din anul 1929, iar autostrada Koln-Bon a fost construită în anul 1932. Şi planurile pentru o structură de autostrăzi de aproximativ 10.000 km erau deja cristalizate. Hitler a trebuit doar să le transpună în realitate. A făcut asta cu multe cheltuieli de propagandă.

Hitler nu s-a îmbogăţit personal

■ După preluarea puterii, Hitler a răspândit vestea cum că ar renunţa la veniturile sale de cancelar al imperiului, deoarece drepturile de autor ale autobiografiei „Mein Kampf'îi vor ajunge pe viaţă. Cu toate acestea, imaginea publică a unui führer modest şi delicat era falsă. Hitler încasa bani frumoşi; ca preşedinte, s-a autoscutit de impozite şi a perceput cotă-parte pentru fiecare timbru cu chipul său. Cheltuja mult pentru construcţia domeniului füihrer-ului din Obersaltzberg, unde petrecea adesea luni întregi.

Muncitorii au trăit mai bine sub conducerea lui Hitler

decât în timpul Republicii de la Weimar

■ Programul muncitoresc al naziştilor a înlăturat şomajul, dar salariile au rămas foarte mici. Astfel, un muncitor calificat câştiga mai puţin cu un sfert în anul 1933 decât în anul 1929. Şi salariile funcţionarilor, pensiile, veniturile şi produsele agricole se aflau sub nivelul celor din timpul Republicii. În plus, bărbaţii erau în general singurii ce obţineau venituri, deoarece femeile erau sistematic eliminate de pe piaţa muncii. De aceea şomajul a fost redus şi, în timpul naziştilor, nu existau creşteri reale de impozit pentru „lumea mică'.

Despre ziua mamei şi arieni

Al Treilea Reich a fost proclamat de naziști

■ Ideea celui de-al Treilea Reich era vehiculată încă din timpul Republicii de la Weimar, sub forma unor discuţii filosofice. Ideea vine de la sistemul de trei Reich-uri, conceput de Joachim vonTores (1130-1202). Reich-ul din Noul Testament al fiilor îl continuă pe cel al Vechiului Testament al taţilor şi imperiul salvator al sfântului spirit. Concepţiile de mântuire au fost preluate de propaganda naziştilor, ca şi punctul de vedere conform căruia imperiul lui Hitler ar fi cel de-al Treilea Reich după imperiul medieval şi cel al lui Bismarck. Ideea nu a fost însă propagată cu succes. Conducerea nazistă prefera să se identifice cu cel de-al Treilea Reich. Pentru statele naziste rămâne o enigmă de ce al Treilea Reich s-a impus în acest fel după anul 1945.

în timpul dictaturii naziste toţi erau forţaţi să intre în NSDAP

■ Alegerile din martie 1933 şi măsurile luate împotriva celor care gândeau altfel au dus la o adevărată luare cu

asalt a partidului. în câteva săptămâni, mai mult de 1,6 milioane de oameni erau membrii partidului. Pe 2 mai s-a hotărât o blocare a primirii în partid, blocaj care a ţinut până în anul 1939. însă, pentru adepţii merituoşi se faceau excepţii, iar funcţionarii de stat au fost şi ei forţaţi încă din anul 1937 să intre în partid.

Gestapo a fost o organizaţie gigantică

■ Temuta poliţie secretă a statului a avut aproximativ 32.000 de membri şi nu mai puţini membri oficiali. în comparaţie cu aceasta, ministerul apărării naţionale avea aproximativ 31.000 de colaboratori şi aproape 175.000 neoficiali. Cu toate acestea, Gestapo-ul era mai de temut datorită unei armate de denunţuri „onorifice". Majoritatea acţiunilor Gestapo-ului erau rezolvate prin înştiinţarea unor persoane private.

Horst Wessel era un nazist important

■ Horst Wessel (1907-1930) a fost vârful de lance al terorii declanşate

dc detaşamentul de asalt (SA) în Scheunen – cel mai rău famat cartier al Berlinului. în anul 1930 a fost ucis de un criminal şi a murit deoarece colegii de partid l-au dus la spital prea târziu, cu septicemie. Deoarece puşcaşul era şi comunist, Goebbels Gauleiter-ul (liderul de partid) a făcut din înmormântare o manifestaţie politică, din Wessel un martir şi dintr-un cântec compus de el a realizat imnul partidului NSDAP.

Arienii sunt blonzi

■ Discursul national-socialistilor despre „rasa superioară nordică" a eclipsat conceptul că arienii ar fi avut ceva de-a face cu populaţia Germaniei. însă nu

este adevărat. Arienii sunt o subgrupă a familiei de limbi indo-europene. Limbile iraniene şi o mare parte a celor indiene ţin de limbile ariene. Singurii oameni care vorbeau limba arianã în Germania nazistă şi care ar fi putut, pe drept cuvânt, să fie desemnaţi arieni, erau tocmai ţiganii asupriţi.

Ziua mamei a fost inventată de nazişti

■ Ziua mamei îşi are originea în Anglia. în anul 1914, S.U.A. au preluat obiceiul şi au stabilit ca 2 doua duminică a lunii mai să fie ziua oficială de serbare a mamei. În Germania a pătruns în anul 1922, printre altele, din iniţiativa breslei florarilor germani. însă, această zi festivă a fost cu adevărat populari' zată de către social-naţionalişti.

Despre antisemitism şi exterminarea în masă

Antisemitismul era orientat împotriva tuturor semiţilor

■ în secolul XIX, rasişti precum Arthur Graf Gobineau (1816-1882) şi Houston Steward Chamberlain (1855-1927) au promovat ideea „valorii inferioare a rasei semite. Teoretic, erau menţionate şi alte grupe semite precum arabii sau maltezii. Practic însă, toţi antisemiţii erau orientaţi doar împotriva evreilor.Teoriile rasiste serveau exclusiv pentru evreii care se botezaseră.

în”noaptea de cristal” a avut loc un pogrom

■ Cuvântul rusesc pogrom desemnează acte de violenţă în masă, spontane şi brutale. însă nu acestea au fost acţiunile trupelor SA şi SS împotriva magazinelor evreieşti din noaptea dintre 9 şi 10 noiembrie 1938.

Desigur că responsabilii au încercat să expună situaţia ca şi cum o mânie a poporului s-ar fi îndreptat împotriva antreprenorilor evrei, începând cu anii *80 a fost preferată denumirea oficială de „noaptea pogromului din noiembrie”, deoarece vechea denumire „noaptea de cristal” nu reda întocmai gradul de violenţă a actelor săvârşite.

>

Exterminarea evreilor a fost hotărâtă la Conferinţa de la Wannsee

B Nu există hotărârea oficialilor superiori ai Germaniei naziste, cu privire la genocidul evreilor. Hitler a cerut în mai multe rânduri exterminarea, iar corpul NS a pus în practică această idee. Sintagma „soluţia finală a problemei evreieşti” fusese deja utilizată în noiembrie 1941. Când a avut loc asa-numita conferinţă de la Wannsee, pe 20 ianuarie 1942, deja 372.000 dc evrei fuseseră omorâţi în zonele ocupate din est. Conferinţa – prezidată de Rein Hardheydrich (1904-1942) – trata doar procedeul ulterior evenimentului. Totuşi,

niciun document nu indică mai limpede dimensiunile inumane ale acestui genocid, precum documentul conferinţei de la Wannsee.

Holocaust este o desemnare binecunoscută a genocidului evreilor

El Termenul „Holocaust”s-a impus prima dată în anul 1979, printr-un serial de televiziune american foarte difuzat, având acelaşi nume. Cuvântul reprezintă traducerea greacă a unui concept din Vechiul Testament, pentru victimă a incendiului, care înseamnă textual „ce se transformă direct în fum”. Această noţiune era deja cunoscută în S.U.A., înainte de anul 1979. Mai folosit era totuşi genocid, deci holocaust. Evreii nu-l denumeau holocaust, ci „haşoa”

(exterminare).

Majoritatea evreilor germani au murit în lagărele de concentrare

S Exterminarea sistematică a evreilor a început în anul 1941. Până atunci, represiunile şi teroarea determinaseră să fugă mai mult de 300.000 de evrei germani, dintre cei aproximativ 560.000. Ce-i drept,

calea aceasta era accesibilă doar celor care aveau destui bani şi celor care aveau permisul de emigrare într-o tară gazdă. începând cu anul 1939, trecerea legală a frontierei nu a mai fost posibilă. Evreii din ţările europene ocupate nu aveau nicio posibilitate de fugă. Dintre cele 6.000.000 de evrei ucişi, aproape 3.000.000 proveneau din Polonia şi mai mult de 2.000.000 din Rusia.

Lagărele de concentrare au fost descoperite de englezi in Africa de Sud

■ Nu se ştie cine au fost primii care au închis oamenii într-un lagăr. în orice caz, primii nu au fost nici naziştii şi nici britanicii în războiul bur (1899-1902). De exemplu, armata americană a închis indieni în lagăre de concentrare, în anul 1838, înainte ca aceştia să fie recolonizati în rezervaţii. Atât în războiul din Cuba (1868-1898), cât şi în războiul herero (1904-1907) existau lagăre corespunzătoare. Dar niciunele dintre acestea nu erau comparabile cu lagărele de exterminare, ale naziştilor.

Regele Cristian al X-lea i-a ferit pe evreii danezi de purtarea unei stele

■ Acea ameninţare făcută de regele Cristian al X-lea (1870-1947) atunci când evreii danezi au fost obligaţi să poarte o stea reprezintă doar o parte din adevăr. Guvernul unit danez le-a explicat clar ocupatorilor

germani că ei nu vor lua nicio măsură împotriva evreilor. Naziştii au suportat această situaţie timp de doi ani.Totuşi, când ordinul de deportare a evreilor a fost dat în anul 1943, poporul danez a reuşit, printr-o acţiune nocturnă şi învăluită în ceaţă, să sprijine fuga în Suedia a 7.000 dintre cei 7.500 de compatrioţi evrei.

Despre războiul fulger şi îmbogăţire

■ în anul 1938, regiunile sudete aparţineau deja imperiului german. Ceea ce se presupunea în anul 1938 a fi reanexat, nu fusese nicicând teritoriu german. Colonişti germani din munţii metaliferi Pădurea Bo-emiei şi Riesengebirge fuseseră revendicaţi de regii Boemiei în Evul Mediu timpuriu. Boemia a fost însă mereu un regat autonom, care era subordonat împăratului „Sfântului

Imperiu Roman" şi nu regilor germani; prin urmare, nu a fost parte a Germaniei.

Silesia aparţinea Germaniei încă din Evul Mediu

■ Ducatele Silesiei din perioada Evului Mediu proveneau din casa regală poloneză, dar interesele culturale şi lingvistice erau orientate către imperiul german. Din aceste motive, regele Cazimir cel Mare (1330-1370) i-a predat conducerea lui Carol al V-lea (1316-1378) – totuşi, nu în calitatea sa de german, ci de rege al Boemiei. De aceea, Silesia a fost parte a Boemiei până când Frederic cel Mare (17121786) a cucerit tara şi a supus-o Prusiei.

Războiul-fulger era o strategie germană

II Revista americană „Time" denumea, în anul 1939, sintagma „răz-boi- folger" drept războiul lui Hitler împotriva Poloniei. După ocuparea la fel de rapidă a Franţei, Hitler a alimentat mitul aplicării unei strategii

speciale de cucerire a ţărilor într-o clipită. în realitate, el a fost vizibil uimit de succesul din Franţa,

care se baza parţial şi pe greşelile aliaţilor.

Infracţiunile,Jorţei de apărare”au fost o excepţie

■ Şi forţei de apărare i s-a inoculat mentalitatea că est-europenii ar fi sub condiţia de oameni. în septembrie 1941, feldmareşalul Wilhelm Keitel (1882-1946) a dat un ordin conform căruia pentru fiecare soldat omorât să fie ucişi 50 până la 100 de civili. Asemenea acţiuni de pedepsire erau duse la capăt. în plus, exista mai mereu o colaborare a forţelor de apărare cu Poliţia de Securitate (SIPO) şi cu Agenţia de Securitate (SD), care realizau acţiunile de exterminare. Aşa s-a ajuns la moartea a 3.000.000 de prizonieri de război ruşi, prin jefuirea ţărilor ocupate şi prin blocade de înfometare – ca asediul Leningradului, în care au căzut victime aproximativ 1.000.000 de oameni.

Moartea survenea nerespectării ordinelor

■ Istoricii nu au nicio dovadă că au existat cazuri de soldaţi care erau pedepsiţi cu moartea sau erau deportaţi

în lagăre, dacă nu se supuneau ordinelor superiorilor nazişti. Au existat însă ameninţări cu moartea, şicane şi presiuni psihice şi fizice. în general însă, superiorii nu îi constrângeau pe soldaţii obişnuiţi să respecte ordinele, deoarece aceştia se temeau de o încălcare morală. Dimpotrivă, subofiţerii sunt cunoscuţi pentru acţiunile mortale.

Doar liderii s-au îmbogăţit

■ Toate ţările cucerite, atât cele din est, cât şi cele din vest au'fost jefuite sistematic de Germania, în al Doilea Război Mondial. Soldaţii plăteau într- adevar pentru tot ce cumpărau, dar mărfurile se devalorizaseră atât de mult încât şi bunurile de lux erau ieftine. Doar din Franţa au fost trimise de pe front, acasă, milioane de pachete cu unt, carne, parfumuri, bijuterii. Adevăratul profit era încasat de trezorerie. Guvernele ţărilor cucerite erau obligate de guvernul german să plătească sume lunare de ordinul milioanelor şi, de asemenea, să utilizeze sistematic atât proprietăţile evreilor ucişi, cât şi obiectele de uz casnic şi jucăriile copiilor, respectiv să încaseze chirie de la muncitorii forţaţi să muncească.

Condamnatii la muncă fortată nu primeau salarii

■ Firmele dădeau salarii, însă acestea erau preponderent încasate de statul german. Au existat parţial acţiuni ipocrite ca, de exemplu, administrarea „economiilor" muncitorilor est-europeni. Desigur că firmele profitau, costurile pentru muncitorii siliţi fiind mai mici decât cele pentru muncitorii germani. Femeile germane erau însă, în continuare, ţinute departe de piaţa muncii. Dar, datorită unei „legi de întreţinere a structurii familiale", multe femei trăiau mult mai bine decât înainte de război.

Despre frica de bombe şi un nou J început

Episcopul de Galen a pus capăt eutanasierilor

■ Trei predici împotriva eutanasie-rii, ale episcopului-baron Clemens de Galen (1878-1946), din Munster,la începutul lui august 1941 au stârnit o indignare şi o revoltă în rândul poporului, încât Hitler a ordonat încetarea programului de eutanasiere

şi a dizolvat pe 28 august autoritatea în drept. însă, în

azilele cu bătrâni şi bolnavi, aceasta se practica în continuare. În special când era nece sară evacuarea din cauza atacurilor aeriene erau ucişi nu numai debilii mintal, ci şi bătrânii şi invalizii de război; erau ucişi cu injecţii, cu pastile şi prin privare de hrană. Aceste eutanasieri locale au făcut să piară înjur de 50.000 de oameni. Programul oficial de eutanasiere, dintre anii 1939-1941, a numărat aproximativ 70.000 de victime.

Germania dispunea de o puternică aviaţie militară

H Jucăria preferată a mareşalului Hermáim Göring (1893-1946) dovedea lipsuri pronunţate. în lupta aeriană împotriva Angliei, majoritatea bombardierelor duceau lipsă de rază de operare. în plus, nu exista o defensivă aeriană. Astfel, aliaţii puteau să transforme, la rând, oraşe germane în ruine.

în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a existat o întrecere pentru obţinerea bombei atomice

■ Eforturile americane de a dezvolta o bombă atomică proveneau din teama că Germania le-ar fi putut-o lua înainte forţelor aliate. Cu toate acestea, în anul 1938, Otto Hahn (1879-1968) a descoperit fisiunea nucleară. Totuşi, nu a existat nicio întrecere, deoarece eforturile Germaniei în domeniul cercetării armelor nucleare erau ezitante. Abia din anul 1942 dezvoltarea de noi arme convenţionale a căpătat prioritate absolută. în prezent, istoricii consideră că Germania nu ar fi avut mijloacele necesare să fabrice arme nucleare în timpul războiului. Americanii au investit totuşi 2 miliarde de dolari şi munca a aproximativ 300.000 de oameni.

Americanii vroiau de fapt să transforme Germania

într-o ţară agrară

■ Aşa-numitul plan al lui Morgen-thau, elaborat de ministrul de finanţe Henry Morgenthau (1891-1967) în anul 1944, a prevăzut într- adevăr crearea a două state predominant agrare, pe teritoriul german, şi internaţionalizarea marilor centre industriale. Cu toate acestea, nu era un plan oficial, ci doar o idee a lui Morgenthau, care a fost discutată oficial în S.U.A. doar timp de o lună.

ISTORIE Şl în anul 1948, toţi germanii au început cu 40 de mărci în buzunar ■ Pe 20 iunie 1948, fiecare cetăţean primea 40 de mărci noi, în schimbul a 60 de mărci vechi. În august au fost din nou schimbate 20 de alte mărci noi, în schimbul a 30 mărci vechi. Cu toate acestea, economiile mai consistente nu s-au dus pe apa sâmbetei. Pentru fiecare 100 de mărci vechi se primeau însă doar 6,5 mărci germane. Datoriile se egalau la rata de 100:10. Bunurile imobiliare, aurul, bijuteriile, antichităţile şi firmele şi-au păstrat valoarea. în plus, salariile s-au recalculat la paritatea de 1:1, astfel încât cei care câştigau bine au avut în curând în buzunare mai mult de 40 de mărci.

Divizarea Gemaniei s-a produs imediat

■ Graniţa între cele două state germane a fost ridicată în anul 1951. Au urmat zece ani în care Berlinul a fost un refugiu, până pe 13 august 1961. 2,7 milioane de oameni din Germania de Est au trecut în Vest. Funcţionalitatea graniţei – existentă până în anul 1989 – a fost garantată prin garduri de sârmă ghimpată şi împuşcături declanşate automat,

dar şi prin aplicarea de pedepse capitale.

Planul Marshall a fost un program de reconstrucţie pentru Germania occidentală

■ Planul ministrului de externe american George C. Marshall (1880-1959) a prevăzut suport economic pentru întreaga Europă, în vederea stabilizării continentului zdruncinat de război. S-a solicitat cooperarea U.R.S.S.-ului şi a statelor est-europene. Au refuzat însă, deoarece prin planul Marshall se realiza o legătură în sistemul economic de vest sub conducerea S.U.A. în total au participat 15 ţări. Germania deţinea înjur de 10 procente, cu cele aproape 1,5 miliarde de dolari din conturile disponibile. Cea mai mare parte a fondurilor a ajuns în Marea Britanie şi în Franţa. Cel mai mare impuls resimţit de economia germană a fost însă generat de reforma monetară, care era necesară transformării prevăzute prin planul Marshall.

Despre revoluţia din octombrie şi revolta *9* din iunie

Bolşevic este un termen rusesc . pentru comunist

■ „Bolşevic” înseamnă majoritar. Acest concept a apărut în anul 1903, în cadrul celui de-al doilea congres politic al Partidului Social Democrat Rus. Majoritatea membrilor partidului erau la acea vreme comuniştii lui Lenin (1870-1924) – menşevi-cii moderati erau în minoritate. în anul 1921, bolşevicii i-au exclus din partid pe menşevici. Revoluţia din octombrie (a bolşevicilor) nu a fost răspunzătoare nici de îndepărtarea ţarului în anul 1917 – acest fapt se întâmplase deja în februarie; răspunzător a fost un guvern provizoriu al menşevicilor. Numele de bolşevic s-a încetăţenit pentru comuniştii ruşi. A fost însă privit de către bolşevici ca fiind jignitor, astfel că în anul 1952 a fost desfiinţat oficial.

Revoluţia din octombrie a avut loc în octombrie

■ După calendarul din vest, revoluţia din octombrie s-a declanşat pe

7 noiembrie 1917. După calendarul Iulian, încă valabil în Rusia, aceasta începuse deja pe 27 octombrie. Un an mai târziu, în februarie 1918, revoluţionarii victorioşi au introdus şi în Rusia calendarul Gregorian, fără însă să-şi redenumească revolta „revoluţia din noiembrie”.

Lenin a fost teoreticianul bolşevismului, Stalin a fost tiranul

■ Sistemul a fost fondat de Vladimir Ilici Lenin Ulianov (18701924), numit pe scurt Lenin. El s-a hotărât, după

înlăturarea ţarului, să declanşeze revoluţia din octombrie împotriva guvernului provizoriu, urmată de un terifiant război civil dc cinci ani, care a făcut multe victime în rândul civililor. Nu doar vechile elite şi mensevicii au fost eliminati, ci şi mulţi civili ucrainieni. Au apărut primele lagăre de exterminare. în anul 1921, Lenin s-a pronunţat deja împotriva ajutorului umanitar pentru ţăranii înfometaţi din Skinbirs, temându-se de o revoluţie.

Stalin nu are legătură cu oţelul şi nici Trotzki cu încăpăţânarea

■ în rusă, „stalin" înseamnă „cel din oţel", iar „trotzki" reprezintă „cel încăpăţânat". înaintea revoluţiei din anul 1917, bolşevicii – care trebuiau să acţioneze în lumea interlopă – obişnuiau să-şi atribuie pseudonime sau nume de război. Majoritatea pledau în favoarea lor, ca de exemplu Molotow (ciocanul). Neclar este doar ce exprimă numele lui Lenin. Cel mai probabil face o aluzie la râul Lena şi la exilarea sa anterioară în Siberia.

normelor şi de reducerea salariilor. De aici s-a dezvoltat o revoltă în tot landul, împotriva guvernului R.D.G.. Cel mai probabil, guvernul ar fi căzut dacă nu ar fi chemat în ajutor tancurile sovietice. în Republica Federală Germană s-a pornit de la ideea că revolta ar fi condus inevitabil la reunificare. Introducerea sărbătorii fusese hotărâtă deja pe 1 iulie 1953.

Piaţa Roşie este denumită astfel de comunişti

■ în rusă, Piaţa Roşie se numeşte Krasnaja Ploschschad. „Krasni" însemna pe vremuri nu doar roşu, ci şi frumos. Moscova reprezenta piaţa principală pentru ruşi, deci „piaţa frumoasă". Desigur că

interpretarea sintagmei Piaţa Roşie se potriveşte atât comuniştilor, cât şi sângelui vărsat acolo.

Data de 17 iunie 1953 avea legătură cu unitatea germană

■ Până la reunificare, ziua răscoalei muncitorilor era amintită pe 17 iunie în R.D.G. ca fiind „ziua unităţii germane”. în realitate, grevele din Berlin au fost generate de creşterea

Blocul de state răsăritene era comunist

■ Statele blocului comunist se considerau socialiste. „Socialismul existent, real” trecea drept fază de tranziţie în drumul spre comunism. Teoretic, în socialism nu s-ar fi atins înfrângerea totală a contradicţiilor dintre clase, motiv pentru care a fost necesară şi o dictatură a proletariatului. în comunism, dictatura respectivă nu ar mai fi fost necesară deoarece toată ostilitatea faţă de sistem ar fi fost nimicită.

Despre Republica Federală şi

re un ifi ca re

Cancelarul federal deţine funcţia cea mai importantă din stat

■ Cancelarul federal este într-ade-văr cel mai puternic politician al republicii. însă conducătorul statului şi reprezentantul de cel mai înalt rang este preşedintele federal. Chiar preşedintele Republicii Federale este înaintea cancelarului la întâlnirile de protocol; cancelarul este al treilea reprezentant al statului.

Poporul este suveran într-un sistem democratic

■ În Anglia, parlamentul este considerat suveran. în majoritatea celorlalte democraţii, ca şi în cea germană, poporul deţine puterea. în orice caz, alegerile hotărăsc cine intră în parlament. Prin această alegere, poporul atribuie aproape toate drepturile de suveranitate reprezentanţilor aleşi de ei, până la următoarele alegeri. De aceea, în Germania domneşte o formă foarte consecventă a democraţiei reprezentative[5], în timp ce în

alte părţi, de exemplu, prin referendum se evidenţiază şi elemente ale democraţiei directe.

Berlinul de vest era parte a Republicii Federale

■ Statutul Berlinului a fost reglementat în pactul celor patru puteri, din anul 1971, în care s-a stabilit că partea de vest a oraşului nu era parte a Republicii Federale şi, de asemenea, că nu putea să participe la conducerea republicii. în timp ce în R.D.G. se vorbea de o „unitate politică independentă" a Berlinului de vest, aici nu se dorea stabilirea unei denumiri. De necontestat era, fără îndoială, că parlamentul german nu avea voie să dea legi pentru Berlinul de vest. Legile federale au fost aplicate abia cu prilejul decretului Camerei Deputaţilor din Berlin.

Conceptele"german de est"şi „german de vest" sunt un produs al schimbării

■ în Berlinul de vest, aceste denumiri erau deja utilizate cu mult înaintea reunificării. „German de est" nu juca, în orice caz, un rol atât de important. Dimpotrivă, era foarte

răspândit ca turiştii din Germania Occidentală şi din Berlinul de vest, a căror origine era încă limpede observată, să fie etichetaţi drept „germani de vest". Mai ales când

poziţia insulei din Berlin şi controlul de la frontieră la intrarea în R.EG. erau încă percepute ca stranii şi tulburătoare, aceştia erau catalogaţi negreşit ca „germani de vest”.

Sediul guvernului german este Berlinul

■ Berlinul era capitala Republicii Federale Germane. Oficial, Berlin şi Bonn sunt sediul permanent al guvernului, deoarece, de regulă, sediul central al unor Ministere, ca de exemplu, al Apărării, al Agriculturii şi al Sănătăţii se află la Bonn.

Despăgubirea economică a estului german a început în anul 1941

■ De-a lungul întregii istorii germane au existat diferenţe între est şi • vest. A început deja în Franţa, unde teritoriile romane din acea vreme aveau un mare avantaj economic şi socio-cultural de-a lungul Rinului. De asemenea, în întreg Evul Mediu, prosperitatea şi densitatea populaţiei

s-au dezvoltat dinspre vest către est. în Epoca Modernă s-a consolidat în cele din urmă spiritul estic al nobilimii preponderent agrare.

Despre Europa şi restul lumii

Bruxelles este sediul U.E.

■ U.E. nu are un sediu oficial al guvernului. Cele trei puteri — executivă, legislativă şi juridică – au sediul în trei oraşe diferite. La Bruxelles se întrunesc Sfatul şi Comisia Uniunii Europene. Parlamentul are sediul la Strasbourg. Comisiile Parlamentare se întrunesc la Bruxelles. Tribunalul şi Curtea de Conturi se află la

Luxemburg, ca şi Secretariatul General al Parlamentului.

Limba oficială a U.E. este franceza

■ U.E. cuprinde 23 de limbi: daneză, germană, engleză, estonă, finlandeză, franceză, greacă, irlandeză, italiană, letonă, lituaniană, malteză, olandeză, poloneză, portugheză, suedeză, slovacă, slovenă, spaniolă, cehă, ungară, bulgară şi română. Ca

limbi de lucru, pe lângă franceză, se utilizează engleza şi germana.

Teritoriul Uniunii Europene se află în totalitate în Europa

■ O parte a Uniunii Europene nu mai ţine de Europa — este cazul Turciei. Departamentele franceze transatlantice aparţin deja de U.E. – Martinique, Guadalupe, Réunion şi Guayana, de unde au fost lansate rachetele *Ariane.* sunt şi ele reprezentative. În afară de acestea, Cipru şi unele insule greceşti aparţin geografic de Asia, iar Insulele Canare aparţin de Africa.

Deputăţii europeni nu au nimic de spus

■ Nu este adevărat, dar membrii Parlamentului European au într- adevăr mai puţine drepturi (ca, de exemplu, membrii Parlamentului german). În principiu, Parlamentul European nu poate avea iniţiativă proprie, ci poate doar să-şi dea consimţământul. Astfel, parlamentarii pot, de exemplu, să voteze membrii Comisiei Europene, care sunt numiţi de ţările membre. în plus, acordul lor mai este cerut în administraţie, dar şi la aprobarea tuturor legilor. Iniţiativa legilor aparţine comisiei şi

prima decizie este luată în Consiliul de Miniştri al ministerului aferent ţărilor în cauză. Toate încercările de a democratiza mai mult Europa, dând Parlamentului mai multe împuterniciri, au eşuat până acum, guvernele văzându-se obligate să renunţe la putere.

Denumirea actuală a Comunităţii

Europene este Uniunea Europeană ■ în anul 1967, Comunităţile Europene – CECO, CEE şi EURATOM – faceau parte din Comunitatea Europeană. Uniunea Europeană a fost înfiinţată în anul 1992, odată cuTra- tatul de la Maastricht. Aceasta cuprindea atât Comunităţile Europene, cât şi nou înfiinţatele PESC (Politica externă şi de securitate comună) şi JAI (Cooperarea poliţienească şi judiciară în materie penală). Ordonanţele au fost emise întotdeauna de către Comunitatea Europeană, numele corect fiind, în consecinţă, reglementarea Comunităţii Europene şi nu a Uniunii Europene.

Există o Convenţie internaţională a drepturilor omului

■ Există două: Pactul internaţional privind drepturile cetăţeneşti

şi politice, respectiv Pactul privind drepturile economice, sociale şi culturale. Cel de-al doilea cuprinde, de exemplu, salariul minim pe economie, dreptul la un loc de muncă sănătos, educaţia sindicală şi accesul la sistemul de sănătate.

Convetia Internaţională a Drepturilor Omului interzice pedeapsa cu moartea

■ Articolul 6 din Pactul privind drepturile cetăţeneşti şi politice este valabil în statele în care se aplică pedeapsa cu moartea şi restricţii clare, cum ar fi, de exemplu, anumite proceduri judecătoreşti corecte. Peste acestea

însă intervine Comisia Drepturilor Omului din cadrul ONU, care interzice pedeapsa cu moartea.

ŞTIINŢELE NATURII Sl TEHNICĂ

Despre plante şi animale

Vieţuitoarele sunt fie plante, fie animale

■ Vreme îndelungată, cercetătorii au crezut că această subdiviziune este suficientă. Deşi, cu cât se descoperă mai multe secrete ale naturii, cu atât este mai greu ca fiinţele care nu sunt animale să fie catalogate în domeniul plantelor. Intre timp, s-a renunţat la acest sistem. Vietu-itoarele sunt împărţite în trei grupe, aşa-numitele domenii: bacterii, alchene şi eucariote. Primele două grupe numără fiinţe care trăiesc fără nucleu celular propriu-zis, a căror dezvoltare celulară prezintă însă deosebiri structurale. Eucariotele, dimpotrivă, însumează toate fiinţele vii, cu nucleu celular şi cu schelet interior sau exterior.

Ciupercile sunt plante

■ După noua clasificare nu mai sunt. Astfel, eucariotele se împart la rândul lor în 4 grupe diferite: animale, plante, ciuperci şi fiinţe monocelulare. Cele din urmă sunt vieţuitoare uni- şi uneori multicelulare (algele, de exemplu). Există diferenţe substanţiale între ciuperci şi plante. De exemplu, ciupercile nu posedă clorofilă sau îşi fortifică schimbarea celulară cu chitină, ceea ce se întâmplă doar la animale. Există cercetători care cred că ciupercile au fost mai degrabă înrudite cu animalele decât cu plantele.

Lichenii sunt plante

■ Lichenii rezultă din convieţuirea a două organisme:

o ciupercă şi o algă. Ţesutul vizibil al lichenilor este ciuperca. Acesta este robust şi se sprijină pe sol. În ţesutul vizibil al lichenilor trăieşte alga, care întreţine fotosinteza şi poate produce

substanţe nutritive. Ciuperca trăieşte ca parazit pe lângă algă. De aceea, ciuperca poate să absoarbă apa. Prin această simbioză perfect echilibrată, lichenul poate supravieţui în medii în care nicio altă fiinţă nu se poate dezvolta. Insă, după ce lichenii se stabilesc primii într-o locaţie, sunt urmaţi şi de alte vieţuitoare.

Algele înfloresc din florile algelor

■ Algele nu pot înflori. Se înmulţesc prin divizare, nu prin fecundare. Prin flori de alge se înţelege de fapt o reproducere în masă a algelor. Totuşi, atunci când ies la iveală în mediul marin în care trăiesc, printrun verde mlăştinos, unele alge marine ajută la obţinerea unei pete de culoare naturale în apă – ca, de exemplu, *Eug/ena sanguinea* sau *Oscillatoria rubescens,* care „înfloresc” cu un roşu închis.

Bureţii constau din ţesut mort

■ Bureţii *(Spongiaeporiferae)* sunt animale. Ceea ce întrebuinţăm ca burete de baie reprezintă, în ciuda consistenţei sale moi, doar scheletul acestei vietăţi marine extrem de primitive. Prin acest schelet, care la alte specii de bureţi poate consta şi în acid

silicic dur sau în carbonat de calciu, bureţii se hrănesc cu plancton şi datorită proprietăţii de filtrare sunt foarte importanţi la purificarea apei.

Anemonele sunt flori

■ Anemonele marine sunt un ordin al coralilor, care

aparţin, la rândul lor, de clasa plantelor acvatice. Atât daliile de mare şi garoafele marine, cât şi diverşi „nuferi”, cum ar fi Erdbeerrose şi Schmarotzerrose, sunt la rândul lor diverse specii de anemone.

Castraveţii de mare (Holothurioidea) sunt legume

> ■ Şi în acest caz este vorba de animale, cu toate că aceste vieţuitoare, care pot atinge 2 m lungime şi care zac ca nişte şerpi pe fundul mării, nu par a fi foarte vii. Sunt echino-derme, înrudite cu stelele de mare şî cu aricii de mare *(Ecbinoidea),* şi se pot chiar deplasa. Observarea acestui fenomen necesită însă răbdare. Nu se deplasează mai mult de 4 m/oră. Este mult mai fascinant atunci când castraveţii de mare (holoturiile) sunt atacati. în acel moment eliberezi o ască lipicioasă şi albă, aşa încât

prădătorii se încurcă, de obicei fără scăpare, în aceste spaghete.

Coralii sunt fosile

■ În cazul coralilor roşii este vorba despre părţi ale scheletului unui coral nobil. Aceştia sunt animale, ca de altfel toţi coralii. De regulă, corpul are o formă cilindrică şi se sprijină în sol cu ajutorul unor picioruşe lamelare. Orificiul superior (esofagul) este înconjurat de tentacule. Pentru a-şi proteja corpul fraged, majoritatea coralilor se înconjoară cu un schelet exterior, pe care îl obţin din secreţia de carbonat de calciu. Recifele se constituie din colonii nenumărate de corali.

Despre flori şi bace

Lalele provin din Olanda

■ Lalele sunt originare din Asia Centrală. De acolo au ajuns

în Turcia, unde au fost şi botezate, numin-du-se astfel datorită formei lor de turban. În Turcia, laleaua, care nouă ni se pare atât de olandeză, este floarea naţională şi reprezintă simbolul vieţii. în anul 1560, trimisul austriac a adus laleaua de la Constantinopol

la Viena, unde botanistul curţii imperiale – Charles de l'Ecluse (numit şi Clusius, 1526-1609) – a dezvoltat o pasiune pentru această floare. în anul 1593, când a ajuns ca profesor în Laiden, a luat floarea cu el. în secolul XVII, „mania lalelelor" a cuprins întreaga Europă, pornind din Olanda. Bulbii de lalea au devenit bunuri profitabile şi erau comercializaţi la preţuri foarte mari.

Trandafirii au spini

■ Trandafirii au ţepi, deoarece excrescenţele se află pe exteriorul tulpi-nei şi se rup uşor. Dimpotrivă, spinii cresc din interior şi se pot îndepărta numai odată cu distrugerea întregii plante. Este, de exemplu, cazul cactuşilor, care nu dispun de ţepi, ci de ghimpi. Terminologia corectă este întrebuinţată în cazul gherghinei, care are într-adevăr spini şi nu ţepi.

Soarbele sunt otrăvitoare

■ Persistă ideea conform căreia boabele scoruşului-de-munte *(Sorbus aucuparia)* sau soarbele ar fi otrăvitoare. într-adevăr, atunci când sunt crude au gust amar şi strâng mucoasa bucală, ca porumbele. De aceea nici nu pot fi consumate în

cantităţi mari, căci pot duce chiar la dureri de stomac sau la diaree. Insă, dacă sunt fierte, aceste substanţe sunt distruse şi din soarbe rezultă un fel de marmeladă delicioasă şi inofensivă. Chiar şi după primul îngheţ, boabele au un gust dulceag.

Cuisoarele sunt inflorescenţele uscate ale unei specii de garoafe

B Cuisoarele (Gewürzelnelken) nu au nimic în comun cu garoafele (N elken). Este vorba într-adevăr de boboci uscaţi.Totuşi, aceştia nu provin din garoafele de grădină, ci din arborele tropical de cuişoare *(Ca-ryophyllus aromatic™}* – o mirtacee care creşte în Molukken, Sansibar şi Madagascar. În Germania, mugurii aromatici sunt numiţi „cuişoare" din cauza codiţei ascuţite, din care au crescut cândva garoafele.

Căpşunele sunt boabe

B Căpşunele aparţin categoriei nucilor. Fructele propriu-zise sunt reprezentate de micii sâmburi verzi sau galbeni, care se află în pulpa roşie zemoasă. Aceasta, dimpotrivă, este din punct de vedere botanic doar baza îngoşată a florii. Nici zmeura şi nici murele nu sunt boabe cu adevărat. Deoarece aparţin de categoria fructelor cu sâmbure, ele au un miez mai mare şi mai dur.

Hrişcă este o specie de grâu

B Hrişcă nu este o cereală, ci o poligonacee. La fel de puţine au în comun carpenul cu păduricele, mesteacănul cu fagul, ciclama sălbatică cu toporaşul. Se spune şi că cireşele amare nu ar fi cireşe, ci că ar aparţine categoriei trandafirilor. Este valabil şi în cazul cireşelor dulci. Ambele aparţin speciei *Primus* (prună) şi sub-categoriei *Cerasa* (cireaşă). În latină» cireaşa amară se numeşte *Prunus cerasus,* iar cireaşa dulce se .numeşte *Prunus avium.* Se deosebesc între ele mai bine decât un măr dulce de unul acru, dar ambele sunt cireşe.

Alunele de pădure sunt nuci

B Atât alunele de pădure, cât şi nucile de cocos şi migdalele

aparţin categoriei fructelor cu sâmbure» cum ar fi piersicile. „Nuca” constituie sâmburele, cum este şi cazul piersicii, care are un interior moale» dar otrăvitor din cauza conţinutului de acid cianhidric. Pulpa nucii este alb- verzuie şi necomestibilă. Aceasta plesneşte atunci când nucile se coc şi începe să putrezească. Nici arahidele nu sunt nuci propriu-zise, ci aparţin categoriei leguminoaselor — ca şi mazărea şi fasolea.

Despre fructe şi legume

în limba germană,”Pampelmuse” şi „Grapefruit” sunt sinonime

B Ceea ce se vinde în supermar-keturile şi în aprozarele europene ca fiind „Pampelmuse” este un grepfrut. „Pampelmuse” sunt însă verzi, nu atât de zemoase precum grepfru-turile şi au până la 2 kg. Grepfrutul a fost descoperit la mijlocul secolului XVIII în Barbados şi este o încrucişare rezultată pe cale naturală din „Pampelmuse” şi portocale. Din încrucişarea grepfrutului cu „Pampelmuse” rezultă pomelo.

Kumquat-ul este o plantă citrică

B Arată ca nişte mandarine micuţe, alungite, fiind mai cunoscute şi ca portocale pitice. Şi denumirea chineză „kin ku ' înseamnă „portocale aurii”. Cu toate acestea, kumquat-ul nu ţine de categoria citricelor, ci

alcătuieşte o categorie proprie a plantelor rutacee, fortunella sau plante kumquat, de unde derivă mai multe soiuri. Dar acestea sunt înrudite îndeaproape cu citricele.

Kiwi este denumirea fructului naţional australian, dar şi al unei păsări

B Fructul kiwi provine din China şi este desemnat şi ca agrişă chinezească. Noua Zeelandă a fost totuşi prima ţară care, în anul 1940, a altoit şi a comercializat kiwiul. Din motive tehnice ce ţin de publicitate, fructul a fost numit după pasărea naţională a Noii Zeelande – kiwi *(Apteryx sf.)* – cu care se aseamănă datorită aspectului său maroniu şi rotund.

Merele au adeseori viermi

B' Viermişorii roz care se găsesc în mere sunt larvele unui fluture – al torcătorului *(Carpocapapomonella).* În prune se găsesc larvele altui fluture din aceeaşi familie. Când merele astfel atacate nu cad prematur din copac, omizile bine hrănite vor ieşi în cele din urmă. Fructele căzute pe jos sunt uneori prada viermilor adevăraţi, aşa cum sunt râmele.

Pepenii galbeni sunt fructe

■ Clasificarea pepenilor este cu siguranţă de sine-stătătoare. Dacă se porneşte de la premisa că tot ceea ce este fruct are gustul dulce, atunci pepenii sunt fructe. Analizându-le însă originea, se constată că sunt înrudite cu castraveţii şi zuchini (dovlecelul verde) şi aparţin familiei cucurbitaceelor, ceea ce îi clasifică drept legume. Definind însă fructul ca produs al unei flori fecundate, în timp ce legumele sunt toate celelalte părţi comestibile ale plantei, atunci toată familia cucurbitaceelor trece la fructe şi, de asemenea, păstăile şi solanaceele cum ar fi ardeiul, roşiile şi vinetele. Reventul *(Rheumpalma-turn L.* şi *Rheum officinale BaUlon),* care este în mod evident o tulpină, rămâne o legumă, în ciuda gustului său dulce.

Cartoful este fructul plantei cartof

■ Plantele cultivate pentru rădăcina lor există numai

în limba uzuală. Botanic vorbind, fructele cresc întotdeauna deasupra solului şi se dezvoltă din florile fecundate ale plantelor. Nu are nicio importanţă dacă sunt sau nu comestibile. Morcovii însă sunt rădăcinile plantei

respective, iar cartofii sunt umflături care cresc din vlăstarii înmuguriţi.

Mazărea şi fasolea au păstăi

■ Mazărea şi fasolea sunt fructe unicarpelare ale leguminoaselor, deoarece fructele lor cresc în păstăi. Pe de altă parte, cruciferele ca rapiţa, muştarul şi ridichea fac păstăi daca sunt lăsate să se dezvolte suficient timp. Diferenţa este însă greu de observat de către un necunoscător. Teaca leguminoaselor este rezultatul transformării unei singure cârpele, în timp ce păstaia cruciferelor se dezvoltă din două astfel de cârpele.

Roşiile sunt roşii

■ Există roşii galbene, verzi, portocalii, mov, roz şi chiar aproape negre. Anumite sortimente deosebit de decorative au chiar striaţii.

La fel există şi porumb albastru, ardei violet, cartofi roşii, galbeni şi mov sau morcovi albi. O mare parte a acestei palete coloristice nu oglindeşte o toana a agricultorului. Dimpotrivă, creşterea modernă a plantelor, care se compune din specii bine vândute, a redus drastic numărul fostelor sortimente colorate. Astfel, roşiile trebuie să **fie**

pe cât posibil de mari, uniforme, rezistente şi de un roşu strălucitor. În prezent, cel mai mare succes în rândul consumatorilor îl au roşiile care se apropie cel mai mult de aceste standarde. Celelalte, pur şi simplu nu sunt

cumpărate.

Despre copac şi scoarţă

9

Copacii-mamut sunt cei mai vechi copaci din lume

■ Arborii-mamut californieni au peste 100 m înălţime şi mai multe mii de ani ca vârstă. Cel mai bătrân arbore-mamut are peste 2.200 de ani, respectiv cel mai uriaş are chiar 3.500 de ani. Mult timp s-a crezut că nu există copaci mai vechi de-atât, până când, în anii *50 ai secolului XX s-a descoperit, în Munţii Stân-coşi, pinul-cu-barbă, o plantă mai degrabă modestă. „Prometeu” a fost descoperit din greşeală în anul 1964 şi avea vârsta de 4.950 de ani. „Ma-tusalem” există încă în California şi are 4.770 ani de viaţă. Acest pin este probabil cea mai veche formă de viaţă din lume.

Frunzele sunt colorate toamna

■ Dimpotrivă, ele se decolorează. Toamna, frunzele îşi pierd clorofila — pigmentul verde. Ca urmare, pot fi observaţi şi ceilalţi aproximativ 400 de pigmenţi. Antocianele şi caroti-noidele au în cele din urmă o sansă de a fi observate, colorând frunzele în tonuri de roşu şi galben.

Coajă este un alt cuvânt pentru scoarţă

■ Coajă este denumirea atribuită de biologi numai pentru partea uscată, exterioară a scoarţei. Se desprinde uneori singură de copac sau poate fi îndepărtată uşor. Pluta se obţine, de exemplu, din strângerea cojii arborelui de plută la fiecare zece ani. Deoarece copacii cresc în lăţime, stratul de scoarţă

exterior se usucă şi cade, în timp ce în interior se formează noi straturi de scoarţă.

0 păşune sărăcăcioasă arată sărăcăcios

■ Faptul că o suprafaţă înverzită este o păşune sărăcăcioasă sau o câmpie mănoasă, nu depinde de densitatea ierbii, ci de cantitatea de

substanţe nutritive care pot fi obţinute din

acestea. O păşune sărăcăcioasă duce lipsă de aceste substanţe. Insă cele mai frumoase flori sălbatice cresc în aceste zone, pe când solurile bogate sunt prielnice creşterii ierburilor şi păpădiei. Pentru că solurile din Germania sunt în general suprafer-tilizate, păşunile bogate în flori sunt din ce în ce mai rare. încă mai rare şi necesitând mai multă protecţie sunt păşunile uscate.

La ţară există mai multe specii de plante şi de animale decât la oraş ■ într-un mediu agrar tratat cu pcsticide supravieţuiesc, de regulă, mai puţine plante şi animale decât la oraş. Nu numai mistreţii ce stau în grădiniţa din faţa casei sunt o dovadă a faptului că în zilele noastre condiţiile de viaţă urbane sunt foarte tentante pentru unele animale. Printre atracţiile urbane se numără oferta variată de alimente, clima blândă şi lipsa prădătorilor. De exemplu, cercetătorii au declarat că în centrul oraşului clocesc 5 până la 10 specii de păsări, în timp ce pe terenul arabil clocesc doar 3. între 20 şi 25 de specii de păsări care clocesc nu preferă doar pădurile cu frunziş divers, ci şi parcurile. Drepnea neagră şi vânturelul roşu au înlocuit stâncile

abrupte cu zgârie-norii din oraşe, iar mistreţii şi vulpile se bucură de hrana din abundenţă ce se găseşte în coşurile de gunoi. Mierlele sunt des întâlnite în grădini şi în parcuri deoarece îşi reperează mai uşor prada printre gazoanele

tunse, decât în sălbăticia cu vegetaţie înaltă.

Un biotop este un heleşteu

■ Biotopul este un loc în care s-a format o anumită simbioză, care sa adaptat exclusiv acestui spaţiu şî care se află în echilibru unele cu altele. Un heleşteu poate fi un biotop, însă numai dacă nu intervine omul, deoarece toate circuitele biologice se reglează de la sine. Nu se poate numi biotop locul în care plantele sunt tăiate, apa este drenată, iar algele sunt curăţate pentru a menţine echilibrul ecologic.

Numai oamenii şi animalele pot face febră

■ Cu ajutorul termometrelor cu infraroşu, cercetătorii americani au descoperit că şi plantele pot face febră atunci când duc lipsă de apă sau când le sunt afectate rădăcinile şi nu mai pot absorbi suficientă apă. Deficitul de apă poate determina o creştere **a**

temperaturii de până la 5°C, care se poate măsura la nivelul frunzelor.

Despre mamifere şi dinozauri

Mamiferele nasc pui vii

■ În afară de cazul în care acestea trăiesc în Australia. Acolo trăiesc ornitorincul *(OrnMorhynchus anati-nus)* şi tapirul *(Tapints),* două specii de animale care mai întâi depun ouă şi apoi alăptează puii ieşiţi din găoace. Tapirul este şi un animal marsupial. îşi cloceşte ouăle într-un săculeţ de pe burtă. Cum ajung să fie depozitate acolo, nu se ştie încă. Ca şi în cazul marsupialelor, mamiferele care depun ouă sunt un fel de staţie „intermediară” în evoluţia mamiferelor.

Numai mamiferele aduc pe lume pui vii

■ Nu numai mamiferele, ci şi unele specii de rechin, dar şi alte feluri de peşti şi diverse reptile (năpârca, salamandra de foc şi salamandra alpină) nasc pui vii. Spre deosebire de mamifere, puii acestora nu se dezvoltă

direct în corpul mamei, hrăniţi fiind prin intermediul placentei. Ies însă din ou atunci când încă se află în corpul mamei, iar de născut se nasc vii. în cazul rechinului de nisip este vorba de o perioadă mai lungă de timp între ieşirea puiului din ou şi naşterea propriu-zisă, timp în care micii rechini se devorează reciproc până când rămâne doar unul.

Tiranozaurus Rex era cel mai periculos dinozaur

■ Este cert că arăta fioros şi că era carnivor. Cercetătorii nu sunt siguri dacă şi ucidea sau se hrănea cu mortăciuni. Dantura sa, cu 60 de dinţi, susţine teoria că acesta ar fi fost vânător, iar vertebrele mici şi corpul nu prea suplu dau de înţeles că-şi folosea statura pentru a vâna prăzi mici. Cel mai probabil este că proceda în ambele feluri. De altfel, în anul 1996 s-a descoperit că nu era cel mai mare carnivor din toate timpurile, chiar dacă măsura 10 m în înălţime. Spinozaurus, care trăia în Africa de Nord, atingea şi 17 m înălţime. Avea membre puternice cu care îşi apuca prada şi un bot îngust pe care-l folosea în special la pescuit. Pe uscat însă, era mai degrabă un consumator de mortăciuni

decât un prădător activ. Cele două specii de dinozauri nu s-au întâlnit niciodată, deoarece Tiranozaurus a trăit în America cu 30 de milioane de ani mai târziu.

Dinozaurii au dispărut

■ Dimpotrivă, noile descoperiri indică cum că întregul regn al păsărilor se trage din dinozauri. Strămosii lor aparţin subcategoriei teropodelor, din care mai fac parte Tiranozaurus Rex şi majoritatea celorlaltor carnivore mari. În anul 2005 s-a confirmat apartenenţa la acest ordin a scheletului unei femele deTiranozaur. Dar nu toate reptilele care au trăit în era dinozaurilor (în urmă cu 215—65 milioane de ani) aparţin supraordinului dinozaurilor. De pildă, nici până în prezent nu s-a dovedit apartenenţa crocodililor la categoria respectivă.

Nu există al treilea ochi

■ Unele reptile şi păsări au un fel de al treilea ochi pe frunte. De fapt, este un punct în care osul craniului este atât de subţire încât permite trecerea luminii, lăsând impresia că aceste animale au un fel de calendar care înregistrează anotimpul curent. Acele raţe cărora li s-a acoperit locul

respectiv cu o pălărie nu au mai stiut când să clocească sau când este timpul să se îngrase pentru iarnă. Percepţia timpului le-a fost total bruiată în cadrul acelui experiment.

Dinozaurii au murit cu puţin timp înaintea erei glaciare

■ Dar un ou congelat a supravieţuit, şi din el a ieşit mai târziu Urmei. Numai copiii pot crede în existenţa lui Urmei. Dar ideea că dispariţia în masă a dinozaurilor a avut loc cu puţin înaintea erei glaciare a prins în rândul fanilor mai vechi ai lui Urmei. De fapt, era dinozaurilor s-a încheiat acum circa 65 de milioane de ani şi următoarea eră glaciară a început abia în urmă cu 2 până la 3 milioane de ani. Nici poezia lui Joseph Victor von Scheffels (1826-1866), despre ihtinozaurul cretacic, nu este mai avizată. Dinozaurii au murit

oricum la sfârşitul perioadei cretacice, şi nu neapărat din cauza condiţiilor climaterice de atunci.

Despre tauri şi cai

Rosul întărâtă taurii

■ Nicio bovină nu poate distinge culoarea roşie. Nici nu este necesar; totuşi, nu se hrăneau cu fragi şi cu cireşe. Nu este adevărat nici că fluturarea pânzei roşii întărâtă taurii de coridă. Omul ar reprezenta partea anterioară, în timp ce pelerina ar fi trunchiul. Atacul se declanşează asupra pelerinei, deoarece taurii recunosc acea parte a corpului ca fiind cea mai vulnerabilă.

Hergheliile sunt conduse de armăsar

■ Conducătoarea hergheliei este întotdeauna iapa. Armăsarul este apt pentru prăsilă şi pentru ocrotirea membrilor hergheliei împotriva animalelor de pradă. Organizarea hergheliei cade însă în seama iepelor.

Pisicilor le place laptele

■ Pisicile nu se dau în vânt după lapte. În plus, consumul de lapte nu este benefic, deoarece pisicilor le lipseşte o enzimă pentru digestia acestuia şi, prin urmare, fac diaree. În schimb adoră smântână, aceasta fiind suportată de stomac.

Caii dorm în picioare

■ Caii pot dormi în picioare, însă ei se întind atunci când se simt în siguranţă sau au destul spaţiu. Ex-perţii hipici precizează că într-o herghelie sau într-un grajd nu

toţi caii dorm întinşi concomitent. Unul, spun ei, stă de veghe, în picioare.

Vulpile fură gâşte

■ Nicio vulpe, în afară de cazul în care nu este foarte tânără sau foarte flămândă, nu-şi va alege ca pradă o gâscă. Pentru aceste delicate animale de pradă, foarte zvelte, gâştele sunt prea mari şi prea grele. Vulpile au în medie 40 cm înălţime şi cântăresc înjur de 7 kg. De regulă, gâştele nu sunt atât de grele, dar le depăşesc cu 30 de cm în înălţime. în plus, au aripi puternice cu care se pot apăra uşor şi eficient. Pe de altă parte, vulpile nu se dau în lături de la a ataca un cuibar sau a pune laba pe alte păsări de curte.

Vârsta unui cerb este indicată de numărul de ramificaţii ale coarnelor

■ Această regulă este într-adevăr valabilă în primii ani de viaţă. La vârsta de un an, cerbului îi cresc primele corniţe care constau din două cucuie; în anul următor, ramificarea

continuă, uneori cu două, alteori cu trei ramuri noi. Coarnele cresc cu fiecare an, dar viteza evoluţiei şi numărul de ramificaţii sunt determinate de moştenirea genetică şi de starea de sănătate a animalului. „Cerbii dominatori”, care s-au impus în teritoriu în faţa tuturor celorlalţi cerbi, sunt atât de epuizaţi încât sunt nevoiti să cedeze funcţia în sezonul următor, iar coarnele li se micşorează.

Căprioarele sunt femele-cerb

■ Bambi transmite salutări. Căci, conform scenariului, mama frumosului pui cu pete albe a fost o căprioară. În viaţa reală, cerbii se împerechează cu cerboaicele şi căpriorii cu căprioarele. De altfel, căprioarele nu

trăiesc în pădure, ci în crânguri, în luminişuri şi în apropierea mlaştinilor. Sunt mari iubitoare de lumină.

Lupii urlă la lună

■ Lupii îşi întind foarte artistic gâtul spre cer atunci când urlă. Asta nu are însă nimic de-a face cu luna. Urletul lupilor serveşte la ţinerea la distanţă a duşmanilor şi la reîntregirea haitei după o vânătoare. Asta pentru că imaginea de haită

de lupi, care se adună strategic pentru a vâna, nu este adevărată. Doar iarna, când prada este redusă, lupii se adună în grupuri mici pentru **a** putea vâna animale mai mari. Cu oamenii, lupii sunt foarte timizi. Nu s-au înregistrat atacuri în trecut. Chiar şi proverbiala „foame de lup" este valabilă doar în situaţii de excepţie. Lupul mănâncă în medie mai puţin de 2 kg pe zi. Dar la fel de bine poate să devoreze şi 10 kg de carne dintr-o dată, atunci când este hămesit.

Despre vânătoarea de bivoli şi cimitirele de elefanţi

Caprele negre au barbă

■ Barba caprei – îndrăgitul trofeu al Alpilor – provine, într-adevăr, de la caprele-negre *(Rupicapra rupicapra).* Cu toate acestea, ea nu creşte pe bărbie, ci pe spate. Motivul pentru care acest lucru nu sare imediat în ochi, este acela că spectaculoasele trofee atârnate la loc de cinste în cabane sunt realizate din «bărbile» mai multor animale. Pentru un efect spectaculos, barba nu este tunsă, ci

smulsă pentru a câştiga şi ultimul milimetru în lungime.

Buffalo Bili vâna bivoli

■ În America nu există bivoli *(Bos).* Nici nu au fost exterminati de Buffa-lo Bili şi de tovarăşii lui. Aşa-numiţii vânători de bivoli vânau de fapt bizoni *(Bison bison),* asemănători cu bivolii, dar neînruditi cu aceştia. Bivoli există în Africa şi în Asia. Bizonul american este mai degrabă înrudit cu zimbrul european. De altfel, nici Buffalo Bili nu a fost eroul care s-a considerat a fi. Wilhelm Frederic Cody (1846-1914) a avut într-adevăr o viaţă agitată. El călărea cu faimosul Pony-Express, punea capcane şi furniza carne de bizon muncitorilor feroviari. Popularitatea şi-a obţinut-o însă abia după ce a publicat mai multe romane despre presupusele sale aventuri, promo-vându-le în cadrul unui „spectacol ca în Vestul Sălbatic" prin estul Ame-ricii şi Europa.

Cămilele depozitează apă în cocoaşe

■ De fapt, în cocoaşe sunt celule în care se poate depozita grăsime. Asta face posibilă supravieţuirea până la 30 de zile fără hrană. O rezervă de

apă, de peste 100 1, poate fi depozitată în stomac. Este de ajuns pentru numai două săptămâni. Dar şi descompunerea grăsimii din cocoaşă eliberează apă. Pe lângă tehnica de depozitare specifică cămilei *(Ca-melus*| se mai adaugă şi faptul că aceasta transpiră doar atunci când temperatura corpului este mai mare de 41 °C. Atunci poate să piardă un sfert din greutate, înainte să se deshidrateze. în situaţii extreme poate renunţa la urinare — ca mijloc de eliminare de lichide.

Elefanţii au pielea groasă

■ Cei 2,5 cm de piele par foarte mult, dar, de fapt, pielea elefantului *[AE lep bas}* este foarte sensibilă. Sângerează imediat ce sunt înţepaţi de insecte sau de tăuni. De aceea se freacă cu nămol. De şoareci nu se tem însă. Afirmaţia a fost forţată, pentru a se potrivi

moralei unei fabule care dorea să arate că şi cei mari se pot teme de cei mici.

Există cimitire de elefanţi

■ S-a descoperit întâmplător o grămadă de oase de elefanţi, în-tr-un singur loc. Aşa s-a răspândit concepţia conform căreia elefanţii

aflaţi pe moarte s-ar retrage în nişte locuri prestabilite, aşa-numitele cimitire de elefanţi. De fapt, acest comportament nu a fost semnalat nici măcar o singură dată. Probabil, cimitirele provin de la animale care au sucombat în mlaştini. Fie turme întregi s-au cufundat în mlaştini, fie ţinutul mlăştinos a atras prin plantele sale fragede elefanţii bătrâni, ai căror dinţi nu-i mai ajutau.

Animalele cu gâtul lung au mai multe vertebre cervicale decât animalele cu gâtul scurt

■ Nici măcar girafa *(Giraffd)* nu are în gâtul său lung mai multe vertebre decât un şoarece. Sunt şapte, număr standard la aproape toate mamiferele. Leneşul cu trei degete *(Bradypus),* care are nouă vertebre, nu iese în evidenţă prin lungimea gâtului său. îşi poate întoarce însă capul foarte mult. Lamantinul *(Trichechus manatus)*^ cu numai şase vertebre este un animal cu gât scurt. La păsări şi la reptile, însă, lungimea gâtului este proporţională cu numărul de vertebre.

Hipopotamii (Nilpferde) trăiesc pe Nil

■ Asta se întâmpla demult. Deşi în urmă cu aproximativ 200 de ani hipopotamii *(Hippopotamus)* au fos-exterminaţi de acolo. Nici cai nt: sunt, dar sunt strâns înrudiţi cu porcii, motiv pentru care egiptenii i-a[A] denumit şi porci de râu. Hipopotamii nu prea înoată, ci se plimbă can?

cinci minute pe fundul râului. Când ies la suprafaţă pot răsturna bărcile mici. De restul se ocupă crocodilul-

Despre lei şi maimuţe

Doar leii (Panthera leo) au coamă

■ Şi leoaicele bătrâne care nu mai fac pui pot avea coamă. Pe de altă parte, nu toţi masculii au coamâ-Fără aceasta nu au succes la leoaice, care sunt atrase în special de o coama cât mai bogată şi cât mai închisă la culoare. Cu toate acestea, leoaicele sunt conducătoarele din umbră ale grupului. Ele hotărăsc unde şi când să se vâneze. Masculii participă numai în cazuri de excepţie. În orice caz, leoaicele au privilegiul de a se hrăni primele.

Pisicile sălbatice sunt mici, ca şi cele domestice

■ Pisicile sălbatice *(Felis silvestru lybica)* pot fi destul de mari. Cea mai

mare este puma *(Fétis concolor),* care are o lungime de 2 m şi o greutate de până la 150 kg. Depăşeşte astfel toate felinele mari, cu excepţia leului şi a tigrului *(Pantera tigris).* Cea mai mică felină mare – pisica marmorată asiatică *(Fetiş marmorata)* — nu are mai mult de 0,5 m. Felinele mici se deosebesc de cele mari prin faptul că nu pot să ragă, ci numai să toarcă. Motiv pentru care o puma care rage este pură ficţiune. Această clasificare tradiţională a felinelor reprezintă un subiect de dezbateri aprige. Se poate ca în câţiva ani să fie regândită clasificarea acestora.

Leii sunt regii deşertului

■ Leii nu trăiesc în deşert, ci în savană, sau în cel mai bun caz în zone semideşertice. Nici curajul

„regelui animalelor” nu este chiar atât de mare. Leii se dovedesc în circumstanţe reale a fi animale leneşe şi pragmatice. Vânează numai atunci când le este foame şi aleg o pradă uşor de prins. De altfel, leii nu există doar în Africa. În timpul erei glaciare au trăit în toată zona sudică a Europei, în Orientul Apropiat şi în India. În prezent mai există aproximativ 300 de exemplare de lei asiatici în Parcul Naţional din

Gujarat (India), precum şi unii – se pare – în regiuni izolate ale Iranului. Leii asiatici sunt mai mici şi au o > coamă mai puţin pronunţată.

Panterele sunt o specie de feline negre

■ Panterele negre nu sunt feline. Sunt leoparzi cu blană neagră. Intro anumită lumină se pot observa pete mai întunecate, specifice leoparzi-lor. Culoarea se moşteneşte printr-o genă recesivă, astfel încât se poate atribui o origine comună leoparzilor negri şi celor cu pete. Leoparzii negri au fost întâlniţi doar la înălţimi mari şi în pădurea tropicală.

Felinele se tem de apă

■ Majoritatea felinelor fac băi generale, prelungite. Şi, de asemenea, vânează peşti şi alte animale acvatice, atunci când au ocazia. Mai ales ţigrul poate să înoate bine. Traversează 100 m de-a lungul râului, cu o bucată uriaşă de pradă între dinţi. De fapt, majoritatea pisicilor domestice se tem de apă. Dar acestea se trag din felinele americane, care trăiau pe teritoriile uscate ale savanei.

Tigrul siberian trăieşte în Siberia

■ Tigrul siberian a dispărut din Şi-beria. Reprezentanţi

ai acestei specii mai trăiesc în regiunea Amur şi în China, motiv pentru care astăzi se vorbeşte des despre tigrul de Amur, care cântăreşte aproximativ 350 kg şi este considerat cea mai mare felină din lume.

Maimuţele se pot agăţa cu coada

■ Sunt puţine maimuţe care se pot deplasa prin copaci ajutându-se de coadă. Din categoria puţinelor maimuţe care-şi folosesc coada pe post de a cincea mână fac parte, după cum le arată şi numele, maimuţele- agă-ţătoare. Dar şi maimuţele-capucin, respectiv maimuţele-urlătoare (genul *Alouatta)* dispun de această capacitate. Toate trăiesc în jungla sud-ame-ricană. În schimb, alte maimuţe îşi folosesc coada – în cazul în care au una – doar pentru a se balansa.

Maimuţele se caută de păduchi

■ Nu este vorba despre căutatul de păduchi atunci când o maimuţă îi umblă alteia prin blană. îngrijirea plină de afecţiune a blănii serveşte drept prim contact între maimuţe.

Prin acest gest, ele îşi manifestă dorinţa proprie de a primi afecţiune, se bagă pe sub pielea şefului, încheie alianţe, creează tensiuni etc. Cercetătorii au descoperit o legătură între structura socială a grupului şi modul, durata şi participanţii la un asemenea ritual. De obicei, sunt înlăturate mătreaţa, alte mizerii şi păduchii, dacă este cazul. Dar nu este nicidecum o regulă ca animalele să fie pline de paraziţi.

Despre urşi şi marsupiale

Urşii polari mănâncă pinguini

■ Probabil că ar face acest lucru dacă le-ar fi serviţi, dat

fiindcă urşii polari trăiesc numai la polul nord, iar pinguinii sunt de fel din emisfera sudică. Se înţelege că ei nu se pot întâlni în natură niciodată. De altfel, urşii polari nu mănâncă nici foci -în orice caz, nu carne. În schimb, se mulţumesc cu pielea, grăsimea şi intestinele. Urşii polari nu sunt mâncati de nimeni. Sunt vânaţi doar pentru blană, carnea lor fiind prea grasă.

Urşii polari sunt cei mai mari urşi

■ Cel mai mare urs şi în acelaşi timp cel mai mare prădător de uscat este ursul Kodiak, care trăieşte în Alaska. Poate ajunge până la 3 m înălţime şi cântăreşte 850 kg. în plus, urşii Kodiak sunt surprinzător de supli şi de rapizi pentru nişte urşi. Urşii polari cântăresc, dacă este cazul, aproximativ 650 kg şi pot atinge, de asemenea, o înălţime de 3 m. Aproape tot atât de mare este şi ursul brun siberian — Kamtschatka. Dintr-o categorie uşoară face parte, mai degrabă, faimosul Grizzly american, cu o greutate în jur de 350 kg. De altfel, este şi singurul urs care nu se poate căţăra.

Urşii spălători îşi spală hrana

■ Urşii spălători se hrănesc, printre altele, cu raci mici, viermi, melci şi larve pe care le prind în ape puţin adânci. Ce au prins este mai întâi atins şi mirosit şi, în cele din urmă, ingerat. Acest comportament este atât de pregnant încât urşii spălători captivi aruncă hrana în apă şi după ce o prind din nou o testează, aşa cum procedează în libertate. în principiu însă, urşii spălători sunt omnivori, motiv pentru care se şi adaptează atât de bine vieţii de oraş.

în Germania, capitala urşilor spălători este Kassel.

Koala sunt ursi

- ■ Fac parte din categoria animalelor cu marsupiu.

Asta înseamnă că sunt mai degrabă înrudiţi cu cangurii decât cu ursul brun. Wombatul *(Phascolomis)* este, pe lângă cangur, un văr apropiat al ursuleţului. Capul cu urechile miţoase este foarte asemănător la cei doi. în rest însă, Wombatul arată ca un porc blănos. în realitate, este inofensiv, desigur în afara cazului în care mogâldeaţa de 40 kg nimereşte într-o noapte sub ■roţile unei maşini. Din aceeaşi familie fac parte lupii marsupiali, diavolul tasmanian *{Thylacinus cynocephalus),* pisicile marsupiale, jderul marsupial *(Dasyurus viverrinus^* veveriţa mar- supială, şobolanii şi şoarecii marsupiali *(Chironectes minimus)'* precum şi tapirul şi veveriţa zburătoare.

Ursii Koala sunt paşnici şi leneşi

■ Doar în timpul zilei. Cine a ţinut deja un Koala în braţe a avut probabil impresia că micii companioni drăgălaşi, care se strâng atât de iubitori lângă tine, ar fi puţin chercheliţi. Este foarte adevărat.

Consumul regulat de frunze de eu-calipt îi ameţeşte pe haioşii ursuleţi în timpul zilei. Noaptea însă devin activi, aproximativ 4 ore. Atunci sunt rapizi, descurcăreţi şi cu ghearele lor ascuţite pot fi chiar periculoşi.

Cangurii boxează

■ Numai când sunt special antrenaţi pentru asta, cum este cazul celebrului cangur din filmul *Mathilda,* Un cangur aflat în libertate loveşte cu picioarele atunci când vrea să se apere. Împotriva altor canguri pot folosi chiar şi adevărate tehnici de luptă.

Animalele marsupiale există doar în Australia

■ Doar în regiuni izolate ale Australiei şi pe unele

insule învecinate – cum ar fi Noua Guinee – se pare că marsupialele au putut supravieţui alături de mamiferele superioare. Şoarecilor marsupiali le-a reuşit acest lucru pe teritoriul sud-american. Cel mai mare, oposumul nord- american *(Didelphis virginiand),* a ajuns până în S.U.A. şi până în Canada de Sud. Acolo parazitează în voie pe lângă aşezările omeneşti. Acest prădător, destul de agresiv, a cărui lungime poate ajunge până la 0,5 m, produce

uneori sperieturi zdravene. Tot pe seama lor este pusă şi smulgerea aripilor păsărilor de curte.-

Toate animalele marsupiale au marsupiu

■ La unii şobolani marsupiali, ma-meloanele femelelor sunt înconjurate de un pliu rudimentar al pielii. Până când puii devin independenţi şi se pot agăţa de blana mamei, ei se leagănă liber de mameloane.

Despre jderi şi cârtite

Iepurii de câmp şi cei de casă sunt înrudiţi

■ Intr-adevăr, iepurii de casă şi cei propriu-zişi aparţin aceleiaşi familii zoologice a iepurilor, dar sunt atât de puţin înrudiţi încât nici măcar nu sunt compatibili pentru împerechere. Majoritatea iepurilor de câmp *(Lepus europaeus)* şi de coteţ sunt de fapt iepuri de casă. Desigur, din exterior sunt greu de deosebit. Cel mai uşor se pot diferenţia atunci când sunt tineri sau când aburesc pe masă în farfurie. Iepurii de casă se nasc orbi

şi fără blană, şi au carnea deschisă la culoare, asemănătoare cu a păsărilor de curte. Iepurii propriu-zişi sosesc gata echipaţi pe lume. Carnea lor este închisă la culoare, seamănă cu a oricărui alt vânat şi este mai scumpă.

Iepurii de casă care înlemnesc în faţa şarpelui sunt fraieri

■ Ei procedează corect, aceasta fiind şi singura soluţie de a se salva. Pentru ca şerpii să poată descoperi o posibilă pradă, aceasta trebuie mai întâi să se distingă de mediul înconjurător prin emisia de căldură şi, în al doilea rând, să se mişte. Un iepure de casă complet nemişcat nu poate fi detectat de şarpe. De altfel, este suficientă cea mai mică mişcare, şi şarpele se orientează şi atacă.

Jderilor le place cauciucul

II Jderii *(Gu/o gulo)* mănâncă mult, dar de cauciuc nu s-ar atinge de bunăvoie. Când totuşi rod fiirtunele de răcire ale unei maşini o fac din alt motiv. Miros marcajele lăsate de alt jder, sunt atâtati şi reacţionează acolo unde le este cel mai la îndemână, respectiv asupra cauciucurilor maşinii. Asta se întâmplă atunci când maşina

este parcată în sectorul altui jder. Cel mai practic este să se spintece furtunul afectat şi să se tragă peste cel nou. Prin materialul dublu nu pot trece dinţii jderului. Oricum, un jder în maşină nu reprezintă o problemă.

Cârtitele sunt oarbe

■ într-adevăr, cârtitele au vederea foarte slabă. Totuşi, nu se poate vorbi despre un handicap, deoarece în tunelele întunecoase de sub pământ acuitatea lor le este suficientă. Chiar şi cu ochii lor micuţi pot deosebi lumina de întuneric, aşa încât ele observă când ajung la suprafaţă. Sub pământ se descurcă cu ajutorul nasului şi al mustăţilor.

Animalele leneşe sunt cele mai lenese

■ Intr-adevăr, animalele leneşe sunt destul de leneşe. încearcă să supravieţuiască consumând cât mai puţină energie. Preferă să nu se deplaseze, metabolismul se desfăşoară cu încetinitorul şi temperatura corpului este de maxim 33°C.Totuşi, urşii Koala dorm cu aproximativ 20 ore mai mult decât animalele leneşe; şi leii au parte de aceste momente de odihnă. Cu toate acestea, ambii devin foarte

activi în stare de veghe. Funcţii încă şi mai reduse ale corpului posedă insectele sau reptilele care hibernează. Este greu aşadar să ne pronunţăm asupra unui câştigător.

Şoarecii sunt cele mai mici mamifere

■ Cel mai mic mamifer de pe pământ este chiţcanul etrusc. Măsoară doar l-2 cm la care se adaugă şi 2-3 cm de coadă; poate trăi în tunelele râmelor. În ciuda numelui şi a aspectului de şoarece, chiţcanul nu este şoarece şi nici măcar rozător, împreună cu ariciul şi cu cârtiţele fac parte din categoria insectivorelor.

Nu există vampiri

■ Vampirii trăiesc în America de Sud şi fac parte din familia liliecilor. Noaptea, asemeni contelui Dracu-la, ei muşcă prada şi sug din sânge. Aceştia operează atât de încet, încât victima nici nu se trezeşte din somn. Cu totul altfel stau lucrurile atunci când vampirul este purtător de boli contagioase – ca, de exemplu, turbare. Conform noilor descoperiri ştiinţifice, o enzimă care se găseşte în saliva vampirului poate ajuta împotriva atacurilor de apoplexie.

Lemingii se aruncă de-a valma în prăpastie

■ Zvonurile despre sinuciderea în grup a lemingilor

persistă în continuare, deşi această tragedie nu 2 fost observată vreodată de cineva în documentarul Disney – *Sălbăticii albă,* din 1958 – evenimentele at fost puse în scenă în scop artistic Adevărul este că lemingii se înmulţesc exploziv şi apoi au loc migrările Desigur, în cadrul acestui proces st poate întâmpla ca întregul grup şi cadă de pe o stâncă. Dar aceasta ni reprezintă neapărat sfârşitul. Lemingii pot să înoate. Un flux puternii sau distanţele prea mari le pot f însă fatale.

Despre porumbei şi vulturi

Păsările călătoare zboară spre Africa

■ Există călători pe distanţe lungi cum este barza, care toamna parcurge peste 10.000 km pentru a ierna îr sudul Africii. în schimb, alte păsăr se îndreaptă spre cel mai apropiat la în care se poate ierna. Pentru pasánk arctice, acest loc este chiar ţărmu Mării Nordului. Dar nu tot timpii

se îndreaptă spre sud. Multe păsări cântătoare, est-europene se îndreaptă spre Europa Centrală. Altele se deplasează spre blândul Cornwall sau spre ţărmul atlantic vest-european. Rândunicii de mare se pare totuşi că i se potriveşte mottoul: „drumul în sine este scopul”. Zboară de la Marea Nordului aproape 40.000 km pentru a „ierna” în Antarctica.

Cine hrăneşte păsările le scapă de înfometare

■ De fapt, se poate întâmpla exact invers. Criza de hrană nu are loc în timpul iernii, când este frig, ci primăvara, în perioada înmuguririi. Atunci păsările, care de obicei consumă seminţe, au nevoie de insecte şi larve pentru creşterea propriilor pui. Insectele sunt însă adesea mai greu de găsit într-o grădină îngrijită, decât seminţele. Piţigoii bine îndopaţi în timpul iernii

câştigă în bătălia pe resurse sărăcăcioase din primăvară, în faţa păsărilor călătoare epuizate.

Porumbeii voiajori ştiu întotdeauna drumul înapoi spre casă

■ Unui porumbel voiajor îi poate fi perturbată orientarea, transportându-l într-o colivie care ecranează câmpul magnetic terestru, deoarece porumbeii voiajori se orientează, de obicei, ca şi celelalte păsări călătoare, după câmpul magnetic al Pământului. Se pare că pot identifica oricând un loc în funcţie de câmpul magnetic, ca şi cum ar avea o hartă în minte. Există teoria că păsările pot vizualiza cu adevărat câmpul magnetic, datorită unei molecule din retină.

Găinile albe fac ouă albe, iar cele maro fac ouă maro

■ Este adevărat că respectiva culoare a ouălor depinde de rasa găinii. Ouăle maro nu sunt mai sănătoase şi nici nu reprezintă un indiciu al faptului că sunt ouă de ţară, aşa cum se crede de obicei. De asemenea, este adevărat că rasele maro de găină fac ouă corespunzătoare culorii lor. În cazul găinilor de crescătorie, culoarea ouălor corespunde adesea cu a penelor. Dar, la urma urmelor, nu există nicio posibilitate, demnă de încredere, de a recunoaşte culoarea oului după aspectul unei găini. În acest caz trebuie aşteptat până îl depune în cuibar.

Vulturul călugăr (Gănsegeier) mănâncă gâşte (Gănse), iar vulturul bărbos (Lämmergeier) mănâncă miei (Lämmer)

■ Vulturii se hrănesc cu mortăciuni, indiferent de la ce animale provin. Dimpotrivă, alte specii de vulturi mănâncă animale vii. Totuşi, mieii sunt prea grei pentru un vultur bărbos. Chiar dacă el dispune de o anvergură

a aripilor de peste 2,5 m, preferatele lor sunt oasele, pe care le pot digera datorită conţinutului ridicat în acid clorhidric din stomacul lor. Totuşi, zvonul că uriaşul zburător ar fiira miei a contribuit la stârpirea lui din zona Alpilor.

Cea mai mare pasăre răpitoare este condorul

■ Mult timp s-a considerat că numai o elită intelectuală dispunea de informaţia că nu vulturul, ci condorul sud-american ar fi cea mai mare pasăre răpitoare. Dar, între timp, biologii au constatat că aşa-numiţii vulturi din Lumea Nouă, printre care se numără şi condorul, arată ca nişte păsări răpitoare – în realitate, fiind înrudiţi cu berzele – motiv pentru care nu se încadrează în clasa vulturilor, ci aparţin de familia

picioroangelor. Asta nu schimbă însă cu nimic faptul că cea mai mare pasăre care poate să zboare este condorul. De altfel, şi unele specii de vulturi mari – cum ar fi vulturul bărbos — depăşesc în anvergură vulturul comun.

Lebedele pot cânta

■ Renumitul cântec minunat de lebădă, din apropierea morţii, nu există-Se bazează pe mitul grecesc al lui Cygnus care, îndurerat de moartea prietenului său, a fost transformat de zei într-o lebădă şi cu puţin timp înainte de moartea lui a mai intonat un cântec nobil. Singurele sunete pe care le scot urmaşii acestuia, pe moarte sau nu, sunt doar nişte şuierături, sâsâieli sau sforăituri scurte. Doar lebăda originară din tundră scoate sunete melodioase, ca de trompetă, emise însă doar în timpul zborului şi nu în clipa morţii.

Despre pelicani şi pinguini

Atunci când sunt în pericol, struţii îşi vâră capul în nisip

■ Bietul struţ s-ar sufoca, ceea ce nu reprezintă, cu siguranţă, cea mai

bună alternativă. Motivul pentru care struţii stau cu capul foarte aproape de sol este că aşa pot simţi vibraţiile. Pentru a se distanţa apoi de duşmani se folosesc de picioare. Struţii pot atinge până la 80 km/oră. Când însă trebuie să-şi protejeze cuibarul, ei se prefac a fi morţi. Se întind peste cuib, trăgându-şi chiar şi gâtul înăuntru.

Pelicanii îşi hrănesc puii cu propriul sânge

■ Hrănirea puilor cu propriul sânge din pieptul sfâşiat, în caz de pericol, este un motiv creştin îndrăgit încă din perioada Evului Mediu. Legenda pelicanului, cu cea mai veche versiune din secolul III, este puţin diferită: pelicanul îşi omora puii deoarece aceştia îi ciuguliseră înainte faţa. Regretându-şi gestul, îşi sfâsie o coastă şi îşi reînvie micuţii. Adevărat este doar faptul că unii pelicani au o pată roşie pe piept, că îşi hrănesc adeseori progeniturile cu peşti predigeraţi, sângerii şi că micuţii lacomi îşi izbesc adeseori părinţii în faţă, cu ciocurile.

Pinguinii trăiesc la Polul Sud

■ Dintre cele 18 specii de pinguini, doar 2 (pinguinul imperial şi pinguinul Adeli) clocesc în zona Antarcticii. Celelalte trăiesc în Africa de Sud-Vest, Noua Zeelandă, Australia şi pe ţărmul de vest al Americii de Sud, până în Peru. Aproape de Ecuator trăiesc pinguinii din Galapagos. Totuşi, toate speciile se stabilesc pe ţărmurile cu curenţi marini reci şi bogate în plancton şi peşti. Habitatul propriu-zis al acestor animale nu este uscatul, ci apa.

Pinguinii sunt păsări

■ Aşa arată, chiar dacă aripioarele lor se dezvoltă foarte puţin. Totuşi, biologii nu pot stabili o înrudire apropiată cu vreo specie de pasăre. Din acest motiv, unii au considerat între timp că pinguinii se trag direct din dinozauri. Alţii susţin că strămoşii pinguinilor au derivat încă din era cretacică, deci pe vremea dinozaurilor. O înrudire clară este cu scufundatul şi albatrosul. Cele mai vechi fosile de pinguini datează de acum 55 milioane de ani şi se aseamănă foarte mult cu dinozaurii.

Mierlele şi sturzii sunt păsări diferite

■ Mierla este un sturz. Nu este vorba că face parte din familia sturzilor,

ci este chiar un sturz. Au fost numite şi sturzi negri, după culoarea penajului. Alţi sturzi sunt sturzul cântător şi cocoşarul, numit şi sturz de iarnă.

Păsările nu observă când le sunt strecurate ouă de cuc

■ Ar observa, dacă părinţii de cuc nu ar arunca din cuib unul dintre ouăle acelor păsări. Majoritatea păsărilor ştiu foarte sigur câte ouă au în cuib. Atunci când le este luat unul, depun altul în loc. Desigur că nu le. pot număra, dar se ghidează după senzaţiile transmise de penele sensibile de pe piept, în cazul în care s-a schimbat ceva la ouăle de clocit.

Corbii (Rabén) sunt părinţi denaturaţi (Rabeneltern)

■ Cât timp cei mici se află în cuib, corbii sunt părinţi iubitori. însă atunci când puii trebuie să-şi ia zborul, aceştia sunt împinşi de păsările mature afară din cuib. Cu toate acestea, nu există niciun indiciu că şi- ar fi rupt vreunul gâtul vreodată. De altfel, şi alţi părinţi de

animale sunt duri la introducerea copilului în alt mediu de viaţă. Cine a avut ocazia să vadă cum vidrele îşi târăsc puii scâncind,

scufundându-i în apă, nu ar mai considera corbul atât de crud.

Pescăruşii iubesc frigul

■ Numele de pescăruş (Eisvogel) vine de la culoarea penajului, care are o nuanţă albăstruie cu reflexii reci, de gheaţă (Eis). S-a răspândit în toată Europa, cu excepţia Scandinavici de Nord unde este prea frig. Se hrăneşte cu peşti şi mici vieţuitoare de apă şi are nevoie, întreaga iarna, de apele îngheţate. Gerul năprasnic înfometează mulţi pescăruşi, din acest motiv.

Despre muşte şi ţânţari

Liliecii se pot prinde în păr

■ Liliecii se orientează după ecouri. Pot să recunoască piedici de la mai puţin de 1 mm şi să le înconjoare în zbor. Teama că s-ar putea încurca în părul de om provine din faptul că animalele negre care au o viteză mare s-ar putea împiedica de un obstacol. Cine a văzut un liliac care s-a strecurat într-o cameră, ştie cât de inofensive sunt aceste animăluţe.

Efemeridele trăiesc doar o zi

I Muştele efemere, în funcţie de specie, petrec până la primii patru ani din viaţă ca larve în apă. După ce ies din ou năpârlesc în mai puţin de câteva ore sau chiar minute şi zboară apoi în căutarea partenerului. Acest zbor ţine în general doar câteva zile, uneori chiar câteva ore. Micile zburătoare nu mănâncă niciodată în acest timp. Nu au cum, deoarece atât gura, cât şi intestinele lor sunt atrofiate. Este

vorba doar de producerea de noi ouă.

Ţânţarii înţeapă

■ În Austria şi în zona de sud a Germaniei, orice musculită este considerată a fi tântar şi se crede deseori că toate pot întepa. Intr- adevăr, tântarii sunt musculite, dar nu pot întepa. Nu au ac, dar au o gură atât de moale încât nu se pot hrăni decât cu lichide. Corpul lor subţire de 4 cm şi colorat poate însă să provoace înţepături mai urâte decât cele ale adevăratilor tântari.[5] [5] [5]

Cei cu sânge dulce sunt mai des înţepaţi

■ Ţânţarii nu pot mirosi sângele. Au însă un uimitor simţ al căldurii.

Pot simţi diferenţe şi de 0,05°C. De aceea nu este nicio problemă să depisteze un sânge cald, delicios, într-o seară de vară. Nu este nicio măiestrie în a-i încadra pe aceia într-o grupă care oferă cea mai precisă imagine termală. în plus, sunt atraşi de vaporii de apă şi dioxidul de carbon expirat în aer şi de anumite arome — acestea sunt, cu siguranţă, cele care se găsesc atât în transpiraţie, cât şi în parfumuri. Doar femelele pot înţepa, deoarece au nevoie de o proteină din sânge pentru formarea ouălor. După depozitarea acestora, nu mai înţeapă.

Căpuşele cad din copaci

■ Căpuşele ies din ouă pe pământ şi mişună spre vârful de iarbă. Acolo aşteaptă o gazdă pe care pot sări. Asta nu înseamnă că gazda poate fi muşcată doar de picioare. Micuţele animale caută pe corpul gazdei un loc propice. De exemplu, se stabilesc cu plăcere sub firele de păr, înainte să muşte.

Bărzăunii pot ucide repede

■ „Trei omoară un om, şapte un cal” spune vechea vorbă din popor. Bărzăunii sunt consideraţi periculoşi pentru că sunt atât de mari. Dar, în general, înţepătura lor nu este mai periculoasă

decât cea a unei viespe sau a unei albine. Motivul pentru care lucrul acesta nu este foarte cunoscut este acela că bărzăunii atacă rar. Periculos este numai atunci când cel înţepat este alergic la veninul de bărzăune. Există, de asemenea, mărturii ale unor stări asemănătoare halucinaţiilor.

Nu se ştie de ce bărzăunii pot zbura ■ După regulile aerodinamicii, bondarii nu pot zbura. Ce bine că bondarii nu ştiu asta! Aşa sună o cunoscută perlă de înţelepciune. Până în anii ‘90, cercetătorilor nu le-a fost clar mecanismul de zbor al bondarilor şi al multor altor insecte. în anul 1996, cercetătorii de la Universitatea Cambridge au dat de cap misterului, cu ajutorul experimentelor cu molii în tunelul aerodinamic. Animalele nu-şi mişcă aripile doar de sus în jos, ci după un algoritm complex, în urma căruia rezultă o spirală ce-i conferă insectei impulsul indispensabil zborului.

Despre păianjeni şi gândaci

Fluturii au aripi sensibile

■ Se spune că la cea mai mică atingere a aripilor, fluturii nu mai pot

zbura. Totuşi, nu este adevărat. Prinsul între palmele deschise nu răneşte animalele. Chiar şi după mici răni, de exemplu în urma atacurilor unor păsări, fluturii mai pot zbura. Dar, desigur, aceştia nu trebuie trataţi grosolan.

Muşcătura păianjenului uriaş *(Avicularia mygale)* este mortală

■ Păianjenii uriaşi sunt chiar înfiorători cu picioarele lor groase şi păroase, putând atinge până la 30 cm în deschidere. Dar nu sunt tocmai periculoşi. Nu sunt agresivi, iar muşcătura lor este departe de a fi mortală. Nu este însă adevărat nici că este mai puţin dăunătoare decât înţepătura de albine, cum se crede uneori. Există specii asiatice ale căror muşcături produc crampe musculare şi ameţeală. Corespondentul european al păianjenului uriaş este tarantula. Muşcătura acesteia poate genera paralizie uşoară, dar nu nebunie, aşa cum s-a crezut mai demult, când tarantulele erau responsabile pentru streche – de unde a şi primit numele una dintre specii. Tarantula şi păianjenul uriaş nu sunt foarte înrudite, dar sunt frecvent asemănate. Confuzia vine de emigranţii italieni, care au numit tarantulă această

specie necunoscută de păianjen. De aceea, şi în engleză, termenul greşit „tarantula” s-a impus.

Urechelniţele intră în urechi

■ Din cauza numelui lor se crede că urechelniţele pătrund

în organul auditiv, urmând ca în cazul cel mai sinistru să penetreze timpanul şi să-şi depună ouăle pe creier. Urechelniţele — vietăţi de simbioză – inofensive şi chiar folositoare, se, hrănesc cu resturi de plante sau cu mici insecte. Ele sunt tot insecte şi nu viermi. Numele lor vine de la partea din spate care are formă de pavilion al urechii. Deoarece sunt vietăţi nocturne, nu putem exclude posibilitatea ca vreuna să se fi rătăcit cândva într-o ureche umană.

Furnicile sunt mereu harnice

■ Furnicile muncesc numai o cincime din viaţa lor. Nici nu au un motiv să fie tot timpul harnice. în primul rând, hrana lor – care se compune din larve de insecte, miere, fructe şi mortăciuni – este foarte consistentă şi, de aceea, nu trebuie să strângă provizii prea mari. în al doilea rând, în furnicar există o împărţire a sarcinilor. Unele păzesc furnicarul, altele

caută hrană, altele hrănesc larvele şi regina. Datorită faptului că într-un furnicar trăiesc milioane de furnici lucrătoare, pare un du-te vino înfrigurat chiar şi atunci când doar 20% dintre ele sunt la datorie.

Vârsta buburuzelor este dată de numărul punctelor

■ Numărul punctelor de pe aripile buburuzelor nu are de-a face cu vârsta, ci cu specia de care aparţin, în Germania există 80 de specii, printre care cele cu 7 şi 2 puncte, care au puncte negre pe aripile roşii. Există însă şi buburuze cu 13, 14 şi 15 puncte, dar şi o specie cu aripi galbene, împodobite cu 22 de punctişoare negre.

Miriapozii au 1000 de picioare

■ Nu chiar. Dar au înjur de 200 de perechi de picioare,

care înseamnă totuşi 400 de picioare. Recordul ar fi de 350 de perechi. Miriapozii se nasc cu puţine perechi de picioare – de obicei, trei. Celelalte perechi cresc la năpârlire. De grupa miriapozilor aparţin şi insectele cu puţine picioare, animale micuţe care au doar 9 perechi de picioare.

Miriapozii sunt insecte

■ Nu tot ce este mic şi mişună este o insectă. Faptul că păianjenii – cu cele 8 picioare ale lor – formează o' clasă aparte (arahnidele) este destul de cunoscut. Mai puţin cunoscut este faptul că şi căpuşele, moliile şi scorpionii aparţin aceleiaşi grupe. Dimpotrivă, miriapozii formează, la rândul lor, o clasă în sine – cea a miriapodelor. Pe de altă parte, cârcâ-iacul, cu cele 14 picioare, este înrudit cu *Scampi,* fiind crustaceu.

Despre şerpi şi crocodili

Cine atinge o broască râioasă face râie

■ Multe broaşte râioase, atunci când se simt ameninţate, pot să elibereze o secreţie care duce la o uşoară usturime a pielii. Râie nu se poate face nici măcar în cazul în care broasca are un aspect râios. Râia este . cauzată de viruşi, care se transmit de la om la om. Cauzele medicale ale râiei sunt cu totul altele.

Crocodilii plâng după ce mănîncă

■ Exisă legenda care spune că, după ' devorarea prăzii, aceste reptile varsă

lacrimi din falsă credinţă — aşa-nu-mitele lacrimi de crocodil. într-ade-văr, câteodată curg lacrimi sărate din ochii lor, dar nu după ce mănâncă, ci mai degrabă înainte.

Nu sunt nici măcar lacrimi de bucurie. Crocodilii plâng la efort, de exemplu atunci când trebuie să deschidă larg gura, dar şi când depun ouă.

în America trăiesc aligatori, iar pe celelalte continente trăiesc crocodili

■ Aligatorii şi caimanii sunt o familie din ordinul crocodililor. Crocodilii adevăraţi se deosebesc prin caninul de pe maxilarul inferior, care se poate observa şi atunci când are botul închis. în afară de aceasta, aligatorii au un ritm al vieţii moderat, şi de aceea trăiesc mai mult decât crocodilii. Din nouă aligatori, opt trăiesc în America şi unul în China. Crocodilii adevărati sunt siîn America: crocodilul cubanez, crocodilul de Orinoko, crocodilul american şi crocodilul-cu-cocoasă.

Şerpii de casă (Blindschleichen) sunt orbi (blind)

■ Şerpii de casă pot vedea foarte bine. Denumirea de serpi orbi provine din germana veche „plint-slicho” (serpi orbitori) şi le-a fost dată din cauza pielii lor cu sclipiri metalice. De altfel, nici nu sunt vipere, asa cum se presupune uneori. În cazul serpilor de casă este vorba de sopârle (Lacertan) inofensive şi timide, fără picioare. Pentru că în meniul lor se află şi limacsii dăunători, ar trebui trataţi cu grijă. Este relativ inofensiv; însă, atunci când unui sarpe orb i se taie coada şi se mai zbate un timp, acesta este un truc pentru a-i păcăli pe prădători. Coada se regenerează repede.

Broaştele nu sunt vestitoarele ploii ■ Bietele broaste au căzut în diz- gratie. Prin comportament, ele pot da informatii cu privire la evolutia meteorologică. Când urmează vreme frumoasă şi uscată, mustele şi tântarii cu care se hrănesc broastele nu mai zboară deasupra solului, ci se ridică pe frunze şi în copaci. Broastele trebuie deci să

se catere după ele. Evident că sistemul functionează odată ce broasca este captivă într-un borcan. La rândunici se observă chiar mai bine decât la broaste. Insectele cu care se hrănesc se găsesc pe vreme frumoasă în straturile superioare ale atmosferei, vremea

urâtă aducându-le însă aproape de sol. Deci zborul aproape de sol al rândunelelor indică ploaia.

Vipera cruce *(Vipera berus)* este singurul şarpe otrăvitor din Germania

■ Mai este şi Jura (Aspiviper). Ca şi în cazul viperei-cu-cruce, ea poate fi periculoasă pentru copii, dar nu pentru adulţi. în Germania nu au fost semnalate cazuri mortale. Dar nu se poate sti câtă otravă are sarpele în rezervor, la un moment dat. Motivul pentru care vipera din munţii Jura este prea puţin cunoscută, este că acesti serpi se găsesc doar la marginea sud-estică a Pădurii Negre. în plus, Germania face parte dintre teritoriile din lume cu cei mai puţini serpi. în majoritatea celorlalte regiuni, teama instinctivă de şerpi, care la nemţi nu-şi are rostul, poate salva vieţi omeneşti.

Cameleonii îşi schimbă culoarea în funcţie de mediu

■ Cameleonii chiar îşi schimbă culoarea, dar asta nu are legătură cu mediul înconjurător. Motivele sunt teama, căldura sau frigul. Chiar şi

intensitatea luminii are o influenţă asupra culorii adoptate de cameleon. Există totuşi, în general, o scală a culorilor – de la verde până la maro -pe care pielea cameleonului le poate lua, desigur, fără să dea naştere unui prost camuflaj. Cameleonii care vor să intimideze sunt gri şi arată suspicios de agresivi, fiind cei care vor să bată la ochi. Noaptea, animalele respective sunt de obicei strălucitoare, deci în niciun caz nu sunt bine camuflate.

Despre viermi şi Peşti

Când un vierme este rupt în două trăiesc ambele părţi

■ Pentru a se regenera, viermele de ploaie apelează la un ganglion care se află în capul lui. Asta înseamnă că numai respectivei părţi îi poate creşte o nouă coadă. însă, nici nu trebuie să fie prea scurt. Experţii consideră că ar fi necesare aproximativ 40 de segmente pentru ca restul să se regenereze.
Partea lipsită de cap îşi găseşte însă sfârşitul. Dacă, dimpotrivă, viermele îşi perde doar „nasul” din ganglionii respectivi, în mod logic se

regenerează cealaltă parte, niciodată însă amândouă. Doar viermii mai puţin complecşi ca structură, cum este messostom *(TurM/arioa),* îşi pot regenera ambele părţi tăiate ale corpului, rezultând astfel doi viermi noi, independenţi.

Cariile sunt viermi

■ Cariile *(Anobium petimax)* sunt larvele gândacului comun şi aparţin ordinului Cleoptera. Dacă sunt privite de aproape, se pot observa nişte picioruşe ciunte. Cariile adoră lemnul din spaţiile reci şi umede, lasă în urmă rumeguşul tipic şi trăiesc până la opt ani ca larve. Gândăceii ieşiţi din larve pot zbura şi astfel îşi pot căuta un nou domiciliu, unde îşi vor depune ouăle. Rosul în lemn al adulţilor era interpretat înainte ca o înştiinţare a morţii lor apropiate. Majoritatea gândacilor au însă alt SC0P> găsirea unui partener pentru reproducere.

în scoicile mari se poate auzi marea

■ Zgomotul îndepărtat care este perceput când scoica se aduce lângă ureche, nu este eliberat de scoici, ci de

melcii de mare care au o cochilie mare şi întortocheată. De la celelalte

nu se aude zgomotul valurilor când se sparg de stânci, ci zgomotul propriului sânge din urechi. Pereţii lu-cioşi propagă ecoul sunetului.

Balenele aruncă fântâni de apă în aer

■ Balenele elimină aerul folosit după scufundare, prin orificiile nazale de pe frunte. Aerul respectiv este bine încălzit în timpul scufundării şi condensează imediat ce intră în contact cu aerul rece.

Peştii respiră mereu prin branhii

■ Există şi specia de peşti cu plămâni. Aceste fiinţe, foarte vechi ca evoluţie, sunt destul de numeroase şi trăiesc pe ţărmurile sud-anierica- ne, africane şi australiene. Acestea trebuie întotdeauna să ajungă la suprafaţa apei, altfel se îneacă. Unele specii au branhii — totuşi, acestea servesc în principal la eliminarea bioxidului de carbon.

Tot mai multi oameni sunt mâncati de rechini

■ În fiecare an sunt înregistrate în jur de 100 de atacuri ale rechinilor asupra oamenilor, dintre care aproximativ 10% sunt mortale. Victimele nu sunt sfâşiate, ci mor în urma hemoragiei, în lipsa ajutorului medical. Rechinii se retrag de obicei după primul atac şi aşteaptă până ce victima este slăbită de pierderea de sânge. Tot atât de puţine şanse de scăpare oferă şi rechinul comun, motiv pentru care se află în fruntea listei rechinilor periculoşi, declasând rechinul alb şi rechinul-tigru. Se întâlneşte şi în

fluvii, cum este Amazonul, deoarece apele dulci îl curăţă de paraziţi. Chiar şi în lacul Nicaragua s-a format o populaţie de astfel de rechini.

Piranha sunt foarte periculoşi

■ Unele specii de piranha sunt vegetarieni. Doar trei până la patru specii reprezintă o ameninţare pentru oameni, în special, piranha roşu. Aceste specii atacă îndeosebi corpuri însângerate şi care se zbat. Majoritatea locuitorilor din zona Amazonului nu se tem de piranha din apele curgătoare, dar evită să înoate vara în afluenţii secaţi ai râurilor. Un grup flămând dc piranha, care este „prins” în asemenea ape, poate deveni extrem de agresiv şi poate confirma închipuirea horror a

transformării prăzii într-un schelet, într-o fracţiune de secundă. Pe de altă parte, şi piranha reprezintă o delicatesă pentru oameni.

Flagelatele *(Flagellata)* au mulţi ochi

■ De fapt, nu au deloc ochi. Flagelatele sunt vieţuitoare foarte simple, care se compun din puţine celule şi care trăiesc în apă. Unele dintre aceste celule pot intercepta lumina şi pot transmite această informaţie la creier, printr-un nerv. Asemenea celule stau la baza evoluţiei ochilor.

Despre primate şi oameni

Omul nu se trage din maimuţă

■ Corect spus este că omul nu se trage din nicio maimuţă care trăieşte în prezent. Cu cimpanzeii şi cu maimuţa-capucin *{Ce bus capucin)* împărtăşim doar strămoşi comuni. Dar aceia nu pot fi numiţi altfel decât maimuţe, iar

biologia face asta în mod implicit. Ea împarte regnul primatelor în maimuţe de mediu umed şi de uscat. O

subclasă a maimuţelor de uscat o reprezintă maimuţele propriu-zise. Acestea sunt, la rândul lor, clasate în maimuţele din Lumea Nouă şi cele din Lumea Veche. Maimuţele din Lumea Veche, care nu au coadă, formează familia umanoidelor, de care aparţin şi cei mai micuţi giboni şi cele mai mari maimuţe antropomorfe, care se împart la rândul lor în specii de urangutan, gorilă, cimpanzeu şi om.

Dintre toate animalele, oamenii sunt înrudiţi numai cu maimuţele

* >

■ Se stie că maimuţele sunt ascendentele noastre. Dar care ar fi următoarea
legătură? Oricum ar fi, toate par a fi foarte îndepărtate. Câinii, poate? Sau ursii? Dc fapt, şobolanii şi iepurii de casă nc sunt cei mai apropiaţi. Primatele aparţin atât de rozătoare, cât şi de speciile de iepuri care aparţin de o grupă numită „Euarchontoglires”—unul dintre ordinele superioare ale mamiferelor. Cine ne este cel mai apropiat nu se poate spune însă cu certitudine. Unii cercetători consideră că ar fi tupaia *{Tupaiidae),* alţii pledează pentru veveriţa-zburătoare, care există în Asia de sud-est şi în Rlipine. Aceasta arată ca o încrucisare între jder şi

liliac, stă exclusiv în copaci şi poate plana 100 m.

Oamenii inteligent! au un creier mare

H Nu ţine de mărime, ci de structură. Astfel, creierul oamenilor este mai mic decât la unele animale, dar are o construcţie mult mai complexă datorită specializării structurale în trunchi cerebral. Pentru funcţionarea creierului uman este indispensabilă o reţea densă de

neuroni care mijlocesc activitatea cerebrală. Demenţa atrofiază deseori aceste legături. De asemenea, o alimentaţie defectuoasă în copilărie poate duce la contacte slabe între neuroni şi, prin aceasta, la o inteligenţă redusă. Mărimea creierului nu are ni-cio influenţă asupra I.Q^{A}-ului.

Folosim doar 10% din capacitatea creierului

■ Această teorie se bazează pe experimente anatomice din secolul XVIII. în cadrul acestora s-a constatat că îndepărtarea unei părţi mari din creierul unui animal nu avea mari consecinţe. Chiar şi la oamenii cu leziuni pe creier, sarcinile ce sunt într-o mare măsură cunoscute pot fi

preluate de o altă parte a creierului. La bebeluşi, acest lucru este posibil într-un perimetru uimitor. Cu ajutorul instrumentelor de măsură se poate aprecia când şi care părţi ale creierului sunt active, asta demonstrând că, într-adevăr, există centri importanţi, dar şi că restul creierului este utilizat.

Creierul bărbaţilor şi femeilor este la fel

■ Luat separat, creierul bărbatului este într-adevăr cu 15% mai greu decât cel al femeilor, constatare care îşi schimbă însă valoarea atunci când greutatea creierului se analizează în raport cu masa corporală. Reţeaua neuronală din creierul femeii este mai densă. De asemenea, în diversele procese de gândire, ambele emisfere sunt solicitate oarecum echilibrat, ceea ce nu este cazul la bărbaţi.

Fetele sunt mai slabe la matematică decât băieţii

■ După ce mult timp nu s-a vrut să se ştie nimic despre constituţia diferită a bărbatului şi a femeii, s-a impus totuşi, între timp, convingerea că această diferenţiere există. Astfel,

fetele sunt în medie mai bune la testările orale, în timp ce băieţii dau rezultate mai bune la disciplinele tehnice. însă, în cazul matematicii trebuie făcută o diferenţiere. Dacă vorbim de capacitatea de reprezentare în spaţiu şi de concluzii matematice, băieţii se dovedesc a fi mai competenţi. Pe de altă parte, fetele calculează mai bine.

Despre bebeluşi şi sarcină

Gemenii nu pot avea doi taţi diferiti

■în anul 1996 au venit pe lume, în Anglia, doi gemeni dintre care unul avea tenul închis la culoare şi celălalt tenul deschis. Fuseseră concepuţi la un interval de câteva zile. între timp s-au înregistrat în lume 5 cazuri de gemeni bivitelini, ai căror taţi erau diferiţi. Pentru ca acest lucru să fie posibil, diferenţa între cele două procreări nu trebuie să depăşească 4 săptămâni.

Gemenii univitelini au întotdeauna acelaşi sex

■ Gemenii univitelini au, de regulă, moşteniri genetice identice, spre deosebire de gemenii bivitelini care nu se aseamănă mai mult decât doi fraţi. Nici gemenii bivitelini nu se aseamănă întotdeauna în întregime. De exemplu, au amprente diferite. Totuşi, de obicei este vorba ori de doi băieţi, ori de două fete. Dar în 3 cazuri, cercetătorii au putut demonstra că fraţii şi surorile provin din acelaşi ou. Ori s-a pierdut un cromozom Y la divizare, astfel încât în locul unui băiat a rezultat o fată cu un singur cromozom X (Sindromul Turner), ori gemenii au luat naştere dintr-o celulă cu două nuclee, caz rar întâlnit, şi de aceea nu rezultă gemeni asemănători.

Femeile nu pot rămâne însărcinate în timpul ciclului menstrual

■ Această afirmaţie este în permanenţă infirmată de exemple viL Totuşi, este mai mult decât o poveste de adormit copiii. în timpul ciclului menstrual, corpul feminin produce aproximativ jumătate de an hormonul prolactină, care nu poate avea ca efect doar scăderea libidoului, ci şi procrearea. Dar accentul cade pe „poate”. Cu cât sarcina este mai înaintată şi cu cât pauzele între cicluri sunt mai mari, cu atât este produsă mai puţină prolactină.

Toţi bebeluşii se nasc cu ochi albaştri

■Este adevărat numai în cazul bebeluşilor cu tenul deschis la culoare. De obicei, cei cu un ten închis au ochii negri încă de la naştere. Motivul pentru care irisul bebeluşilor blonzi pare albastru la început este că încă mai există o cantitate infimă de melanină. Dacă se înmulţeşte numărul pigmenţilor în primele luni, ochii pot deveni cenuşii, verzi sau căprui. Toate culorile se bazează însă pe acelaşi pigment. Diferitele nuanţe provin din numărul pigmenţilor şi din felul în care se reflectă lumina.

Femeile nu pot rămâne însărcinate în timpul menstruaţiei

■ Nu a fost pe deplin demonstrat cât timp supravieţuiesc spermatozoizii în uter şi în trompele uterine. Se spune că între 5 până la 7 zile. în timpul unui ciclu normal, eliminarea ovulului are loc între ziua a 12-a şi a 16-a. Femeile care au rămas însărcinate în a 3-a sau a 4-a zi a ciclului sunt foarte puţine, în timp ce copiii creaţi în a 6-a zi a ciclului sunt mai frecventi.

Sânul este pieptul femeilor

■ Cine citeşte operele marilor clasici ştie că nu este aşa. Şi bărbaţii

folosesc adesea expresii precum: „a băga ceva în sân”, „ca-n sânul lui Avraam”, însă, şi în cazul femeilor, sânul denumeşte acea parte a corpului din zona toracică superioară. Expresia îşi are originea în secolul XIX, când cuvântul „piept” era considerat vulgar şi a fost înlocuit cu eufemismul „sân”.

Bărbaţii nu pot face cancer la sân

■ Şi bărbaţii au glande mamare şi pot face cancer. Reprezintă însă numai 1% din bolnavii de cancer la sân. Cu toate acestea, în Germania se înregistrează aproximativ 500 de cazuri pe an. Motivele sunt dereglările hormonale.

Despre piele şi păr

■ Pielea închisă la culoare este o adaptare la radiaţia solară puternică. Lucrurile stau exact pe dos. Pielea deschisă la culoare este o adaptare la razele solare slabe. Omenirea s-a dezvoltat în zone foarte calde. Abia când oamenii au migrat spre ţinuturi cum este Europa, lipsa pigmenţilor

pielii a devenit un avantaj de adaptare, deoarece oamenii cu tenul deschis puteau produce mai multă vitamină D în prezenţa luminii solare, dar nu mai trebuiau să se teamă de razele ultraviolete, dăunătoare sănătăţii.

Intoleranta la lactoză este un defect

■ Intoleranţa la lactoză este perfect normală la adultii din Africa şi din Asia. Dimpotrivă, europenii suportă laptele şi la maturitate. Şi asta are din nou de-a face cu producerea de vitamină D. Pe lângă lumina soarelui, şi laptele este o bună sursă de vitamina D. Şi în acest caz, oamenii care nu dispuneau de intoleranţă naturală au

avut un avantaj de adaptare pe continentul european mai rece. Intoleranţa la lactoză se bazează pe o producţie scăzută de lactoză care intră în componenţa lactinei. Se poate vorbi, într-adevăr, despre un defect în cazul în care lactoza este secretată în cantitate insuficientă încă din timpul celei mai fragede perioade din viaţă, ceea ce poate duce la afecţiuni cerebrale permanente, dacă nu este diagnosticată timpuriu.

Respiraţia prin piele este vitală

■ James Bond este de vină. în filmul „Goldfinger”a găsit o explicaţie uluitoare pentru moartea frumoase Jill Mastec, care ar fi pierit fiind tras-în foiţă de aur, astfel pielea încetau* să mai respire. Echipa de montaj i crezut pe cuvânt teza elaborată de e înşişi. Doctorii au trebuit să supra vegheze filmările, iar actriţa Shirle; Eaton nu a fost acoperită în întregi me în aur, aşa cum părea în film. D« fapt, asimilăm doar un procent di aer prin piele – o cantitate neglijabi lă. O astfel de obturare a porilor prii aurire poate avea drept consecint însă creşterea temperaturii.

Unghiile şi părul mai cresc puţin după moarte

■ Un mort este un mort şi niciur „mecanism de urgenţă” nu mai per mite creşterea în continuare a uno părţi ale corpului. Impresia că pansau unghiile unui cadavru au mz crescut după moarte provine dk faptul că pielea se usucă şi se retrage iar degetele de la mâini şi de la picioare lasă la iveală, deodată, unghi lungi. Şi pe chip pare să fi crescut € barbă scurtă.

Pielea se încreţeşte după baie

■ Apa caldă înmoaie pielea. Aceasta nu se încreţeşte, ci se întinde devenind astfel aproape prea mare pentru

corpul pe care-l înveleşte. Aşa se ajunge la încreţituri care însă dispar atunci când pielea se usucă. Baia fierbinte, îndelungată, extrage din piele şi elemente vitale, astfel încât este recomandată o hidratare cu creme grase a „pielii încreţite”, după baie.

Părul omului încărunţeşte la bătrâneţe

■ Părul cărunt nu există, chiar dacă aşa pare. Odată cu înaintarea în vârstă, părul conţine din ce în ce mai puţin pigment de colorare. Acest amestec dintre culoare şi alb pare a fi sur. în locul pigmentului, deseori este depozitat aer în scalp, care duce la un păr alb, strălucitor. Toate culorile părului sunt compuse doar din doi pigmenţi: eumelanina – închisă la culoare — şi feomenalina – deschisă la culoare.

Părul alb poate apărea dintr-o dată

■ Această legendă a fost cultivată cu drag de autorii de thriller-e – însă, în realitate, niciun păr nu a albit în urma unui şoc. Ar fi posibil doar dacă părul ar avea celule nervoase, ceea ce nu este cazul. Albirea se

poate produce numai treptat, de la rădăcină. Există cazuri de cădere a părului datorită bolilor psihosomatice care afectează preponderent purtătorii de pigment. Cine suferă de această boală poate să încărunţească relativ repede aşa încât, dintr-o dată, el nu mai are pe scalp decât podoaba capilară cenuşie.

Despre teorie şi practică

Teorema lui Pitagora îi aparţine lui Pitagora

■ Aceasta a fost formulată de matematicianul din Antichitate, Euclid (circa 365-300 î.Hr.). Probabil că a

formulat-o şi Pitagora (570-500 î.Hr.), întrucât celebrul matematician nu era modest. Şi-a adunat un grup de învăţăcei. Cert este că celebra teoremă a lui Pitagora (într-un triunghi dreptunghic suma pătratelor catetelor este egală cu pătratul ipotenuzei) a fost emisă în Babilon şi pusă în practică de topografii egipteni, în urmă cu peste 1000 de ani. Intr-adevăr, Pitagora a fost primul care a demonstrat-o matematic.

Femeilor li s-a permis să studieze abia la sfârşitul secolului XIX

■ Dorothea Christiane Erxleben (1715-1762) reuşise deja în secolul XVIII să obţină primul titlu de doctor în Germania. Fiică de doctor, aceasta a practicat mult timp în Quedlinburg, fără să deţină o atestare ştiinţifică, şi era şicanată de colegii ei de sex masculin. Din acest motiv, s-a adresat lui Frederic cel Mare (1712-1786) care a intervenit pe lângă Universitatea Halle, pentru a o admite la promoţie. După naşterea celui de-al patrulea copil, în anul 1754, ea şi-a absolvit doctoratul. Mai târziu, după nici 100 de ani, în 1849, a fost înfiinţat primul colegiu de fete în cadrul Universităţii din Londra. în Germania, universităţile au început să accepte femei abia la sfârşitul secolului XIX.

Radioactivitatea este o consecinţă a exploatării energiei atomice

■ Există şi radioactivitate naturală. Aceasta apare atunci când nucleii atomici instabili se descompun şi degajă energie. Radiaţiile naturale cărora le este expus omul provin din ultravioletele cosmice şi din radon – care s-a format la naşterea

Universului şi care radiază încă. Acesta se găseşte practic peste tot, în aer şi în apă. Cele mai mari cantităţi se găsesc însă în minerale şi pot fi eliberate odată cu dezintegrarea lor.

Tezele elaborate de ştiinţele naturii pot fi verificate

■ Pot fi doar susţinute sau infirmate. Orice test sau experiment indică doar un rezultat de laborator obţinut în condiţiile specifice ale momentului. Indiferent de cât de mare este frecvenţa cu care rezultatele experimentelor concordă cu o teorie, niciodată nu este sigur că data viitoare rezultatul nu va contrazice teoria.

Primele teorii despre atomi provin din secolul XIX

■ Ele provin din secolul V î.Hr. încă de pe atunci, ambii specialişti în ştiinţele naturii şi filosofi greci - Demokrit (înjur de 460-370 î.Hr.) şi Leukip (450-370 î.Hr.) – au expus teza conform căreia materia are la bază o cărămidă comună, numită de ei „atomos” (indivizibilă).Toate diferenţele dintre obiecte şi toate procesele naturale s-ar baza pe gruparea

şi pe regruparea acestor atomi. De-mokrit spunea că „un obiect are doar aparent o culoare, este aparent dulce sau amar; în realitate există doar atomi şi vid”.

întregul univers se constituie din quarcuri

■ Odinioară, atomii erau consideraţi cea mai mică subdiviziune a Universului, din care se constituie întreaga materie. Intre timp, de ceva vreme, s-a descoperit că aceştia sunt alcătuiri, la rândul lor, din alte particule. Cea mai mică particulă descoperită până acum este quarcul. Dar asta nu înseamnă că orice substanţă are la bază quarcul (numai hadro-nii – o categorie din care fac parte protonii şi neutronii aflaţi în nucleul atomului). Insă, alături de hadroni există leptonii, din care fac parte electronii şi neutrinii, consideraţi indivizibili până în prezent.

Quarc este o abreviere ştiinţifică

■ Numele quarc sună oarecum straniu şi se crede instinctiv că ar avea un înţeles ştiinţific sau că este o abreviere a unui termen foarte complicat. În realitate este total ne-ştiinţific. Intr-un roman al lui James Joyce (1882-1941) există propoziţia enigmatică: „Three quarks for mus-ter Mark”. De aici nu reiese clar ce semnifică quarc. Descoperitorul particulei quarc – Murray Gell-Mann (născut în anul 1929) – a considerat această denumire foarte potrivită pentru o entitate la fel de greu de definit.

Despre lumină şi aer

Viteza luminii şi a sunetului sunt întotdeauna aceleaşi

■ Sunetul se propagă cu 331 m/s. Această viteză este însă valabilă la temperatura de 0°C. Viteza sunetului creşte odată cu temperatura. Avioanele supersonice care zboară la temperaturi foarte scăzute trec mai repede peste bariera vitezei sunetului. Valoarea standard a vitezei luminii, de aproape 300.000 km/s, este valabilă în vid. în atmosfera Pământului, lumina se deplasează mai încet, iar în apă este încetinită la aproximativ 230.000 km/s.

Cine este fulgerat moare

■ Tot timpul presa exagerează, catalogând drept minune supravieţuirea

în urma loviturii unui fulger. în realitate, mor doar 35-40% dintre toţi oamenii care au fost loviţi de fulger, în Germania sunt 3 până la 7 astfel de cazuri pe an. însă, mulţi supravieţuitori suferă grave afecţiuni la inimă, creier, ochi sau urechi. Sfaturi înţelepte din bătrâni – ca, de exemplu, să nu te adăposteşti sub copaci pe timp de ploaie – sunt foarte

folositoare, deoarece cu cât este mai înalt un copac, cu atât este mai mare probabilitatea să fie lovit de fulger.

Apa fierbe la 100°C

■ Apa fierbe la exact 100°C atunci când presiunea atmosferică este de aproximativ 1 barr. Datorită presiunii mai scăzute din munţi, aceasta poate fierbe chiar şi la 90°C, în timp ce în zone care se află sub nivelul mării este nevoie de mai mult de 100°C. în laborator pot fi create condiţii de presiune care fac ca apa să fiarbă la 0°C. Cu toate acestea, se poate fierbe un ou pe muntele Everest, deşi uneori se susţine contrariul. Doar că durează mai mult.

Apa fierbinte îngheaţă mai greu decât apa rece

■ îngheaţă chiar mai repede. Cercetătorilor nu le este încă limpede de ce stau lucrurile aşa. Explicaţi uzuală este dată de evaporare. îi primul rând, apa fierbinte se evapo-ră din moleculele cu cea mai mart încărcătură de energie, astfel încă' rămâne mai puţină apă de îngheţat Totuşi, atunci când se reduce evaporarea acoperind recipientul, ap[A] fierbinte îngheaţă mai repede.

Apele îngheaţă întotdeauna de la suprafaţă

■ Adeseori se formează gheaţă pe fundul apelor care curg foarte repede. Din cauza mişcării continue di la suprafaţă, îngheţul nu poate avei loc în timp ce, la baza albiei, curenta este mai slab şi se depun gheaţă ş aluviuni. La temperaturi foarte scăzute se poate forma gheaţă chiar ş: pe fundul lacurilor mai liniştite.

Aerul nu are greutate

■ Aerul cântăreşte în medie 1,2 kg/m^3. Aceste 1,2 kg se compun în procent de 75% din molecule de azo: şi 23% din molecule de oxigen. Presiunea atmosferică este mai ridicata la sol decât la altitudini mari, deoarece aici moleculele aerului sunt mai dense. Şi aerul rece este mai dens p cântăreşte mai mult decât cel cald.

O zonă de înaltă presiune exercită o presiune a aerului destul de puternică. Aerul mai rarefiat este dislocuit, motiv pentru care aceste zone sunt foarte stabile. De exemplu, „masa” aerului este resimţită din plin în cazul unei rafale puternice de vânt.

în spaţiile arhipline, aerul este închis deoarece este consumat oxigenul ■ Aerul închis nu se instalează din cauza epuizării oxigenului într-o încăpere aglomerată. Cantitatea consumată din cele 23 de procente este neglijabilă. Ceea ce sesizăm este creşterea simţitoare a bioxidului de carbon. La aceasta se adaugă faptul că percepem aerul ca fiind proaspăt atunci când acesta este încărcat de ioni negativi de oxigen. Aceşti ioni se formează la cascade, dar şi la mare, în pădure sau pe timp de furtună, dar nu în spaţiile închise.

Avioanele se zgâlţâie în golurile de aer

■ Aerul nu are goluri. Nici în tro-posferă nu plutesc bule cu vid. Când un avion trepidează brusc este ori din cauza vântului, ori a temperaturii. Deoarece avionul întâmpină

aceste turbulenţe cu energie cinetică mare, se produce o frânare şi o pierdere de altitudine.

Despre arhitectură şi beton

Colosul din Rhodos se află la intrarea în port

■ Nimeni nu ştie cum arăta de fapt colosul din Rhodos, excluzând nişte monede antice pe care este desenat un cap cu o coroană ce are şapte colţuri; nu există alte imagini sau descrieri ale statuii legendare. Se ştie doar că-l reprezenta pe zeul Soarelui – Helios, protectorul Rhodosului – şi avea o înălţime de aproximativ 30 m. Cu toate acestea, istoricii sunt convinşi: o statuie care să stea cu picioarele deschise peste intrarea în port, aşa cum este des prezentată, nu ar fi putut să fie ridicată. La un asemenea proiect nu s-a încumetat nimeni, nici măcar în condiţiile tehnologiei de astăzi (spre exemplu, nici pentru a realiza statuia Libertăţii).

Coloanele templelor greceşti seamănă exact una cu cealaltă

■ Armonia templelor greceşti este dată de proporţia exactă a lungimilor, lăţimilor şi înălţimilor. La templele mai vechi s-a depus un efort deosebit pentru crearea unui echilibru optic. Totuşi, arhi-tecţii greci au constatat ştiinţific că ochiul deformează proporţiile lor exacte. De aceea au renunţat să mai construiască exact d.p.v. matematic, preferând în schimb un echilibru optic. La templele într-adevăr mari, cum este Panteonul de pe Acropole, de-abia dacă se aseamănă o parte cu cealaltă. Fiecare, în parte, prezintă mici corecturi.

Turnul înclinat din Pisa ameninţă

să cadă

■ Timp de aproape 12 ani, din 1990 până în 2001, turnul înclinat din Pisa a fost închis şi adus înapoi cu 42 cm, înspre verticală, cu eforturi costisitoare. După aprecierile experţilor, turnul care se înclină spre sud, cu 1 mm pe an, se va prăbuşi abia peste aproximativ 200 de ani. Motivul înclinării este acela că turnul are o

parte din bază parţial pe un strat de cremene, iar o parte pe un strat de sedimente fine care cedează în timp.

Gustave Eiffel a construit Turnul

Eiffel

■ Ideea construirii unui turn înalt de 1000 de picioare (300 m) le-a

trecut prin cap, la sfârşitul secolul[A] XIX, unor ingineri printre care ş elveţianul Maurice Koechlin (1856-1946) — inginerul şef în biroul **lu** Gustave Eiffel (1832—1923). Prii schiţa pe care a realizat-o ş-a îndepărtat de modelul clasic, rectilinia al turnului, rezultând o bază stabila „cu picioare depărtate”. Şeful le-2 oferit câte 50.000 de franci acesto; ingineri şi altor doi colegi care ac participat la realizarea schiţei de proiect, folosindu-şi influenţa pentru a construi Turnul Eiffel cu ocazii expoziţiei mondiale din 1889.

Fluxul din Veneţia nu este o catastrofă

■ S-a crezut mult timp asta. Mult mai important era că numeroşii piloni din lemn, pe care şe sprijină oraşul-lagună, să rămână sub apa ca să nu putrezească. Totuşi, între timp, nivelul apei a crescut atât de mult încât începe să perecliteze monumentele arhitectonice. Din acest motiv s-au construit porţi uriaşe de ecluză la intrarea în lagună, pentru a limita efectele fluxului. Cu toate acestea, criticii proiectului se tem că prin închiderea frecventă este perturbat echilibrul ecologic.

iar lemnul fundaţiei este atacat de microorganisme agresive.

Cel mai lung pod din lume traversează o apă

■ Cel mai lung pod din lume este „Bang Na Expressway”, din Bangkok, măsurând aproape 55 km. Ce-i drept, nu traversează nicio prăpastie sau apă, ci este o autostradă cu şase benzi, ridicată ca „al doilea nivel” peste o autostradă construită anterior. Recordul oficial de cel mai lung pod îl mai deţine încă „Lake Pont-chartrain Causeway” (38,42 km), care leagă oraşul New Orleans de malul nordic al lacului Pontchar-train.

Betonul a fost inventat în secolul XIX

■ A fost inventat în secolul II Î.Hr. de către romani. Combinau mortarul – deja cunoscut – cu nisip vulcanic, obţinând un amestec mult mai bine legat decât orice alt amestec cunoscut până atunci. Doar betonul turnat le-a permis ridicarea unor construcţii mari, arcuite, precum Panteonul.

Despre avioane şi rachete

Fraţii Montgolfier au întreprins primul zbor cu balonul

■ Fraţii Montgolfier – Jacques Étienne (1745-1799) şi Joseph Michel (1740-1810) – au construit, într-adevăr, montgolfier-ul. însă primul zbor, ce a durat 25 de minute, le aparţine compatrioţilor acestora, Jean-Franşois Pilâtre de Rozier (1757-1785) şi Francois d’Arlandes (1742- 1809).Totuşi, nici inventarea balonului cu aer cald nu poate fi atribuită celor doi fraţi. În anul 1709, brazilianul Peter Bar-tolomeu de Gusmăo (1685-1742) lansa deja la Lisabona un mic obiect experimental. Există totuşi şi teoria conform căreia şi indienii năuc construiseră deja baloane dirijabile, în Peru. Astfel s-ar explica cum au putut să realizeze obiecte de zbor asemănătoare dirijabilelor.

Primii oameni care au zburat cu un avion cu motor au fost fraţii Wright ■ Americanul de origine germană, Gustav Weiftkopf (1874-1927), le-a luat-o înaintea ambilor fraţi.

Conform unui articol din ziarul „Bridgeport Herald”, WeiKkopf a zburat 750 m, pe data de 14 august 1901, cu un avion construit de el. Nu a reuşit însă nici să imortalizeze momentul printr-o fotografie, nici să înregistreze performanţa. A abandonat proiectul odată ce nu a mai dispus de resurse financiare. Deci, nu este de mirare că mult timp s-a crezut că fraţii Wilbur (1867-1912) şi Orville (1871-1948) Wright ar fi fost primii cu zborurile lor înregistrate de 260 m, la data de 17 decembrie 1903. Spre deosebire de WeiEkopf, experimentele fraţilor Wright au dat un impuls decisiv dezvoltării ulterioare a aviaţiei.

Charles Lindbergh a fost primul care a zburat peste Atlantic

■ Charles Lindbergh (1902-1974) a fost primul care a traversat Atlanticul, neînsoţit, într-un zbor fără întrerupere. În total aproape 60 de oameni, majoritatea comis-voiajori traversaseră deja oceanul. Chiar şi primul zbor fără întrerupere avusese loc cu opt ani în urmă, înainte ca Lindbergh să pornească la drum pe 20 mai 1927, cu monoplánul „Spirit of Saint Luis”. Ce-i drept, John Alcock (1892-1919) şi Arthur

Witten-Brown (1886-1949) au ales o rută principală mai scurtă, în anul 1919. în timp ce Lindbergh a parcurs distanţa dintre New York şi Paris în 33,5 ore, predecesorii lui au traversat o rută mai puţin cunoscută, între Neufunland şi Irlanda de nord-vest.

Wernher von Braun a inventat racheta V2

■ Presupusa „armă-minune” germană se baza pe două

invenţii realizate deja în anul 1914 de către profesorul de fizică american Robert Hutchings Goddard (1882-1945). în anii '30, profesorul a întreprins la New Mexic mai multe experimente care nu au fost luate în serios nici de Ministerul de Război, nici de mass-media. Deoarece informaţiile privitoare la invenţiile lui Goddard circulau liber, acesta a încercat în anul 1940 să prevină Ministerul de Război că germanii ar putea construi o astfel de rachetă. în realitate, Wernher von Braun a dezvoltatat mai departe încercările lui Goddard de fabricare a armelor de război. Rachetele V2 au omorât în jur de 8.000 de oameni, iar construirea lor a costat viaţa a 10.000 de condamnaţi la muncă forţată.

Teflonul este un material al domeniului cercetării spaţiului cosmic

I În anul 1938, chimistul american Roy Plunkctt (1911-1994) a obţinut politetrafluoretilenul, din greşeală, căutând un mijloc de răcire în timp ce a acumulat atomi de fluor în legături de carbon. în anul 1954, chimistul francez Marc Grégoire (1928-1996) a întrebuinţat această substanţă. Ideea de a obţine tigăi din acel material trebuie însă să-i fi aparţinut soţiei lui, Colette. Grégoire a înfiinţat firma „Tefal", ale cărei produse se vindeau cu precădere în S.U.A.. Presupunerea că teflonul ar fi un produs al NASA a apărut prima dată într-un afiş publicitar din anul 1970.

Despre inventatori şi descoperitori

James Watt a inventat maşina cu aburi

■ La sfârşitul secolului XVII, doctorul francez Denis Papin (16471712) a inventat oala de gătit sub presiune, cunoscută de altfel şi în prezent, şi a dezvoltat prima maşină

cu aburi, care a fost dată însă uitării din cauza

dimensiunilor ei mici. Englezul Thomas Newcomen (1663-1729) a construit apoi, în anul 1705, o maşină pentru extracţiile miniere, care în realitate arăta ca o piesă interschimbabilă, dar care avea însă un randament foarte scăzut. Lui James Watt (1736-1819) îi revine meritul de a fi construit prima maşină industrială eficientă, după modelul lui Newcomen.

Sámuel Morse a inventat primul telegraf

■ Primul telegraf electromagnetic a fost construit de Wilhelm Eduard Weber (1804-1991) şi Kari Frie-derich Gaufi (1777-1855); aceştia au schimbat informaţii între observatorul astronomic şi cabinetul psihologic din Göttingen. Pictorul şi profesorul de artă Sámuel Morse (1791-1872) a manifestat mai mult interes pentru ideea de telegraf, la acea vreme. Nefiind tehnician a solicitat ajutorul lui Joseph Henry (1797-1878), inventatorul releului, şi lui Alfréd Vail (1805-1858), pentru dezvoltarea telegrafului. Din această cauză, unii îl considerau pe Morse doar sponsor şi i-au atribuit alfabetul morse lui Vail. Cu toate acestea, Morse a fost elementul activ şi iniţiatorul acestui demers ştiinţific. Lucrând în permanenţă cu Vail, nu se mai ştie cu ce a contibuit fiecare.

Alexander Graham Bell a inventat telefonul

■ De fapt, bazele tehnice au fost puse de profesorul german Johann Philipp Reis (1834-1874). Ce-i drept, telefonul acestuia reprezenta o formă rudimentară. Microfonul receptorului telefonic a fost construit dintr-un cep de butoi, ce avea drept membrană un intestin pentru cârnaţi. în anul 1876, profesorul de fizică american Elisha Gray (18351901) a declarat un brevet de invenţie pentru un telefon electric, dar Alexander Graham Bell (1847-1922) a reuşit să facă acest lucru cu

puţin înaintea primului. Bell nu a declarat un model care era gata de a fi pus în funcţiune, el însuşi afirmând că nu a înţeles niciodată electricitatea în totalitate; în plus, el considera a fi o enigmă modul în care cuvintele ar putea fi transmise de la Washington la Paris. Munca depusă şi asistenţa calificată l-au ajutat ca „invenţia” sa să fie patentată.

Becul este o invenţie de-a lui Edison

■ Becul a fost inventat în anul 1854 de către Heinrich Goebel (1818-1893), un ceasornicar german emigrat în America. Inventatorul face parte din lista celor care nu au înţeles că trebuie să îşi facă publică invenţia — spre deosebire de Edison (1847-1931) care aproximativ 20 de ani mai târziu a inventat un bec asemănător. Joseph Wilson Swan (1828-1914) a construit un bcc în anul 1860, pe care l-a perfecţionat până în anul 1878 şi ulterior s-a asociat cu Edison. Abia cu puţin timp înainte de moartea sa, Goebel a reuşit să-l dea în judecată pe Edison — acesta, puţin mai târziu, a cumpărat brevetul de invenţie de la văduva lui Goebel, care sărăcise.

Sistemul periodic este invenţia lui Mendeleev

■ Prima idee de a grupa elementele chimice într-un sistem exista deja în jurul anului 1830. în anul 1869, doi profesori de chimie au reuşit să grupeze toate elementele într-un sistem complet. Unul era Dimitrij Ivanovitch Mendeleev (1834-1907) din Sankt Petersburg, iar celălalt era

Július Lotarh Meze (1830-1895) din Breslau. Cu ajutorul acestui sistem au ieşit la iveală şi alte elemente care nu fuseseră încă descoperite. Astfel, Mendeleev a reuşit să prognozeze proprietăţile Galiului, Germaniului, Scandiumului şi Rhenumului.

Róbert Wilhelm Bunsen a ajuns celebru datorită becului Bunsen

■ Poate la profani. În realitate, Róbert Wilhelm Bunsen (1811— 1899) şi Gustave Róbert Kirchhoff (1824-1887) sunt inventatorii analizei spectrale. Ambii au descoperit că orice element dispune de un spectru de culoare caracteristic, asemănător unei amprente digitale. în acest fel au descoperit noi elemente. Chiar şi informaţiile din spaţiu se bazează în mare parte pe analiza spectrală a luminii primite de acolo.

Despre maşini şi vapoare

Cari Benz a construit primul vehicul pe benzină

■ A fost de fapt Siegfried Mar-cus (1831-1889) – un evreu din

Mecklenburg, stabilit la Viena. în anul 1870 a echipat un cărucior cu un motor în doi timpi. Fără îndoială, acest vehicul nu avea încă frâne sau distribuţie. Câţiva ani mai târziu a construit un automobil care putea fi condus şi avea un motor în patru timpi inventat de el însuşi. Prezenţa lui Siegfried Marcus a fost însă sistematic eliminată începând cu anul 1936. Enciclopediile care îl desemnau drept participant la inventarea automobilului au fost rescrise.

Benzina a fost astfel numită după Cari Benz

■ Numele de benzină provine de la benzen, din care a fost iniţial obţinută benzina. Starea lichidă a acestei substanţe era cunoscută cu mult înainte ca Benz să construiască automobile pe bază de benzină. Fără îndoială, benzina a fost folosită înainte ca mijloc de curăţare şi ca medicament pentru tratarea astmului şi a bronşitei.

Henry Ford a inventat producţia pe bandă rulantă

■ Banda rulantă a fost utilizată prima dată în producţia de produse alimentare. în Anglia a fost folosită,

începând cu anul 1833, la fabricarea de pesmeţi marinăreşti, iar după aproape 40 de ani a fost introdusă în abatoarele din Cincinnati pentru a transporta animalele moarte, de la un măcelar la altul. în industria de automobile, Ransom Eli Olds (1864-1950) a fost pionierul fabricării în masă; începând cu anul 1902, acesta a transportat vehiculele de pe o bandă de asamblare la alta, în anul 1904 a ajuns la o producţie anuală de 5.000 de automobile. Ford (1863-1947) a introdus producţia pe bandă din anul 1913 şi şi-a început munca cu condiţia de a plăti muncitorii în acord – ceea ce la început a fost privit ca fiind ceva revoluţionar, curând a fost respins vehement.

Scufundarea Titanicului a fost cea mai mare catastrofă maritimă a tuturortimpurilor

■ Nu se ştie cu certitudine câţi oa-meni au murit la scufundarea Titanicului, deoarece nu exista o listă completă de pasageri. în total, erau aproximativ

1.500. Cel mai mare număr de victime a fost însă înregistrat la scufundarea vaselor de naufragiaţi la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial: pe 30 ianuarie 1945, scufundarea vasului „Wilhelm Gust-loff” a înregistrat aproximativ 9.300

de pasageri decedaţi; pe 9 februarie, vasul „Steuben” a înregistrat 4.000 de pasageri; pe 16 aprilie, vasul „Goya” a înregistrat 7.000 de morfi; pe 3 mai, vasul „Cap Arcona” şi alte două vapoare, cu 7.000 de deţinuţi eliberaţi din lagăre de concentrare. Scufundarea mai multor vapoare japoneze în toamna anului 1944 a înregistrat aproape la fel de multe victime. La bord se aflau mulţi prizonieri de război şi civili.

Cel mai mare dezastru maritim cu civili la bord a fost scufundarea vasului „Joo-la”, pe coasta Senegalului, când şi-au pierdut viaţa 1.800 de oameni, pe 26 septembrie 2002.

Titanicul a fost primul vas”de nescufundat”

■ Era cunoscut deja statutul „de nescufundat” al unui vapor. Great Eastern, care a plecat din Stapel în anul 1858, era cel mai mare vas al acelei perioade, împărţit în mai multe compartimente şi prevăzut cu pereţi de etanşeizare. Titanicul avea 16 astfel de compartimente. Probabil, al patrulea sau al cincilea perete a rezistat creşterii nivelului apei, dar al saselea a cedat în fata coliziunii cu aisbergul. Titanicul revoluţiona prin mărime şi echipament, dar nu şi în plan tehnic. Cele mai noi teorii

afirmă, cu certitudine, că oţelul de o calitate îndoielnică ar fi cauzat scufundarea vasului. în mod straniu, oamenii de ştiinţă aii recuperat părţi descompuse, în anul 1921. Cercetări asidue au scos la iveală faptul că oţelul era foarte casant, având un conţinut ridicat de sulf; din această cauză s-a despicat în bucăţi mari, în condiţiile în care un material mai bun ar fi fost doar mai costisitor.

Vasul părăseşte depozitul imediat ce este finisat

I Vasul iese din depozit abia când pereţii sunt finisaţi şi partea principală a vaporului este gata de lansare la apă. Dacă vasul este adus pe apă într-un doc uscat şi face dovada utilităţii lui, atunci se poate demara construcţia interioară. Finisajele făcute în depozit nu ar fi riscante doar din cauza unor posibile erori, ci ar şi îngreuna prea mult vasul.

Despre dpuri şi atomi

Este nevoie de siliciu pur pentru tipurile de

calculatoare

■ Cipurile sunt produse din siliciu impur. Această alterare trebuie realizată cu o precizie uimitoare, în procent de 0,0000001% bor şi fosfor, pentru a se obţine efectul scontat. Această cantitate neglijabilă îmbunătăţeşte considerabil conductibilitatea siliciului. în cazul cipurilor din siliciu, foarte subţiri, elementele de adaos sunt transferate la microscop. Sunt aplicate apoi straturi de bor, fosfor şi aluminiu, din care se obţin elemente electronice conductoare, cum ar fi tranzistorii sau rezistenţele.

Niciun accident nuclear grav la o centrală atomică, ă la Cernobâl, nu a ameninţat ţările industriale occidentale

■ Un astfel de accident a fost aproape de a se declanşa în anul 1957, în oraşul Windscale din Marea Britanic, şi ar fi putut fi mai rău decât cel de la Cernobâl. Un test a scăpat de sub control şi reactorul a început să ardă. Niciun expert nu ştia cum se stinge aşa ceva. încercarea de a-l stinge cu 25 de tone de bioxid de carbon, care era la îndemână, nu a avut niciun efect. în cele din urmă s-a recurs la apă, deşi se ştia clar că temperatura ridicată ar fi putut provoca o explozie cu hidrogen, ce ar fi distrus reactorul şi ar fi iradiat

întreaga Europă. Incendiul a fost totuşi potolit cu nouă milioane de litri de apă. Nimeni nu ştie cât de mare a fost radioactivitatea degajată, deoarece accidentul a fost muşama-lizat la acea vreme.

Azbestul este un rău al epocii moderne

■ Particulele minerale de azbest, denumite încă din secolul V „amiante”, erau apreciate pentru m ale abilitatea şi îndeosebi pentru refractabilitatea lor.

Sculptorul atenian Kallimachos ar fi construit, la

finele secolului V î.Hr., lămpi de gaz cu fitile din azbest. Medicii greci foloseau ti-foane din azbest pentru că le puteau steriliza la foc. în anul 1993, azbestul a fost interzis în Germania, deoarece praful său fin era cancerigen.

în mina de sare de la Gorleben se găseşte un depozit final pentru deşeuri radioactive

■ La Gorleben se află două depozite provizorii pentru deşeurile radioactive: unul pentru focosul folosit şi pentru resturi df la reciclarea materialelor radioactive, iar celălalt pentru deşeurile slab radioactive.

Depozitele se construiesc în hale de beton şi nu în mina de sare. Mina de sare este considerată un depozit final, construcţia acesteia fiind deja demarată, dar în paralel se fac teste pentru a afla dacă se întrunesc condiţiile necesare acestui scop. Nu s-a luat încă o hotărâre definitivă. Un astfel de depozit există în Morsleben şi a funcţionat până în anul 1998. Se plănuişte construirea următorului depozit în fosta mină Konrad, din Zalzgitter. Un depozit final pentru deşeurile cu radioactivitate mare nu există încă nicăieri în lume.

Extracţia de uraniu este inofensivă

■ Problema energiei atomice este des vehiculată, dar extracţia de uraniu pare să nu ridice atât de multe probleme. Totuşi, aceasta are loc acolo unde se aşteaptă puţine proteste. în jur de 70% dintre arealele de exploatare se găsesc în zonele popoarelor băştinaşe (de exemplu, în preajma aşezărilor indienilor din Nevada). La exploatare se eliberează cantităţi mari de praf fin radioactiv şi radon, la care sunt expuşi cu precădere muncitorii din subteran, dar şi populaţia din

apropiere. în plus, doar 5% dintre materialele extrase sunt folosite, restul de 95% fiind

depozitate de obicei pe holde, unde iradiază în continuare.

Despre probleme şi catastrofe

Smogul a apărut odată cu industrializarea

■ Cercetările ştiinţifice au demon-strat că, încă de pe vremea oraşelor medievale, oamenii sufereau de inflamaţi'! ale sinusului nazal colateral – de pe urma poluării intense a aerului, din cauza cantităţii mari de praf, vapori de apă, cenuşă şi gaze. Aceste inflamaţi! duceau la deformări ale scheletului, observabile şi în prezent. Toxinele proveneau de la numeroasele arderi de lemn, cărbune şi turbă, necesare nu doar la gătit, încălzire şi iluminat, ci şi în atelierele meşteşugăreşti, precum fierării şi cărămidării.

Cel mai mare dezastru petrolier l-a reprezentat avarierea Exxon Valdez

■ în anul 1989, din petrolierul avariat Exxon Valdez s-au scurs 42.000 tone de ulei, în zona Prince William Sound din Alaska. Vasul

petrolier „Prestige" a pierdut în anul 2002 cu 77.000 de tone mai mult, pe ţărmul galiţian. Cele mai mari dezastre petroliere au fost avarierile din anul 1979 ale lui „Atlantic Em-press" din Tobago (cu cele 287.000 de tone scurse), din anul 1991 ale lui „ABT Summer" din Angola (cu 260.000 de tone) şi din anul 1978 ale lui „Amoco Cadiz", de pe ţărmul bretonic. Prince William Sound era o regiune sensibilă din punct de vedere ecologic.

Greenpeace a fost prima asociaţie care a luptat împotriva vânătorii de balene

■ O asociaţie ecologică, ce urmărea protejarea naturii şi

renunţarea la credinţa oarbă în tehnologie, exista deja la începutul secolului XX. încă de pe atunci era luată în considerare şi soarta balenelor. De când vânătoarea de balene se practică la o scară largă, publicistul Ludwig Klages (1872-1956) a acuzat că, în doi ani, 5.000 dintre cele mai mari mamifere au fost omorâte, respectiv că se apropie ziua în care balena ar ţine doar de domeniul istoriei şi al muzeelor.

CULTURĂ ŞI DISTRACŢIE

9

Despre operă şi imnuri

Prenumele lui Mozart era

Wolfgang Amadeus

■ Geniul muzicii a fost botezat cu numele Johannes Chrysosto-mus Wolfangangus Theophilus. Ca prenume s-a impus Wolfgang. însuşi Mozart (1756-1791) folosea cu plăcere forma numelui Amadé şi se semna deseori cu Wolfgang Amadé. însă Amadeus era mai des folosit (reprezintă traducerea latină de la Theophilus; traducerea germană ar fi fost iubirea divină). „Wolfgang Amadeus Mozart" s-a impus abia în secolul XX.

Beethoven a compus *FiirEHse*

■ Renumita piesă pentru pian -*Für Elise* – a fost compusă de fapt de Malfatti, cu titlul *Für Therese*

- aceasta era fiica unui doctor austriac, pe care Beethoven o simpatiza în anul 1808. Dar Ludwig van Beethoven (1770-1827) avea un scris deloc citet, aşa încât, ulterior, un copist necunoscut a înţeles greşit dedicaţia. Cine nu se poate hotărî, vorbeşte de *Bagatela in la minor.*

Richard Wagner a compus *Inelul nibelungilor (Ring den Nibelungen)* ■ Opera în patru acte se numeşte *Inelul nibelungilor (Ring des Nibelungen).* în opera lui Wagner (1813-1883), Alberich este regele nibelung al piticilor, care făurise un inel aducător atât de putere, cât şi de necaz – nu

foarte diferit de cel din *Stăpânul inelelor* al lui Tolkiens. Abia când comoara lui Alberich a ajuns pe mâna lui Gunther şi a fratelui său, au primit şi ei titlul de nibelungi. Opera lui Wagner a cuprins patru *acte: Aurul Rinului, Valkyrie, Siegfri*

ed şi Amurgul zeilor. Actele au fost compuse între anii 1851-1874.

Opera de trei parale **a fost compusă de Bertolt Brecht**

I *Opera de trei parale* îşi are originea în comedia muzicală engleză – *Opera cerşetorilor* – pe care John Gay (1685—1732) a scris-o inspirat de ideea unui prieten, pe nume Jonathan Swift (1667-1745). Colaboratoarea lui Brecht, Elisabeth Hauptmann (1897-1973) a tradus textul şi a creat părţi ample ale versiunii lui Brecht. Nu se ştie însă cât de amplă este contribuţia ei. Pe lângă aceasta, au mai lucrat şi alte autoare la „operele lui Brecht”.

„Germania, Germania mai presus de orice”avea **o conotatie şovină** *9*

9

I În vremurile noastre, prima strofa a *Cântecului germanilor* este considerată şovină, deoarece aşa a şi fost gândit textul. Iniţial, când a fost compusă muzica, nu existau aceste probleme. însă, atunci când He-inrich Hoffmann von Fallersleben (1798-1874) a compus textul pe o melodie de-a lui Haydn (1732-1809), Germania era o uniune de

state mici, conduse autoritar, în care fiecare îşi alimenta naţionalismul propriu. Fallersleben dorea să facă apel, prin poezia sa, la desfiinţarea acestor graniţe şi la formarea unui stat democratic liberal. Din această cauză i s-au retras catedra şi cetăţenia prusacă. A trăit în exil, ani de-a rândul. Confederaţia germană era într-adevăr, pe atunci, limitată de râurile Maas,Memel, Etsch şi Beit. Faptul că Germania este

astăzi mai mică se datorează naţionaliştilor.

Ţările vor să se distingă între ele prin imnurile naţionale

■ Acest lucru nu este valabil în cazul unei melodii despre care nimeni nu ştie exact cine a compus-o, dar care a fost prima dată prezentată oficial în anul 1845, în cinstea regelui britanic George al II-lea (16831760). Este numită *Godsave the Queen/King* în Commonwealth şi recunoscută ca imn naţional. Acelaşi rol îl avea şi în imperiul german, cu titlul *Heil dir im Siegerkranz* (din 1871 până în 1918). Desigur, poporul a preferat *Rule Britannia,* respectiv *Die Wacht am Rhein.* în S.U.A. a circulat cu titlul *My country, tis of thee* până în anul 1931, alături de *Star – Spangled Banner,* iar în Elveţia a fost până

în anul 1961 imnul oficial, cu titlul *Heil Helvetia.* În Lichtenstein există încă şi începe cu *Oben am jungen Rhein.*

Scarborough Fair este un cântec de dragoste trist

■ Recitat de Paul Simon (n. în 1941), *Scarborough Fairpare* a fi un cântec despre o dragoste neîmplinită. La o privire mai atentă a textului reiese că interpretul pretinde lucruri imposibile de la fosta iubită. Acesta îi transmite într-un mod cinic că, atâta timp cât nu-i îndeplineşte cerinţele, nu va mai putea fi iubita lui niciodată. Totuşi, adevăratul mesaj se află printre rânduri. Prietenei de la acea vreme i se recomandau pătrunjelul, salvia, rozmarinul şi cimbrul, care erau folosite mai demult la avorturi.

Despre Woodstock şi Sirtaki

Legendarul festival *Love andPeace* s-a tinut la Woodstock

■ Concertul ar fi trebuit să aibă loc în Woodstock, din comitatul New York, de pe 15 până pe 18 august 1969, dar, în urma protestelor locuitorilor, s-a ţinut la Bethel – orăşel aflat la 100 km depărtare. în ciuda acestui protest au fost destui participanţi. în locul celor 60.000 de oameni care erau aşteptaţi la eveniment, aproape 1.000.000 de fani au pornit la drum, dintre care 400.000 au şi ajuns. Şi muzicienii au rămas pe străzile supraaglomerate şi au fost transportaţi cu elicopterul.

între Beatles şi Rolling Stones existau animozităţi

■ Presupusa duşmănie dintre cele două trupe era o manevră publicitară a managerului de la Rolling Stones – Andrew Loog Oldham (n. în 1944) – care a vrut să-şi proiecteze trupa ca replica sălbatică, anarhică a trupei pline de succes, Beatles. Se adresa în special tinerilor ai căror părinţi nu erau atât de îngroziţi de Beatles şi chiar îi îndrăgeau.Totuşi, întrebarea: „Stones sau Beatles?”şi-o pun doar fanii. Membrii trupelor erau chiar prieteni.

în Sparta, muzica nu avea nicio importanţă

■ Muzica juca un rol important în Sparta, deoarece elita armatei spartane obişnuia să pornească la război cu un fluierat. în acest sens, cei mai buni compozitori creau mereu noi cântece în care era vorba de obicei de moartea glorioasă a unui erou, pentru patrie. Dar Sparta nu fusese întotdeauna doar o dictatură militară obscură, lipsită dc înclinaţii artistice. O înflorire culturală a avut loc în secolele Vil şi VI î.Hr. Pe lângă literatură şi artele plastice, mai erau valorificate şi lirica corală şi hora. De teama unei revolte din partea mesenienilor subjugaţi în secolul V î.Hr., s-a ajuns la o izolare din ce în ce mai pregnantă şi la o orientare a întregii vieţi către zona militară.

Jodler-ele se aud doarîn Alpi

I La refrenul unor cîntece populare nemţeşti apar, uneori, intervenţiile unor japonezi care cântă triluri pentru amuzamentul publicului. Dar acest fel de a cânta era cunoscut deja de pigmeii africani şi de inuiţi, dar şi în China antică, în Asia de Sud-Est, în Caucaz şi în România, înainte să devină popular şi în Austria şi în zona Bavareză a Alpilor, la sfârşitul secolului XVIII. Sunetele se produc printr-o alternare rapidă între vocea de piept şi cea de cap. Se aud bine la distanţă, astfel încât ciobanii sau vânătorii pot lua legătura pe raze foarte mari.

Cimpoiul a apărut în Scoţia

■ Ţara de origine a cimpoiului a fost iniţial în Asia Mică. Se poate să fi fost inventat dc traci. Cu siguranţă, pe insulele britanice a fost adus de legionarii lui Cezar. În Germania medievală, cimpoiul (Delsack) era cunoscut drept Sackpfeife. Instrumente asemănătoare cimpoiului sunt utilizate în Asia de Vest, Asia de Nord, dar şi în restul Europei, sub alte denumiri (de exemplu, gaiţa galeză, binionul breton şi seckpipa suedeză).

Instrumentele de suflat din lemn sunt realizate din lemn

■ Respectivele instrumente pot fi şi din metal (de exemplu, saxofonul sau flautul). Buciumul alpin din lemn este însă un instrument din grupa alămurilor. De asemenea, grupa cuprinde toate instrumentele prin care aerul trece foarte rapid, de la muştiuc până la pavilion. În cazul în care curentul de aer este dispersat deja în momentul suflării sau deviat ulterior, este vorba despre un instrument de suflat din lemn. Chiar şi un pieptăne poate fi considerat un astfel de instrument, dacă se suflă asupra lui. Subdiviziunea este oarecum curioasă, deoarece

primele instrumente de suflat din lemn erau fluiere; primele instrumente din grupa alămurilor erau copii ale coarnelor de animal, prin care se putea sufla cu uşurinţă.

Sirtaki era un vechi dans grecesc

■ Sirtaki a fost creat în anul 1964 pentru filmul *Zorba grecul,* deoarece paşii originali ai dansurilor populare greceşti ar fi fost prea dificili pentru protagonistul Anthony Quinn (1915-2001). Este totuşi înrudit cu dansuri vechi greceşti, cum sunt sirtos sau hasapikos. Coloana muzicală pentru *Zorbagrecul* şi pentru *Anticul sirtaki* au fost realizate de Mikis Theodorakis (n. în 1925) -renumit compozitor şi luptător al Rezistentei.

Despre//iada şi Odiseea

Homer a scris Iliada şi Odiseea

■ Nu doar o singură dată s-a pus la îndoială dacă Homer a trăit în acea vreme. Perioada în care a trăit nu a fost stabilită cu exactitate, nici măcar în Antichitate. Trebuie să fi trăit undeva între 800 şi 600 î.Hr. Cert este că *Iliada* şi *Odiseea* sunt poeme strălucitoare, care au contribuit la sentimentul naţional al neamurilor greceşti. Cercetătorii dispută încă paternitatea celor două opere. Analizând limbajul folosit, se pare că ar fi vorba de un singur autor; analizând conţinutul însă, autorii par a fi diferiţi.

Rătăcirile lui Ulise au fost o pedeapsă pentru născocirea calului troian

■ Primele aventuri ale lui Ulise intră tot în rubrica „severitate normală”.Totuşi, în a treia parte a călătoriei, a ajuns prizonierul ciclopului Polifem, pe care l-a orbit pentru a scăpa. Polifem este însă fiul lui Po-seidon, zeul mării, care l-a urmărit de atunci cu fulgerul său. în cele

din urmă, zeii se adună în Olimp pentru a-l împăca pe Poseidon şi a-i uşura drumul lui Ulise către casă.

Medeea şi-a ucis copiii

■ în varianta tradiţională a poveştii Medeei, copiii acesteia fuseseră omorâţi de corinteni, după ce ea îi .ucisese pe regele corintian şi pe fiica lui, Glauke, care îi luase soţul. Euri-pide (aproximativ 480-406 Î.Hr.) a

fost primul care şi-a încheiat opera cu Medeea ucigându-şi copiii. Se spune că i-ar fi fost oferiţi 15 talanţi de argint de către corinteni, pentru a schimba povestea. Chiar şi soarta Medeei are mai multe versiuni. Una dintre acestea povesteşte că Medeea ar fi fost exilată pe insula Răposatului, unde s-a măritat cu Ahile.

Iliada povesteşte cucerirea Troici

■ Iliada dezvăluie mânia lui Ahile sau, mai concret, cearta dintre Agamemnon, conducătorul armatei, şi eroul Ahile, în cei zece ani ai asedierii Troiei. Timpul amintit în povestire însumează exact 60 de zile. Epopeea se încheie cu revendicarea cadavrului lui Hector, de către regele Priam.Tot ceea ce ştim despre cucerirea Troiei şi chiar despre moartea lui Ahile nu provine de la Iliada, ci are alte surse.

Despre *Edda* şi *Cântecul nibelungilor*

Edda este o veche epopee nordică

■ Edda este o culegere de poveşti ale zeilor şi eroilor nordici, creată de

islandezul Snorri Sturluson (1178-1241) în jurul anului 1230. Pe atunci, multe poveşti fuseseră date uitării. Mai erau amintite doar în cadrul unor expresii şi aluzii. Motivul

principal pentru care Snorri a repus în circulaţie vechile mituri a fost ca islandezii să nu uite la ce faceau referire acestea. Una dintre sursele sale a fost descoperită mai târziu, aşa-nu mitul cântec *Edda,* care datează din secolul IX.

în legendele germanice, Loki este cel Rău

■ Nici atunci când este împotriva celorlalţi zei, la finalul „Amurgului zeilor", Loki nu este cu totul rău. Ocazional se dovedeşte a fi de un real folos. în plus, este fratele de sânge al lui Odin. Nu se poate spune însă exact ce fel de caracter are. Nici ceilalţi zei nu sunt personaje pozitive în totalitate. Dimpotrivă, la sfârşit trebuie să moară pentru că au comis şi sperjur în războiul dintre zeii nordici. '

Mitologia germanică se încheie cu *Amurgul zeilor*

■ Cea mai veche versiune a Ed-dei denumeşte „Ragnarök" (soarta zeilor) apocaliptica luptă a zeilor germanici. Abia în versiunile mai noi ale Eddei se regăseşte sub denumirea „Ragnarökr" (amurgul zeilor). Dar, deşi în acest război pier toţi zeii şi fiinţele supranaturale – ca lupul Fenris şi şarpele din Midgard-apare o nouă lume paşnică. Dintre zei, reapare Baldur (zeul nerăzboinic al primăverii) şi Hödur, fratele său orb, ucis din greşeală; în plus, mai apar Wali, care le era necesar celorlalţi pentru a-l omorî pe Hödur, şi Widar (un zeu mut al pădurii).

***Amurgul zeilor are* legătură cu legenda nibelungilor**

■ Nu avea nicio legătură înainte ca Richard Wagner (1813-1883) să le unească într-o suită de opere. La Wagner, zeii au nevoie de comoara nibelungilor, păzită de piticul Alberich, pentru a o oferi unui uriaş, ctitorul

cetăţii lor, în scopul răscumpărării zeiţei dragostei, Freya, făgăduită iniţial ca răsplată. În Edda, zeii devin hapsâni şi îl omoară pe uriaş. Este una dintre nelegiuirile pentru care trebuie să se predea la sfârşitul unei bătălii de proporţii.

Valkiriile erau fiicele lui Odin

■ Doar la Wagner. în mitologie, Odin şi-a ales ca amazoane pe fiicele

de zei, dar şi de regi. Brunhilda era, de exemplu, muritoare. Valkiriile apăreau pe câmpurile de luptă şi îi duceau în Walhala pe demnii războinici aleşi.

Există o versiune scandinavă şi una germană a legendei nibelungilor

■ Există trei. Versiunea arhaică scandinavă se compune din mai multe lieduri ale celei mai vechi versiuni a Eddei. în această versiune, Sigurd o câştigă pe Brundhilda ca soţie, însă primeşte de la regele Guiki o licoare a uitării şi se căsătoreşte cu fiica acestuia, Gudrun; dc asemenea, îl ajută chiar pe Gunnar, fiul regelui, să o cucerească pe Brunhilda.

La sfârşit, Siegfried este omorât şi Brundhilda îşi dă foc pe un rug. în versiunea germană din Evul Mediu timpuriu, Siegfried mai are o relaţie cu Brundhilda înainte să se însoare cu Crimbilda. Abia în versiunea din Evul Mediu târziu, Siegfried o cunoaşte pe Brundhilda după Crimbilda.

Nibelungii erau îndeosebi credincioşi

■ Nu nibelungii, ci membrul cel mai obscur al suitei, Hagen von

Tronje, îi era credincios necondiţionat lui Gunther. în

numele acestuia l-a ucis pe Siegfried şi l-a urmat pe regele Etzel, deşi a presimţit necazul şi a sfârşit prin a fi omorât, fără a dezvălui însă ascunzătoarea comorii nibelungilor. în anii de criză dinaintea Primului Război Mondial, „credinţa nibelungilor" a devenit dictonul alianţei austro-ungare. Cancelarul Reich- ului – Bernhard von Bolow (1849—1929) — a întrebuinţat primul această sintagmă. El voia să sublinieze cât de stabilă ar fi fost alianţa şi, probabil, nu s-a gândit cine şi cui îi era cu adevărat credincios. După pierderea războiului, „credinţa nibelungilor"a devenit sinonim pentru o credinţă oarbă şi necugetată, cu un sfârşit tragic.

Despre Abelard şi Artus

De la Abelard şi Heloise s-a păstrat schimbul de corespondenţă

■ Tragica poveste de iubire dintre teologul Peter Abelard (10791142) şi tânăra Heloise (1101-1164), care a contribuit indirect la castrarea lui Abelard, este ilustrată în scrisorile

celor doi. Schimbul de corespondenţă are însă o structură care determină istoria să creadă că ar fi vorba de un singur autor, şi că Abelard a creat singur opera *Historia calamitatum.*

Odinioară, la castelul Wartburg exista o întrecere între cântăreţi

■ Presupusa întrecere dintre Wal-ther von der Vbgelweide (aprox. 1170-1230), Wolfarm von Es-chenbach (aprox. 1160-1220) şi alţi trubaduri celebri nu a existat niciodată. Este vorba de o comedie muzicală apărută în anul 1260. Era foarte populară şi circula în mai multe variante. Wagner (1813-1883) a preluat-o în opera sa *Tannhăuser.*

în centrul poveştii regelui Arthur stă triunghiul amoros dintre Arthur, Lancelot şi Guinevere

■ Afirmaţia este valabilă abia în romanul autorului francez Chrétien deTroye (1140-1190). Nici vechile poezii din Wales şi nici opera clericului Geoffrey von Monmouth (aprox. 1100—1154) şi a lui Wace

(aprox. 1110-1171) nu amintesc de un adulter al Guineverei. Chrétien de Troye expune însă în povestirea

sa – *Lancelot* – cum Lancelot a eli-bcrat-o pc Guinevere,carc era răpită, şi se încheie cu adulterul ei. Chrétien a mai scris şi romanele *Jwain, Cavalerul Lion-ului, Perceval şi regele Graal-ului,* cât şi *Erecşi Emidé,* toate subiectele învârtindu-se în jurul mesei rotunde a lui Arthur.

Arthur era un rege, iar membrii suitei lui erau cavaleri

■ Este Arthur o figură de saga sau are un model istoric? Se înclină spre a doua variantă. Arthur a fost într-adevăr un conducător al armatei, care a trăit în jurul anului 500. Nu se numără însă pe lista de regi britanici, deşi un regat măreţ exista încă din secolul V. Chiar şi cele mai vechi surse de pe teritoriul Wales îl numesc drept „conducătorul bătăliei”. Cercetătorii sunt însă de părere că „Arthur” era doar un titlu şi nu un nume. Cel mai probabil Arthur era Owain Ddantgwyn, un puternic principe regional de la graniţa anglo-waleză. „Masa rotundă” a lui Arthur este menţionată abia în romanele medievale, explicându-se astfel descrierea tipic medievală. Cu timpul, şi alte epopei cavalereşti îndrăgite, precum *Povesteagralilor* sau

Trista?2 şi Isolda au fost uşor asociate cu poveştile lui Arthur.

Merlin este o prezenţă fictivă

■ Dintre toate figurile poveştilor lui Arthur, tocmai cea mai neverosimilă se bazează pe un model real: vrăjitorul Merlin. Sursa de inspiraţie este poetul walez Myrdin care, în anul 573, la distanţă de una sau două generaţii după Arthur, şi-a pierdut minţile în lupta de la Arfderydd şi o perioadă din viaţă şi-a petrecut-o în păduri, ca un nebun.

Iubita lui Dante se numea Beatrice

■ Depinde cum este definită dragostea. Dante Aligheri (1265-1321) a văzut-o pe frumoasa Beatrice Por-tinari (1266-1290), în vârstă de nouă ' ani, la o petrecere a părinţilor lui, şi nouă ani mai târziu, în treacăt, a revăzut-o pe stradă. Cu toate acestea, persoana ei l-a impresionaţ atât de mult încât a fost sursa lui de inspiraţie în crearea ciclului de poezii *La vita nuova,* după moartea timpurie a fetei. La puţin timp după acest eveniment s-a căsătorit, deşi în opera sa târzie – *Divina comedie* – începută în anul 1307 şi terminată cu puţin înainte de moartea sa, a venerat-o

încă o dată pe Beatrice, închipuind-o călăuza lui prin infern.

Casanova se gândea doar la femei

H Giacomo Casanova (1725-1789) povesteşte, chiar detaliat în biografia lui, despre cele aproape 130 de legături amoroase, inclusiv iubirile adevărate şi eşecurile. Dar, pe lângă memoriile sale în 12 volume, a mai scris şi înjur de 20 de lucrări ştiinţifice şi politice, printre care şi *Isocameron,* considerată o adevărată lucrare SF. în afară de aceasta, avea deja încheiate studiile juridice, pregătindu-se, de asemenea, şi în domeniul teologiei, medicinei, chimiei şi matematicii; a lucrat ca director dc teatru, ca inginer, a fost şi directorul unei manufacturi de ţesături şi era un bun violonist.

Despre Shakespeare şi Goethe

Othello spune:”Maurul şi-a achitat datoria”

■ Renumita frază „Maurul şi-a făcut treaba (nu datoria!), maurul poate să moară!” nu-i aparţine lui Othello, ci este rostită de Muley

Hassan, un asasin plătit, în tragedia semnată de Schiller – *Conjuraţia lui Fiesco la Geneva.* Pe de altă parte, după cum se spune uneori, Othello nu ar fi fost african, ci maur, deşi o asemenea distincţie nu se facea pe atunci. Se mai crede că Shakespeare nu ar fi avut nici cea mai mică intenţie de a prezenta un maur, ci pe şeful mercenarilor, Maurizio Othello („Mor”- în limba germană, confuzia vine din asemănarea cuvântului cu ,,Mohr”-maur- n.t.) (secolulXVI). Totuşi, în piesă se face mereu aluzie la discriminarea lui Othello din cauza culorii pielii lui, astfel încât nu există puneri în scenă în care să nu se facă referire la aceasta.

Richard al III-lea era un escroc cocoşat

■ La mortea regelui Eduard al IV-lea al Angliei (1442-1483), fratele acestuia – Richard (1452-1485) – a devenit tutorele copiilor lui. Văduva lui Eduard, Elisabeta, şi partizanii ei au încercat însă să fie singurii deţinători ai regenţei, în această luptă pentru putere, Richard a reuşit în cele din urmă să se impună, însă nu fără a lichida unii duşmani. Nu se ştie dacă şi-a şi ucis cei doi nepoţi. Alte crime pe

care Shakespeare (1564-1603) i le-a atribuit nu au fost însă săvârşite de el. Totuşi, poetul stătea la dispoziţia reginei Elisabeta I (1533-1603), stranepoata văduvei lui Eduard. Chiar şi cocoaşa i-a fost atribuită prima dată lui Richard, tot de către Shakespeare.

Don Carlos a luptat pentru libertate

■ În drama lui Schiller, infantele spaniol sărac, Don Carlos, este întemniţat de tatăl său deoarece lupta pentru

libertatea popoarelor asuprite din Flandra şi, în general, pentru mai multă libertate. în plus, se adaugă iubirea tragică pentru mama sa vitregă • şi pentru fosta iubită, Elisabeta. Personajul real, Carlos (1545-1568) nu strălucea în politică. Era o victimă a unei legături consangvine (şase străbunici diferiţi) şi nu avea dereglări doar mintale, ci şi de caracter. Din acest motiv, bietele sale slugi erau chinuite de acesta.Tatăl lui şi-a dorit să-l întemniţeze un timp îndelungat, dar Carlos a murit înainte ca acest lucru să se întâmple.

Eroul Teii a fost imaginat de Shiller

■ Wilhelm Teii chiar este o născocire, deşi elveţienii se poartă ca

şi cum legendarul erou al luptei de eliberare ar fi existat cu adevărat. Totuşi, crearea personajului este, într-adevăr, opera scriitorului şi a omului politic elveţian AcgidusTsc-hudi (1505-1572). Shiller a preluat povestirea de la el, a dramatizat-o şi a îmbogăţit-o cu elemente suplimentare. Dar legendara probă de tir cu arcul, printr-un măr aşezat pe capul copilului său, era deja amintită de Tschudi.

Schiller şi Goethe sunt înmormântaţi în Republica Weimar, în cavoul princiar

■ Goethe (1749-1832) este înmormântat acolo. Este incert dacă şi osemintele lui Friedrich Schiller se află tot acolo, întrucât Schiller (1759-1805) a fost îngropat, după moartea sa, într-o groapă comună. În anul 1827 s-a încercat deshumarea acestuia şi din mormânt a fost ales craniul care se asemăna cel mai bine cu masca mortuară a lui Schiller. îndoielile asupra autenticităţii scheletului au apărut în anul 1911 şi tot atunci, groapa comună a fost redeschisă în căutarea „adevăratelor” oseminte. După noile examinări ale craniului s-a ajuns la concluzia că cel din 1911 era de femeie, dar cel

din 1827 i-ar fi putut aparţine lui Schiller.

Faust a fost închipuit de Goethe

■ Goethe s-ar fi putut inspira din *Istoria doctorului Johann Faust, prea- priceputul vrăjitor şi adept al magiei negre* – scrisă de un autor anonim în anul 1587 – şi din drama semnată de Cristophcr Marlowe (1564—1593), din anul 1590. La rândul lor, ambii ar fi folosit ca sursă de inspiraţie viaţa doctorului din Württemburg, Johann sau Georg Faust (aprox. 1480-1538), care s-ar fi ocupat cu alchimia şi cu magia neagră.

Ultimele cuvinte ale lui Goethe au fost:z/Mai multă lumină!”(Mehr Licht!)

■ Cele două cuvinte în germană au dat naştere la numeroase interpretări, printre care şi unele complet lipsite de consideraţie, ca de exemplu, varianta cancelarului de Weimar, Friedrich von Müller (1779-1849): „Deschideţi odată al doilea oblon ca să intre mai multă lumină în cameră!”. Din păcate, s-a pierdut în timp o simpatică anecdotă, din Hessen, care povesteşte că marele poet ar fi spus în dialect, în apropierea morţii:

„îmi stă perna strâmb” (Mer lischt de Kissé schief).

Despre aventurieri şi escrod

„Noaptea, când mă gândesc la Germania...”deplânge starea dezolantă a tării

■ „...mă ia somnul”scrie mai departe Heinrich Heine (1797-1856) şi este citat de nenumărate ori atunci când vine vorba despre defectele Germaniei. Cu toate că, prin această nemulţumire, autorul dorea să transmită că-i duce dorul mamei stabilite acolo, pe care n-o mai văzuse de 12 ani. „Germania are stabilitate reală, este o tară sănătoasă tun”

declara Heine. „Patria nu va pieri niciodată, totuşi bătrâna femeie poate muri”. Cu toate acestea, el este apoi încântat: „Prin fereastra mea pătrunde lumină zglobie, franţuzească” şi toate „grijile nemţeşti” dispar.

Heinrich von Kleistacreat personajul prinţului de Homburg

■ în bătălia de la Fehrbellin, din anul 1675, un prinţ de Homburg

a atacat trupele suedeze, fără ordin explicit. Fără îndoială, Frederich al II- lea (1633-1708), conte de Hes-sen-Homburg, în vârstă de 42 de ani, căsătorit a doua oară, era tatăl multor copii şi purta o proteză la gambă, în plus, victoria nu a obţinut-o în niciun caz datorită samavolniciei de care dădea dovadă, aşa cum povesteşte Kleist (1777-1811). Totuşi, principele elector nici nu a vrut să-l aducă în faţa Curţii marţiale.

Alexandre Dumas a scris *Cei trei muşchetari*

■ Alexandre Dumas-tatăl (1802-1870) a scris aproape 600 de romane de aventură, ample, majoritatea publicate în ziare, înainte de a fi apărut sub forma unei cărţi. Era un secret ştiut faptul că Dumas lucra la acestea împreună cu alţi autori. Ar fi angajat, periodic, peste 70 de copişti. Colaboratorul său cel mai apropiat era Auguste Macquet (1813-1888) – un scriitor căruia îi aparţin, printre altele, părţi fundamentale ale romanului muşchetarilor şi ale *Contelui de Monte Cristo.*

James Fenimore Cooper a dat naştere personajului *Vânătorul de cerbi,* iar Daniel Defoe Iui *Robinson Crusoe*

■ Ambele personaje dc roman sunt inspirate de câte o figură, istorică. Sursa de inspiraţie a lui James Fenimore (1789-1851) a fost vânătorul Daniel Boone (1734—

1820). Daniel Defoe s-a raportat la memoriile marinarului scoţian Alexander Selkirk (1676-1723). Acesta a rămas în anul 1704 izolat pe o insulă din arhipelagul Juan Fernandez, deoarece vasul pe care se angajase ca marinar era grav avariat şi, în cele din urmă, s-a şi scufundat. A fost salvat după patru ani.

Kari May nu a fost niciodată în Vestul Sălbatic

■ A fost în Vestul Sălbatic, şi anume în anul 1908, când scrisese deja povestirile cu indieni despre Win-netou şi Old Shatterhand. Anterior şi-a adunat informaţiile din cărţi, de exemplu, de la biblioteca închisorii în care a stat din 1870 până în 1874, pentru furt şi escrocherie. Deci, nu este de mirare că, în cărţile sale, scriitorul Kari May (1842-1912) a amestecat cunoştinţe uimitor de precise şi de profunde, cu oarecare inadvertenţe şi inexactităţi.

La Editura Kari May apăreau scrierile originale ale lui Kari May

■ Editura Kari May a fost înfiinţată în anul 1913, de către văduva scriitorului şi editorii mai vechi ai acestuia. Culegerile de opere complete – recunoscute după coperţile verzi, caracteristice — sunt mai puţin prelucrate. Intervenţiile stilistice şi pedagogice sunt minore la unele dintre lucrări, dar în cazul celor cinci romane maculatură: *Măceşul, Dra-gostea ulanului, Fiul pierdut, Inimi germane, Eroi germani* şi *Drumul spre Waterloo* a avut loc o reconfi-gurare completă şi au fost parţial fragmentate în mai multe romane de sine-stătătoare. Intre timp, au apărut reeditări ale manuscrisului original, la alte edituri.

Fraţii Grimm au cules basme populare germane

H Fraţii Grimm — Jákob (1785-1863) şi Wilhelm (1786-1859) – au îndrăgit foarte mult literatura germană veche, dar ei au şi contribuit cu idei proprii pentru a îmbunătăţi

poveştile. Basmele culese de aceştia sunt în mare parte prelucrate şi modificate. Mamele au devenit mame vitrege, sarcinile au fost ascunse, iar fragmentele prea înfiorătoare au fost „îndulcite”. Şi mai puţin serios au tratat *Poveştile germane.* Le-au prelucrat din diverse publicaţii, le-au recompus şi au născocit, parţial, surse care să pară „vechi”.

Despre Frankenstein şi Mefisto

Frankenstein este un monstru

■ „Eroul” filmului *Frankenstein* a fost Boris Karloff (1887-1969) – William Henry Pratt, pe numele lui adevărat – dar rolul lui nu a fost Frankenstein, deoarece savantul Frankenstein este doar inventatorul monstrului, şi nu monstrul în sine, în romanul scris de Mary Shelley (1797-1851), numele complet al acestuia este baronul Victor von Frankenstein. Este un locuitor al oraşului Ingold, student la medicină, care încearcă să dea viaţă unui om artificial. Acţiunea nu decurge însă conform planului şi ia naştere un monstru pe care nu-l mai poate controla.

Pentru Oscar Wilde, arta era mai importantă decât morala

■ Intr-adevăr, legat de Oscar Wilde (1854-1900) există multe observaţii tăioase, referitor la triumful artei amorale şi al frumosului în faţa moralului, dar, la o privire mai atentă a operei lui, se remarcă a fi în esenţă foarte morală. Dorian Gray este pedepsit, în comedii învinge binele, iar în basme este în cele din urmă jertfită frumuseţea. Se pare că a fost tragedia personală

a lui Wilde faptul că atât publicul, cât şi iubita sa i-au perceput doar o imagine frivolă şi amorală autocreată.

Fantoma de la operă nu are legătură cu Opera din Paris

■ Lumile subterane în care bântuie fantoma din celebrul roman semnat de Gaston Leroux (1878-1927) par a fi prea fantastice pentru a fi adevărate. Opera din Paris – Palatul Garnier – a avut într-adevăr o construcţie subterană, cu aspect de labirint şi cu nenumărate garderobe, ateliere şi depozite. Chiar şi lacul pomenit în carte există în realitate; s-a format sub etajele inferioare, atunci când la lucrările de excavare

pentru pivniţele adânci s-a atins un strat freatic.

Egipteanul a fost scrisă de Mika Waltari

■ Primul egiptean din istoria literaturii îşi are originea în scrierile vechilor egipteni. *Povestea /ui Sinuhe* este o istorisire scrisă în jurul anului 1800 î.Hr., în Egipt. Sinuhe este un funcţionar la haremul faraonului Amenchmet I şi, după uciderea acestuia, el fuge în Siria. Deşi acolo avea parte de regat şi de reputaţie, dorul de casă îl măcina. Opera -scrisă la persoana I ca un cântec de laudă a culturii egipetene – este una dintre operele remarcabile ale literaturii egiptene. În *Egipteanul insa,* autoarea Mika Waltari (1908-1979) povesteşte despre un doctor din timpul faraonului Echnaton (secolul XlVî. Hr.).

Romanul *Mefisto* îl portretizează pe Gustaf Griindgens

■ Sursa de inspiraţie a lui Klaus Mann (1906-1949) – autorul romanului *Mefisto* – a fost cumnatul său, Gustaf Griindgens (18991963). Din acest motiv, romanul a fost

interzis în perioada 1968-1981. Fără a putea face abstracţie

de asemănarea cu Grundgens, Mefisto nu este totuşi un roman cu cheie, ci o poveste despre oportunismul politic. Mann nu ar fi avut de unde să ştie cum se comporta Grundgens în timpul nazismului, deoarece era în exil. Deşi s-a insistat pe faptul că Hofgen nu era Grundgens, nu există totuşi nicio biografie de-a lui Grundgens care să fi creat cititorului de odinioară o imagine publică diferită.

Enid Blyton a scris 22 de cărţi despre gemenii Hanni şi Nanni .

■ în cărţile lui Enid Blyton (1897-1968), gemenii Hanni şi Nanni se numesc Patricia şi Isabel O'Sullivan, iar seria se numeşte St. Clare's; aceasta cuprinde exact 6 volume. La fel este şi în cazul volumelor despre Dolly. Originalul are doar 6 volume, fiecare volum tratând un an din viata lui Darell Rivers (Dolly Rieder), în Malory Towers (Mowenfels). În orice caz, în testament, Enid Blyton a lăsat scris că opera îi poate fi continuată; lucrările originale pot fi recunoscute prin titlul original, în engleză, de pe coperta interioară din stânga jos, lângă dreptul de autor.

„Crestomaţie[7]'este sinonim cu „opere complete”

■ „Crestomaţia” sau florilegul reprezintă o selecţie (antologică) a operelor unuia sau mai multor autori. Pe de altă parte, într-o ediţie completă trebuie să figureze toate lucrările autorului, în varianta originală.

Despre legende şi pictori

Fluierasul din Hamelin este o legendă

■ Majoritatea istoricilor sunt siguri că în secolul XIII a existat într- adevăr un exod al tinerilor din Hameln. Motivul se încearcă a fi explicat prin câteva teorii. Una dintre ele ar fi că străinul dorea să atragă forţă de

muncă în Est, cel mai probabil, pentru Brandenburg. Intră în discuţie şi o legătură cu cruciada copiilor, din anul 1212, sau cu masacrul de la Se-demunde, din anul 1259. În cea mai veche versiune cunoscută se evocă povestea unui tânăr elegant care ar fi dispărut cu 130 de copii, într-o duminică a anului 1284. Povestea nu aminteşte de şobolani. (în versiunea

originală a legendei *Fluieratul din Hamelin,* tânărul îi scapă pe locuitorii oraşului înecând şobolanii, dar se răzbună pe aceştia pentru neplata făgăduită, omorându-le copiii, prin aceeaşi metodă).

El Dorado era un oraş legendar de aur

■ în spaniolă, El Dorado înseamnă „auritul" şi se referea iniţial la un bărbat de aur. în secolul XVII, cuceritorii spanioli ai Americii de Sud au auzit că în centrul ţării ar exista un neam de indieni care obişnuiau să-şi ungă fiecare nou conducător, la ceremonia de investire, cu o pastă obţinută din pulbere de aur. Ulterior, acesta naviga pe o mare unde oferea zeilor, ca ofrandă, multe obiecte preţioase din aur, finalizând evenimentul cu o îmbăiere de purificare. Din această mare plină de aur a apărut, cu timpul, un oraş aurit, chiar un întreg ţinut de aur căutat cu ardoare de aventurieri.

Aii Baba este şeful celor 40 de hoţi

■ Aii Baba este un mândru negustor care a descoperit întâmplător (Sesam, deschide-te!) ascunzătoarea comorilor celor 40 de hoţi. Desigur

că descoperirea l-a pus în pericol, dar cu ajutorul unui sclav deştept, pe nume Mardschiana, Aii Baba a reuşit, în cele din urmă, să-i ucidă pe toţi cei 40 de hoţi şi să intre în posesia fabuloasei comori. *AH Baba fi cei 40 de ho fi* este o poveste

sirianã, care a fost introdusã de editurile europene în colecţia de poveşti „O mie şi una de nopţi”.

Cuvântul”meandru”şi stilul arhitectural cu acelaşi titlu îşi au originea în denumirea unui râu grecesc

■ în prezent, întortocheatul râu Meandros se numeşte Buyuk Men-deres şi se aflã în Anatolia de Vest. Ornamentarea cu meandre existã încã din epoca de piatrã. Finalizarea actualã cu unghiuri drepte, cursive, a cãpãtat-o însã în timpul perioadei arhitecturale geometrice din Grecia, între anii 1050-700 î.Hr., reprezentând eternitatea şi perpetuarea vieţii. De atunci, este privit ca element grecesc specific perioadei clasice, iar în cadrul stilului „empire” este numit chiar „â la grecque”.

Nu existã inorogi

■ Desigur cã nu existã drãguţii cai albi cu un corn în frunte, care se lasã

mângâiati doar când sunt în poala unor femei tinere. Dar coarnele a cãror existenţã era dovedită în Evul Mediu existau cu certitudine. Cu toate acestea, coarnele ascuţite care puteau atinge 3 m nu proveneau de la un animal de uscat, ci de la un mamifer marin – narvalul.

in Antichitate, pictura nu avea mare importanţã

■ În opoziţie cu statuile şi clãdirile, pictura anticã nu s-a pãstrat. Cel mai mare pictor a fost Apelles din Kos (d. în jurul anului 300 î.Hr.). Autorii antici îi lãudau şarmul, perspectiva desãvârşitã şi formele îndrãzneţe ale umbrelor ce se regãseau în operele lui. Reputaţia acestuia s-a menţinut pânã în perioada Renaşterii. Alţi mari pictori au fost Polygnot din Thassos (secolul V î.Hr.) – care a lucrat prima datã în perspectivã picturi monumentale ce înfãţişau bãtãlii – şi Zeuxis (secolul

V/IV î.Hr.), ai cărui struguri pictaţi păreau atât de reali încât erau ciuguliţi de păsări.

„Labirint” este un termen unitar

■ Se crede că „labirint” ar fi un termen comun, utilizat pentru a desemna un drum alambicat, un

păienjeniş de variante, o călătorie în care te poţi rătăci. Există două accepţiuni ale termenului. Cea originală se referă la un drum alambicat care însă nu are rolul de a te pierde, ci dimpotrivă, de a te regăsi. Drumul printrun labirint ar trebui să îndemne la meditaţie, la identificarea propriului scop în viaţă şi, de aceea, astfel de labirinturi pot fi văzute pe domeniul bisericilor. Pe de altă parte, într-un labirint creat cel mai adesea din gard viu există numeroase fundături care îngreunează găsirea drumului corect.

Despre Mona Lisa şi Michelangelo

Mona Lisa o înfăţişează pe Lisa del Gioconda

■ Istoricii de artă au fost dintot-deauna preocupaţi de identificarea misterioasei dame zâmbitoare din portretul realizat de Leonardo da Vinci (1452-1519). Mult timp s-a crezut că este vorba de Lisa del

Gioconda, o soţie de negustor al cărei portret l-ar fi vândut da Vinci regelui francez. Cu toate acestea, însemnările despre acest tablou,

ale istoricului de artă Andrea Vásári (1511-1574), nu corespund cu adevăratul tablou, Mona Lisa. între timp, a fost acceptat faptul că Leonardo a imortalizat-o în lucrarea sa pe Isabela von Aragon (1470-1524), soţia ducelui milanez Gian Galeazzo Sforza (1469-1494).

Doar un geniu poate realiza portrete astfel încât

privitorul să se simtă în permanenţă privit

■ Din orice unghi ar fi privită, Mona Lisa pare să te privească mereu în ochi. Cu toate acestea, la mijloc nu se află nicio magie şi nici nu este nevoie de un geniu ca Leonardo da Vinci, pentru a obţine acest efect. În esenţă este vorba de un simplu truc. Un ochi al personajului portretizat trebuie să se afle pe linia verticală mediană a tabloului.

Capela Sixtină este opera lui Michelangelo

■ Frescele pictate de Michelangelo Buonarroti (1475-1564) în Capela Sixtină au căpătat o asemenea faimă încât ceilalţi pictori care au contribuit sunt neglijaţi cu uşurinţă. Planurile construcţiei îi

aparţin sculptorului şi arhitectului Baccio Pontelli (1450-1492) şi au fost executate sub supravegherea lui Giovanni de' Doici. Pe pereţii laterali şi-au adus contribuţia, printre alţii, corifei ai Renaşterii timpurii, precum Sandro Botticelli (aprox. 1452-1510), Pietro Perugino (aprox. 1445—1523) şi Luca Signoréin (aprox. 1450-1523). Frescele realizate de aceştia sunt puse în umbră de picturile de pe tavan şi de pe faţada principală, care aparţin lui Michelangelo.

Papa Sixtus al IV-lea i-a dat comanda realizării Capelei Sixtine lui Michelangelo

■ Capela Sixtină a fost, într-adevăr, construită din dorinţa lui Sixtus al IV-lea (Francesco della Rovere - Papă între anii 1471—1484), de la care şi provine denumirea. Chiar şi frescele de pe pereţii laterali au fost realizate la comanda acestuia.Totuşi, el a dorit pictarea tavanului cu stele simple, pe un fond bleumarin. Ne-fiind încântat de stele, nepotul lui, Papa lulius al II-lea (Guilano della Rovere, Papă între 1503—1513) i-a încredinţat lui Michelangelo, în anul 1508,

pictarea plafonului cu o suită de fresce impunătoare.

Michelangelo a folosit culori sumbre

■ Cei care au vizitat Capela Sixtină înainte de anul 1979 au în minte imaginea vechilor opere de artă şi pot crede pe drept cuvânt că Michelangelo ar fi întrebuinţat tonuri pământii. Totuşi, renovarea încheiată în anul 1999 a scos la iveală culorile vii folosite de Michelangelo, care de-a lungul secolelor s-au întunecat de la fumul de lumânare. În plus, au fost îndepărtate picturile suprapuse, care au fost realizate după moartea lui Michelangelo pentru a masca goliciunea trupurilor pictate. Există totuşi şi experţi în artă care nu sunt de accord cu restaurarea, motivând că ar putea fi îndepărtate picturi suprapuse care provin chiar de la Michelangelo.

Michelangelo era un pictor renumit

■ Sculptura a reprezentat întotdeauna marea pasiune a lui Michelangelo. În timpul lucrului la Capela Sixtină, el s-a plâns ca nu este nicidecum persoana potrivită să se ocupe de pictură. Dar nici „Dávid” şi nici „Moise”nu se pot compara cu „Crearea lui Adam”, în care degetul

lui Dumnezeu îl atinge pe cel al lui Adam într-o manieră uluitoare. Şi mai puţin recunoscute au rămas realizările lui Michelangelo ca architect, deşi manierismul său a dat naştere unei noi orientări stilistice şi a avut o influenţă decisivă pentru clădirea de azi a Bazilicii Sfântului Petru.

Madona Sixtină a lui Rafael se află în Capela Sixtină

■ Madona Sixtină nici nu se află în Capela Sixtină şi nici nu a fost realizată la comanda aceluiaşi papă. Pictarea Madonei lui Raffael (1438-1520) s-a făcut la comanda Papei

lulius al II-lea şi a fost gândită drept dar pentru

Capela Sfântului Sixtus din Piacenza. În anul 1754, Frederic August al II- lea de Saxonia (1696-1763) a cumpărat pictura, motiv pentru care Madona este admirată şi astăzi în galeria de artă din Dresda.

Despre tablouri şi sculpturi

El Greco a fost un pictor spaniol

■ După cum reiese şi din nume, El Greco a fost grec. II chema

Domenikos Theotokopoulos (1541-1614) şi era din Creta. A călătorit înToledo, unde s-a numărat printre cei mai bine plătiţi pictori spanioli, remarcându-se prin stilul său obscur dar fascinant, tipic pentru atmosfera contra reformei spaniole.

Rembrandt a pictat un"Rond de noapte"

■ S-a crezut mult timp că este adevărat, până când, în anul 1911, au fost îndepărtate vechi straturi de firnis de pe tabloul mohorât. Dedesubt au ieşit la iveală culorile luminoase. în realitate, Rembrandt (16061669) nu a pictat o scenă nocturnă, ci un tablou de grup care înfăţişă breasla puşcăriaşilor danezi. Cei portretizaţi nu au fost însă încântaţi de tablou, astfel că acesta a ajuns într-un depozit unde a căpătat patina timpului. Intre timp, atunci când a fost readus la lumină de către Muzeul Rijk, tabloul a devenit celebru şi a primit un nume corespunzător – „Rondul de noapte".

în mitologia romană există Jurământul lui Horaţiu"

■ Este înfăţişat de Jacques-Louis Dávid (1748-1825) în renumitul său tablou cu acelaşi nume. Totuşi, realitatea este

că Dávid a născocit acest jurământ – acela de a-ţi jertfi viaţa pentru patrie. în cele din urmă, şi-a pictat tabloul în cadrul proiectului artistic „înnobilarea moralei publice”, al lui Ludovic al XVI-lea (1754—1793), cu cinci ani înaintea izbucnirii Revoluţiei franceze. în Roma antică era cunoscută legenda tripleţilor

Horatius, care au evitat un război sângeros şi costisitor, provo-cându-i la luptă pe tripleţii Curatius, reprezentanţi ai armatei inamice. Au câştigat, dar pe nicăieri nu este vorba de un jurământ. Dávid a devenit iacobin în timpul revoluţiei şi apoi pictorul de curte al lui Napoleon.

Picturile mici se numesc miniaturi

■ Numele de miniatură nu vine de la „mini” ci de la *minium* – denumirea latină pentru un pigment mineral numit „miniu”. Cu această culoare au fost pictate primele iniţiale, ornamente şi ilustraţii din cărţi. Nu contează dacă acestea sunt într-adevăr reduse ca mărime sau ocupă o întreagă pagină: ele se numesc miniaturi. în afară de ilustraţiile din cărţi, au mai fost realizate şi mici portrete – în Franţa şi Olanda secolului XVI – foarte moderne,

care se mai numeau şi portrete de dimensiuni reduse.

Sculptorii greci reprezentau frecvent nuduri feminine în operele lor

■ Până în jurul anului 330 î.Hr. artiştii greci sculptau în general doar bărbaţi goi şi femei îmbrăcate. Celebrul Praxiteles (n. 390 î.Hr.) este primul care a îndrăznit să realizeze sculptura Afroditei din Cnidos (a cărei copie se află în galeriile va-ticane), cu sânii goi, generând un adevărat scandal. Deşi au mai fost realizate statui reprezentând nuduri feminine, mai degrabă pictorii

perioadelor următoare au fost cei care înfăţişau cu predilecţie zeiţe şi eroine legendare, fără veşminte.

Statuile greceşti precum„Afrodita din Cnidos” sunt originale

11 S-au păstrat doar câteva originale ale statuilor greceşti importante. Printre acestea se numără „Venus din Milo” de la Louvre şi „Faunul din Barberin” din gliptoteca din Mün- chen.Toatc celelalte sunt copii romane sau etrusce. De aceea se întâmplă să existe multe exemplare ale aceleiaşi

statui. în parte, pot varia şi motivele — cum este, de exemplu, „Spinario” care are mai multe variante.

Soldatii armatei de teracotă sunt modelaţi individual

■ Renumiţii soldaţi din lut care păzesc mormântul împăratului chinez Shih Huang-di (259-210 î.Hr.) sunt realizaţi după mulaje. Procedeul este folosit şi astăzi la fabricarea iepurilor de ciocolată – mulajul concav al părţii anterioare este sudat de jumătatea posterioară, fiind asamblate ulterior manual, ceea ce a dus la crearea impresiei că fiecare are gesturi şi poziţii diferite; şi capetele şi mâinile erau turnate în forme. La final, artiştii au realizat cu migală detalii ale feţei, frizurilor şi uniformelor, astfel încât se poate crede că, într-adevăr, statuile s-au realizat după 6.000 de manechine individuale.

Despre piramide şi temple

Există doar şapte minuni ale lumii

■ Canonul clasic al celor şapte minuni datează din secolul II î.Hr.

şi toate încercările de a construi o a opta minune nu au schimbat cu nimic situaţia. Cu toate acestea, cele şapte minuni nu au fost întotdeauna aceleaşi. în prezent sunt recunoscute ca cele şapte minuni: Piramida lui Keops, Grădinile suspendate ale Semiramidei, Statuia lui Zeus din Olimp, Mausoleul din Halicarnas, Templul Artemisei din Efes, Farul din Alexandria şi Colosul din Rodos. Diverse liste antice menţionează însă şi
zidurile Babilonului, un altar al lui Artemis din Delos, Templul lui Zcus din Kyzikos, Labirintul faraonului Amenemhet al IlI-lea, Coloseumul, cât şi oraşele Roma şi Teba.

Cea mai mare piramidă din lume se află în Egipt

■ Cea mai mare piramidă din lume se află în Mexic, în apropierea orăşelului Cholula, la aproximativ 100 km de Mexico City. A fost ridicată de azteci, în cinstea zeului Quetzalcoatl. Nu este atât de cunoscută, deoarece nu a fost pe deplin dezgropată. În plus, construcţia mexicană este oarecum joasă. Piramida lui Keops are o înălţime de

186 m, în timp ce Piramida din Cholula are doar 54 m. Cu toate acestea, suprafaţa bazei

este atât de mare încât depăşeşte cu aproape 30% interiorul Piramidei lui Keops.

Clădirile şi sculpturile greceşti erau albe

■ Revalorificând Antichitatea în perioada clasică, amatorii de artă au fost încântaţi de albul elegant al templelor şi statuilor, în special arheologul JohannJoachimWinck-elmann (1717-1768), care a folosit pentru prima dată expresia „simplitatea nobilă şi măreţia tăcută”. A fost vehement contestată teza pictorului scoţian James Stuart (1713-1788),

conform căreia operele de artă ar fi fost colorate. Cercetările făcute în secolul XIX aprobă însă spusele respectivului pictor: operele greceşti străluceau în toată splendoarea, în culori vii ca roşu, albastru, alb şi ocru. La acestea se adaugă decorul din aur şi bronz.

Pe locul sacru al Oracolului din Delfi se afla un templu circular

■ Fotografia des vehiculată aTem-plului din Delfi înfăţişează ruinele unui elegant templu circular. Trei coloane dorice, suple, se înalţă spre

cer în faţa lanţului muntos, pitoresc, al Parnasului. Insă, aceste clădiri construite de Theodoros din Phokis în secolul V sau IV î.Hr. nu erau dedicate cunoscutului oracol, ci Atenei — al cărei altar se afla în imediata vecinătate a acestuia.

Romanii au copiat arta greacă

I Iniţial au făcut acest lucru. Nu se poate contesta că au folosit elemente greceşti doar ca decor şi că acopereau, de exemplu, clădirile solide de cărămidă cu faţade grandioase. Au creat elemente proprii, precum pi-lastrul. Totuşi, în timpul imperiului, romanii şi-au desăvârşit o estetică proprie, în construcţii arcuite şi cu boltă, necunoscute de greci.

Galla Placida a construit un mausoleu in Ravena

■ Mausoleul Galla Placida este un obiectiv turistic de neevitat cu ocazia unei vizite în oraşul Ravena. Acolo se găsesc cele mai vechi mozaicuri ale oraşului, pe un fond albastru închis. Totuşi, în micul spaţiu sub formă de cruce nu a fost îngropată nici fiica împăratului roman care a condus Ravena între anii 425-450 şi nici o altă persoană. În schimb,

este vorba de un lăcaş de rugăciune în cinstea Sfântului Laurentius, ridicat de Galla Placida în pronaosul bisericii S. Croce.

San Apollinare Nuovo este mai nouă decât San Apollinare din Classe

■ Existenţa a două bazilici din perioada creştinismului timpuriu, în cinstea Sfântului Apolinaris din Ravena este, într-adevăr, derutantă. De aici reiese că San Apollinare Nuovo era deja construită în anul 520, cu câteva decenii înaintea ridicării unei biserici asemănătoare, în Classe. în anul 1856, fundaţia bisericii San Apollinare din Classe nu mai era solidă. A fost transferată în San Salvatore, iar biserica în cinstea sfinţilor a fost redenumită. în plus, bazilica este renumită pentru mozaicurile impresionante. În naos se găsesc, printre altele, „Cei trei regi sfinţi" – care se pot observa printre imaginile cu îngeri, portretul Maicii Domnului, al lui Hristos şi a minunilor sale.

Despre biserici şi palate

Domul din Speyer datează din secolul XII

■ Domul Sfinţilor Maria şi Ştefan din Speyer se numără printre cele mai reprezentative clădiri romanice. A fost construit între anii 10271125. Aspectul pe care-l are şi astăzi este din secolul XVIII. în anul 1689, trupele regelui francez Ludovic al XIV-lea (1638-1715) au incendiat-o aproape în totalitate, în cadrul Războiului de Succesiune Palatin. Reconstruirea a redat însă fidel aspectul iniţial. La restaurarea din anul 1854 s-a decis însă reconstruirea faţadei vestice în stil neoromanic şi decorarea acesteia.

Domul din Köln este cea mai mare catedrală gotică din lume

■ Decisivă în stabilirea recordului de cea mai mare biserică este, de obicei, înălţimea acesteia. Există o catedrală care o întrece cu puţin pe cea din Köln, şi aceasta se află la nord de Paris, în Beauvais. Naosul bisericii impunătoare din Köln este înalt de 43 m, în timp ce în Beauvais

sunt depăşiţi 48 m. Cu toate acestea, nu intră în calcul. Ridicarea bisericii a fost suspendată după repetate prăbuşiri spectaculoase, încât astăzi mai stau în picioare doar tribuna corului şi transeptul, care dau clădirii un aspect disproporţionat, în ciuda înălţimii sale.

Big Ben este orologiul din turnul palatului Westminster

■ Big Ben este numele clopotului greu de aproape 14 t, aflat în acest turn, care bate punctual la fiecare oră. Turnul în care se află, înalt de 96 m, se numeşte oficial Turnul Sfântului Ştefan. Clopotul este însă denumit după ctitorul turnului – Sir Benjamin Hali (1802—1867) – şi nu după Edmund Beckett Denison (1816-1905) care a proiectat me- cansimul ceasornicului şi căruia i se datorează precizia Big Ben-ului.

Puntea suspinelor are o istorie romantică

■ Cuvântul suspin duce cu gândul la suferinţe din dragoste şi la inimi frânte. Totuşi, povestea punţii suspinelor din Veneţia este mai mult înfiorătoare. Puntea face legătura

între Palatul Dogilor şi închisoarea palatului. Drumul de la palat, care era şi sediul judecătoriei, spre temniţa cu temutele camere de tortură, provoca cu siguranţă mai mult decât doar câteva suspine. Şi mai rău era, însă, drumul înapoi, acesta fiind sinonim cu condamnarea la moarte. Locul de execuţie de odinioară, din Veneţia, era între

coloanele Sfântului Gheorghe şi Sfântului Marcu, chiar pe malul apei.

Escorial este un palat

■ Escorial, reşedinţa regelui spaniol Filip al II-lea (1527-1589), a fost conceput drept mănăstire şi loc de înmormântare a acestuia. Curând însă, „sumbrul rege” s-a hotărât să-şi integreze domiciliul şi sediul administrativ în uriaşa construcţie care se afla la 60 km nord-
vest de Madrid, într-o regiune montană, izolată. Cu toate că biserica este decorată luxos, încăperile de locuit ale monarhului nu aveau strălucirea unui palat, ci austeritatea unei mănăstiri.

Cvadriga de pe poarta Brandenburg era orientată înainte către vest

■ în anul 1807, Napoleon (1769-1821) a îndepărtat zeiţa de fier cu cvadriga de pe Poarta Brandenburg, în anul 1814 a fost returnată şi re- poziţionată către est. 50 de ani mai târziu s-a născut zvonul că iniţial ar fi fost îndreptată către vest, dar că acum i-ar întoarce spatele vechiului său duşman, Franţa. însă, zeiţa a fost îndreptată mereu către centrul oraşului şi către palatul regal. În orice caz, iniţial o reprezenta pe Irene -zeiţa păcii — şi abia în anul 1814 a fost reinterpretată ca reprezentând-o pe Victoria – zeiţa izbânzii – datorită inserării unei cruci de fier în cununa de frunze de stejar aflată pe fruntea acesteia.

Palatul de cristal era o clădire deosebit de preţioasă

■ în anul 1851 a avut loc prima expoziţie mondială, în Palatul de cristal din Londra. Sună nobil. în realitate însă, Palatul de cristal era un fel de seră, comparaţie posibilă datorită costurilor de construcţie scăzute şi

metodei de ridicare în înălţime, rapidă şi eficientă. Aceasta însă nu împiedica publicul să-şi exprime încântarea colectivă la vederea clădirii transparente a expoziţiei, ceea ce intriga pe unii arhitecţi care considerau că fierul şi geamul nu aveau nimic în comun cu sfera artistică.

Despre semne distinctive şi clădiri-simbol

Statuia Libertăţii se află în New York

■ Dama cu torţa a fost ridicată în anii '80 ai secolului XIX, pe o mică insulă dinspre zona sudică a Manhattan-ului. Este amplasată în centrul zidurilor în formă de stea ale unui fort de odinioară, care anunţa zona râurilor Hudson şi East River. În ciuda faptului că Statuia Libertăţii aparţine simbolic de New York, insula Libertăţii intră în jurisdicţia statului New Jersey. Din punct de vedere juridic însă, nici insula nu se află în posesia statului New Jersey, ci aparţine guvernului american.

Podul Golden Gate este aurit

■ Numele provine de la strâmtoarea Golden Gate pe care o traversează podul. Este aplicată o vopsea contra ruginii, numită „International orange”. Cu toate acestea, în funcţie de iluminare, capătă diferite nuanţe de auriu şi roşu. Arhitectul Irving Foster Morrow (1884-1952) a ales culoarea, convins fiind că tonul

roşiatic se potrivea cel mai bine cu albastrul golfului. Iniţial se optase pentru gri sau metalic. Marina americană a preferat îndată combinaţia de negru cu linii galbene.

Biserica memorială din Berlin a fost numită astfel în memoria războiului

■ împăratul Wilhelm al II-lea (1859-1941) a ridicat în anul 1891 o biserică, cu numele Biserica memorială a împăratul Wilhelm. Alături de numeroasele monumente închinate acestui împărat, biserica reprezenta un fel de comemorare religioasă a îndrăgitului bunic. Chiar şi mozaicurile interioare glorificau viaţa lui Wilhelm I

(1797-1888). După cel de-al Doilea Război Mondial s-a hotărât conservarea ruinelor ca monument, lângă acesta constru-indu-se încă o biserică şi un turn, cu o arhitectură modernă.

Hagia Sophia este în prezent o moschee

■ Biserica „înţelepciunii sfinte” a fost transformată în moschee după cucerirea Constantinopolului de către turci, în anul 1453. Renumitul

arhitect otoman Simán (1491-1578) a înconjurat construcţia cu patru minarete înalte, subţiri. în anul 1934, întemeietorul turc al oraşului – Ke-mal Atatürk (1881-1938) – a declarat Hagia Sophia (Ayasofya) ca fiind muzeu. Din acest motiv au fost repictate mozaicurile aurite şi picturile murale bizantine, care anterior fuseseră acoperite deoarece contraziceau regula islamică — aceasta nu presupunea existenţa tablourilor.

Catedrala Sfântul Petru este cea mai mare biserică din lume

■ „Cartea recordurilor” recunoaşte Notre-Dame-de-la-Paix, din Yamo-ussoukro, ca fiind cea mai mare biserică din lume. în ciuda acestui fapt, recordul este discutabil. Cupola Catedralei Sfântului Petru este mai înaltă, deşi cea din Notre-Dame dispune de un felinar de peste 38 m, asfel încât 158 m îi întrec pe cei 132,5 m, dacă se ia în calcul punctul cel mai înalt.

Suprafaţa interioară din Notre-Dame, de 14.300 m^2, este mai mică decât suprafaţa de 15.100 m^2 a Catedralei Sfântului Petru. Dacă este luată în considerare şi hala în formă de cruce din jurul bisericii, atunci depăşeşte suprafaţa catedralei Notre-Dame.

Notre-Dame-de-la-Paix este o copie a Catedralei

Sfântului Petru ■ Catedrala de pe ţărmul El-fenbein, cum este des numită, ar fi o construcţie ulterioară a Catedralei Sfântului Petru, doar cu puţin mai mare. Deşi arhitectul Pierre Fak-houry (n. în 1943) a folosit, fără îndoială, modelul Petersdom-ului ca sursă de inspiraţie, există însă multe diferente. Construcţia circulară a bisericii se află sub o cupolă, mai mare ca cea a Catedralei Sfântului Petru, dar amplasată pe pereţi mai joşi. Este împrejmuită de un portic în formă de stea. Interiorul bisericii cu ferestrele sale semicirculare şi coloanele greceşti nu au nimic în comun cu impozantul model.

Palatul vânturilor este un palat

> ■ Splendida faţadă în tonuri roz-ro-şiatice a Palatului vânturilor este un semn distinctiv al oraşului Jaipur. Este acoperită de ferestre zăbrelite, una mai artistică decât cealaltă. Mulţi vizitatori sunt foarte surprinşi să descopere ca în spatele acestei faţade luxoase nu se află ceva deosebit, ci doar o bază a scărilor care le permitea odinioară femeilor din harem să ia loc în spatele ferestruicilor şi să ajungă la locul central, unde

se ţineau paradele şi festivităţile din Jaipur, fără să fie observate.

Despre presă şi film

Pulitzer a fost un jurnalist exemplar

■ Joseph Pulitzer (1847-1911) -după care au fost denumite celebrele premii pentru reuşitele jurnalistice deosebite – a lucrat doar câţiva ani ca jurnalist. în esenţă, era director şi redactor la diverse ziare. Este considerat unul dintre iniţiatorii presei de consum. Paginile sale se detaşau de concurenţă, prin articolele de senzaţie şi benzile desenate. La o adică, tehnicile persuasive nu-i erau străine. În ziarele sale apăreau şi articole bine documentate, despre corupţie

şi abuzul de putere. După Războiul de Independenţă din Cuba, forţat de reportajele sale rapace, Pulitzer s-a distanţat de acest gen de jurnalism şi a lăsat prin testament întemeierea unei şcoli de jurnalism care, începând cu anul 1917 acordă premiul Pulitzer.

Cel mai cunoscut premiu cinematografic se numeşte Oscar

■ Se numeşte „Academy Award of Merit” deoarece, începând cu anul

1929 a fost acordat de Academia Americană Cinematografică. „Oscar” este doar porecla atribuită în anul 1931, când expresia feţei unui angajat al Academiei a semănat izbitor cu cea a unchiului său, Oscar. Ulterior, citatul de pe statueta, care este doar placată cu aur, s-a transformat din „Oscarul îi revine...”în „Câştigătorul este...”.

Strigătul lui Tarzan îi aparţine lui Johnny Weissmuller

■ Legendarul strigăt este de fapt produsul studioului. Există diferite legende cu privire la crearea sunetului respectiv. Johnny Weissmuller (1904—1984) a declarat că în tinereţe a câştigat mai multe premii la concursul de jodel. Şi strigătul lui Tarzan se baza, în esenţă, pe sunetele de jodel ale acestuia. Versiunea live a strigătelor impresionante ale lui Weissmuller este, de obicei, pusă la îndoială. Eroii principali ai acestuia par să fie, în schimb, o cămilă care rage, o hienă care urlă şi o coardă de vioară.

Humphrey Bogart a spus: „Priveşte-mă în ochi, micuţo!”

■ Replica, dublată în germană, sună astfel: „Te privesc în ochi, micuţo!”.

Bogart (1899-1957) însuşi a şoptit ceva care aducea cu: „Eşti sub supraveghere, micuţo!”. De fapt, replica trebuia să sune: „Mult noroc!”. Nici celebra proproziţie: „Cântă din nou, Sam” nu există. Ingrid Bergman (1915-1982) i-a spus pianistului: „Cânt-o încă o dată, Sam. De dragul vremurilor trecute.”

Filmul *îngerul albastru* i-a consacrat succesul lui Marlene

Dietrich

■ Marlene Dietrich (1901-1992) a ajuns celebră în anul 1930, datorită filmului *îngerul albastru.* În acest film a jucat rolul unei dansatoare pe nume Lola Lola. *îngerul albastru* este, ca şi în prezentarea romanului *Profesorul Unratde* Heinrich Mann (1871-1950), numele unui cabaret în care se petrece întâlnirea fatală dintre profesor şi seducătoarea dansatoare pe care Mann o numeşte Roşa Fröhlich. Modelul după care s-a inspirat trebuie să fi fost un bordel din Lübeck, pe care Mann îl ştia bine. Din anul 1948, romanul a circulat şi sub numele de *îngerul albastru.*

John Wayne întruchipa cowboy-ul tipic

■ Cine nu găsea altă slujbă, muncea drept cowboy. Mulţi erau vagabonzi

ori prizonieri cu antecedente penale sau proveneau din pătura socială cea mai joasă. Aproape o treime dintre aceştia provenea din Mexic, iar o şesime era populaţie de culoare. Mulţi dintre ei nu ştiau dinainte să călărească, motiv pentru care accidentele de călărie erau cauzele numărul unu ale deceselor. De regulă, nu stăpâneau deloc mânuirea unei arme. Revolverul era rar întâlnit la cowboy. Focul de armă doar speria bovinele. Chiar şi legăturile lui John Wayne cu diverse femei erau tipice doar pentru pudicitatea Americii anului 1950. John Wayne – pe numele

lui adevărat Marion Michael Morrison (1907-1979) – nu era, în particular, nici un bun protector şi avea o repulsie pronunţată faţă de cai.

Despre staruri şi stelute

Marylin Monroe avea părul blond, iar Elvis Presley avea părul negru

■ Marylin Monroe – pe numele ei adevărat Norma Jean Baker (19261962) – avea părul şaten natural, pe care l-a oxigenat ulterior. în afară de asta, se înfometa frecvent şi îşi operase

nasul şi bărbia. Bustul a fost modelat, dând impresia că ar purta sutien. Chiar şi vocea şi mimica i-au fost stabilite de HoUywod. Nici la Elvis (1935-1977) nu era totul natural. Sub părul său negru se ascundea, de fapt, un păr blond. Prin culoarea închisă a părului dorea să semene cu Tony Curtis (Bemard Schwartz – n. în 1925).

împărăteasa Elisabeta se numea Sissi

■ Elisabeta, împărăteasa Austriei (1837-1898) – modelul actriţei Romy Schneider (1938-1982) în filmul artistic *Sissi* – folosea chiar frecvent numele de alint, pe care-l scria însă cu un singur „s”. Unii grafologi aveau îndoieli că prima literă a semnăturii ar fi fost într-adevăr un „s”. Ei consideră că ar fi putut fi şi un „1”, aşa că frumoasa împărătească se numea, de fapt, Lisi. în orice caz, filmele nu au mare legătură cu viaţa reală a împărătesei plină de ghinion.

Dinnerforone este un film britanic

■ îndrăgita producţie *Dinnerforone* este prea puţin cunoscută în Marea Britanic. Comedianul Freddie Frinton (Frederic Coo, 19091968) a

avut mare succes cu respectiva piesă în cabaretele britanice ale anilor’50. Legendara înregistrare, cu Frinton şi May Warden (1891-1972) care o interpretase deja pe Miss Sophie, a fost totuşi produsă de trustul media german NDR (Norddeutschcr Rundfunk). Este cea mai redifuzată emisiune a televiziunii germane şi chiar în ţări precum Elveţia, Danemarca, Norvegia sau Africa de Sud a înregistrat un real succes. Difuzarea în S.U.A. a eşuat însă, din teama că filmul ar putea încuraja consumul excesiv de alcool.

Primii actori ai seriei Bond au fost Sean Connery şi Roger Moore

■ în anul 1954, romanul Bond *Casino Royale* a fost pus în scenă după modelul unei piese de teatru, la un show de televiziune american. Agentul 007 a fost interpretat de un anume Barry Nelson (n. în 1920) şi producţia a fost un eşec. Următoarea încercare a avut mult mai mult succes. în anul 1962 a fost turnat primul film de cinema, Bond, după nuvela *Doctor No.*- fireşte, cu Sean Connery (n. în 1930). Iniţial, producătorii îl voiau pentru acest rol pe Cary Grant (pe numele lui real Alexander Archibald Leach, 1904-1986).

Totuşi, angajarea acestuia era mai costisitoare. Al treilea Bond a fost întruchipat în anul 1969, de către George Lazenby (n. în 1939), înaintea lui Roger Moore (n. în 1927), în filmul *în slujba Majestătii Sale.*

Acţiunea unui sitcom se petrece pe o canapea

■ Este admis faptul că multe sit-com-uri (gen de serial TV de comedie) se filmau de preferinţă într-o cameră de zi, în centrul căreia se afla o canapea încăpătoare; chiar şi telespectatorii petreceau multe ore pe o astfel de canapea, atunci când urmăreau serialele. Totuşi, termenul pentru acest format TV nu are nimic de-a face

cu a sta (sit = a sta, engl.). Sitcom este abrevierea de la comic de situaţie (situation comedy) şi parafrazează succesiunea cât mai multor poante şi posibile situaţii comice.

Walt Disney i-a creat pe Mickey Mouse şi pe Donald Duck

■ Mai degrabă nu. Primele benzi cu Donald Duck îi aparţin animatorului Charles Alfréd Taliaferre (1905-1969). Adevăratul univers

al desenelor animate – „Duck Ta-les” – a fost însă conceput de Cari Barks (1901-2000). Walt Disney (1901-1966) i-a încredinţat coechipierului său, Ub Iwerks (1901— 1971), crearea unui nou erou – un şoarece îndrăzneţ. „Naşa de botez” a celui mai renumit şoarece a fost soţia lui Disney, Lillian, care a avut grijă ca rozătorul să se numească Mickey şi nu Mortimer.

Barbie provine din America

■ Cea mai cunoscută păpuşă a văzut lumina zilei în Germania. A apărut în anul 1955, inspirată de un personaj comic pe nume Lilli, dintr-o revistă de benzi desenate, şi a fost concepută de fapt ca o glumă la adresa reuniunilor bărbaţilor. Un an mai târziu, Ruth Hadler (19172002) – coproducătoarea firmei de jucării Mattel – a descoperit păpuşa şi i-a adus-o fiicei sale, Barbara. Puţin mai târziu a cumpărat drepturile pentru păpuşa Lilli şi, în anul 1959, a lansat păpuşa Barbie pe piaţa americană. Numele întreg al făpturii blonde este Barbara Millicent Rogers.

Despre petreceri şi jocuri

Modelul lui Mos Crăciun a fost Sfântul Nicolae

■ Moş Crăciun a fost inspirat, cu siguranţă, din imaginea Sfântului Nicolae, al cărui model istoric este Sfântul Episcop Nicolae din Myra (azi Demre, Turcia) care a murit pe 6 decembrie 655 şi care a făcut multe fapte bune. Cu toate acestea, cum putea să ajungă bunul episcop . la renii săi? Se pare că Moş Crăciun mai avea încă un „tată” – un călugăr musulman nomad, care a trăit în secolul XIV în Chorasan. Şi acesta se pare că ar fi fost eliberator, iubitor de copii şi foarte popular. După moartea acestuia au apărut multe romane de aventuri, în care se spunea, de exemplu, că ar fi zburat pe calul său înaripat (Ankabil) spre Laponia, unde ar fi devenit nemuritor. De aici şi până la Rudolf – „renul cu nasul roşu” – nu a mai fost mult.

Ursuleţul de pluş a fost inventat în America

■ Există mai multe poveşti care amintesc cum ursuleţul de pluş (Teddy) a ajuns să primească porecla

preşedintelui american Theodore Roosevelt (1858-1919).Toate aceste poveşti sunt dezminţite, deoarece ursuleţul de pluş nu a fost inventat nicidecum în America, ci în Germania, dar nu de Margarete Steiff (1847— 1909). într-adevăr, în anul 1880, croitoreasa paralizată a creat animalul de jucărie din pluş şi a ajuns repede mare antreprenoare, deşi ideea şi propunerea unui asemenea ursuleţ îi aparţinea nepotului acesteia, Richard Steiff (1877-1939). Primul ursuleţTeddy a apărut în anul 1902, cu numele de „55PB” (55 cm Plüschbar).

Mantia roşie a lui Mos Crăciun a fost creată de Coca Cola

■ Concernul susţine cu plăcere acest lucru. în anul 1931 a desenat tiparul unui Moş Crăciun tipic: mantie şi căciulă cu ciucure, în clasicul roşu al firmei Coca Cola, cu o barbă albă, cizme şi un mare nas roşu. În

secolul XIX, Moş Crăciun a devenit un personaj voios, cu barbă şi începând cu anul 1920 a purtat de obicei costume roşu-alb (în America).

Pruncul Isus este o fată cu bucle blonde

■ Pruncul adevărat Isus este, desigur, sugarul de sex masculin din iesle.

În Nürnberg, pruncul este reprezentat ca un înger cu bucle blonde. Ideea îi aparţine unui păpuşar, care a confecţionat un înger în amintirea fiicei sale moarte. Figura respectivă a fost atât de încântătoare încât a fost numită pruncul Isus. Deşi mai veche decât Moş Crăciun, este în aceeaşi măsură o figură artistică ce nu mai are legătură cu sfera religioasă a sărbătorii.

Oktoberfest începe în octombrie

■ Festivalul „Oktoberfest” din München începe în septembrie şi se încheie în prima duminică a lunii octombrie. Provine de la o cursă de cai organizată cu ocazia cununiei târzii a regelui Ludovic I (1786-1886), pe 17 octombrie 1810. Cursa a înregistrat un succes atât de mare, încât anul următor a fost reluată, fiind acompaniată de un târg agricol. În perioada următoare, festivalul s-a ţinut mai curând pentru a profita de vremea în general frumoasă, de vară târzie, din septembrie.

Picnicurile sunt invenţii britanice

■ Desigur că nu există un inventator al servirii mesei sub cerul liber. Se poate însă repera în secolele

XVII-XVIII, când moda romantică a celui mai bun grup s-a răspândit în Franţa. Prinţesa Maria-Antoaneta (1755-1793) avea o slăbiciune aparte pentru această „idilă pastorală de lux”. Chiar şi numele acestei ceremonii a fost utilizat pentru

prima oară în secolul XVII. în sens etimologic, denumirea vine de la invitaţia „pic un nic” (Ia cu tine ceva mic!). La mijlocul secolului XVIII, euforia picnicului a cuprins insula britanică.

Gheişele sunt întotdeauna femei

■ Gheişele sunt animatoare care prezintă artele tradiţionale japoneze. Primele gheişe erau exclusiv bărbaţi. Abia în secolul XVII au apărut „onna geishas” (gheişe femei), a căror prezenţă erotică a fost apoi interzisă, pentru a nu face concurenţă prostituatelor. Au iniţiat însă o artă proprie, subtilă, a eroticii. Normal că multe gheişe aveau raporturi sexuale cu clienţii fideli – în special pentru a putea restitui banii pentru taxele mari ale educaţiei – dar erau scumpe şi nu oricine avea parte de acest prilej.

Despre sport şi sănătate

Lovirea uşoară a cefei îmbunătăţeşte capacitatea de gândire

■ Este exact pe dos. Oamenii de ştiinţă de la Universitatea Helsinki au descoperit în urma experimentelor pe sportivii care primesc uneori câte o lovitură, printre care boxerii profesionişti sau jucătorii de fotbal, că loviturile la cap nu pot duce doar la un tremurat al capului, ci şi la leziuni pe creier. Astfel sunt lezate, într-o oarecare măsură, capacităţile memoriei, concentrarea şi capacitatea de gândire. Cu toate acestea, deficitele se pot depăşi uşor. În urma testelor, sportivii protejaţi cu o cască nu au manifestat niciun simptom de acest gen, chiar şi atunci când a fost vorba de multă violenţă, ca în cazul fotbalului american.

Cuvintele lui Juvenal:”Minte sănătoasă în corp sănătos” promovau practicile sportive

■ Satiricul Juvenal (60-127) lua peste picior mania pentru fitness, răspândită deja la acea vreme. În

realitate însă, el nu a vrut să sublinieze că într-un corp sănătos se află o minte sănătoasă, ci că ar fi de dorit ca într-un corp sănătos să fie o minte pe măsură. Personal însă se îndoia de faptul că ar exista o interdependenţă între acestea, deoarece, în Roma acelor vremuri existau destule specimene cu muşchi, dar fără pic de creier.

în cazul febrei musculare se adună acid lacticîn muşchi

■ Un exces de acid lactic în muşchi poate duce la o reacţie de ardere, imediat după efortul fizic, la nivelul părţii corpului solicitate, care poate fi înlăturată dacă mişcarea nu este întreruptă brusc, descompunând formarea acidului în exces („tura de după”).

Febra musculară propriu-zisă, care se instalează ceva mai târziu, dar care poate persista un timp îndelungat, apare ca rupturi mici în fibra musculară. Muşchii slab antrenaţi sunt predispus! febrei musculare. Este perfect normal să te doară muşchi despre care nici nu ai ştiut că există. în timp ce soluţia de a nu întrerupe brusc mişcarea este într-adevăr eficientă, în cazul excesului de acid lactic se recomandă odihna

ca remediu contra febrei musculare, pentru a permite vindecarea fibrelor.

Hidraţii de carbon dezvoltă musculatura

■ Hidraţii de carbon dau energie pentru moment. Pentru a produce fibră musculară, corpul are nevoie de albumină. în afară de aceasta, sunt esenţiale vitamina B, fierul, zincul şi acidul folie.

Churchill avea ceva împotriva sportului

■ Nu se poate şti cu certitudine dacă premierul britanic Winston Churchill (1887-1965) este într-adevăr autorul celebrelor cuvinte: „Niciun sport, doar whisky”. Probabil că el le-a rostit. Cu siguranţă însă că nu a vorbit serios. Churchill a fost un jucător grozav de kricket şi golf, dar şi un bun înotător şi scrimer. Echitaţia era sportul lui preferat. Serviciul militar activ l-a prestat ca husar. în afară de aceste sporturi, îl pasiona foarte mult poloul, iar la 70 de ani încă participa la vânătoarea de vulpi, activitate care se facea călare.

Darwin a lansat teoria supravieţuirii celui mai puternic ■ în primul rând, cel care a enunţat „teoria supravieţuirii celui mai adaptat” este filosoful Herbert Spencer (1820-1903) şi nu Charles Darwin (1809-1882). în al doilea rând, teoria nu se referea la ce se înţelege în prezent ca fiind „puternic”. Biologii evoluţionişti nu pornesc de la ideea că, în cele din urmă, supravieţuieşte cel care este cel mai bine antrenat, cel mai puternic sau cel mai rezistent, ci întotdeauna cel care se adaptează cel mai bine la condiţiile de mediu în care trăieşte – asta deoarece încăpăţânarea de a schimba mediul după nevoile personale este sortită eşecului şi epuizării. în natură, şefii grupului au o viaţă scurtă.

Doar antrenamentul intensiv fortifică inima

■ Antrenamentul constant este cel mai eficient. Zece minute zilnic sunt mult mai folositoare decât un program de antrenament intensiv, o dată pe săptămână. Chiar şi mersul pe jos este mai bun decât o rundă de j°£S^{An}S extenuantă.

Despre maraton şi fotbal

Primul alergător de maraton aducea vestea despre

victorie

■ Scriitorul grec Herodot (485-425 î.Hr.) povesteşte că atenienii ar fi trimis, în anul 490, un alergător pe nume Pheidippides, pentru a solicita ajutor spartanilor atunci când atacul perşilor asupra Marathonului era iminent. Pheidippides a parcurs cei aproape 250 km în două zile şi, în cele din urmă a ajuns la Marathon ducând vestea că spartanii vor ajunge în şase zile. Desigur că este îndoielnică existenţa acestei curse. În orice caz, istorisirea despre un alergător care ar fi dus la Atena vestea victoriei de la Marathon şi care s-ar fi prăbuşit mort în piaţă, după ce a transmis ştirea, provine de-abia de la autori mai recenţi, ca Plutarh (45-125) şi Lukian (120-180).

între Atena şi Marathon erau exact 42.195 km

■ Sunt aproximativ 40 km, distanţă parcursă şi la primele jocuri olimpice moderne. La jocurile olimpice din Londra, din anul 1908, s-a dorit

neapărat începerea maratonului de la Castelul Windsor şi încheierea acestuia în faţa lojii regale de la stadion. Drumul însuma exact 26 mile şi 385 yarzi – respectiv 42,195 km, lungimea oficială a unui maraton, stabilită în anul 1921.

Medaliile olimpice au fost acordate întotdeauna doar pentru performanţe sportive

■ în Antichitate, chiar şi muzicienii şi autorii dramatici s-au luptat pentru cununa de lauri, totuşi, mai puţin la Olimpiadă decât la alte jocuri – de exemplu, la jocurile pythice, care aveau loc în cinstea lui

Apollo din Delfi. De aceea, baronul Pierre de Coubertin (1863—1937) a demarat în anul 1912, la Stockholm, concurenţa pentru 18 medalii de aur a literaţilor,

arhitecţilor, sculptorilor, pictorilor şi muzicienilor. De altfel, el este şi câştigătorul unui premiu olimpic pentru literatură. Competiţii asemănătoare au mai avut loc de şase ori, până în anul 1948.

Fotbalul a fost mereu un sport al „clasei muncitoare”

■ Fotbalul a ajuns popular în secolul XIX, îndeosebi în rândul academicienilor englezi. în anul 1864, studenţii Universităţii Cambridge au stabilit primele reguli. Şi pe continent, în special elevii şi studenţii au adoptat acest sport. Nume precum „Borusia” sau „Alemania” provin de la uniuni studenţeşti. Muncitorii făceau mai degrabă gimnastică. Abia în anii '30 ai secolului XX, muncitorii au câştigat treptat interes pentru jocul cu balonul.

Germania a câştigat până in acest moment trei titluri mondiale la fotbal

■ Sunt şase. în anii 1954,1974 şi 1990 a câştigat echipa masculină, iar în anul 2003 echipa feminină. La acestea se adaugă şi titlul juniorilor (U 19) din 2004 şi cel al juniorilor (U 20) din 1981.’

Jucătorii faultat! in teren nu aveau voie să bată 11 m

■ Deşi această replică face parte din limbajul de lemn al oricărui reporter sportiv, regula nu mai este valabilă deja de 10-20 de ani. Atunci când jucătorul faultat face parte din exe-cutanţii de penalty ai echipei, poate trage chiar el la poartă şi nu trebuie

să solicite alt coleg care se află în colţul opus al terenului sau care are un golaveraj mai scăzut. Se pare, de altfel, că obţinerea unei şanse de a înscrie printr-o lovitură de pedeapsă, în urma unui fault, nu face decât să îl motiveze pe respectivul jucător. Conform statisticilor, peste 50%

dintre loviturile executate de jucătorii faultaţi se finalizează cu un gol.

Femeile au început să joace fotbal abia după cel de-al Doilea Război Mondial

> ■ în culturi ca ale inuiţilor sau indienilor, dar şi în Europa medievală, bărbaţii şi femeile, deopotrivă, practicau jocuri asemănătoare fotbalului. Se confruntau atunci sate întregi sau neamuri. în şcolile britanice, fetele au jucat fotbal din anul 1863. în anul 1895 a avut loc primul „meci internaţional”câştigat cu detaşare de nordul englez în faţa sudului insulei. Primul meci internaţional adevărat a fost câştigat de Anglia împotriva Franţei, în anul 1920. După Primul Război Mondial, fiecare regiune engleză avea echipa ei feminină, iar meciurile de vârf erau urmărite de până la 50.000 de spectatori, înainte ca fotbalul feminin să fie interzis în anul 1921. Şi în Germania au fost

iniţiative de fotbal feminin, începând cu anul 1900, care însă au fost găzduite oficial de Federaţia Germană de Fotbal (DFB) abia în anul 1970.

Despre cheerleading şi kricket

Ping-pongul a fost inventat de chinezi

■ Tenisul de masă a fost inventat de clasele superioare engleze, în a doua jumătate a secolului XVIII. Acest sport de masă, care alunga cu succes sfârşituri de septembrie ploios, era jucat la început într-un mod foarte rudimenatar. Era întins un şnur peste .o masă mare, mingile erau confecţionate din dopuri de şampanie (de plută sau de cauciuc), iar paleta era reprezentată de capacele de la pachetele de ţigări, tigăi sau chiar rachete de badminton. În anul 1875, inginerul James Gibb a emis primele reguli. 16 ani mai târziu, Gibb a inventat în America mingile de

celuloid, care erau deosebit de utile la joc. Numele de ping-pong vine de la zgomotul pe care îl fac mingiuţele la cădere, iniţiativă care a fost prompt brevetată.

Cheerleading-ul este un sport feminin

■ Primii cheerleader-i au fost exclusiv bărbaţi. Prima echipă care şi-ar fi susţinut echipa cu gesturi exersate se pare că fost înfiinţată în anul 1898, la Universitatea din Minnesota. Primele fete au pătruns în aceste echipe abia în anul 1920, deşi ulterior s-a dezvoltat rapid o „distribuire a sarcinilor” între băieţii care jucau fotbal sau hochei şi fetele care practicau ca sport cheerleading-ul. În prezent, cheerleading-ul este un trend şi în mediul homosexualilor.

Kricket-ul este un joc tipic englezesc

■ Primii jucători de kricket erau ţesători din Flandra şi Franţa de Nord. Şi numele jocului este flamand şi provine de la „met de krik ketsen” („a urmări o minge cu un băţ curbat”). în Anglia, jocul a ajuns abia în secolul XIV. Britanicii au adus însă kricket-ul în statele de odinioară ale Commonwealth-ului, unde jocurile erau ceva mai populare ca în patria-mamă.

Neobişnuitul sistem de punctare din tenis provine din Anglia

I Britanicii sunt luaţi mereu drept ţapi ispăşitori de fiecare dată când o unitate de măsură sau un sistem de notare european nu corespunde cu sistemul zecimal. Totuşi, sistemul de punctare din tenis provine din Franţa. Acolo, tenisul se juca pe bani în perioada modernă timpurie, iar monedele respective aveau valoarea de 15, 30 sau 45 de parale. Probabil prin folosirea nejudicioasă, 45 a devenit 40. De altfel, tenisul a fost inventat în secolul XIII de călugării

francezi, în al căror joc era inclus şi plafonul galeriei mănăstirii.

Bumerangurile se întorc întotdeauna

■ Bumerangul se întoarce atunci când este aruncat de cineva care se pricepe. Dar asemenea bumeranguri sunt simple jucării. Bumerangurile iniţiale, de vânătoare, nu veneau înapoi. Din acest motiv, lemnul a fost curbat pentru ca aruncarea lui să fie mai puternică, mai dreaptă şi mai precisă decât a unui băţ normal. Bumerangurile de vânătoare aveau până la 2 kg şi puteau zbura la 200 m depărtare. De altfel, nu a

fost întrebuinţat doar de aborigenii australieni. Bumerangul era cunoscut şi de unele neamuri indiene, dar şi în Vechiul Egipt. Chiar şi în Germania sunt cunoscute instrumente asemănătoare unui bumerang, care datează aproximativ din anul 600 î.Hr.

în cluburile de fitness se slăbeşte

■ Prin antrenamentul regulat la fitness se clădesc muşchii. Grăsimea se arde şi ea într-adevăr, deoarece muşchii sunt în medie mai grei decât cantitatea de grăsime. Volumul corpului scade însă odată cu transformarea grăsimii în muşchi.

Phaeton era un fiu al zeului Soarelui, care a surprins prin incompetenţa sa de vizitiu

■ Phaeton („Strălucitorul”) era un alt nume al zeului Soarelui, în mitologia greacă. De la Ovidiu (43-18 î.Hr.) provine cea mai veche versiune a poveştii unui băiat de nobil, pe nume Phaeton, care a încercat să mâne carul solar, terminând însă prin a pârjoli jumătate din globul pământesc şi fiind ucis de Zeus cu un fulger. Sursa de inspiraţie pentru „Phaeton”, ca denumire de vehicul,

este o

caleaşca din secolul XVIII care era condusă de însuşi proprietarul acesteia. Probabil se dorea mai degrabă o referire la carul lui Helios, decât la birjarul ratat – Phaeton. Totuşi, cursele de care ale tinerilor nobili nu au fost lipsite de accidente.

Despre termeni şi limbă

Alfabetele ebraic şi arab au alte rădăcini decât alfabetul nostru

■ Toate alfabetele din Vestul Europei până la India derivă dintr-un alfabet realizat în jurul anului 1200 î.Hr. de către fenicieni. A fost primul alfabet în care semnele nu reprezentau cuvinte sau silabe, ci sunete distincte. S-a ajuns astfel la cele 22 de semne. Fără îndoială era un alfabet pur consonantic, aşa cum sunt încă alfabetele ebraic şi arab. Grecii au fost primii care au introdus vocalele şi au modificat şi direcţia de scriere.

în trecut erau întrebuinţate mai puţine neologisme

■ Nemulţumirea alterării limbii materne cu neologisme nu este de dată recentă. Se faceau în acest sens

demersuri constante de eliminare a componentelor „străine”. în Germania, de exemplu, scriitorul Philip von Zesen (1619-1689) s-a preocupat de germanizate. A creat variante nemţeşti în locul împrumuturilor din franceză, după modelul pasiune-patimă, moment-clipă, bi-serică-lăcaş sfânt.

Succesorul lui Zesen, Heinrich Campe (1746-1818) a introdus în limba germană termeni ca „tovărăşie” în loc de „fraternitate”, „într-adevăr” în loc de „în fapt”, „pipăit” în

loc de „simţ tactil”. Mai puţin succes au avut propuneri ca „excrescenţa feţei” pentru nas, „leş deshidratat” pentru mumie, „agitaţie de particule luminoase intermitente” pentru electricitate etc.

Vechea scriere germană s-a demodat treptat

■ în anul 1941, printr-un ordin „în scris” al lui Adolf Hitler (18891945), au fost interzise toate scrierile germane „alterate”, în favoarea scrierii normale latine. Variantele de scris frânt au apărut în perioada stilului gotic, atunci când rotunjimile literelor latine au fost înlocuite de arcuri frânte, ascuţite.

Scrierea gotică a apărut la începutul secolului XVI.

Orice obiect are un nume

■ Pentru filosofii lingvişti, limitele limbii umane sunt şi graniţele lumii. Nu există niciun obiect şi nici stări sau sentimente pentru care să nu fie un cuvânt. Pare a fi un raţionament logic, dar nu este corect. în urmă cu câţiva ani s-a descoperit, de exemplu, că nimeni nu ştie un nume pentru obiectul care separă marfa pe banda de la casa de marcat a unui supermarket. Acelaşi este cazul unui autodidact care nu cunoaşte numele tuturor uneltelor pe care le foloseşte. Lucrurile despre care nu se vorbeşte pot fi stocate sub formă de „imagine” şi nu drept „cuvânt” în conştiinţa proprie.

Despre urări şi expresii

Corespondentul german al cuvântului „ruşine de proporţii” (Affenschande) are legătură cu maimuţele (Affen)

■ Cuvântul,Affenschande”-care denumeşte o ruşine de proporţii, în limba germană – era de fapt o ruşine

publică, ieşită la iveală, şi provine de

la cuvântul „Appen” care înseamnă public, în dialectul german de jos.

în limbaj familiar, urarea de „noroc”se traduce prin”Hals-und Beinbruch” (fractura gâtului şi a piciorului) şi ar trebui să vă ferească de oase rupte

■ Rămâne incert ce gândeşte cel care urează „baftă”cuiva, pronunţân-du-se în limba germană „Hals-und Beinbruch”. Iniţial, expresia nu avea legătură nici cu superstiţiile, nici cu cinismul. Provine de la urarea idiş „hazloche und broche”, care este chiar amicală. înseamnă „noroc şi binecuvântare”. Asemănător este şi cazul formulei folosite ca urare cu ocazia Anului Nou – „guten Rutsch” (tradusă ad- litteram „alunecare plăcută”). Nici în acest caz nu trebuie ca cineva să alunece pe gheaţă (sau să fie atenţionat în acest sens). „Alunecarea” urată trebuie să anime pe cineva să păşească lipsit de griji şi fericit în noul an.

Oile Kamellen (caramelele vechi) sunt dulciuri expirate

■ în expresia din dialectul german de jos nu este vorba de caramele, ci mai degrabă de florile de muşeţel (Kamillen). Acestea aproape că îşi pierd proprietăţile medicinale şi mirosul, dacă stau prea mult împrăştiate şi se prăfuiesc. în timp ce bomboanele sunt ceva mai rezistente, florile de muşeţel cărora le-a trecut vremea îşi pierd proprietăţile.

Corespondentul german al cuvântului”a cocoloşi” (Aufpăppeln) are legătură cu cartonul (Pappe)

■ în aproape toate expresiile şi rădăcinile cuvintelor în

care este vorba de „Pappe”, nu se face referire la cartonul gros (die Pappe), ci la produsul culinar „terci de griş pentru copii” (der Pappe). în limba germană, cuvântul Pappe desemnează un material de lipit, preparat în casă din fainăşi apă, dar şi respectivul fel de mâncare pentru copii. Atunci când este vorba de materialul de lipit, cuvântul „Papp” este precedat de articolul feminin „die”, pe când felul de mâncare „Papp” este precedat de articolul masculin „der”.

Termenul de,/ţigan”desemnează un nomad escroc

■ Cercetătorii lingvişti sunt convinşi că termenul „ţigan” are rădăcini indiene sau persane. Acesta provine ori de la numele de trib („Tschan-ger”) din nord-vestul Indiei, ori de la „Atzigan”- care în Antichitate se deplasau din India către Asia Micã. Ca origine, mai intră în discuţie şi cuvântul persan „chiganeh”, care înseamnă muzicant sau dansator. Deci, sensul de „nomad escroc” nu este cel iniţial, ci doar o reformulare rasistă a unui nume, de fapt inofensiv, a cărui evoluţie i-a determinat astăzi pe cei în cauză să nu mai dorească să fie numiţi „ţigani”.

Snob este o persoană care îi priveşte de sus pe alţii

■ Lucrurile stăteau altfel odinioară. Se presupune că acest cuvânt ar proveni din prescurtarea expresiei „sine nobilitate”, respectiv snob, pe care studenţii cu sânge albastru din universităţile britanice le-o ataşau colegilor provenit! din pătura burgheză. Din păcate, această explicaţie este falsă. Termenul este atestat prima dată către sfârşitul secolului XVIII, cu sensul de „cizmar cârpaci”; originea exactă nu se cunoaşte, dar este destul de sigur ca un astfel de personaj nu era prea încrezut nici în acele vremuri.

Cine se mută cu „căţel şi purcel” are multe de cărat

■ Expresia din limba germană „mit Kund und Kegel” (Kind – copil; Kegel — băţ) se traduce prin „copil nelegitim”, sens folosit în Evul Mediu timpuriu. Expresia „Kind und Kegel” desemna deci întreaga familie, incluzând şi copiii din flori. Nu s-a explicat, nici până în prezent, cum a ajuns cuvântul „Kegel”, care însemna băţ, tulpină sau ciomag, să desemneze un copil nelegitim. Unii cercetători consideră că termenul „Kegel” ar fi fost o insultă adusă copiilor, care erau ca un băţ în roate.

Tabula rasa are legătură cu o masă curată

■ În Roma antică, tabula rasa era o tablă de scris, lustruită cu ceară. Vechea inscripţie era ştearsă temeinic, încât pe suprafaţa nou lustruită se putea rescrie. în legătură cu sensul, există cu adevărat o legătură între o tablă şi o masă.

pentru ceva care cu timpul a ajuns să fie pronunţat cu ruşine şi reformu-lat drept şezut, fiind sau posterior. Cuvântul „ars” avea chiar rădăcini indogermane. în schimb, „po” sau „popo” este prescurtarea de la latinescul „podex” şi, începând cu secolul XVII, a început să înlocuiască termenul „cur”.

Cur este un cuvânt vulgar pentru şezut

I Mult timp cuvântul „Arsch” (cur) a fost termenul perfect normal

SANATATE Şl

ALIMENTAŢIE

Despre infecţii şi primul ajutor

Mizeria este nesănătoasă

■ De regulă, murdăria naturală este sănătoasă. într-adevăr conţine germeni şi bacterii care sunt, de obicei, atât de inofensive încât corpul le nimiceşte foarte uşor. Dimpotrivă, cine trăieşte într-un mediu prea steril, lipsit de germeni, se poate să nu îşi antreneze sistemul imunitar. Urmările sunt sporirea alergiilor şi agravarea infecţiilor.

Cuiele ruginite pot provoca tetanosul

■ Tetanosul este produs de o bacterie numită *Clostridium tetani* (ba- cilul tetanic), care se găseşte în sol, îndeosebi în excrementele umane şi animale. Atunci când cineva se răneşte, de exemplu într-o sârmă

ruginită, pericolul tetanosului apare doar dacă intră şi pământ la rana. În aer liber, acest lucru este desigur foarte posibil. De aceea, oricine ar trebui să facă vaccinul antitenanos şi să îl repete la fiecare 10 ani.

Cine locuieşte la oraş nu este atât de dispus la rinita alergică

■ în definitiv, în acel mediu nu există multe coroane de copaci şi se ştie că o alergie apare când are loc un contact intens cu substanţele alergice. Totuşi, nu este adevărat. Copiii care trăiesc la ţară au mulţi fraţi şi trăiesc înconjuraţi de animale; ei fac mai des rinită

alergică şi alte alergii. O asemenea îmbolnăvire este des semnalizată în rândul copiilor din mediul rural, care vin în contact cu fânul. Cercetătorii pornesc de la ideea că organismul este dat peste de cap de otrăvuri din mediu, astfel încât apar reacţii alergice şi la substanţele naturale, mai ales dacă

nu sunt recunoscute de sistemul imunitar.

Septicemia este semnalată de existenta striurilor roşii

■ Se moare când este afectată şi inima. Septicemia se manifestă totuşi prin oboseală, febră şi dereglări organice. „Striurile roşii", care se pot observa uneori după accidentare, reprezintă o inflamaţie locală. Acestea se pot extinde în cele din urmă în sistemul limfatic şi pot duce chiar la septicemie. Striurile pot atinge, într-adevăr, mai mult de 10 cm. La inimă nu ajung însă niciodată. Se poate muri din cauza unei forme necunoscute de septicemie. În Germania se înregistrează anual aproximativ 40.000 dc cazuri.

în cazul unei arsuri este recomandată o alifie specială

H Singurul prim-ajutor cu adevărat eficient în cazul unei arsuri o reprezintă scăderea temperaturii în zona ţesutului afectat, pentru a împiedica propagarea căldurii care ar putea provoca alte leziuni. Doctorii recomandă ţinerea sub jet de apă rece, timp de 20 minute, a zonei opărite

sau arse. Unguentul este folosit ulterior, pentru a alina durerile. În cazul unei arsuri de proporţii trebuie consultat medicul urgent, până atunci recomandându-se o răcire constantă a zonei afectate.

Căpuşele trebuie smulse din piele

■ Căpuşele trebuie îndepărtate din piele cu atenţie,

dar ferm şi chiar cu o mişcare rapidă, drept în sus, pentru a reduce la maximum posibilitatea căpuşei de a transmite eventuali agenţi patogeni ai meningitei sau boreliozei. Toate leacurile băbeşti care recomandă amorţirea căpuşei înainte de extragere (cu ulei, aracct sau orice altă substanţă) sunt inutile, în primul rând, ar necesita prea mult timp şi, în al doilea rând, deoarece conţinutul stomacului acesteia se poate vărsa accidental în rană, înainte de anihilarea ei. Desigur că trebuie urmărit să se extragă în totalitate căpuşa din piele, în caz contrar, capul neîndepărtat al parazitului putând duce la inflamaţii neplăcute.

Capul trebuie ţinut pe spate în caz de sângerate nazală

■ Singurul efect al acestei măsuri este evitarea pătării hainelor

şi a podelei cu sânge. Sângerarea însă nu se opreşte în acest fel. în schimb, sângele se duce în trahee; în cazul unor sângerări abundente se poate ajunge chiar la vomă şi sufocare. Mult mai eficientă este introducerea unui tampon de vată în orificiul nazal care sângerează, apăsarea uşoară a nării şi înclinarea capului în faţă. Chiar şi un prosop rece, umed, aplicat pe ceafa, poate ameliora hemoragia.

Despre somn şi dureri

Visele durează doar câteva secunde

■ Cercetătorii în domeniul viselor au crezut mult timp că un vis durează doar câteva secunde, chiar şi atunci când acesta pare foarte lung, în realitate, în timpul unui somn scurt se pot perinda câteva vieţi prin faţa ochilor. între timp s-a constatat că visele pot ţine până la 30 minute. De regulă, spre dimineaţă sunt mai lungi decât imediat după ce aţi adormit. în afară de aceasta, orice om visează – chiar şi

atunci când nu-şi aminteşte absolut nimic.

Cel mai sănătos somn este cel de dinaintea miezului nopţii

■ Cel mai benefic efect pentru sănătate îl au primele 2 până la 3 orc după adormire, atunci fiind momentul celui mai profund şi implicit celui mai odihnitor somn. Nu are nicio importanţă dacă are loc înaintea sau după miezul nopţii. Orice om are bi-oritmul propriu, după care ar trebui să se ghideze. Cercetările ştiinţifice nu au concluzionat că persoanele matinale ar fi mai sănătoase decât cele care duc o viaţă de noapte. Dar cel puţin 5 ore pe noapte ar trebui să se doarmă. Mai multe ore de somn sunt, probabil, plăcute, dar nu neapărat necesare din punct de vedere medical.

Medicamentele acţionează la fel şi la femei ca şi la bărbaţi

■ Cercetările din domeniul medical au demonstrat treptat că nu este deloc adevărat. Pe de-o parte, fiecare om reacţionează individual la unele medicamente, iar pe de altă parte, există factori care determină diferenţierea reacţiilor la acestea în funcţie de sex. Se pare că aspirina, de exemplu, poate preveni într-o oarecare măsură infarctul la bărbaţi,

însă la femei acest efect este redus. Medicamentele liposolubile, cum sunt narcoticele, ar trebui altfel dozate la femei deoarece acestea dispun în medie de o masă mai mare de ţesut adipos. Modul de a acţiona al medicamentelor poate fi influenţat şi de concentraţia de enzime din corp.Totusi, această diferenţiere nu se face numai în funcţie de sex, ci şi de etnii. Intre timp s-a constatat că există, de exemplu, medicamente care acţionează favorabil la africani, dar nu şi la europeni — şi invers.

Alimentaţia foare acidă poate perfora pereţii stomacului

■ Aceasta e doar o idee preconceptă, vehiculată de părinţi şi educatori pentru a limita consumul excesiv de dulciuri în rândul copiilor. Supoziţia nu reprezintă mai mult decât o îndrăgită poveste fantastică de-a părinţilor, care doresc să-şi convingă copiii de efectele negative ale cantităţilor mari de pulbere efervescentă şi a altor dulciuri îndoielnice. Stomacul uman însă conţine acid clorhidric – responsabil cu dige-rarea hranei — deci, aciditatea nu dăunează.

Telefoanele mobile nu sunt dăunătoare sănătăţii

■ Apar tot mai multe studii, care demonstrează că telefoanele mobile nu cauzează cancerul. Totusi, dovezi în acest sens nu există încă. Asta nu înseamnă că instalaţiile de telefonie mobilă sau utilizarea frecventă a mobilelor nu au cu adevărat nicio consecinţă asupra sănătăţii. Persoanele sensibile la radiaţii suferă de dureri de cap de pe urma convorbirilor prelungite la mobil. În plus, mobilele generează o căldură puternică ce poate încălzi organele puternic vascularizate, cum este ochiul, şi pot dăuna pe termen lung.

Respiraţia abdominală este sănătoasă

■ Când inspirăm adânc, singurul loc unde poate intra aerul sunt plămânii. Când însă pompăm aer în plămâni, la capacitate maximă, atunci diafragma care separă cavitatea toracică de cea abdominală se dilată. Efectele respiraţiei se resimt atunci până în abdomen. Această respiraţie adâncă, sănătoasă, poate fi exersată cel mai bine ţinând o carte grea pe abdomen în poziţia culcat

pe spate şi încercând ridicarea cărţii cât mai sus. •

Analgezicele înlătură durerea de cap

■ înlătură senzaţia de durere, dar nu şi cauza durerilor. De aceea există pericolul suprasolicitării corpului care, de fapt, are nevoie de odihnă în procesul recuperării. Pe de altă parte, nu orice durere ar trebui ignorată cu stoicism, deoarece corpul pare să dezvolte o „conştiinţă a durerii" pentru durerile frecvent resimţite, care mai poate continua şi după dispariţia cauzei.

Despre căldură şi frig

Transpirăm mai mult pe caniculă

■ Umiditatea aerului nu are nicio influenţă asupra abundenţei transpiraţiei. Transpiraţia este o reacţie a corpului la supraîncălzire şi se poate măsura în grade. Pe vreme uscată şi caldă, transpiraţia se evaporă atât de repede încât abia remarcăm că am transpirat. Are loc chiar o ră-corire plăcută în urma procesului

de evaporare. Dacă aerul este însă saturat cu umiditate, atunci nu mai poate asimila transpiraţia evaporată. Se lipeşte de corp şi efectul de răcorire este

anulat.

Transpiraţia miroase urât

■ în primul rând, transpiraţia este inodoră. Altfel, oamenii ar merge la saună cu un cleşte de rufe agăţat de nas. Conţine însă multe substanţe organice care servesc ca hrană diverselor bacterii. Abia când acestea încep să se descompună, transpiraţia dezvoltă produsele reziduale care fac mirosul de transpiraţie extrem de neplăcut.

Deodorantele împrospătează

■ Este doar o impresie cauzată de faptul că spray-urile se simt reci pe piele. Deodorantele însă nu împiedică transpiraţia, ci inhibă înmulţirea acelor bacterii responsabile de mirosul neplăcut. Adeseori se face confuzia între deodorante şi antiperspirante — acestea din urmă împiedică într-adevăr transpiraţia, închizând porii. Cu toate acestea, nu se obţine un efect de răcorire deoarece transpiraţia în sine este cea care reglează temperatura corpului,

prevenind supraîncălzirea şi, implicit, febra.

Cine îşi epilează părul de la axile transpiră mai puţin

■ Epilarea nu are nicio influenţă în a limita producerea de transpiraţie. Dimpotrivă, hainele persoanelor cu axilele epilate se pătează mai uşor de transpiraţie, deoarece umezeala nu mai poate fi absorbită de păr. De asemenea, cine îşi spală părul umed de la axile, înainte ca transpiraţia să se descompună local, nu trebuie să mai combată mirosuri neplăcute insistente. Oricum, epilarea poate duce la inflamarea rădăcinilor pilorice.

Cremele păstrează pielea moale

■ Pielea oamenilor moderni din ţările industrializate nu este afectată de spălări sporadice, ci, dimpotrivă, de exces — cu precădere de excesul de creme, săpunuri şi loţiuni. Chiar şi ingredientele testate clinic pentru piele sensibilă sunt inofensive, dar nu fac bine pe termen lung. Se intensifică însă întrebuinţarea de substanţe problematice, în special în domeniul parfiimurilor. Pielea sănătoasă controlează transpiraţia şi supleţea. Mecanismul poate fi alterat

de aerul uscat, băile fierbinţi, un mod de viaţă nesănătos sau de folosirea prea multor cosmetice de o calitate inferioară.

Degerăturile apar atunci când este foarte frig

■ Degerăturile sunt cauzate atât de irigarea sangvină defectuoasă, cât şi de probleme de circulaţie. Acestea amplifică sensibilitatea pielii la umiditate şi frig. Degerăturile apar ca nişte noduri albăstrui sub piele, care sunt deseori foarte sensibile şi dor, putându-se ajunge la pierderea completă a senzaţiilor. Nu apar în caz de îngheţ, în urma expunerii prelungite la condiţii de frig, ci mai degrabă din cauza unei stări meteorologice cu vreme umedă şi rece.

Răcelile sunt cauzate de frig

■ Viruşii provoacă răcelile. Dacă mucoasele se răcesc de-a lungul căilor respiratorii, atunci ele sunt mai puţin irigate cu sânge. în acest stadiu pot fi mai uşor atacate de agenţii patogeni. Mucoasele sunt cele mai sensibile pe frig şi umezeală. Explicaţia faptului că răceala apare mai des iarna decât vara este aceea că, în anotimpul rece, oamenii

petrec mai mult timp împreună în spaţii închise.

Despre ochi şi dinţi

în Evul Mediu nu se purtau ochelari ■ încă din Antichitate se ştia că geamul şlefuit poate deforma imaginea. Insă, în Europa, această informaţie s-a pierdut. A fost redescoperită abia în jurul anului 1240, când a fost tradusă în latină cartea „Comoara opticii'[1], a matematicianului arab Alhazen (aproximativ 965-1040). Pornind de la acest fundament teoretic, în câteva decenii s-a început şlefuirea lentilelor care puteau să corecteze vederea slabă. Nu se ştie cu certitudine unde şi când au apărut primii ochelari – cel mai adesea sunt amintite Anglia sau Veneţia, în jurul anului 1280 – dar, este sigur că mănăstirile sunt cele care au jucat un rol de pionierat în

acest domeniu. Cele mai vechi reprezentări ale unor oameni cu ochelari provin de la jumătatea secolului XIV şi se găsesc în palatul San Nicolo din Treviso. Aceşti ochelari nu aveau încă rame.

Vederea unui punct maro este o iluzie optică

■Câteodată apare în câmpul vizual un puncticel care însoţeşte orice mişcare a globului ocular. Nu este vorba însă de nicio iluzie optică, ci de o bucată mică de ţesut sau de o impuritate în umoarea vitroasă, situată în spatele cristalinului şi care reprezintă cea mai mare parte a globului ocular. Aceste perturbări dispar până la urmă de la sine. Fenomenul devine îngrijorător abia când sunt percepuţi norişori neclari sau fulgere. Acesta poate fi un indiciu al unei dezlipiri de retină.

Zahărul strică dinţii

■Zahărul în sine nu este sursa problemelor. Dinţii sunt protejaţi de smalţ, cea mai dură substanţă din corp. Smalţul este însă sensibil la acizii proveniţi din mâncare, iar aceştia nu se află numai în dulciuri, ci şi în fructe şi sucul de fructe. Sunt periculoase îndeosebi toate alimentele lipicioase, care se fixează de dinţi. Ele favorizează formarea tartrului, care este o combinaţie de resturi de mâncare, bacterii şi produsele metabolice ale acestora. Tar-trul se poate forma în aproximativ 24 de ore. Bacteriile conţinute de

saccsta — hidraţii simpli de carbon, oca cei din zahăr, fainăsau cartofi — se transformă în acizi, afectând Hă rândul lor smalţul. Cu cât sunt imai des activate aceste bacterii, cu ;atât mai mult se formează acid. De îaceea este mai dăunător să bei lime ;sau suc de mere, cu înghiţituri mici, < decât să consumi odată o întreagă tabletă dc ciocolată.

Dinţii ar trebui spălaţi după fiecare masă

■ Acest procedeu este mai puţin recomandabil imediat după masă. Deoarece acidul din mâncare atacă smalţul dinţilor. Cine îşi periază dinţii imediat după masă nu face decât să agraveze efectul dăunător. De aceea este recomandată clătirea în prealabil cu apă, pentru a neutraliza mediul acid, urmată la aproximativ jumătate de oră de perierea resturilor alimentare.

Periuţele de dinţi electrice sunt mai eficiente decât cele manuale

■ Nu este adevărat. Dar copiii, în special, au tendinţa să insiste mai mult la periaj atunci când folosesc periuţe electrice, ceea ce este, evident, spre binele lor. Eficient este

şi un capăt de periuţă mic cu peri grosi, care curăţă bine şi locurile mai greu accesibile. Când vine vorba de igiena orală, cea mai importantă este îndepărtarea tartrului. De aceea se impune curăţarea dinţilor şi cu periuţe interdentare sau cu aţă dentară. Pasta de dinţi este, desigur, pe al doilea loc.

Cariile sunt o boală a civilizaţiei

■ Chiar şi faraonii au avut dinţi stricaţi. Fără îndoială, majoritatea scheletelor descoperite au dat la iveală boli foarte grave ale dinţilor. Cu timpul, dinţii lor se toceau de la praful fin de piatră de moara, rezultat în urma măcinării grânelor – ingredient principal al pâinii şi al terciului de toate zilele – ajungând uneori la cioturi nu mai înalte de nivelul gingiei. Nu se stie dacă existau şi carii.

Despre diabet şi infarct

■ Infarctul este o boală din rândul claselor muncitoare. Comparativ cu managerii, oamenii cu un

statut social mai scăzut sunt victime mai frecvente ale infarctului. în primul rând pentru că, adesea, au un stil de viaţă foarte nesănătos, se hrănesc

cu mâncare ieftină, fumează mult şi fac mişcare putină, iar în al doilea rând pentru că, în medie, fac fată mai greu stresului. În timp ce mulţi manageri percep stresul ca o provocare stimulatoare – oricum, de regulă sunt asiguraţi din punct de vedere social că li se pot întâmpla puţine evenimente neplăcute — oamenii mai puţin asiguraţi îl văd ca pe o ameninţare a existenţei lor, în faţa căreia sunt dezarmaţi.

Doar oamenii în vârstă suferă de diabetul adultului

■ Există două forme de diabet. în diabetul zaharat de tip 1, corpul nu are capacitatea de a produce suficientă insulină. Această boală este înnăscută. în diabetul zaharat de tip 2, denumit şi diabetul adultului, corpul are probleme cu întrebuinţarea insulinei. De obicei, acest gen de diabet debuta în trecut abia cu înaintarea în vârstă, cel mai devreme începând cu 30 de ani. între timp, nu numai că numărul diabeticilor de tip 2 a crescut simţitor, ci se şi numără deja în rândul copiilor de şcoală generală. Principala cauză a îmbolnăvirii acestei grupe o constituie deficitul de mişcare.

Majoritatea bolilor sunt psihosomatice

■ După ce o lungă perioadă, factorii psihici nu au jucat un rol important în diagnosticarea unor boli, în prezent există tendinţa ca aceştia să fie supraevaluaţi. Un exemplu elocvent este gastrita. Se credea că inflamarea mucoasei stomacale şi ulcerul ar fi o consecinţă a furiei şi stresului reprimate. Sigur că acest lucru rămâne valabil în multe cazuri. Un astfel de diagnostic nu li se potriveşte însă bolnavilor a căror gastrită are cauze strict fiziologice. între

timp s-a depistat bacteria *Heliobacterpylori,* responsabilă de multe cazuri de ulcer, care însă se tratează cu antibiotice şi nu cu ajutorul psihoterapiei.

La operaţia de apendicită se scoate apendicele

■Apendicele este o parte a intestinului gros şi poate rămâne în cavitatea abdominală şi după o operaţie de apendicită. Este posibil ca şi el să fie afectat în contextul unei inflamaţi! a intestinului gros; apendicita denumeşte exclusiv afecţiunea porţiunii vermiforme de 8 cm, numită apendix, aceea fiind singura extrasă. Vreme îndelungată s-a crezut

că apendicul nu are nicio funcţie şi se opera la cea mai mică durere. în prezent, doctorii sunt mai precauţi. în primul rând, deoarece se pare că joacă un rol important în imunitate şi, în al doilea rând, pentru că în urma operaţiei pot apărea alte excrescenţe.

Slăbitul este sănătos

I Obezitatea este un factor de risc pentru diverse boli grave. Asta nu înseamnă deloc că slăbitul este sănătos. Fără îndoială că dietele drastice nu sunt sănătoase deoarece, ulterior, corpul „depozitează" cu disperare rezerve nutritive, ajungându-se la cunoscutul efect Yo-yo. Diverse studii indică însă că şi slăbitul drastic duce la riscuri pentru sănătate, chiar şi atunci când greutatea atinsă este menţinută. Dieta dă peste cap metabolismul, ceea ce determină o dereglare a hidratării, probleme cu ficatul şi fierea, respectiv dereglări ale ritmului cardiac. De altfel, nu există o dovadă că riscul de infarct sau scleroză arterială ar scădea prin slăbire. Mai sănătoase decât toate măsurile radicale sunt o schimbare de alimentaţie şi exerciţiile fizice regulate.

Despre graşi şi slabi

Oamenii graşi mănâncă prea mult

■ Clişeul mâncăului obez esté valabil doar în cazuri excepţionale. Multe cercetări au demonstrat că oamenii supraponderali mănâncă mai puţin decât media. Cauzele obezităţii sunt altele şi diferă de la caz la caz: predispoziţii genetice, boli metabolice, încetinirea arderilor în corp din cauza dereglărilor provocate de diete, exerciţiul fizic insuficient.

Oamenii sunt tot mai graşi

■ La sfârşitul anilor '90, Organizaţia Mondială a Sănătăţii a introdus un nou sistem de evaluare a obezităţii, aşa-numitul Body-Mass-Index (BMI) – Indexul Masei Corporale. Acesta se obţine împărţind greutatea (exprimată în kg) la pătratul înălţimii (exprimată în m). Conform acestui index, valoarea de 25 se interpretează ca obezitate, iar la o valoare de 30 este necesară deja intervenţia medicală. înainte era valabil sistemul conform căruia greutatea corporală ar trebui şă reprezinte înălţimea corpului minus 1 m – cu o marjă de eroare de 10%.

Aşadar, cine are 1,75 m înălţime, poate avea o greutate de până la 82,5 kg. În prezent, conform BMI, cel care ar avea valoarea 27 poate fi considerat supraponderal. Criticii consideră acest index ca fiind prea riguros, prea puţin arbitrar şi că nu tine cont de factori cum sunt vârsta şi constituţia corpului.

Mâncatul la o oră târzie îngraşă şi nu este sănătos

■ Daă ar fi aşa, tot spaţiul mediteranean ar suferi, deoarece acolo masa principală se serveşte deseori foarte târziu. Nu există niciun studiu care să demonstreze că un stomac plin îngreunează somnul şi nici că respectivele calorii, consumate după orele

18:00, ar îngrăşa în mod special. Este însă adevărat că obiceiurile alimentare joacă un rol important. Cine nu mănâncă niciodată mult seara, va avea o uşoară indigestie după un festin târziu. La fel se poate întâmpla însă şi în cazul cuiva care nu este obişnuit sa servească o masă principală încă de la ora 12:00.

Produselejight" slăbesc

■ Aşa-numitele alimente „light" au calorii mai puţine, ceea ce practic înseamnă că fie conţin mai puţin zahăr, fie mai puţine grăsimi decât alternativele tradiţionale. În loc de zahăr se folosesc însă îndulcitori artificiali. într-adevăr, aceştia nu conţin calorii, dar transmit organismului semnalul că trebuie prelucrat ceva dulce, astfel că acesta eliberează insulina. însă, când corpul nu detectează zahăr „pur" pentru a-l descompune, se îndreaptă către glucidele din sânge. Când însă glicemia scade, corpul declanşează senzaţia de foame. înlocuitorii sunt la fel de nesăţioşi. Mulţi consumatori de produse light îşi cresc din acest motiv consumul de alimente şi, în cele din urmă, se îngraşă.

Produsele light conţin deosebit de puţine calorii

■ Produsele light conţin mai puţine calorii decât produsele obişnuite tradiţionale similare, dacă ne referim la valoarea lor energetică. Dar asta nu înseamnă că sunt şi sărace în calorii. Un exemplu elocvent îl reprezintă caşul; chiar şi atunci când este degresat, acesta conţine 50% grăsime, neputându-se considera dietetic, cum ar fi, spre exemplu, brânza de vaci.

Cine obişnuieşte să mănânce puţin îşi atrofiază stomacul

I Stomacul îşi păstrează forma. Dar întregul sistem digestiv s-a obişnuit • cu porţiile mici şi este suprasolicitat atunci când i se pretinde din nou o activitate intensă. De aceea, cei care exagerează cu mâncarea după o dietă ajung la spital. O metodă prin care se poate micşora stomacul este o intervenţie chirurgicală, prin care stomacul este împărţit în două folosind o bandă de silicon.

Despre ouă şi grăsimi

Un nivel scăzut al colesterolului este sănătos

■ Nivelul scăzut al colesterolului poate fi şi simptomul unor boli -* ca, de exemplu, cele hepatice sau hipertiroidismul. Un nivel ridicat al colesterolului pare să fie chiar benefic la oamenii în vârstă, de peste 70 de ani. Studii olandeze au indicat o mortalitate redusă din cauza cancerului şi infecţiilor. Şi în cazul femeilor se pare că nivelul ridicat al colesterolului nu reprezintă o problemă. Până acum, o legătură între

colesterol şi problemele cardiace s-a întâlnit mai ales la bărbaţii sub 50 de ani. Reprezintă însă o controversă dacă scăderea de colesterol are vreun

impact pozitiv asupra unor persoane fără probleme prealabile de sănătate.

Nu este sănătos consumul a mai mult de două ouă pe săptămână

■ Acest sfat are ca sursă teama de colesterolul pe care oul îl conţine în cantitate mare. Cu toate acestea, nu există vreun studiu care să demonstreze că un consum ridicat de ouă ar duce la arterosclerozã şi infarct. Este discutabil dacă acel colesterol provenit din alimente are într-ade-văr un impact asupra nivelului de colesterol din sânge. Cea mai mare cantitate de colesterol este produsă de organismul

uman. Dacă acest nivel ar creşte prin ingerarea de alimente, atunci producerea proprie de colesterol ar fi stopată.

Ouăle de crescătorie au un gălbenuş mai deschis la culoare

■ Doar teoretic. Culoarea gălbenuşului de ou este dată de cantitatea de carotină din hrană. Din acest motiv,

ouăle depuse vara de către găinile de curte, care consumă hrană bogată în caroten, au un gălbenuş mai închis la culoare. Iarna, când sunt hrănite cu hrană uscată, gălbenuşul lor este mai deschis la culoare. Dar carotenul se amestecă fără nicio problemă cu orice hrană; aşadar, ouăle de crescătorie pot avea la fel de bine un gălbenuş cu o culoare apetisantă.

Albuşul de ou conţine multă albumină

■ În albuşul de ou au fost descoperite primele proteine sau albumine. Totuşi, albuşul nu conţine o cantita-te considerabilă din acest element, în gălbenuş sunt păstrate mult mai multe. Foarte buni furnizori de proteine sunt carnea, peştele, produsele lactate, cerealele, leguminoasele şi cartofii.

Ouăle ar trebui păstrate la rece din cauza pericolului de salmonela

■ Dacă ar fi adevărat, atunci ouăle ar trebui vândute de la frigider. Adevărul este că salmonela nu prea se înmulţeşte în frigider. Mai propice dezvoltării bacteriei de salmonela este trecerea de la rece la cald, decât

căldura propriu-zisă. De aceea, este mai bine ca ouăle să fie vândute la temperatura camerei şi să fie introduse la

frigider abia acasă, pentru ca schimbarea de temperatură datorată transportului să nu le afecteze. Nici meniurile cu ou crud nu ar trebui supuse la astfel de variaţii de temperatură.

Ouăle ar trebui mâncate doar cu linguriţa

■ Ouăle se pot mânca cu orice lingură. Mai puţin cu o lingură de argint, deoarece argintul reacţionează cu hidrogenul sulfurat din gălbenuş, care înnegreşte lingura şi dă ouălor un gust neplăcut.

Margarina este mai sănătoasă decât untul

■ Această dilemă naşte adevărate controverse. Conţinutul de calorii
este asemănător la ambele grăsimi. Margarina nu conţine însă colesterol, ce se regăseşte în cantitate mare în unt. Unii nutriţionişti recomandă cât mai puţin colesterol, în timp ce alţii sunt convinşi că acizii graşi din margarină sunt cel puţin la fel de dăunători pentru sănătate.

Grăsimile nesaturate sunt mai bune decât cele saturate

■ Aceasta este o idee preconceptă. În urma cercetărilor, primul pe lista recomandărilor este uleiul de măsline, deşi conţine relativ puţine grăsimi nesaturate. Chiar şi untul, care are un conţinut scăzut de astfel de grăsimi, sc parc că este mai puţin nesănătos decât se credea. Cercetări mai noi indică faptul că grăsimile naturale, prelucrate exclusiv mecanic – cum ar fi, de exemplu, uleiul de măsline sau de floarea-soarelui – sunt mai sănătoase decât cele rafinate şi hidrogenate.

Despre vitamine şi fibre alimentare

Vitaminele sunt substanţe pe care corpul nu le poate produce

■ Aceasta este definiţia iniţială a vitaminelor. între timp, însă, unele substanţe produse chiar de corp au coordonat vitaminele. Vitamina D, de exemplu, este de fapt un hormon care poate fi produs de corp cu ajutorul luminii solare. Şi miacina (vitamina B3) poate fi produsă de corp din albuş. Vitaminele B12 şi K pot fi obţinute din bacterii, care

sunt conţinute de regulă în- flora intestinală sănătoasă.

Ar trebui să se consume cât mai multe vitamine şi minerale

■ Nici oganismul nu poate să prelucreze fără limite o serie de vitamine sănătoase. Pe unele le elimină atunci când apare un surplus. Dar supradozele pot dăuna sănătăţii. O supradoză de vitamina A poate provoca dureri de cap şi greaţă, surplusul de vitamina C poate duce la o dereglare hormonală, cel de vitamina D poate duce la convulsie şi calcul biliar, iar cel de vitamina E poate produce greaţă, vărsături, dureri de stomac; unele vitamine pot provoca mâncărime, furnicături şi uşoare semne de paralizie. în afară de toate acestea, supradoza de o vitamină sau minerale poate stopa absorbţia altor substanţe importante. Prea mult calciu determină deficit de zinc. Din acest motiv, vitaminele artificiale nu reprezintă niciun pericol. Dozele conţinute sunt aproape de dozele minime. Producătorii însă le introduc în procentaj mare, pentru ca şi vitaminele degradabile să se menţină până la data expirării.

Citricele conţin cea mai mare cantitate de vitamina C

■ Cea mai mare cantitate de vitamina C este conţinută în fructele de pădure — cireşele, *Acerola* (până la 3.000 mg/100 g), măceşele (până la 2.800 mg) şi cătina (până la 1.200 mg). De asemenea, şi coacăzele negre (190 mg), kiwi (100 mg), varza creaţă (105 mg) şi ardeiul roşu (100 mg) sunt bogate în vitamina C. Portocalele şi lămâile, în schimb, conţin doar 50 mg de vitamina C.

în Germania nu există deficit de vitamine

■ La copii, deficitul complexului B şi acidului folie se poate instala cel mai uşor. Dar şi fierul (mai ales la fete), iodul, fluorul şi calciul sunt uneori în cantităţi prea mici. îndeosebi femeile însărcinate trebuie să acorde atenţie administrării suficiente de acid folie, care, în cazul unui deficit îi poate provoca sugarului *spina bifida* (ruptură de coloană).

Cineva s-a înşelat în privinţa conţinutului de fier din spanac

■ Spanacul conţine într-adevăr peste 30 mg de fier/100 g. Această cantitate a fost depistată de un

doctor nutriţionist din Estonia, care profesa în Basel, pe nume Gustav von Bunge (1844-1920). La cercetări ulterioare au rezultat doar 10% din valoarea iniţială. De aici a luat naştere legenda cum că o virgulă ar fi fost pusă greşit la copiere. însă, în realitate, toţi cei care se bucurau de cantitatea senzaţional de mare de fier au omis faptul că Bunge lucrase cu spanac deshidratat. Deoarece spanacul conţine aproape 90% apă, rezultatul ar trebui să fie în mod normal de zece ori mai mare în cazul spanacului proaspăt. Cu adevărat bogate în fier sunt leguminoasele, nucile, ciupercile şi ciocolata, cu aproximativ 7 mg/100 g. Spanacul se numără mai degrabă printre legumele bogate în vitaminele A şi C.

Ar trebui consumate cât mai multe fibre alimentare

■ Fibrele alimentare au efect la-xativ şi îmbunătăţesc digestia. Asta nu înseamnă că sunt sănătoase în cantităţi mari. în primul rând, deoarece fibrele alimentare nu se digeră complet cum se crede deseori, ci sunt transformate parţial în acizi graşi la nivelul intestinului. Prea multe fibre alimentare suprasolicită flora intestinală şi pot provoca gaze neplăcute şi

alcooli. în unele cazuri, intestinul se poate chiar irita. Tabletele de pectină şi târâtele de grâu ajută tranzitul intestinal la nevoie, dar nu ar trebui să facă parte din alimentaţia zilnică. Majoritatea fibrelor alimentare provin din fructe, legume şi produsele din cereale integrale. Fibrele alimentare sunt componente relativ noi, din domeniul nutriţiei. Li s-a recunoscut importanţa atât de târziu pentru că nu erau considerate ca având un aport nutriţional semnificativ.

Despre arome şi aditivi

Aroma de căpşune este obţinută din căpşune

■ Aşa-numitele arome de fructe sunt obţinute de regulă din bacterii şi ciuperci. Ar fi prea costisitoare extragerea unor arome intense chiar din fructe. Când bacteriile fermentează în materiale naturale ca lemnul, crusta de brânzeturi sau resturi de peşte, atunci aromele rezultate pot fi considerate arome naturale. Aroma de căpşune, de exemplu, se produce din rumeguş de lemn fermentat, aroma de măr din uleiuri ieftine cu

parfum de crăiţă. Dacă s-ar obţine arome de căpşune identice cu cele naturale, atunci acestea nu ar trebui să corespundă cu aroma naturală, ci cu nişte substanţe oarecare.

Alimentele pentru copii sunt special create pentru nevoile acestora

■ Sunt mai dulci, mai colorate, mai cremoase şi au personaje din desene animate pe ambalaje, pentru ca micii consumatori să fie încântaţi de ele. Aceasta însă nu are legătură cu nevoile organismului micuţilor. De aceea, ar fi mai sănătoase „alimentele pentru âdulţi”cu mai puţin zahăr şi mai puţini aditivi.

Vitaminele artificiale şi substanţele minerale sunt utile

■ Doar pentru a atrage clienţii. Teste ştiinţifice demonstrează că vitaminele obţinute pe cale artificială nu dezvoltă efectele sănătoase aşa cum o fac alimentele care sunt, în mare măsură, pline de vitamine. În afară de aceasta, suplimentele sunt prost concepute. Astfel, produsele lactate, care sunt oricum deja bogate în calciu, sunt îmbogăţite cu calciu. De aici şi pericolul supradozei.

Eticheta dezvăluie ce conţine un aliment

■ Nu există obligativitatea de a menţiona toate ingredientele. Nu trebuie precizate substanţele folosite în procesul tehnologic industrial, cum sunt solvenţii folosiţi pentru decofe-inizarea cafelei sau emulgatorii care pregătesc aluatul pentru malaxoare. De asemenea, nu este obligatoriu de menţionat aditivii conţinuţi într-un ingredient mixt — ca de exemplu, umplutura de fructe – atunci când acest component reprezintă mai puţin de 25% din produsul finit. Un iaurt poate fi cumpărat cu precizarea „fără conservanţi”, dacă substanţele de conservare au fost utilizate doar în prelucrarea fructelor. Praful de fructe poate fi specificat pe etichetă ca „fructe”, iar laptele praf ca „lapte”. Aproape niciun produs de brutărie nu necesită listă de

ingrediente. Cu toate acestea, magazinele utilizează mixuri de brutărie gata preparate, care conţin mai puţini aditivi decât pâinea ambalată.

„Fără zahăr”mseamnă că nu conţine zahăr

■ Produsele fără zahăr nu conţin propriu-zis zahăr (zaharoza). în schimb, conţin glucoză, fructoză şi înlocuitori de zahăr bogaţi în calorii – sorbitol, manitol, xilitol, makitól, lactitol.

Sub E-uri se ascund aditivii sintetici

■ Sunt conţinute şi substanţe pur naturale, precum coşenila (E 120), faina de guard (E 142), extract de ardei (E 160), suc de sfeclă roşie (E 162), cretă (E 170), aluminiu (E 173), argint (E 174), aur (E 175), gumă arabică (E 414), celuloză (E 460), potasiu (E 501), ghips (E 516), lapte de var (E 526), amoniac (E 527), var stins (E 529), ceară de albine (E 916) sau cistina din părul de om (E 921). Unele dintre acestea pot vindeca alergiilc. Altele nu sună prea apetisant.

Ketchup-ul conţine sânge de păduchi

■ Producătorii resping vehement această afirmaţie. în realitate, pigmentul roşu de coşenilă s-a obţinut între timp şi pe cale sintetică şi nu constă întotdeauna din femele de coşenilă uscate şi măcinate. Se poate stabili cu uşurinţă dacă ketchup-ul, campari, cârnaţii, marmelada, dulciurile sau ceva asemănător sunt

colorate cu păduchi. E 120 reprezintă păduchiele de coşenilă, iar E 124 înlocuitorul sintetic. De altfel, ketc-hup-ul nu a fost inventat în S.U.A., ci în Orientul îndepărtat. A fost importat în secolul XIX, ca „ke-tsicp”, de către

imigranţii chinezi. Plenry John Heinz (1844—1919) a fabricat ulterior sosul roşu.

Despre pâine şi prăjituri

Pâinea integrală este sănătoasă

■ Doar în principiu. Insă, substanţe nutritive – precum fierul, calciul şi magneziul — sunt combinate în cereala integrală cu fitina, pentru a descuraja posibilii dăunători ai recoltei. Dacă se lasă aluatul de secară între 18-20 de ore înainte de a fi copt, cea mai mare parte a fitinei se descompune, eliberând preţioasele minerale. Dar cea mai mare cantitate de pâine din zilele noastre, inclusiv cea integrală, se prepară cu un mix prefabricat care poate fi introdus în cuptor după numai 2-3 ore. în cazul graului, nici măcar dospirea naturală nu are loc complet, aceasta având ca rezultat faptul că mulţi oameni, ce prezintă intoleranţă la gluten, nu pot

consuma pâine obişnuită. Ei digeră mai usor.alacul.

Croisssantul a fost fabricat de francezi

■ Dc fapt, provine din Austria. Se afirmă că a fost creat în anul 1683, după asedierea Vienei de către turci, în zori de zi, brutarii au descoperit că turcii se pregăteau să atace oraşul. După ce duşmanul a fost determinat să bată cu succes în retragere, aceştia ar fi creat un cornuleţ în formă de semilună, în memoria acestui eveniment. în orice caz, fiica împăratului şi arhiducesă de Austria, Maria-Antoaneta (1755-1793), ar fi adus prăjitura în Franţa, unde a fost denumită „croissânt de la lune”. Ce-i drept, cornuleţul şi-a modificat puţin forma în noua patrie şi nu mai are chiar o formă de seceră.

Turta dulce (Pfefferkuchen) conţine piper (Pfeffer)

■ în perioada medievală, „piper” desemna toate mirodeniile exotice, motiv pentru care turta dulce este doar o prăjitură condimentată. Compoziţia tipică de turtă dulce este din scorţişoară, garoafe, nucşoară,

cardamon, coriandru şi anason. Cei care o preferă foarte condimentată pot opta şi pentru piperul alb.

Lămâile şi portocalele confiate se obţin din lămâi şi portocale

■ Fructele se folosesc pentru consum. La confiere se întrebuinţează coaja lămâilor sălbatice, în timp ce portocalele zaharisite se produc din portocale amărui, asemeni gemului de portocală şi lichiorului. Aceste sortimente nu pot fi consumate în stare proaspătă.

Cuvântul”marţipan” vine de la „mărci ponis” (pâinea Sfântului Marcu)

■ între timp, lingviştii tind să considere că marţipan provine din cuvântul arab „Nautaban” (unul care şade liniştit). Nautaban era o monedă, cu o imagine a lui Isus şezând. Acest nume a fost preluat în secolul XII în Veneţia şi folosit mai târziu pentru o cutiuţă care costa un nautaban; ulterior, în secolul XIX, numele a fost transferat asupra conţinutului cutiuţei, respectiv bomboane de marţipan.

Zahărul brun este mai sănătos decât cel alb

■ De regulă, zahărul brun este la fel de rafinat ca cel alb. La sfârşitul procesului de fabricare este colorat cu melasă. Urmele de minerale conţinute în el nu sunt foarte importante. într-adevăr, zahărul brut conţine vitamine şi minerale. Are însă şi o aromă intensă, puternică, ce nu place oricui. Cine îşi procură însă vitaminele şi mineralele din alte surse nu trebuie să se

mai îngrijoreze dacă zahărul este sau nu „sănătos”.

Glucoza (Traubenzucker) se obţine din struguri (Trauben)

■ Glucoza se numeşte în limba germană Traubenzucker (Trauben = struguri), deoarece prima dată a fost depistată în struguri. Aceasta se află însă în toate plantele, având un rol determinant în procesul de fotosinteză, la transformarea luminii solare în energie, dar şi la procesul metabolic al corpului omenesc. Insă, pe cale industrială, glucoza nu se obţine din struguri, ci din materii ieftine, cum sunt amidonul de porumb şi cartofii.

Budinca se obţine din lapte, zahăr şi amidon

■ Ceea ce în limbajul gastronomic nemţesc este cunoscut ca Pudding, se numeşte de fapt Flameri. Budinca „Pudding”, dimpotrivă, este un produs la bain-marie, aşa cum este, de exemplu, budinca englezească cu prune, obţinută în baie de aburi, într-o formă închisă. Compoziţia poate fi dulce, ca la cunoscuta budincă cu ciocolată, dar şi picantă, ca budinca de rinichi englezească.

Despre dulciuri şi fructe

Cine bea multă apă după îngheţată are dureri de burtă

■ O teamă asemănătoare este şi în cazul apei băute la puţin timp după consumarea fructelor. în cazul din urmă există un temei. Mai demult, când apa potabilă conţinea încă germeni, aceştia puteau să fermenteze fructele în stomac. în prezent, această teamă nu mai este întemeiată. Pentru combinaţia dintre îngheţată şi apă, avertismentul nu-şi mai are rostul în nicio perioadă

istorică.

Nuga originală conţine cacao şi nuci

■ Nuga originală nu conţine cacao. Nuga este de fapt compoziţia albă -o specialitate orientală. Este vorba de o pastă albă, vâscoasă, obţinută din albuş de ou, miere încălzită, sirop de zahăr şi nuci prăjite, cunoscută în Franţa sub numele de „Nante timarnagat”, în Spania ca

„Turron”, în Turcia şi în Grecia ca halva, iar în Germania ca „Tükischer Hanig”. Pasta gustoasă obţinută din. cacao şi nuci, denumită popular nuga, se numeşte în Italia „Gianduja”, iar în Franţa se cheamă pralină.

Guma de mestecat a fost inventată înS.U.A.

■ Se mestecă încă din epoca de piatră. în Grecia antică se întrebuinţa răşina fisticului (Mastix). în Europa Centrală şi de Nord se pare că se mesteca răşina de mesteacăn. Indienii maya mestecau la „tzictli”- latexul mărului sapotil. Prima gumă obţinută pe cale industrială a fost fabricată în anul 1848, în S.U.A., dintr-un amestec de răşină de molid cu ceară de albine. Revoluţionară a fost însă aromatizarea produsului „tzictli” cu lemn dulce şi cu mentă.

Insă, de vreo 40 de ani, la fabricarea gumei se întrebuinţează substanţe sintetice.

îngheţata originală

(Fürst-Pückler-Eis) se compune din ciocolată, căpşune şi vanilie

■ Reţeta originală se compune din următoarele sortimente: ciocolată, căpşune şi frişcă cu lichior de cireşe. Toate cele trei sortimente conţin pricomigdale

sfărâmate, însiropate cu lichior. Este ornată cu friscă. Inventatorul a fost un cofetar pe nume Schulz Carol, din Berlin (mai exact, din Bad Muskau), care l-a rugat pe Hermann Fürst (principe de Piick-ler-Muskau (1785-1871) să îi acorde creaţiei sale numele acestuia.

Dulciurile pentru diabetici nu conţin ciocolată

■ În orice caz, de acest lucru vrea să ne convingă reclama. Totuşi, există „substanţe înlocuitoare" care sunt şi mai grase şi mai bogate în calorii – chiar şi când apar sub culoarea nevinovată, albă. în timp ce ciocolata cu lapte conţine în medie 550 Kcal/100 g, nuca de cocos conţine cam 650 Kcal/100 g. însă, dulciurile pentru diabetici nu sunt periculoase

doar din cauza conţinutului caloric scăzut, ci şi pentru că se consumă cu uşurinţă în cantităti mari. Ciocolata amăruie cu un conţinut mare de cacao
nu conţine însă cu mult mai puţine calorii decât ciocolata normală, dar este consumată în cantităţi mult mai mici datorită gustului său pronunţat, amărui.

înnegrirea merelor decojite se datorează putrezirii şi trebuie evitată

■ Atunci când un măr tăiat se oxidează, se formează o pojghiţă care împiedică pătrunderea ciupercilor şi a bacteriilor prin locul tăiat. în ciuda aspectului nu prea apetisant este total inofensivă. Corpul elimină ceea ce iar putea ameninţa sănătatea. În rest, şi cartofii, roşiile, castraveţii şi morcovii fac o asemenea pojghiţă care însă nu este la fel de vizibilă. Cine preferă însă să păstreze o culoare deschisă a merelor, poate să le stropească cu suc de lămâie.

Consumul de fructe de pădure este riscant din cauza teniei găzduite de vulpe

■ Este cert că o infecţie cu larvele teniei este la fel de îngrozitoare ca şi o boală periculoasă. însă este extrem de rar întâlnită. în Germania sunt infectaţi anual aproximativ 12 oameni din toate regiunile rurale şi proprietari de câini din sudul republicii. Un mare procent dintre aceştia poate fi salvat prin chimioterapie. Nu numai fructele sălbatice sunt periculoase, deoarece vulpile hoinăresc şi pe câmpuri şi în grădini. Larvele pot fi pe orice foaie de salată. Spălatul atent însă ajută la îndepărtarea lor, ca şi încălzirea la peste 60°C, care elimină orice pericol.

Despre peşte şi came

Cel mai bun caviar este negru şi provine din Rusia

■ Caviarul adevărat – icrele negre – sunt, în stare originală, deschise la culoare şi transparente. Se înnegresc abia după ce li se pune sare, pentru a putea fi păstrate. Dar nici cel mai bun caviar, cel de Beluga, nu este negru, ci gri, de culoarea antracitului. Caviarul de calitate superioară nu provine din Rusia, ci din partea iraniană a Mării Caspice, unde apa este în special curată şi adâncă. Caviarul

deschis la culoare este mai căutat decât cel închis. Alţi indicatori ai calităţii sunt pielea deosebit de tare şi boabele mari. Icrele peştelui spinos din mările nordice sunt comercializate drept „caviar german” – aceste icre sunt, de fapt, roşii, dar deseori înnegrite din cauza sării.

Surimi se obţine din carne de rac

■ Surimi este un înlocuitor al cărnii de rac. Planctonul (specii mici de creveţi) sau carnea unor peşti necomestibili, de regulă, se toacă şi se leagă cu zahăr. Această pastă se condimentează ulterior, se modelează şi se dă prin boia.

Iniţial însă, surimi nu avea nicio legătură cu imitaţia, ci desemna mai degrabă procedura prin care carnea de peşte condimentată era conservată prin adaosul de zahăr.

Orice hering poate deveni scrumbie ■ Acest lucru nu este posibil, deoarece în cazul unei scrumbii tinere nu este vorba de o reţetă. Scrumbiile tinere sunt prinse în lunile mai şi iunie, când încă nu au depus icrele şi când conţin încă 15-20% grăsime. La eviscerare trebuie să se aibă grijă ca pancreasul să rămână intact în

peşte, deoarece enzima din acesta face din hering o scrumbie, prin fermentaţie. Procesul se încheie după cinci zile de conservare în sare. Heringul preparat ă la scrumbie se prepară cu enzime.

Scoicile trebuie consumate doar în ultimele luni ale anului

■ Această măsură de precauţie este valabilă doar în cazul midiilor din Atlantic sau din Marea Nordului, în lunile de vară, acestea pot asimila plancton otrăvitor, care poate duce la otrăvirea scoicilor. Midiile însă se pot consuma din mai până în august.

Carnea albă de peşte este mai sănătoasă decât cea roşie

■ Nu s-a putut stabili cu certitudine care este carnea roşie şi care cea albă. Unii deosebesc astfel carnea de pasăre de cea de porc, de vită sau de miel. Dar o pulpă de gâscă este mult mai „roşie” decât un şniţel de viţel. Nicio analiză a conţinutului nu oferă vreun indiciu al calităţii
superioare a cărnii de curcă în fata celei de vită. Studii americane, în cadrul cărora carnea roşie se taie greu, nu au luat în considerare că unele părţi

ale porcului şi vitei sunt tratate cu azotit şi sunt puse pe grătar, proces deloc sănătos.

Aspicul (Eisbein) nu are nicio legătură cu gheaţa (Eis)

■ Desigur că specialitatea berli-neză trebuie savurată caldă şi nu îngheţată. Are însă puţin în comun cu gheaţa. Cum osul din această bucată de carne era folosit mai demult la confecţionarea de patine, se pare că de aici provine şi numele de „Eisbein”.

Lebărul din ficat de vitei trebuie să conţină ficat de vitei

■ Lebărul nu este obţinut doar din ficat, ci dintr-un amestec de ficat măruntit şi carne tocată. Ficatul reprezintă doar 10 până la 15%; dacă acest procentaj nu este respectat, lebărul are un gust prea concentrat şi este, de asemenea, greu de tăiat. Lebărul, pe de altă parte, poate avea orice provenienţă animală – de obicei se foloseşte ficatul de porc, care este ieftin, dar care este preferat a fi consumat sub formă de friptură datorită consistenţei sale moi. Nici lebărul din ficat de pasăre nu

se obţine din ficat de pasăre, ci din carne de pasăre.

Pe lângă ficat, lebărul poate conţine şi alte ingrediente, doar dacă nu este vorba de o specialitate de lebăr care, în realitate, poate consta doar în carne, ficat şi grăsime.

Despre pateu şi Chop Suey

Cârnăciorii de Frankfurt şi cei vienezi sunt acelaşi lucru

■ Câteodată da, câteodată nu. Confuzia în cazul acestor cârnăciori nu este pe deplin lămurită. Au fost

inventati în Frankfurt am Main, sub denumirea de cârnăciori din carne de porc. Măcelarul din Frankfurt, Johann Georg Lahmer (1772-1845) i-a promovat ulterior şi la Viena, amestecând însă 30% carne de vită în compoziţie, ceea ce în Frankfurt nu era permis din cauza unei delimitări între măcelarii de carne de vită şi cei de porc. În Germania zilelor noastre, poartă denumirea de „cârnăciori de Frankfurt” doar cei produşi la Frankfurt, pe când toţi ceilalţi sunt cârnăciori vienezi. În Austria şi în celelalte ţări se preferă expresia „de Frankfurt”,

indiferent dacă respectivul cârnăcior conţine carne de vită sau nu. Pentru a dezorienta complet, un măcelar ber-linez, pe nume Wiener, ar fi inventat cârnăciorul vienez. Uneori, mai intră în calcul şi un măcelar vienez, pe nume Frankfurt.

în limba germană, pateul (Leberkăse) se numeşte astfel deoarece conţine ficat (Leber)

■ Unele feluri de pate conţin un mic procent de ficat. Cuvântul „Leber” vine de la”Laib” (bucată rotundă sau ovală) şi se aplică formei produselor din carne. Mai neclară este partea a doua a cuvântului, deoarece „Kăse” (brânză) cu siguranţă nu se regăseşte în compoziţie. Probabil că are legătură cu aspectul cărnii tocate, care aduce cu o pastă omogenă, ca de brânză. Nici lebărul de viţel (Kalbkăse) nu conţine miel (Kalb), ci este o variantă de pate, deosebit de deschisă la culoare.

Chop Suey este tipic chineză

■ „Chop Suey” înseamnă resturi amestecate şi a fost creat de'către purtătoarea de cuvânt a Chinei în America. A fost însă atât de apreciat

încât a fost preluat de majoritatea

restaurantelor chineze din Vest. Şi „Naşi Goreng”(orez copt) este considerat uneori tipic chinez, însă este originar din Indonezia. „Sub Gum” este o mâncare din orez tipic asiatică, dar considerată olandeză.

Chinezii mănâncă şi cuiburi de rândunele

■ Cuiburile de păsări sunt considerate într-adevăr delicatese în Vietnam şi China. Acestea nu provin însă de la rândunele, care folosesc argilă şi paie la construirea cuibului, ci de la cele două păsări din familia planorilor. Acestea îşi ridică cuiburi bogate în albumină, folosind saliva secretată de glanda salivară.

Döner Kebab este un fel tradiţional turcesc

■ Döner Kebab-ul, care este cunoscut în Germania ca lipie umplută cu carne, salată şi sos, a fost conceput în anul 1970. Specialiştii în Döner nu sunt însă siguri dacă a apărut prima dată la Istanbul sau la Berlin Kreuzberg. în Turcia, kebab-ul (carne marinată şi friptă) este preparat la rotisor vertical (Döner) încă din secolul XVIII şi ulterior este servit tradiţional pe farfurie. în orice caz, „Döner” este mai popular în

Germania decât în Turcia, unde se prepară zilnic aproximativ 250 tone din acest fel.

Hamburgerul nu are nicio legătură cu Hamburg

■ Orice contemporan cult, vorbitor de limba engleză, concluzionează rapid că termenul ar fi compus din două cuvinte, dintre care ham (şuncă – engl.) ar descrie conţinutul san-dwich-ului. Cu ajutorul aceluiaşi procedeu lingvistic au fost create şi cuvintele „cheesburger”şi „chicken-burger”. Cu toate acestea, hambur-ger-ul nu conţine şuncă, ci chiar este denumit după oraşul hanseatic.

în secolul XIX, emigranţii germani au adus obiceiul de a mânca bucăţele fripte de carne tocată, din America, unde chifteluţele erau cunoscute ca „hamburger” (sandwich) sau „Hamburger Steak”.

Despre tăiţei şi ciuperci

Pentru pregătirea preparatului numit raclette (preparat culinar elveţian din brânză topită pe foc), bucăţele de pâine se dau prin brânză topită

■ O persoană care a achiziţionat vreodată o oală specială pentru topit, sau chiar un dispozitiv de pregătit raclette, ştie exact că delicatesa se obţine din masă de brânză topită. Dar cineva care-şi clădeşte cultura generală pe baza personajelor din benzi desenate şi desene animate îşi poate crea o impresie greşită, având în vedere că în episodul „Asterix şi elveţienii”, căpetenia unei aşezări, pe numele său Raclettus, organizează un adevărat dezmăţ în cadrul căruia risipa de pâine era pedepsită cu biciuirea, cotonogirea şi, în final, înecarea în mare.

Marco Polo a adus tăiteii în Italia din China

■ Tăiţeii erau cunoscuţi şi în spaţiul mediteranean estic, încă din Roma antică. Probabil provin din Orientul Apropiat. Şi în China tăiţeii sunt

cunoscuţi de milenii. Pentru Marco Polo (1254-1324) nu reprezentau nimic nou. Marco Polo a deprins forma spaghetelor de la mongolii care conduceau pe atunci China — în cazul în care navigatorul a fost într-adevăr în China. în afară de aceasta, spaghetele mongoleze se faceau din fainã de orez.

Tăiţeii nu se lipesc între ei dacă se fierb în apă cu ulei

■ Nu are nicio importanţă picătura de ulei pe care o toarnă gospodinele în apa în care fierb tăiţeii. Cine vrea să împiedice lipirea acestora, trebuie să-i amestece cu puţin ulei după ce se iau de pe foc.

Mâncarea de tip Fast Food nu este sănătoasă

■ Sub denumirea de Fast Food se înţelege mâncarea care poate fi consumată fără a necesita mult timp sau multă cheltuială. Asta nu are nicio legătură cu calitatea alimentelor. Chiar şi nişte fructe sau legume reprezintă o gustare. Dar nici clasicele produse Fast Food – cum sunt Hamburger, Döner sau Currywurt – nu sunt mai puţin nesănătoase decât gulaşul cu tăiţei sau şniţelul

cu cartofi ţărăneşti. Problemele apar atunci când mâncărurile de tip Fast Food sunt consumate în cantităţi prea mari sau periodic – deoarece, ca mică gustare sau ca fel preferat, hamburgerii cu prea multe grăsimi sunt prea săraci în substanţe nutritive.

Roşiile proaspete sunt mai bune decât cele la conservă

■ Există multe fructe şi legume care se consumă, de preferat, proaspete. Acest lucru nu este valabil însă şi în cazul roşiilor – în orice caz, nu în Germania – deoarece roşiile care sunt comercializate în conserve provin din regiuni foarte însorite. Acestea se conservă imediat ce s-au copt pe deplin, sau sunt transformate în pastă de tomate. În Germania nu este niciodată suficient de mult soare pentru coacerea perfectă a roşiilor, astfel încât rămân necoapte şi tomatele încă verzi. De aceea conservele conţin, de obicei, mai multe vitamine şi au chiar şi un gust mai bun.

Toate ciupercile care au lamele pe partea inferioară sunt comestibile

■ Culesul de ciuperci este riscant. Dar cel puţin în cazul unei specii de bureţi – *boletus* – nu pot apărea

probleme, după cum cred unii. într-adevăr, majoritatea acestor bureţi sunt comestibili. Cu toate acestea, nici în cazul lor nu se merge la sigur. Există câteva excepţii. Mânătărcile amare au gustul specific şi pot fi chiar otrăvitoare dacă sunt consumate în cantităţi mari. Hribul-dracului *(Boletus satanas)* poate fi cu siguranţă otrăvitoare şi poate cauza dureri de stomac;

Buretele-vrăjitoarei *(Boletus luridus)* are, dimpotrivă, un gust excelent. Nu se recomandă însă consumarea acestora în stare crudă.

Ciupercile nu trebuie reîncălzite

■ Nu este vorba de reîncălzire. Ciupercile conţin o cantitate mare de apă şi albumină şi se strică destul de repede. Din acest motiv trebuie preparate cât mai proaspete. Cine pune la frigider restul de mâncare de ciuperci trebuie să-l reîncălzească. În cazul spanacului însă, această reîncălzire nu este sănătoasă deoarece se formează nitrosamina. Totuşi, cantităţile sunt neînsemnate în comparaţie cu cele din slănina pusă la saramură.

Sosul maggi se obţine din planta maggi

■ „Maggikraut” este o expresie familiară pentru leuştean, care aduce

la gust cu compoziţia sosului. Sosul condimentat se produce ca şi sosul de soia asiatic, din albumină de cereale, drojdie şi sare fermentate.

Despre cola şi cafea

Apa îmbuteliată este mai bună decât cea de la robinet

H Şi apa îmbuteliată poate proveni de robinet. Doar o instituţie specializată în apă potabilă poate stabili ce produs poate conţine denumirea de „apă de masă”. De fapt, o astfel de apă de masă, scumpă, provine de la robineţii de apă ai staţiilor de îmbu-teliere. Adaosul de săruri minerale şi de bioxid de carbon nu face decât să menţină gustul. Pe de altă parte, apa de la robinet se poate consuma fără grijă, cu două excepţii: atunci când nitriţii ating cota maximă, sugarilor ar trebui să le fie dată altă apă şi cine are încă ţevi de plumb ar trebui să lase apa să curgă puţin înainte de a o bea sau de a o folosi la gătit. Cei care preferă însă apa din izvoare subterane, trebuie să aleagă o apă minerală naturală. Mai întâi trebuie studiată eticheta – unele ape conţin, de exemplu, prea mulţi nitriţi pe care nu oricine îi suportă.

Se poate muri din cauza apei distilate

■ Este adevărat că apa distilată nu conţine sărurile indispensabile corpului. Pe de altă parte, orice om îşi ia sărurile respective din hrana sănătoasă. Cine nu ţine post negru consumând exclusiv apă distilată, nu va muri. În plus, nu există niciun motiv pentru a consuma apă distilată; totuşi, cei care o consumă regulat, riscă să-şi expună corpul unui deficit de minerale.

Coca Cola nu are legătură cu cocaina

■ Numele de Coca Cola provine de la două ingrediente principale: nucile de cola, ce conţin cofeină, şi frunzele de coca, din care se obţine şi cocaina. Cola a fost produsă în anul 1886 de către un farmacist din Atlanta,

ca tratament pentru migrene şi oboseală. Dar chiar începând cu anul 1903, lichidul maro carbonatat s-a obţinut exclusiv din frunzele de coca, cărora li se extrăgea în prealabil cocaina. Gustul specific al băuturii provine de la adaosurile aromatice de vanilie, scorţişoară şi lămâie.

Coca Cola poate să macereze peste noapte o bucată de carne

■ Dimineaţa, carnea o veţi găsi încă acolo, dar procesul de descompunere care a început deja face ca nici carnea şi nici cola să nu mai aibă un aspect apetisant. Nu este valabil în cazul altor lichide, cum sunt sucul sau apa. Este adevărat că acidul fosforic conţinut în cola poate curăţa de rugină un cui, de-a lungul unei nopţi.

Băuturile izotonice înlocuiesc deficitul de minerale ce apare în urma antrenamentului

■ Deficitul de minerale apare în urma transpiraţiei abundente şi îndelungate. Din acest motiv, muncitorii din construcţii care lucrează vara sunt mai expuşi acestui risc decât persoanele care practică sportul în timpul liber. O limonadă cu câteva minerale nu este neapărat cea mai bună soluţie în cazul celor care şi-au atins limita capacităţii de efort. Sucurile de mere şi pepenele sunt eficiente în vederea aportului de minerale şi conţin, de asemenea, substanţe sănătoase.

Cafeaua este originară din America Latină

■ Boabele de cafea provin din Africa de Sud; încă din secolul IV, călugării din Kaffa etiopiană le măcinau şi le fierbeau. A fost adusă în America dc Sud abia în secolul XVIII, unde a devenit rapid cultura agricolă predominantă.

între timp, Vietnamul a ajuns a doua mare producătoare de cafea, după Brazilia. Dezvoltarea locală a fost intens susţinută de R.D.G., începând cu anul 1977. Oamenii nu voiau să se lipsească de băutura favorită, dar importul în Occident era încărcat de prea multe accize.

Cafeaua boabe este denumită astfel după boabele de cafea

■ Bacele — şi nu boabele arborelui de cafea – se numesc în arabă „bunn”. Iniţial, termenul era folosit pentru a denumi cafeaua, până când arabii au început să îi atribuie numele de „qa-hwa” (băutură stimulentă), folosită anterior pentru vin. Boabele coapte, de culoare roşu-închis, se înnegreau abia când se uscau.

Laptele condensat a fost creat pentru cafea

■ Nimeni nu se gândea în anul 1856, atunci când a apărut primul

lapte condensat, concentrat, dulce şi valabil pe o perioadă îndelungată de timp, că acesta ar putea fi turnat în cafea. În schimb, fusese conceput ca băutură tonică, în special pentru copii. Nu este de mirare atunci alegerea făcută de fabrica de lapte din Berna, ca suport publicitar, a unui ursuleţ drăgălaş – care nu era doar mascota oraşului Berna, ci şi prietenul copiilor, puternic şi solid precum ursul.

Despre ceai şi vin

Cafeaua conţine cofeină, iar ceaiul conţine teină

■ Şi ceaiul conţine cofeină, dar nu teină. O ceaşcă de ceai şi una de cafea nu prea puternică conţin fiecare 50 mg de substanţă energizantă. însă, frunzele de ceai conţin tanin şi te-ofilină.Taninul diminuează efectele

cofeinei şi are efect calmant pentru sistemul digestiv, iar teofilinul acţionează asupra bronhiilor.

„Ora ceaiului” este la ora 5 în

Anglia

■ Cine vrea să servească un ceai în Marea Britanie, la legendara oră cinci („five a clock”) poate fi profund

dezamăgit. „Tea-Time” începe de obicei de la ora trei şi jumătate, iar la ora cinci se încheie deja.Trebuie să fii tare norocos pentru a mai servi un ceai la ora cinci şi jumătate. „High Tea”are legătură cu masa de seară. Se serveşte cu precădere „cream tea” cu fursecuri, Clotted Cream (smântână foarte grasă) şi marmeladă de căpşuni. Variantele extravagante sunt sandwich-uri cu castraveţi şi diverse prăjiturele.

Orice vin poate fi întrebuinţat ca vin de liturghie

■ Vinul folosit de către preoţii catolici drept vin de liturghie este stabilit de Adunarea Episcopală germană. Vinurile germane trebuie să fie seci, să aibă un titlu de onoare şi să provină de la o podgorie sau de la un negustor autorizat de către o instituţie episcopală. Vinurile din străinătate trec printr-o verificare şi certificare speciale, printre care se regăseşte şi certificatul de moralitate a producătorului.

în urma legii purităţii, in procesul de fabricare a berii nu se mai foloseşte amestec de grâu cu drojdie

■ Renumita lege bavareză de. puritate a berii, dată de ducele Wilhelm

IV (1493-1550) în anul 1516, preciza: „Vrem în special ca nicio bere să nu mai conţină altceva în afară de orz, hamei

şi apă”. Nu era vorba însă nici de cereale, nici de drojdie. Din secolul XIX au început să fie agreaţi numeroşi aditivi, de la cărbune activ până la zahăr caramelizat şi conservanţi specifici, folosiţi îndeosebi de marile fabrici de bere.

Berea fără alcool nu conţine alcool

■ Berea fără alcool este încălzită în vid. Alcoolul este extras în timpul fermentaţiei. Este admisă o mică urmă de alcool, lucru valabil pentru toate băuturile soft. Chiar şi sucurile de fructe conţin urme de alcool. După legile alimentaţiei germane, băuturile fără alcool ar trebui să fie toate cele care conţin mai puţin de 0,5% alcool.

Alcoolul este continui doar în produsele în care apare menţionat pe etichetă

■ Cantităţi foarte reduse de alcool există în mai multe alimente decât credem noi. Nu numai în berea fără alcool şi în sucurile de fructe se găseşte între 0-0,4% alcool, ci şi

în sucurile proaspete. Din banane, de exemplu, se poate obţine până la 1% alcool. La fel de alcoolice sunt şi alimentele în al căror proces dc producţie a avut loc o fermentaţie. La prepararea verzei acre are loc o fermentaţie lactică şi una alcoolică, în ciuda acestui fapt, poate apărea însă 0,5% alcool. Chiar şi maiaua conţine urme de alcool.[5] [5]

Asa-numitul Bocksbeutel este un sortiment de vin nobil francez

■ Ceea ce în limba germană se numeşte Bocksbeutel, este de fapt o sticlă rotundă de o litră. Era întrebuinţată în Germania, în special pentru vinurile franceze şi pentru unele din Baden. încercarea viticultorilor franci de a-şi însuşi modelul de sticlă a eşuat. în anul

1983,Tribunalul European a hotărât ca şi altor producători de vinuri, care foloseau în mod tradiţional sticla rotundă plată – cum ar fi Portugalia – să li se permită în continuare întrebuinţarea acesteia. Originea îndrăgitului recipient este mai puţin nobilă. Din punct de vedere etimologic, cuvântul înseamnă testicul de ţap – acesta fiind recipientul utilizat pe atunci la păstrarea lichidelor.

Despre alcool şi nicotină

Vodca este o ţuică de cartofi

■ Secara reprezintă materia primă tradiţională pentru vodcă. Se pot folosi însă şi cartofi, grâu, porumb sau melasă. La vodcă însă, nu este vorba de conservarea condimentelor produsului iniţial, ci de îndepărtarea acestuia prin filtrarea cât mai mult posibil. O vodcă de calitate se recunoaşte după gustul inodor. Cu toate acestea, şi produsele iniţiale au o influenţă asupra consistenţei. Vodca din secară este cea mai îndrăgită - aceasta este în special slabă. Vodca din cartofi este, ca tărie, mai puternică decât cea din cereale. Melasa, care dă un gust dulce, este din mai multe puncte de vedere o materie primă costisitoare.

După o masă încărcată, un şpriţ ajută la digestie

■ Pe de o parte, alcoolul stimulează secreţia de acid gastric, acid cholic şi enzime din pancreas, care accelerează digestia. Pe de altă parte, încarcă ficatul care trebuie să execute sarcina digestiei.

Alcoolul nu este sănătos

■ Doar păhărelul de vin roşu este bun la inimă, datorită materiilor sale prime. Cercetările au dovedit

însă cu nu numai vinul roşu este sănătos. Cei care consumă moderat alcool au cea mai mare medie de viaţă, mai mare decât a celor care se abţin de la consumul acestuia. Pe lângă vinul roşu se adaugă şi cel alb, berea şi chiar tăriile. Prin consum moderat se înţelege 40 g de alcool pur, zilnic, corespondent la o jumătate de sticlă de vin, un litru de bere sau două şpriţuri. Asta înseamnă că nu este vorba de un exces de alcool. Nu sunt sănătoase stările de beţie, chiar dacă sunt urmate de lungi perioade de abstinenţă.

Alcoolul încălzeşte corpul

■ Alcoolul dilată vasele de sânge de la suprafaţa corpului. De aici rezultă şi o senzaţie de căldură. Alcoolul fierbinte, cum este vinul fiert, este mai rapid absorbit de corp şi de aceea este şi mai puternic. Insă, un corp cu o circulaţie sănătoasă se încălzeşte mai mult şi se răceşte rapid. Cei care consumă frecvent alcool nu mai remarcă asta. Senzaţia de frig este inhibată. Din acest motiv, beţivii care iarna se opresc puţin din mers

îngheaţă într-un spaţiu deschis. Şi nasul se înroşeşte, de la dilatarea vaselor C 5 1 5 5 5 5 7 de sânge.

Hasisul este inofensiv

■ Blamarea produselor din canabis este într-adevăr discutabilă. Dau o mică dependenţă în comparaţie cu cea de alcool. Nicotină, dar şi unele simp-tome ale SIDA sau cancerului sunt ameliorate. Nu sunt inofensive din aceste motive. Drogurile deteriorează vorbirea, gândirea, memoria şi viteza de reacţie. Este la fel de periculos să conduci un autoturism sub influenta drogurilor, ca şi sub influenţa băuturilor alcoolice. O priză înainte de şcoală este o garanţie că nu se va reţine

prea multă materie. Consumul regulat duce la pasivitate şi lipsa motivaţiei. Scoala, munca, relaţiile şi sănătatea proprie devin neinteresante. în altă ordine de idei, există studii care demonstrează că un consum de canabis, în cazul celor care au o predispoziţie pentru schizofrenie, îi poate scuti pe aceştia de boală.

Ţigările au un efect liniştitor

■ Fumatul agita un fumător. Asta nu înseamnă că nicotină are acest efect, ci că obiceiul de a fuma, al

dependenţilor de nicotină, calmează reacţia organismului faţă de oprirea administrării unor substanţe. Fumătorii combat prin ţigări un stres, pe care nefumătorii nu-l resimt.

Reclamele la ţigări încurajează fumatul juvenil

■ Nu reclamele sunt cele care încurajează fumatul juvenil, ci proprii părinţi sau prieteni sunt cei care au cea mai mare influentă. Conform noilor cercetări, filmele şi unele seriale încurajează fumatul la copii. La cinema, actorii fumează mult peste medie şi încurajează legătura dintre a fi cool şi obiceiul de a fuma, mai mult decât orice reclamă la ţigări. Dacă nefumătorii tineri ar depăşi vârsta de 20 de ani, atunci pericolul de a deveni fumători înrăiţi ar scădea.

Despre mărci ale calităţii şi obiceiuri *9 9*

alimentare

„Cultivarea ecologică” este o marcă a calităţii

■ Sintagma nu dezvăluie nimic despre produs. Acest gen de cultivare poate fi pretins de oricine. Orice

câmp este controlat – chiar şi când se stabileşte momentul recoltării. O cultivare „controlată biologic” poate fi

constatată doar de un membru al unei organizaţii agricole ecologice, care se supune unui sistem de control riguros al asociaţiei.

Ar trebui servită cel puţin o masă caldă pe zi

■ Este indiferent dacă alimentele consumate sunt reci sau calde. Corpul nu deosebeşte căldura din hrana caldă. Importantă este evitarea hră-nirii incomplete şi prepararea unor alimente doar o singură dată. Mulţi oameni nu-şi fac timp pentru o masă caldă, ci servesc o masă rapidă, tip snackes, care de cele mai multe ori nu este sănătoasă, fiind consumată mereu pe fugă. Dar şi un ospăţ strict bazat pe alimentaţie cu fructe şi legume poate fi nesănătos.

Sosurile de peşte sunt o găselniţă asiatică

■ Aşa-numitul „Garum” era cunoscut încă de pe vremea Romei antice – un sos de peşte picant, care era adăugat aproape la toate felurile de mâncare, în special peste produsele de tip Fast Food, care jucau un rol

important în oraşul Roma deoarece gătitul era interzis în casele de raport, expuse pericolului de incendiu. Garum se obţinea din amestecarea de „gavros” (asemănătoare cu sardi-nele) cu mici peşti, care se puneau la saramură şi se lăsau la soare. Sarea împiedica putrezirea, iar enzima descompunea icrele până când, în cele din urmă, rămânea doar o pastă aromată, maronie.

Bucătăria englezească are o reputaţie tradiţională proastă

■ „Englezii au creat toasturile pentru a se trece cu vederea mâncarea lor”, povestea răutăcios autorul francez Pierre Daninos (1913-2005). Prietenii literaturii engleze vechi se mirau adesea de câtă importanţă avea

mâncarea bună în lecturile lor. în realitate, bucătăria englezească avea în secolul XIX încă o reputaţie excelentă. însă, cât timp nobilimea britanică a putut să-şi păstreze tradiţiile numeroase, arta culinară s-a păstrat; aceasta s-a degradat în secolul XX, când mari părţi ale celor mai bune grupuri nu-şi mai puteau permite să gătească. Mai există însă unele restaurante care încearcă să reînvie vechea strălucire. Desigur, acestea sunt foarte scumpe.

1n jurul anului 1850 au murit un milion de irlandezi din cauza foametei

■ Au murit deoarece nu aveau destulă hrană. în perioada 1846-1849, cumplita boală a cartofilor şi a roşiilor a permis într-o foarte mică măsură cultivarea acestor legume, în schimb, cereale ar fi fost destule pentru a sătura cei aproximativ 8.000.000 de locuitori ai insulei. Dar porumbul scump nu şi-l permiteau toţi. Bogăţii exportau grâu şi carne în Anglia, în timp ce până la 1.000.000 de oameni erau înfometati şi alti 2.000.000 siliţi să emigreze. Situaţia a fost asemănătoare şi în celelalte cazuri grave de înfometare.

bune hoteluri de 5 stele pot primi calificativul „superior”.

Inscripţia”eco” şi „bio” de pe etichete este o înşelătorie

■ Este o practică rar utilizată, deoarece atrage după sine sancţionarea fraudei. Doar produsele cu adevărat biologice şi ecologice pot fi prezentate astfel, stabilite de asociaţia biologică EG. De obicei, acestea au un însemn ecologic şi undeva, pe etichetă, se regăseşte chiar şi numărul punctului de control. Mărfurile asociaţiilor agricole ecologice se supun unor directive şi mai riguroase.

Hotelurile pot avea maxim 5 stele

■ Nu există un sistem internaţional de clasificare hotelieră, ci doar sisteme ale corporaţiilor naţionale – stabilite de obicei până la 5 stele – dar care nu se pot compara neapărat între ele, după criterii identice. Din acest motiv, nu poate exista o interdicţie în a acorda mai mult de 5 stele. De exemplu, hotelului Burj Al Arab din Dubai i-au fost acordate 7 stele, pentru a se remarca faţă de celelalte. în Germania, cele mai

COTIDIAN SI SOCIAL

9

Despre unelte şi materiale

Oţelul inoxidabil este cel mai tăios

■ Otelul inoxidabil este un otel în special pur. Nu este o regulă, dar de obicei este rezistent la coroziune şi nu rugineşte (aproape deloc). Are însă o altă structură şi este mai moale decât otelul normal. Din acest motiv, nu este potrivit pentru tăieturi dure. Cutitele bune şi foarfecele profesionale pentru grădină nu sunt din ceea ce se numeşte otel inoxidabil. Calitatea tăieturii depinde de materialul din care este obtin ut.

Creioanele (Bleistifte) conţin plumb (Blei)

■ În Antichitate şi în Evul Mediu se desena într-adevăr cu mine şi lamele rotunde din aliaj de plumb. Acesta era însă foarte dur, aşa încât

distrugea uşor hârtia şi, ceea ce nu se ştia, era periculos pentru sănătate. în Anglia secolului XVII a fost înlocuit cu grafitul, considerat însă minereu de plumb – de unde şi denumirea actuală a creioanelor, în ciuda faptului că nu continea nicio urmă de metal. în prezent, minele de creion se obtin din grafit, cu nuante în diferite grade de intensitate.

Brichetele sunt mai moderne decât chibriturile

■ Prima brichetă a fost creată în anul 1816, de Johann Wolfgang Döbereiner (1780-1849). în această brichetă

rezultă hidrogen, din reactia acidului clorhidric cu zincul care ia foc la reactia catalizatoare cu platina. Chibriturile care au un capăt cu fosfor şi care se aprind singure prin frecare au apărut abia în anul 1832. Acestea însă luau foc prea uşor, la cea mai mică frecare. De aceea, în anul 1848, elevul Dobereiner Rudolf

Christian Bottger (1806-1881) a creat chibriturile ce aveau un capăt cu sulf mai puţin inflamabil, ca măsură de siguranţă în prevenirea accidentelor.

Iasca este lemn uscat

■ înainte ca brichetele şi chibriturile să fie create, se folosea fitilul pentru a aprinde un foc. în prezent, prin acest fitil se înţelege adesea un lemn uscat, care arde bine. Iniţial, se folosea o ciupercă la aţâţarea jarului – babiţa – care creşte pe arborii îmbătrâniţi. Sub pieliţa relativ tare a pălăriei ciupercii se află o substanţă fibroasă, aşa încât aceasta trebuia totuşi tăbăcită, pentru o utilizare optimă.

Un corp de iluminat este acelaşi lucru cu o lampă

■ Chiar dacă lămpile sunt considerate corpuri de iluminat, de fapt, lămpile sunt doar corpurile incandescente care se aprind şi se sting: becuri, neoane ş.a. Corpul de iluminat este, dimpotrivă, învelişul exterior în care se montează lampa.

Molotow a inventat cocteilul

■ Cocteilul Molotow este o invenţie finlandeză. Finlandezii au lansat asupra tancurilor invadatorilor ruşi, în războiul de iarnă dintre anii 1939-1940, sticle umplute cu benzină şi prevăzute cu petice de stofa aprinse. Aceste bombe au

căpătat denumirea de cocteil Molotow, deoarece au fost lansate asupra ministrului de externe de la acea vreme, Molotow (1890-1986), şi asupra trupelor acestuia.

Faxul a fost inventat în secolul XX

■ Aparatul de fax a fost inventat de ceasornicarul scoţian Alexander Bain (1811-1877), în jurul anului 1840. Nu se lucra însă cu razele de lumină, ca în prezent, ci cu un pendul conectat la un circuit electric.

Semnele pe care trebuia să le scaneze pendula erau din material electric conductor. Italianul Giovanni Ca-selli (1815-1891) a dezvoltat mai departe aparatul şi, în anul 1865, a fost creată o legătură prin fax între Paris şi Lyon. A funcţionat însă doar 5 ani. începând cu anul 1906 au fost trimise şi poze de ziar prin fax.

Tigăile de teflon zgâriate ar trebui scoase din uz

■ Politetrafluoretilena este o substanţă chimică stabilă. Particulele de metal din tigaia zgâriată, ajunse în mâncare, trec prin aparatul digestiv fără a dăuna în vreun fel şi sunt apoi eliminate. Este nesănătos doar în cazul în care teflonul este încălzit la peste 260°C, de exemplu, atunci când tigaia este lăsată goală pe plita încinsă. În acel moment se eliberează şi vapori toxici.

Despre mobilă şi accesorii

Ricşa provine din China

I Trăsurica cu două roţi, trasă de un om, atât de tipică, a fost inventată în Japonia în anul 1870, de către un preot american pentru soţia lui bolnavă. Interesul a fost atât de mare, încât reverendul a crescut producţia, oferind astfel enoriaşilor săi o slujbă rentabilă. Denumirea iniţială era

„jinrikisha”, care însemna „vehiculul bazat pe puterea omului”, în timp ce ricşa înseamnă doar „autovehicul”. Practic, vehiculul s-a răspândit din Japonia în întreaga Asie de Sud.

Cuvântul hamac (Hăngematte) vine de la rogojină care atârnă (hăngende Matté)

■ Hamacul este o invenţie de-a indienilor sud-americani, care îl numeau „hamaca” – cuvânt ce provenea probabil din limba indienilor Aruak, care trăiau printre altele şi în Haiti. Momentul în care, în secolul XVI, marinarii europeni au preluat rogojinile comode ce economiseau spaţiu, a fost urmat în mod firesc de rebotezarea acestora cu denumirea de hamac.

Divanul este o piesă de mobilier

■ La ce se referă însă Goethe (1749-1832) când şi-a intitulat culegerea de poezii „Divanul est-ves-tic”? în Persia, divanul era iniţial o arhivă sau cancelarie. Insă, cu timpul, a ajuns să denumească spaţiul în care conducătorul îşi îndeplinea îndatoririle publice. în funcţie de cei care prezidau, acesta putea fi mai mult o sală de primire, un tribunal sau un mic cabinet la care aveau acces doar consilierii cei mai apro-piaţi. în Imperiul Otoman nu era desemnată doar sala de conferinţe a Consiliului de Stat, ci şi consiliul în sine era un divan. Piese de mobilier

confortabile, din Orient faceau parte din decorul interior, fapt pentru care, la începutul secolul XIX, cuvântul „divan” a fost atribuit băncii tapiţate — în Europa. Goethe însă, care era un erudit, cunoştea divanul în sensul iniţial, ca arhivă pentru înţelepciunea est-vestică.

Corsetele erau fabricate din oase

de peşte

■ Sau din oase de balenă? Peştii nu au de fapt oase, ci doar oscioare sau cartilaje. Oasele de balenă nu erau de fapt oasele balenei, considerată mai demult a fi peşte, ci fanoanele maxilarului superior cu care filtrează planctonul din mare. Aceste plăci constau din coarne şi sunt deopotrivă stabile şi foarte flexibile, oferind astfel întinderea ideală pentru corsete, crinoline, scheletele pentru umbrela de vară s.a.

Raniţa era un sac de călătorie din blană

> ■ Raniţa cu care se deplasau mai demult ucenicii şi calfele călătoare era confecţionată din piele normală. Genţile de voiaj nu aveau nimic de-a face cu fierul. Numele respectiv

era varianta etimologiei populare a cunvântului „valise” — denumirea franceză a bagajului.

Batistele au fost inventate pentru strănut

■ Batistele au pătruns în modă în secolul XV, în Italia, unde nu serveau decât la etichetarea cuiva ca fiind elegant şi plin de importanţă. Cele preţioase erau împodobite cu broderii şi crestături. Obiceiul de a strănuta în batistă a apărut abia la mijlocul secolului XVIII. Strănutul nu este, de fapt, deloc sănătos, deoarece pot fi împrăştiate bacterii înjur. Strănutul cu gura închisă creează un zgomot deloc plăcut, dar este recomandat din punct de vedere medical.

Nasturii au fost creaţi pentru a încheia hainele

■ Iniţial, nasturii nu erau altceva decât ornamente cusute pe haine. Primii nasturi datează încă din anul 2000 Î.Hr., iar în Antichitate, togile şi tunicile erau decorate cu nasturi cusuţi. Abia în jurul anului 1300 s-a ajuns la ideea de a îndepărta nasturii şi a le găsi un scop, acela de închizători. Urmarea imediată a fost moda

foarte apropiată a goticului. în Renaştere a avut loc o adevărată manie a nasturilor. Unele piese vestimentare erau împodobite de sute, chiar mii de nasturi, care se şi închideau.

Despre haine şi podoabe

Gulerul numit”Vaterm6rder” (patricid) îşi trage numele de la marginile sale ucigător de ascuţite ■ Gulerul strâmt şi înalt, atât de la modă în prima jumătate a secolului XIX, arăta într-adevăr sinistru. Originar era din Franţa, unde se mai numea şi parazit, pentru că era imposibil să-l porti la masă fără să-l pătezi. în momentul în care a fost preluat în Germania, denumirea sa a fost înţeleasă greşit – patricid în loc de parazit – iar mai târziu s-a născut chiar o legendă, menită a explica ciudatul nume, conform căreia un fiu şi-ar fi ucis tatăl, scoţându-i ochii cu marginile gulerului.

Levi Strauss este creatorul jeanşilor I Doar în parte. Deoarece blugii originali se disting prin materialul

din bumbac, culoarea indigo şi capse. Comerciantul de mărunţişuri şi textile – Levi Strauss (1829-1902) – a cusut din prelată maro primii săi pantaloni, pentru căutătorii de aur din San Francisco. Ideea de a întări cusătura cu capse îi aparţine croitorului originar din Letonia, Jacob Davis (1834-1908). Deoarece acesta nu a avut banii pentru a o patenta, ideea i-a fost atribuită lui Levi Strauss. Aproximativ în acelaşi timp, Davis a început să-şi confecţioneze pantalonii din denim albastru. în anul 1873, pantalonii albaştri au fost patentaţi de Strauss şi de Davis. Denumirea de „jeans” este, de altfel, etimologie populară a cuvântului italian „genoese”, care denumea pantalonii rezistenţi, de marinar.

Fusta mini şi bikini au apărut abia în secolul XX

- Sunt străvechi. După cum dovedesc atât un cadavru

preistoric conservat în mlaştină, cât şi mai multe figurine de bronz, fetele germanice purtau fuste mini, extrem de scurte, constituite numai într- un rând dublu de şnuruleţe înfăşurate pe coapse. Din moştenirea Romei antice face parte un bikini din piele,

care, după cum dovedesc mozaicurile, era purtat ca atare şi nu pe sub alte haine.

Cravatele sunt piese vestimentare civile

■ Au provenienţă militară. în secolul XVI, călăreţii croaţi purtau un fular, care se constituia dintr-o fundă cu capete lungi, ce atârnau. Călăreţii au obtinut merite militare în războa-* iele cu turcii şi chiar şi în războiul de 30 de ani, aşa încât regele Ludovic al XlV-lea (16381715) şi-a făcut rost de o gardă croată. Fularele acestora i-au încântat atât de mult pe nobilii parizieni, încât aceştia au făcut o modă din ele. Fularul a fost subţiat şi a dobândit capete lungi, care atârnau în jos, sau au fost încheiate într-o fundă, din care a rezultat cravata. Denumirea de cravată provine de la o formă populară, derivată a cuvântului „croate”.

Doar viermii de mătase produc mătasea

■ Mătasea adevărată se produce din larvele unui fluture denumit „păianjenul de dude”, dar şi pânza de păianjen poate fi prelucrată în acelaşi scop, obtinându-se o ţesătură

mult mai fină. Pe insulele Solomon se produce mătase din pânză de păianjen, chiar şi în zilele noastre. Totuşi, trebuie luat în considerare faptul că este mult mai costisitoare creşterea păianjenilor pentru pânza, decât sericicultura.

Cea mai scumpă lână de oaie se numeşte casmir

* *

■ Lâna nobilă de caşmir nu provine de la oi, ci de la capre. Rasa este originară din China şi din Mongolia. Părul moale de dedesubt nu poate fi tuns ca blana oii, ci se obţine prin pieptănare, la sfârşitul iernii, firele fiind alese cu mâna, proces ce este foarte costisitor. Din acest motiv, produsele de caşmir sunt atât de scumpe. Uneori se afirmă că ar fi mai scumpă lâna caprelor pashmina,care trăiesc în Himalaya. Aceasta este însă un amestec de caşmir şi mătase.

Perlele sunt albe şi diamantele incolore

■ în jurul insulelor polineziene din Pacific există şi perle negre, rare însă şi, implicit, foarte scumpe. Au luat naştere specii de stridii numite Pinctada Margaritifera. Culoarea

diamantelor însă poate varia de la galben, albastru şi roşu până la maro şi negru. Multe dintre acestea au un aspect sărăcăcios. Diamantele colorate utilizate sunt considerate diamante „fancy”, astfel încât cele deosebit de frumoase pot fi chiar mai scumpe decât diamantele incolore.

Despre articole de igienă şi căzi

Perierea zilnică de 100 de ori este bună pentru păr

■ Periatul intensiv stimulează glandele sebacee ale scalpului. Cine are deja un păr mai degrabă gras, ar trebui să evite această practică. însă părul uscat devine astfel mai strălucitor, mai neted şi mai stabil. Cele 100 de perieri sunt recomandate în special la părul lung, pentru a se ajunge şi la vârfuri. în plus, ar trebui folosită doar o perie din fire de păr natural, altfel părul se deteriorează şi mai rău, în loc să fie protejat.

Prezervativele au fost inventate la Paris

■ Prezervativele existau încă din Antichitate. Majoritatea erau obţinute din intestine de oaie sau alte

membrane de provenienţă animală. Abia în a doua jumătate a secolului XIX s-au fabricat prezervative din cauciuc vulcanizat. Pe atunci era tabu numirea lor directă. în Germania erau denumite cu pudoare „article de Paris”sau băşică de peşte („Fischbla-sen”). Casanova (1725-1798) vorbeşte în biografia proprie de „vetcment anglais” (veşmânt englezesc).

Anticoncepţionalele provin din S.U.A.

■ Anticoncepţionalele au fost inventate în anul 1951, într-un mic laborator din Mexico-City. Acolo lucra chimistul american de origine vieneză, Cari Djerassi (n. în 1923). El a avut ideea de a sintetiza pe cale artificială progesteronul, care împiedica o sarcină ulterioară altei sarcini, şi de a-l institui ca mijloc anticoncepţional. Coparticipant la analiza noii substanţe active descoperite a fost însă şi un laborator din statul american Wisconsin. Primul contraceptiv i-a fost atribuit patronului mexican Djerassis.

Plasticul este mai igienic decât lemnul

■ La experimente ştiinţifice pe lemn, cu bacterii ca *Salmonella* sau

Escheria Coli, s-a constatat că toţi germenii mor foarte repede. în schimb, pe o suprafaţă de plastic nu numai că se pot menţine, ci se pot chiar înmulţi.

Toaletele sunt desosebit de neigienice

■ O toaletă curăţată cu apă este mult mai lipsită de

bacterii decât se vede. Cercetătorii specializaţi în studiul bacteriilor din gospodărie au făcut descoperirea uimitoare că un număr impresionant mai mare de bacterii se ascund şi pe tastatura calculatorului. Majoritatea bacteriilor şi microorganismelor se găsesc însă pe canalul strâmt, de scurgere, de pe peretele posterior din interiorul frigiderului. Nici măcar cârpa de bucătărie, dens populată cu microorganisme, nu-l poate întrece.

Păianjenii vin prin ţeava de scurgere

■ Nu pot face asta. Un păianjen în cadă este absorbit în gaura de scurgere şi nu se mai întoarce. Este într-adevăr dificilă îndepărtarea unui păianjen prin scurgerea căzii. Insectele sunt capabile să-şi dezvolte

o forţă ascensională în vârtejul scurgerii, care le readuce rapid la suprafaţa apei. Astfel, unii păianjeni consideraţi deja morţi pot apare pe neaşteptate din scurgere.

în Australia, apa din cadă se scurge altfel

■ Se presupune că rotaţia Pământului face ca apa să se scurgă în sensul acelor de ceasornic în emisfera sudică şi în sensul invers în emisfera nor-dică (unii susţin chiar şi contrariul), însă vârtejul de apă este mult prea mic şi rapid pentru a putea fi influenţat de rotatia Pământului. Direcţia micului vârtej depinde exclusiv de factori locali, cum ar fi agitaţia apei, tensiunea superficială sau circulaţia aerului din cameră. Şi la Ecuator, apa nu se scurge direct, ci formând un vârtej. însă, în zona de depresiune se mişcă într-adevăr invers mişcării Pământului, iar în emisfera sudică se mişcă în sensul acelor de ceasornic; la emisfera nordică se mişcă invers acelor de ceasornic.

Mersul este mai extenuant decât statul în picioare

■ Pare logic. într-un caz eşte vorba de mişcare, iar în celălalt de a nu face nimic. Dar de ce este statul în

picioare istovitor? Nu este nici pe departe mai comod decât mersul, deoarece ambele picioare sunt menţinute nemişcate. La mers, dimpotrivă, cu fiecare pas este detensionat un picior.

Despre permisul de circulaţie şi insultarea unui funcţionar

Vitezometrul indică întotdeauna cu 10% mai mult

■ Această ipoteză falsă i-a costat deja mulţi bani pe unii şoferi. în realitate este valabil, prin lege, ca un vitczometru să nu indice niciodată mai puţin, dar până la o abatere în plus de 10%, plus 4 km/h. Vitezo-metrele din prezent pot fi foarte precise, aşa încât majoritatea dintre acestea poate avea o foarte mică eroare în plus.

Este acelaşi lucru să ti se ridice permisul de conducere sau să ţi se ridice dreptul de a conduce

■ Dacă în urma unei hotărâri judecătoreşti o persoană pierde dreptul de a conduce, îi este confiscat şi permisul definitiv. Pentru a putea sta din nou la volan trebuie reluate în întregime procedura şi examenul. Pe de altă parte, ridicarea permisului ca urmare a unei abateri are loc pe o perioadă limitată.

Cine conduce o bicicletă în stare de ebrietate îşi poate pierde permisul de conducere

■ Doar în cazul în care poliţia şi legea ajung la concluzia că cineva are o problemă frecventă cu alcoolul şi este în general incapabil de a conduce un autoturism. în acest caz, îi este interzisă orice deplasare cu bicicleta. Şi pietonii îşi pot pierde în acest

fel permisul. Dacă este vorba doar de un delict izolat, vinovatul poate fi pedepsit doar pentru acesta, dar şi pentru neregulile comise – de exemplu, punerea în pericol a celorlalţi sau nerespectarea regulilor de circulaţie.

Folosirea semnalizării luminoase este obligatorie

■ Semnalizarea luminoasă serveşte la atenţionarea unui alt şofer în legătură cu ceva. Asta înseamnă că se face cunoscută şi intenţia sa de a depăşi, şi îl invită pe cel din faţă să aleagă direcţia bună, în cazul în care este liber. Semnalizarea corectă este cea de fază lungă, intermitent. O întrebuinţare mai îndelungată a semnalului luminos este necesară în cazul unui accident, cu scopul de a strânge oameni în jur. Indicarea greşită a căii prin semnalizare este pedepsită prin lege.

Cine insultă un poliţist comite o infracţiune de ultraj a unui funcţionar în post

■ Măsurile juridice luate pentru pedepsirea acestui delict nu există în Germania. Cel care înjură un poliţist sau alt reprezentant al legii este pedepsit ca şi cum injuria ar fi fost adresată oricărui alt cetăţean. Jignirile mai grave pot duce la privarea de libertate, de până la un an. Altfel stau lucrurile dacă jignirea funcţionarului este urmărită în justiţie în cadrul unui proces penal, în timp ce un civil oarecare poate intenta numai proces civil. În Austria, insultarea unui funcţionar are un statut special.

A fura din cauza foamei reprezintă un furt de alimente

■ Codul german penal prevede la fel de puţin pentru

această pedeapsă,

ca şi pentru cea menţionată anterior. Paragraful care considera furtul de alimente ce se consumă pe loc drept furt, taxat cu o pedeapsă minimă, a fost desfiinţat în anul 1976. în prezent, cine Riră azi alimente comite un furt. Un alt delict care nu există, este neplata. Cine nu îşi achită nota la restaurant se face vinovat de înşelăciune. Nici regula invocată cu plăcere: „Cine încearcă de trei ori în zadar să plătească poate pleca” nu există în realitate. Oricât de mult ar dura aşteptarea plăţii, aceasta trebuie onorată în final. Cine îşi lasă însă adresa înainte de a părăsi localul,cu rugămintea de a-i fi trimisă nota, nu se face vinovat de înşelătorie.

Mersul încet cu un autovehicul nu se pedepseşte

■ Nu doar vitezomanii pot fi pedepsiţi. Legislaţia rutieră precizează clar: „Este interzisă circulaţia autoturismelor, fără a avea un motiv întemeiat, cu o viteză care ar putea perturba traficul”. Desigur, precauţia este un motiv plauzibil, dar nu şi admirarea peisajului din mers. De regulă, viteza mică reprezintă 60% în minus din viteza maximă, respectiv din viteza maximă prevăzută pentru autostrăzi.

Despre capacitate juridică şi responsabilitate

Cine împlineşte 18 ani are capacitate juridică

■ Este valabilă cie la naştere. Dreptul la moştenire este valabil încă din momentul procreării. însă, până la vârsta de 7 ani, dreptul de a face comerţ nu există, iar până la majorat este limitat. Vârsta de 14 ani corespunde cu cea a responsabilităţii penale. Judecătorii se asigură la fiecare infracţiune că tânărul poate privi în ansamblu urmările faptelor lui, devenind astfel răspunzător.

Copiii pot fi pedepsiţi pentru un delict, încă de la vârsta de 7 ani. Asta înseamnă că le pot fi pretinse drepturi de despăgubire.

Părinţii răspund în faţa legii pentru delictele copiilor

■ Sunt pedepsiţi doar când şi-au neglijat datoria de a-şi supraveghea copiii. Când, de exemplu, un copil suferă un accident pe un şantier neasigurat corespunzător, şeful de şantier este răspunzător – chiar

dacă a întins o bandă galbenă de avertizare, care vrea să transfere responsabilitatea asupra părinţilor. Când însă părinţii nu au împiedicat pătrunderea periodică a copilului, într-o zonă asigurată de care ştiau, atunci ei sunt vinovaţi. Chiar şi un copil de peste 7 ani poate fi tras la răspundere, dacă provoacă pagube. Deoarece nu dispune încă de banii proprii necesari revendicării păgubitului, pedepsele rămân valabile timp de 30 de ani.

într-o căsnicie, unul dintre parteneri se face responsabil pentru greşelile celuilalt

■ Doar dacă au stabilit în mod clar dreptul de posesie în comun a unor bunuri. în unitatea normală a averii comune, fiecare este responsabil pentru faptele sale. Excepţie face achiziţionarea de bunuri de care se folosesc ambii parteneri. În cazul alimentelor, mobilierului sau aparatelor electronice de divertisment, legislatorul porneşte de la premisa că au fost cumpărate de comun acord. La fel de răspunzător este partenerul şi pentru orice contract semnat de celălalt.

într-o unitate a averii comune, averea le aparţine partenerilor în mod egal

■ Spre deosebire de indiviziune, în cazul unităţii averii comune, fiecare partener primeşte la despărţire ceea ce

avea înainte de căsătorie. Bunurile comune sunt însă împărţite în timpul căsniciei. Totuşi, asta nu înseamnă că averea îi aparţine fiecăruia în mod egal cât timp căsnicia funcţionează. Sunt considerate bunuri comune doar cele folosite de ambii soţi, precum casa sau mobilierul. Altfel, fiecare partener are dreptul să-şi întrebuinţeze banii câştigaţi, după bunul plac. A doua maşină a aceleiaşi familii aparţine doar celui care a cumpărat-o şi care o şi poate vinde la rândul său, fără să se consulte cu partenerul.

Cadourile nu pot fi revendicate

■ Cadourile pot fi cerute înapoi, dacă sunt primite cu o nerecunoştin- ţă crasă. Astfel, sofii care şi-au bătut joc de cadourile scumpe primite de la soţiile lor, folosindu-le împreună cu alte persoane, au fost condamnaţi să le ramburseze. Şi cei nevoiaşi au dreptul să ceară înapoi cadouri făcute cu mai puţin de 10 ani în urmă.

De asemenea, copiii care şi-au trecut întreaga avere pe numele părinţilor, pentru a trăi apoi întreţinuţi dc stat, îşi văd aşteptările înşelate.

Copiii degeneraţi pot fi dezmoşteniţi

■ în mod normal, copiii nu pot fi dezmoşteniţi dacă nu au atentat la viaţa părinţilor. Moştenirea poate fi cel mult redusă la partea de moştenire obligatorie, care reprezintă jumătate din cea normală. într-o familie cu patru copii, de exemplu, fiecare are dreptul la o pătrime din avere. Dacă defunctul l-a dezmoştenit pe unul dintre aceştia, atunci o pătrime îi revine altuia.

După moarte, corpul poate fi vândut institutului de anatomie

■ Se întâmpla mai demult dar, în prezent, institutele

de anatomie germane nu mai cumpără cadavre. La nevoie, cel decedat îşi poate scuti urmaşii de costurile de înmormântare, rezervându-şi cadavrul cercetării.

Despre crimă şi omor

Crima este premeditată şi omorul este din pasiune

■ Şi o crimă poate fi comisă sub un impuls. Crimă este orice ucidere deosebit de îngrozitoare sau perfidă, înfăptuită din lăcomie, din satisfacerea instinctului sexual, din sete de sânge, pentru a acoperi o infracţiune, sau din alte motive asemănătoare. Nu se consideră omor nici omuciderea cu mijloace care nu sunt deosebit de periculoase, ci o formă de crimă care pune în pericol comunitatea. în practică, este disputată des definiţia „atacului mişelesc". Mulţi judecători înclină să considere orice atac de la spate drept atac mişelesc.

Contractele se pot încheia şi verbal ■ Un contract verbal este, din punct de vedere legal, la fel de valabil ca unul scris, cel puţin teoretic. Pentru a putea legaliza acest contract verbal, în caz de suspiciune, trebuie să se dovedească că acesta a existat într-adevăr şi, eventual, să se stabilească exact ce a convenit respectivul contract. Este relativ uşor, atunci

când sunt dovedite chiar date precise. Mai greu este atunci când cazul este nerezolvat. Când o persoană care închiriază un imobil, un angajator, un vânzător sau un cumpărător face o revocare este, de regulă, foarte greu să dovedească că a existat un acord. Cine poate dovedi însă cu o bucată de hârtie, este, în practică, mult mai câştigat.

Recursul este acelaşi lucru cu revizuirea

■ La un recurs se ia în calcul doar procedura legală, într-un

proces cauzat de o omitere a unui pas. Pe de altă parte, în cazul unei revizuri se desfăşoară din nou întregul proces. Datele care au condus în primă instanţă la condamnare sunt redove-dite, iar martorii sunt audiaţi din nou.

Asigurarea care acoperă costurile de îngrijire asigură un cămin

■ Asigurarea respectivă reprezintă doar taxa forfetară lunară, care nu acoperă şi costurile pentru un cămin. Diferenţa trebuie achitată din buzunarul propriu, de către copii sau de către oficiul de asistenţă socială,

atunci când persoana în cauză nu mai are resursele băneşti necesare.

Marfa de la reduceri nu se poate schimba

■ Marfa cu defecte se poate schimba oricând. Nu se poate returna însă marfa care nu are defecte. Cine a realizat când a ajuns acasă, că produsul achiziţionat nu satisface toate cerinţele proprii, trebuie să spere la amabilitatea magazinului, de regulă având succes. Precizarea că marfa de la reduceri nu se poate returna, nu face decât să îi lămurească clientului că în acest caz amabilitatea nu funcţionează. Dar nimeni nu trebuie să se mulţumească cu un aparat care nu funcţionează sau cu o bluză care îşi pierde toată culoarea după prima spălare.

Fumătorii lovesc în bugetul de stat

■ Dimpotrivă: fumul albăstrui contribuie la bugetul de stat şi la casele de asigurări de sănătate. În primul rând, fumătorii plătesc taxă pe viciu. în al doilea rând, aceştia contribuie mai puţin la impozitele caselor de sănătate şi la impozitele pe venit deoarece aceştia mor,

în medie, mai tineri, iar bolile tipice

fumătorilor – precum cancerul de plămâni sau infarctul miocardic -pot ucide un om mai repede decât boala Alzheimer, de exemplu. Este o altă discuţie, aceea că fumatul pasiv îi expune şi pe nefumătorii din jur la aceeaşi soartă.

Pe sigiliul de sechestru din Germania se putea observa mai demult un cuc

■ Aplicarea sigiliului dc sechestru este o acţiune de stat şi, din acest motiv, pe sigiliile aplicate obiectelor confiscate se observa odinioară imaginea vulturului german. în limbajul colocvial, acestă imagine a ajuns să fie un cuc, de unde şi falsa impresie că acel vultur ar fi fost un cuc.

Despre monede şi strălucire

Monedele din argint conţin argint

■ Doar pare. Partea argintie a monedelor euro este un aliaj format din 75% cupru şi 25% nichel. Şi monedele aurii conţin la fel de puţin aur. în acest caz, cuprul este amestecat cu 20% zinc şi 5% staniu. Ultima

monedă considerată în Germania medalie comemorativă, care conţine argint, a fost moneda de 5 mărci. Deşi, începând cu anul 1974, şi metalul preţios al acesteia a fost tot un amestec.

Valoarea materialului monedelor de 1 şi de 2 pfennig era mai mare decât valoarea lor nominală

B Valoarea materialului micilor monede din cupru, care nici nu erau din cupru pur, ci aveau un conţinut din oţel, se situa clar sub valoarea lui nominală: cam 0,2 pfennig.

Costurile de producţie a monedelor erau însă într-adevăr mai mari. Fabricarea unei astfel de monede costa în jur de 3 pfennig.

Monedele alunecă mai greu în automat dacă sunt frecate

B Lângă majoritatea fantelor pentru monede, de la automatele din Germania, există porţiuni tocite deoarece multi oameni consideră că alunecarea monedelor este împiedicată de frecarea acestora. Totuşi, din punct de vedere fizic, nu există nicio legătură. Singura legătură care să adeverască succesul încercării este

că oamenii sunt mai stăruitori. Dacă ar introduce monedele nefrecate de mai multe ori, bilanţul succesului ar fi cam la fel.

Bancnotele sunt din hârtie

■ în multe ţări tropicale, bancnotele nu sunt din hârtie, deoarece se deteriorează repede la climă umedă şi caldă – motiv pentru care unele ţări îşi confecţionează bancnotele din materiale artificiale, chiar dacă este mai costisitor. în Europa, astfel de bancnote din plastic se găsesc în România. Bancnotele europene sunt, dimpotrivă, obţinute dintr-o hârtie din fibră de bumbac, care este mult mai preţioasă decât hârtia obişnuită din celuloză. în cazul bancnotelor autentice, o linie trasată cu pixul nu se imprimă.

în argoul german,”Bliiten” reprezintă banii falşi

B în termeni juridici oficiali, „Blu-ten” desemnează mizele de cazinouri (Spielgeld), reproduceri ale bancnotelor imprimate pe o singură parte, al căror aspect dă imediat de înţeles că nu sunt bani adevăraţi. Pe de altă parte, bancnotele falsificate, produse cu scopul de a le introduce

în circuitul economic, sunt chiar banii falşi.

Introducerea monedei euro a fost o reformă monetară

■ Introducerea monedei euro a fost doar o schimbare monetară. Intr-adevăr, moneda s-a schimbat, însă toate valorile vechi au fost convertite exact, astfel încât să nu se piardă nicio valoare. Pe de altă parte, în cazul unei reforme monetare, valorile vechi sunt înlocuite de unele noi, cu speranţa că acestea sunt stabile. Modalităţile de convertire sunt stabilite de sfera politică, aşa cum s-a întâmplat cu marca germană la reformele monetare din anii 1923 şi 1948.

Nu se poate stabili ţara de provenienţă a bancnotelor euro

■ Spre deosebire de monedele euro, toate bancnotele au acelaşi design. În cele din urmă, li se poate stabili şi acestora tara de provenienţă. Numărul lung care se regăseşte de două ori pe spatele bancnotei este precedat de litera X în Germania. în Grecia de Y, Belgia – Z, Finlanda – L, Portugalia – M, Austria – N, Olanda – P, Italia – S, Irlanda – T, Franţa – U, Spania – V; Luxemburg nu are o imprimerie naţională; de asemenea, litera R nu se regăseşte

pe nicio bancnotă. Şi imprimeria se poate depista: în imaginea de pe faţa bancnotei este ascuns un mic număr, precedat de litera R în cazul în care bancnota provine de la o imprimerie naţională, respectiv de litera P dacă este produsă de o imprimerie privată, desemnată din München sau Leipzig.

Plata cu cârdul este o realizare modernă

■ Este mai veche decât banii. Cele mai vechi scrisori de

credit descoperite datează din anul 2500 î.Hr. şi sunt din lut. în culturile superioare ale Orientului îndepărtat, templele funcţionau ca bănci şi administrau conturile posesorilor. în loc să opereze cu bunuri de schimb, se lucra cu scrisori de bunuri. Moneda a fost inventată abia în jurul anului 650 î.Hr., în Lidia.

Despre avere şi muncă

Cele mai mari rezerve monetare se află la Fort Knox

■ S.U.A. au depozitat la Fort Knox o mare parte a stocului de aur. În prezent, sunt aproximativ 8.000 de tone. Cel mai mare deficit monetar îl înregistrează trezoreriile Băncii Federale New York, din Manhattan. De acolo, ţările europene şi-au transferat rezervele de aur în timpul celui de-al

Doilea Război Mondial. Şi multe ţări mici folosesc spaţiul sigur de depozitare al băncii, aşa încât, în anul 1970, aproape o treime din rezerva mondială de aur se afla acolo (aproximativ 11.000 de tone). Intre timp însă, naţiunile europene şi-au retras mult din cantitatea de aur. În prezent, mai sunt depozitate acolo cel mult 3.000 de tone, aşa încât Fort Knox şi-a pierdut deja supremaţia.

Milionarii de top plătesc 42% impozit pe venit

■ Şi milionarii de top au o sumă de bază scutită de impozit. în acest moment, valoarea pentru care nu plătesc niciun impozit este de 7.664 euro, în Germania. Apoi, procentul creşte treptat. Abia la un prag anume, care pe moment reprezintă 52.151 euro, se aplică procentul de impozitare de 42%. Un burlac cu un venit anual de 100.000 euro plăteşte efectiv ceva mai mult de 34% impozit (în iunie 2005).

Brutul şi netul se disting greu între ele

■ Există mulţi oameni care nu le pot deosebi. Există un mic truc pentru a le putea distinge: netul este valoarea mai mică; practic, reprezintă ceea ce a rămas după achitarea impozitelor şi cotizaţiilor. Preţurile nete se percep fără TVA. Pe de altă parte, brutul este mai ridicat, deoarece în valoarea lui sunt incluse impozitele şi cotizaţiile, respectiv TVA-ul aferent sumei.

„Blaue Mauritius" este cel mai preţios timbru al lumii

■ Cel mai scump timbru s-a înregistrat în anul 1996 – suedezul „3 Skilling Banco, Gelbe Fehlfarbe". în acel an, el fost vândut la o licitaţie, cu suma de 2,87 milioane franci elveţieni. „3 Skilling" este şi cel mai rar timbru din lume. Există doar un singur exemplar al acestuia. A fost emis în anul 1855, ca parte a primei serii de timbre ale Suediei, deşi, din neatenţie, nu a fost imprimat în verdele stabilit, ci într-un ton oranj-gălbui, culoare aleasă pentru timbrul „8-Skilling". Un „Blaue Mauritius" care numără aproximativ 12 exemplare a fost vândut în anul 1993 cu suma de 1,72

milioane franci elveţieni. Cel mai vechi timbru din lume – englezescul „One Penny Black", din anul 1840 – se vinde însă destul de bine, preţul nedepăşind însă 7.000 de euro.

în trecut, munca nu era o ruşine

■ Filosofi renumiţi, ca Platón (427-347 î.Hr.) şi Áristotel (384— 322 î.Hr.),contestau meşteşugurile, lucrul cu ziua, chiar şi desăvârşirea umană, deoarece acestea consumau timpul dedicat realizărilor sufleteşti şi culturale. Şi în perioada medievală, munca era considerată o practică a claselor inferioare. Abia în secolul XVIII, odată cu consolidarea burgheziei, munca a început să aibă legătură cu realizarea, sensul vieţii şi

afirmarea personală.

Psalmii elogiază viaţa îmbelşugată, plină de muncă şi efort

> ■ „Viaţa noastră ţine 70 de ani, şi când se ajunge la mai mult se fac 80 de ani şi, dacă a fost îmbelşugată, înseamnă că s-a muncit şi s-a depus mult efort” se spune în Psalmul 90 – în orice caz, asta credea Luther (1483-1546) în propria traducere a Bibliei. în realitate însă, versul tebuia să sune astfel: „Şi chiar dacă

totul pare belşug, a fost vorba de fapt despre sârguinţă”.

Rata şomajului în Germania este deja aproape la fel de ridicată ca în Republica Weimar

■ De când numărul şomerilor a depăşit cinci milioane, este adesea folosită expresia: „condiţii vitrege ca în Weimar”. În realitate, economia Republicii Weimar a ajuns la pământ tot din cauza ratei ridicate a şomajului. Dar, în timp ce astăzi în Germania se înregistrează un procent de 11% al şomajului, în anul 1932 acesta înregistra peste 30%. Celor peste şase milioane de şomeri le corespundeau doar două milioane de persoane active – chiar şi acestea erau prost plătite. în afară de aceasta, ajutorul de şomaj nu era nici pe departe atât de eficient ca în prezent, în ciuda nemulţumirilor permanente.

Despre mărci ale calităţii şi protejarea mediului

„Made in Germany”este o marcă a calităţii

H Sintagma „made in Germany”se datorează acţiunii britanice „Mer- chandise Marks Act”, din anul 1887. Aceasta prevedea că toate produsele de import să poarte un indiciu referitor la provenienţă, pentru a se distinge de

produsele de calitate, locale. Produsele germane erau considerate atunci chiar ieftine şi proaste. Insă, începând cu anul 1900, imaginea s-a schimbat şi „made in Germany” a devenit dintr-o dată un indiciu al calităţii. În Primul Război Mondial, respectivul semn distinctiv facilita boicotarea produselor germane.

Lemnul de plantaţie este mai bun decât lemnul pădurilortropicale

- Pentru crearea de plantaţii specifice au fost incendiate suprafeţe întinse de păduri tropicale. Astfel, pentru realizarea îndrăgitelor ferestre şi usi *red meranti* sunt defrişate masiv păduri tropicale din Borneo.

în afară de aceasta, drepturile de posesiune a plantaţiilor sunt adesea neclare. De aici reiese că lemnul din pădurile străvechi este declarat drept lemn de plantaţie. Certificatul FSC (Forest Stewartship Council – Fundaţia pentru Sprijin Comunitar) îl poate avea doar lemnul de plantaţie provenit dintr-un astfel de loc, care nu a necesitat defrişarea unei păduri.

Boicotarea lemnului provenit din pădurile tropicale contribuie la salvarea acestora

- Boicotarea nu face decât să promoveze piaţa lemnului de plantaţie. Comportamentul cumpărătorilor europeni este deci mai puţin important. Pădurile tropicale pot fi protejate atunci când sunt puse sub protecţie ori când necesită o administrare îngrijită, ecologică. A apărut între timp o organizaţie care garantează că prin obţinerea lemnului nu sunt perturbate nici mediul înconjurător şi nici populaţia băştinaşă – FSC. Cumpărarea lemnului certificat de această organizaţie nu numai că nu prezintă niciun risc, ci este şi o contribuţie reală la protejarea pădurilor.

Certificatul îl poate obţine orice pădure administrată ecologic, compatibilă cu interesele cetăţenilor.

Hârtia reciclată este gri

■ Aşa era mai demult. în prezent, hârtia reciclată are un alb de cea mai bună calitate. Testele şi controlul de calitate au stabilit că este compatibilă şi pentru imprimante şi xeroxuri. Sigla eco (îngerul albastru al mediului) are voie să fie aplicată numai pc hârtiile care corespund normelor DIN. Fibrele pentru hârtia nouă provin adeseori de la pădurile tropicale canadiene, scandinave sau siberiene.

în Europa nu există nicio pădure seculară

■ În nordul Scandinavici mai există încă astfel de păduri. Chiar şi Parcul Naţional Bialowieza, de la graniţa polonezo-rusă, este o pădure virgină. Chiar dacă acestea nu ascund atâtea secrete ca pădurile seculare tropicale, biologii consideră că niciodată nu va mai fi posibilă atingerea echilibrului biologic perfect – prin aşa-numitele păduri seculare – care s-a obţinut de-a lungul miilor de ani. În Germania, păduri asemănătoare cu cele virgine pot fi întâlnite la Hainich sau la Darft.

Apa şi aerul sunt din ce în ce mai poluate

■ Atât râurile, cât şi mările au devenit în ultimii ani mai curate. Măsurile ecologice au adus schimbări sesizabile. în Rein trăiesc din nou la fel de multe specii de peşte, ca în anii '70, concentraţia de substanţe dăunătoare fiind redusă la mai mult de jumătate. Din aer a fost îndepărtat în special sulful toxic.

Căsuţele din mijlocul naturii sunt ecologice

■ Locuinţele urbane sunt de regulă mult mai ecologice decât căsuţele din mijlocul naturii. în primul rând, se economiseşte mult spaţiu, într- adevăr, căsuţele trebuie să fie înconjurate de o grădină, dar în bilanţul ecologic intră şi căile de acces, căci de obicei sunt mari şi izolate. Asta înseamnă costuri de încălzire mai mari decât la un bloc, unde cei patru pereţi proprii sunt înconjuraţi din mai multe părţi de apartamente vecine, încălzite. În al treilea rând, drumul spre locul de

muncă este de obicei mai lung, ceea ce determină consumul suplimentar de combustibil.

Despre semne şi simboluri

SOS este abrevierea de la”Save our souls”

■ Apelul de ajutor nu înseamnă nici măcar „Save our ships”, deşi se pare că ar fi fost folosit pentru prima dată în anul 1912, când s-a scufundat Titanicul. Semnalul SOS este însă o abreviere. Combinaţia de litere a fost astfel stabilită la Conferinţa Inter-naţională pentru Telegrafia fără fir, din anul 1909, deoarece este foarte uşor de transmis şi se întipăreşte uşor în minte. Semnalul se constituie din trei tonuri scurte, trei lungi şi din nou trei scurte. Tradus în codul morse înseamnă SOS. între „literele” izolate nu se face nicio pauză.

Cifrele noastre sunt arabe

■ Intr-adevăr, Europa a preluat cifrele de la 0 la 9 în secolul XIV, de la arabi. Acestea înlocuiesc cifrele romane, care sunt prea lungi şi complicate în cazul unor sume mari şi

dau erori la calcule. în ţările arabe, cifrele noastre „arabe” sunt cunoscute ca „indiene”, deoarece arabii le-au importat din India, în secolul X. Cuvântul indian „Sunya” (gol) pentru

nul a fost înlocuit cu „sifr”, care a fost substituit la rândul lui, în Europa, de italienescul „nulla” (nimic), pe când „sifr”a devenit numele celor 10 cifre.

Propoziţia”Nu cred în nicio statistică pe care să nu fi falsificat-o în prealabil eu însumi” îi aparţine lui Churchill

■ Conform cercetărilor Oficiului de Statistică din Baden- Wurtemberg, afirmaţia îi aparţine lui Joseph Goebbels (1897-1945). Aceasta i-a fost însă atribuită premierului britanic Winston ChurchiU (1874-1964), în contextul numeroaselor „lămuriri pentru presa germană”, enunţate pentru a defaima adversarul politic, în realitate, ChurchiU a luat foarte în serios statisticile.

Chineza este cea mai vorbită limbă din lume

■ Exsită 1.227,7 milioane de chinezi – dintre aceştia, doar 440 milioane a căror limbă maternă este chineza. în plus, limba chineză nici nu există. Limba oficială este mandarina, vorbită der „doar” 850 milioane de oameni. Limba chineză este vorbită relativ de puţini oameni, care nu au cetăţenie chineză, dar limba engleză, ca limbă străină, este vorbită de aproximativ 1,5 milioane de oameni, asa că aceasta este cea mai vorbită limbă de pe mapamond. Dacă însă se ia în considerare limba maternă, mandarina devansează orice altă limbă din lume.

Doar Elveţia are un steag pătrat

■ Elveţia şi Vaticanul. în schimb, dintre toate ţările cu steaguri dreptunghiulare, doar Nepalul are steagul bifurcat. Paraguay este singura ţară al cărei steag nu este la fel pe ambele părţi. Pe dunga albă din mijloc este poziţionată stema naţională, iar pe cealaltă parte a steagului este

inserat sigiliul trezoreriei. Libia este singura ţară care are un steag uni, verdele fiind culoarea tradiţională a islamului, denumită şi culoarea profetului.

<

C+M+B vine de la Caspar, Melchior, Balthasar

■ Formula de binecuvântare C+M+B, încadrată de an, care a fost scrisă cu cretă pe uşi, de către craii de la Răsărit, la data de 6 ianuarie, este cunoscută astăzi drept „Christus mansionem benedicat”. Abia de la această sintagmă au apărut numele Caspar, Melchior, Balthasar – atribuite celor trei regi sfinţi. De altfel, cei trei nici nu sunt sfinţi. Nu au fost niciodată cu adevărat canonizaţi. în Biblie este vorba doar de un număr neprecizat de magi care l-au omagiat pe lisus. Abia mai târziu au fost desemnaţi drept regi, care trebuiau să reprezinte întreaga umanitate, prin diferite culori ale pielii şi vârste diverse. Sărbătoarea „Naşterea Mântuitorului” se celebrează pe 6 ianuarie.

Nu învăţăm doar pentru şcoală, ci pentru viaţă

■ Această afirmaţie i-a fost atribuită lui Seneca (4-65 î.Hr.). însă, el a spus tocmai invers: „Non vitae, sed scholae discimus!” („Nu învăţăm pentru viaţă, ci pentru şcoală!”). Cu toate acestea, reformularea nu este pe deplin voită, deoarece afirmaţia lui Seneca avea o tentă critică.

Despre nuntă şi copii

în prezent, logodna nu mai are nicio consecinţă juridică

■ Cine se logodeşte, încheie un acord. Dacă această înţelegere este încălcată, celălalt poate cere compensaţie pentru posibile daune survenite în urma desfacerii logodnei. Aici nu este vorba doar de câteva

cadouri de logodnă. O femeie care a renunţat la locul de muncă, din dorinţa potenţialului viitor soţ, are dreptul să ceară daune materiale semnificative. Cu toate acestea, asemenea despăgubiri nu se aplică atunci când este vorba de un motiv plauzibil, precum înstrăinarea sau ascunderea unor fapte grave.

Căsniciile se destramă de obicei după cei şapte ani fatidici

I De obicei, despărţirea are loc deja mai înainte. Statisticile din Germania arată că, la acest moment, cel de-al treilea an este cel mai periculos. Cu câţiva ani în urmă, era vorba de al patrulea până la al cincilea an. Cum de altfel despărţirile au devenit mai dese după nunta de argint, media de durabilitate a căsniciilor desfăcute este de aproape 10 ani.

Concubinajul este o invenţie modernă

■ în majoritatea culturilor antice şi preistorice se întâlnea concubinajul. O pereche care trăieşte un timp împreună este considerată căsătorită, fără să fi semnat un act de cununie sau să fi organizat o ceremonie religioasă. La Roma, căsătoria era valabilă după un an de convieţuire. Fără îndoială, fata rămânea în continuare supusă tatălui şi funcţiona dreptul fiecărui soţ de a dispune de averea sa, spre deosebire de formula căsătoriei încheiate. în Evul Mediu exista concubinajul oficial, legitimat prin noaptea nunţii consumată. Nici în acest caz bărbatul nu devenea tutorele femeii.

în secolul XVIII, la Gretna Green, un fierar putea oficializa căsătorii

■ La legendara fierărie de la Gretna Green se oficializau într-adevăr căsătorii ad-hoc, începând cu

secolul XVIII; mulţi îndrăgostiţi, ale căror familii nu erau de acord cu relaţia lor, încheiau în grabă căsătoria, la graniţa scoţiană. însă nu fierarul le oficializa, fierăria era doar primul loc dinaintea graniţei.

Căpitanii de vas au dreptul de a oficia căsătorii în largul mării

■ în cazul unei căsătorii încheiate pe vas sunt valabile legile ţării sub al cărei pavilion navighează vaporul. Aceasta înseamnă, pentru majoritatea ţărilor, că o căsătorie valabilă trebuie să fie încheiată de un oficial al stării civile. A existat un singur caz când, în anul 1929, la New York, căsătoria încheiată într-o călătorie îndelungată pe mare a fost recunoscută din punct de vedere legal; pe atunci nu exista nicio lege care să interzică o astfel de oficializare, în prezent, căpitanul unui vapor înregistrat în statul New York poate fi chiar pedepsit penal pentru că şi-a însuşit atribuţiile unui oficial al stării civile.

Tarile catolice încurajează natalitatea

■ Ţările catolice tradiţionale, Spania şi Italia au în prezent cea mai mică rată a natalităţii din Europa — 1,2 copii la femeile care pot rămâne însărcinate. Şi Polonia, unde procentul este de 1,4 copii, se clasează pe o treaptă inferioară, faţă de media europeană de aproximativ 1,5 copii, şi faţă de Germania, despre care se

crede în mod curent că are o natalitate foarte scăzută. Totuşi, Germania se află în coada clasamentului, dacă nu se ia în considerare natalitatea pe cap de femeie, ci natalitatea la mia de locuitori. în acest caz, celelalte ţări ies mai bine la socoteală, deoarece acolo tendinţa de a avea puţini copii s-a instalat câteva decenii mai târziu.

Marea pană de curent din New York a dus la naşterea multor copii

■ Acest zvon a fost lansat de New York Times, care a relatat despre două spitale în care, la nouă luni după marea pană de curent din 9 noiembrie 1965, s-au născut net mai mulţi bebeluşi decât media anuală. Istoria ţesută pe marginea acestui eveniment ar fi fost că oamenii au profitat de pana de curent pentru a se dedica mai mult partenerului decât televizorului. Dacă aşa ceva s-a întâmplat, oamenii s-au şi protejat însă, pentru că cercetarea completă a statisticilor de natalitate din oraşul New York nu a indicat cifre exagerate pentru luna august a anului 1966.

Despre relaţie şi comportament corespunzător

Gesturile mari fac o relaţie să funcţioneze

■ Se pare că mai degrabă lucrurile mici încheagă o relaţie: ritualul cotidian, cuvintele pe care cei din exterior nu le pot înţelege aşa cum le înţeleg partenerii, obiceiurile comune etc. Perechile care împărtăşesc multe lucruri mărunte – care din afară pot părea de prost gust – rezolvă mai bine un conflict decât cele ale căror obişnuinţă este foarte diferită. Nici copiii şi nici greutăţile materiale nu pot proteja de obicei o căsnicie care se destramă. Pare greu să te îndepărtezi de cineva cu care împărtăşeşti o sumedenie de obiceiuri mărunte, îndrăgite.

0 scuză ar trebui să fie de ajuns

■ O scuză se spune uşor. însă faimosul consilier de cuplu american, John Gottman, care a observat multe la certurile şi discuţiile de cuplu, a constatat că nu este de ajuns. După orice observaţie răutăcioasă este nevoie, în medie, de aproximativ patru

afirmaţii şi gesturi pozitive prin care se cere iertare, până când celălalt este dispus să accepte. Este perfect normal ca iertarea să se obţină greu.

în cazul unor probleme, ajută,,să vorbeşti despre”

- Această soluţie este cea mai bună, îndeosebi în rândul femeilor. Şi orice terapie de cuplu se bazează pe discuţii, pentru a rezolva orice fel de problemă. Discuţiile nu sunt însă în mod obligatoriu pozitive. Depinde de modul în care sunt realizate. Dacă partenera se foloseşte de această metodă doar pentru a-şi repeta punctul de vedere – crezând că celălalt nu a înţeles deja pe deplin – atunci conflictul poate să se extindă, înrăutăţind problema, într-o discuţie eficientă, partenerii trebuie să aibă un interes real pentru punctul de vedere al celuilalt şi să propună posibilităţi de rezolvare a conflictului.

La o discuţie la un pahar nu se vorbeşte despre bani şi politică

- într-o discuţie între prieteni se poate vorbi despre orice subiect care stârneşte interesul interlocutorului şi

nu deranjează pe un al treilea eventual participant la discuţie. Dacă discuţiile despre bani şi politică sunt antrenante, atunci şi acestea sunt permise. Discuţiile sunt sinonime cu conversaţiile superficiale, aşa cum se crede uneori. Discuţia la un pahar este o formă de distracţie, în care nu sunt importante conţinutul sau temele, ci şansa de a te apropia de cineva, în mod degajat.

RELIGIE SI FILOSOFIE

Despre Adam şi Eva

Adam şi Eva au fost creati în a sasea zi

■ În Biblie există două geneze. în prima, Dumnezeu creează lumea în şapte zile. în a şaptea zi sunt create animalele de uscat şi oamenii. Despre oameni se spune că ar fi fost creaţi după chipul Lui, ca bărbat şi femeie, fără să-i numească. Apoi începe o a doua genează, în care Adam a fost creat din pământ. Abia după un timp a creat şi o femeie, care a fost numită Eva; a dorit ca Adam să nu fie singur după izgonirea din Paradis.

Lilith a fost prima soţie a lui Adam

■ În mitologia iudaică, Lilith este prima soţie a lui Adam, care a fost alungată pentru că nu voia să-i fie credincioasă soţului. Cele două geneze diferite ale Bibliei au fost

astfel interpretate încât să fie posibil ca Adam să fi avut mai întâi o soţie egală cu el şi abia mai târziu să fi fost creată Eva, din coasta lui. Din aceast motiv, Lilith este reprezentanta teologiei feminine. Teologi evrei, cum este Pichas Lapide (1922-1997), consideră că a fost tradus greşit „o coastă" – corect ar fi să se spună că Eva a fost creată dintr-o parte a corpului lui Adam şi că i-ar fi egală ca valoare. O genează care o subordonează ar susţine că ar fi fost creată din picioarele lui Adam. Lilith provine însă din cultura Me-sopotamiei, unde era una dintre cele mai puternice domniţe. în ebraică, numele ei semnifică „stafie".

Eva l-a ispitit pe Adam cu un măr

■ în Biblie, nu este vorba despre un măr. *Corfus delicii* era un fruct neprecizat îndeaproape – din copacul cunoaşterii binelui şi răului. Nu este vorba nici despre o ispitire concretă.

„A luat din fruct şi a mâncat, şi i-a dat şi bărbatului ei şi a

mâncat şi el”. Fructul fatal a fost denumit mai târziu măr, deoarece în latină „ma-lum” semnifică atât „cel rău”, cât şi „măr” — sau pentru că, în cultura greacă, mărul era un atribut al zeiţei dragostei, Afrodita. În schimb, în Biblie, merele nu joacă niciun rol.

Eden este un cuvânt pentru Paradis ■ Eden este un cuvânt vechi sumerian, folosit pentru „desert” sau „stepă”. Când în Vechiul Testament era vorba despre paradis, acest cuvânt se regăsea drept „grădina din Eden”, deci grădina din desert. Luther (1483-1546) a fost cel care a tradus „grădina Edenului”.

Dávid l-a ucis pe Goliat

> ■ în capitolul XVII din prima Carte a lui Sámuel se relatează cum Dávid l-a ucis pe uriasul Goliat. În cartea a doua a lui Sámuel (21,19) se spune, în mod contrar: „Şi atunci l-a doborât Elchanan, fiul lui lair din Betleem, pe Goliat din Got, a cărui lance era cât un copac”. Cercetătorii Bibliei pleacă de la premisa că al doilea text ar fi fost scris în anul 950 î.Hr., în timp ce primul ar data

numai din secolul 6 î.Hr., ceea ce înseamnă că adevăratul erou a fost Elchanan şi abia mai târziu a fost înlocuit cu celebrul Dávid.

Moise avea coarne

■ Multe reprezentări, spre exemplu renumita statuie a lui Michelangelo, îl arată pe Moise cu coarne, care, de altfel, se întâlnesc doar la diavol şi satiri. însă nicăieri în Biblie nu sunt pomenite coarnele lui Moise. Totul se bazează pe o greseală de traducere, care în timp a fost corectată. În exod, după ce Moise ar fi primit a doua oară tablele cu cele 10 porunci, fata sa ar fi devenit strălucitoare. Cuvântul ebraic „strălucitor” poate însemna şi „a avea coarne”, de

aici rezultând eroarea de traducere din secolul IV.

Cea de-a cincea poruncă spune: „Să nu ucizi!

■ Şi aceasta este o greşeala de traducere. Porunca sună astfel: „Nu trebuie să ucizi în afara legii”. Deci, este interzisă doar moartea, nu şi pedeapsa cu moartea, despre care se ştie din Biblie că reprezenta pe atunci un obicei des întâlnit. în orice caz, este greşit tradusă provocarea:

„Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”. în realitate nu era vorba de răzbunare, ci de repararea unei nedreptăţi. Făptaşul trebuia să dea ceva celui pe care l-a păgubit, echivalent cu ce a furat el.

Despre îngeri şi profeţi

Profeţii erau prezicători

■ Mulţi profeţi din Biblie au prezis într-adevăr catastrofe. Nu s-au şi adeverit întotdeauna. Locuitorii din Ninive şi-au schimbat viaţa, însă nimicirea prezisă de lona nu a avut loc. În schimb, profeţi ca Aron nu au făcut nicio prezicere. Profeţii nu erau percepuţi drept prooroci sau prezicători, ci ca vestitori şi inter-preţi ai voinţei divine. Erau predicatori sau persoane care avertizau asupra unor evenimente, dar nu şi preziceau. Abia în traducerile greceşti *(prophemi* = a prezice), profetul iudeu a devenit preotul oracolului influenţei elene. Numeroasele interpretări ale Noului Testament făcute de evanghelişti, cum că lucrurile s-au petrecut „pentru a se adeveri zisele profetului”, arată clar cât de influenţi erau autorii gândirii greceşti.

Ierusalimul a fost întemeiat de evrei

■ Ierusalimul era capitala iebuzi-ţilor, o stirpe din

Canaan. Oraşul a fost cucerit de regele Dávid (a condus aproximativ între anii 1004-965 î.Hr), care a întemeiat acolo capitala. Până atunci, nomazii ebraici nu avuseseră o capitală. Ierusalimul se număra printre cele mai vechi oraşe ale lumii şi, când a fost cucerit de Dávid, avea deja 2.000 de ani. Este numit astfel după Saalim, un vechi zeu din Canaan.

Turnul din Babei este pură legendă ■ în timpul exilului evreilor spre Babilon (586-538 î.Hr.) a fost ridicat un turn ameţitor de înalt. Era un aşa- numit zigurat, un turn gigantic în trepte, construit în cinstea zeului oraşului Marduk şi având înălţimea de aproape 100 de m. Probabil că şi condamnatii la muncă zilnică au contribuit la construirea lui. Cu siguranţă s-au confruntat cu un amalgam de limbi, în această metropolă comercială babiloniană.

Heruvimii erau îngeri

■ Atunci când este vorba despre heruvimi, în Vechiul Testament, aceste făpturi trebuie imaginate ca tauri înaripaţi, cu cap de om, păzitori ai palatelor babiloneene şi asiriene. Fără îndoială, au fost preluaţi de acolo -”Tu, cel care tronezi peste heruvimi”, se spune, de exemplu în psalmul 80, „şi s-a pogorât zburând pe un heruvim”, în cartea a doua a lui Sámuel (22-11). îngerii, pe de altă parte, nu aveau aripi. Mulţi îngeri din Vechiul Testament se înfăţişau fără să fie re-cunoscuţi ca atare. Abia din secolul IV au fost reprezentaţi cu aripi.

Noul Testament a fost scris în ebraică

■ Limba originară a noii părţi a Bibliei este greaca, care era pe atunci limba de circulaţie din zona estică a Mării Mediterane. lisus şi apostolii săi nu vorbeau numai ebraica. Ei întrebuinţau şi aramaica.Traducerile

în latină, care s-au realizat pentru prima oară în secolul II, au fost decisive pentru răspândirea Bibliei în Imperiul Roman.

Isaiia a prezis naşterea din Fecioară ■ în cartea profetului Isaiia stă scris în capitolul VII, versul 14: „De aceea Domnul Dumnzeul vostru vă va trimite un semn; iată, o tânără fată va primi Duhul Sfânt şi va naşte un fiu". în textul ebraic, cuvântul

„alma" semnifică atât tânără fată, cât şi fecioară. Traducerea grecească a Evangheliei a optat pentru termenul monosemantic „fecioară".

Există doar patru Evanghelii

■ Aşa-numitele Evanghelii după Matei, Marcu, Luca şi loan sunt desemnate drept Evanghelii canonice, deoarece au fost acceptate în canonul recunsocut al scrierilor biblice. Mai există însă şi Evangheliile apocrife, care nu au fost acceptate de către Biserică deoarece au fost considerate mai mult sau mai puţin verosimile. Dintre acestea fac parte Protoevan-gheliile lui lacob, Evanghelia după Torna, Evanghelia presupusă a lui Matei şi multe altele. Tot de aici însă îşi au originea numeroase elemente religioase populare: boii şi măgăruşul, istorisiri despre copilăria Măriei şi a lui lisus, fecioria păstrată pe tot parcursul vieţii sau reprezentări ale lui losif ca un bătrân.

Despre Crăciun şi stea

întemeietorul creştinismului se numeşte lisus Hristos

■ Se numea Josua sau Jeschua -care înseamnă „va mântui". lisus este varianta greacă a numelui. Titlul de Hristos i-a fost însă dat postum, de către adepţii săi. Şi

acesta este de origine greacă şi înseamnă „cel uns”. Este o traducere a termenului ebraic „masiah” (Mesia).

lisus s-a născut in anul 0

■ În anul 0 nu s-a născut de fapt nimeni. Acest an nu a existat niciodată, deoarece anul 0 nu era utilizat în numărătoarea romană. în secolul VI, călugărul Dionisus Exiguus (aproximativ 470-540) a conceput un calcul, conform căruia lisus s-ar fi născut în anul 753 al sistemului cronologic roman („de la întemeierea oraşului” – *ab urbe conditas).* Acest an a fost stabilit ca anul 1 A.D. *{Anno Domini).* Deabia în epoca modernă, când s-a procedat şi la numărătoarea negativă a anilor, înainte de Hristos, cei doi termeni au apărut ca opuşi. Dar nici atunci nu a fost introdus anul 0, astfel că după anul 1 î.Hr. a urmat anul 1 d.Hr. Din acest motiv, mileniul al IlI-lea a început abia la 01.01.2001, după cum secolul XX a început la 01.01.1901.

lisus s-a născut în anul 7 î.Hr.

■ Pentru stabilirea exactă a datei de naştere a lui lisus, multi se raportează

la stea. Chiar şi Johannes Keppler (1571-1630) a presupus că steaua din Betleem ar fi o conjuncţie a lui Saturn şi a lui Jupiter, în anul 7 î.Hr., ceea ce înseamnă că cele două planete au fost atât de apropiate, încât străluceau împreună ca o stea deosebit de luminoasă. Jupiter semnifica în astrologia antică conducătorul suprem, iar Saturn semnifica regatul iudaic. Prin urmare, evenimentul ideal la naşterea unui fiu de origine divină. Logica întâmplării trebuie să fi fost însă altfel. Deoarece a existat acest eveniment astrologie, s-a crezut ulterior că lisus trebuia să se nască sub semnul acestei stele.

lisus s-a născut când Irod era regele Israelului şi Quirinius conducătorul Siriei

■ Se pare că evanghelistul Luca a făcut o afirmaţie foarte precisă. Din păcate s-a înşelat, cel puţin în privina unei informaţii – deoarece Irod a murit în anul 4 î.Hr., în timp ce învestirea lui Quirinius şi recensământul au avut loc în anul 6 d.Hr.

Maria a crescut la Templu

■ în arta religioasă se regăsesc reprezentări care o înfăţişează pe

Maria – atât copil la templu, cât şi căsătoria ei cu losif, oficiată de preoţi. Aceste poveşti nu au surse biblice, ci provin de la evangheliile apocrife, nerecunoscute oficial de Biserică. Ideea că Maria ar fi crescut la templu, deoarece i s-ar fi prezis destinul la naştere, provine din Pro-toevanghelia lui lacob.

Există doar o povestire referitoare la naşterea lui lisus

■ în Biblie există două. Una este în Evanghelia după Luca. Este cunoscuta „Poveste de Crăciun". Maria şi losif se duc către Bethleem, unde nu găsesc niciun loc pentru a fi primiţi în gazdă, copilul venind pe lume într-un staul. Pe de altă parte, Matei povesteşte că Maria şi losif ar fi trăit cu fiul lor la Bethleem. Magii de la Răsărit au venit conduşi de o stea şi au omagiat pruncul, atrăgând însă atenţia şi regelui Irod – aşa încât familia a fost nevoită să fugă în Egipt. Marcu şi loan nu au amintit nimic în evangheliile lor, în legătură cu acest eveniment.

Irod era un rege iudeu

■ Irod cel Mare (73-4 î.Hr.) (Irod I) era fiul unui

idumerean şi al unei nabatee. Idumerenii (numiţi şi edomiţi) locuiau în sudul ludeei. Naba-teii aveau origini arabe, iar capitala lor era Petra, în Iordania. Probabil că familia lui Irod a fost alungată, el nefiind recunoscut niciodată de israeliţi drept un evreu adevărat. Era împărat din mila Romei. Deoarece dorea să-şi întărească domnia, nu-şi permitea să facă multe mofturi, iar legendara ucidere a pruncilor nu a existat, cu siguranţă. Şi-a câştigat meritele în principal prin reglementări în construcţii, dar şi printr-o administrare inteligentă.

Despre pilde şi răstignire

într-una din pildele lui lisus este vorba de o cămilă şi de urechile acului

- „Mai degrabă trece o cămilă prin urechile acului decât să ajungă un bogat în împărăţia cerurilor”- se zice, pare-se, în Evanghelia după Marcu şi Matei. însă, o imagine atât de greu de conceput, care a dat numeroase bătăi de cap, se bazează pe o simplă greşeală de traducere. în loc de cuvântul „gamala” (în aramaică,

cămilă), lisus a rostit cu siguranţă cuvântul „gamta” (funie). Mesajul rămâne asemănător, dar comparaţia lasă de dorit.

lisus a salvat o adulterină de la lapidare

- Povestea care se bazează pe vorbele: „Cel care este fără de păcat să arunce prima piatră” este, fără îndoială, frumoasă şi plină de învăţăminte, dar nu apare în niciuna dintre cele mai vechi evanghelii după loan.Trebuie să fi fost introdusă mai târziu. Din acest motiv, se poate să nu fie corectă nici din punct de vedere istoric, deoarece, pe vremea lui lisus, romanii domneau în Israel şi exercitau şi funcţia legislativă.

Fariseii şi rabinii cunoscători ai scrierilor religioase nu aveau niciun drept să arunce cu pietre în femei.

Zarafii de la templu săvârşeau un sacrilegiu

■ Schimbul de bani şi alte afaceri monetare erau practici normale la templu – templele erau centre economice nu numai la evrei, ci şi la toate culturile vechi ale Orientului Apropiat. Motivul pentru care

lucrurile stăteau astfel era că, la început, puterea nu se afla în mâinile conducătorilor, ci era administrată de preoţi, în numele zeilor. Deci, prigonirea comercianţilor din templu, săvârsită de lisus, a fost un act nemaiauzit şi nu puţini istorici ai bisericii considerau că acest fapt a contribuit fundamental la condamnarea sa la moarte.

lisus a trebuit să-şi care crucea până la Golgota

■ „Şi-a cărat singur crucea” scrie evanghelistul loan. În celelalte evanghelii se precizează că lisus a fost condus de soldaţi la locul răstignirii, dar crucea i-a fost dusă de un bărbat pe nume Simon din Kyrena. În picturi este des reprezentat, ajutându-l pe lisus la căratul crucii. Cel mai clar este Luca – cel care scrie că soldaţii l-au silit pe Simon să-i care crucea lui lisus.

Crucea lui lisus a fost cărată pe muntele Golgota

■ Desi asa apare în Biblie, Simon din Kyrena nu a cărat singur crucea spre Golgota. Ar fi fost cu siguranţă mult prea grea pentru un singur om.

în schimb, la crucificările romane se obisnuia ca respectivul condamnat să care grinda transversală a crucii, până la locul execuţiei.

Fariseii erau ipocriţi

■ în Evanghelii, fariseii sunt prezentaţi ca făţarnici religioşi şi ca cei mai aprigi adversari ai lui Iisus. Cercetătorii în domeniul religios sunt însă convinşi că lucrurile nu ar fi putut sta astfel. Fariseii luau într-adevăr în serios legile, însă interdicţia de a salva viaţa cuiva (sâmbăta) nu exista, în plus, aceştia nu pretindeau împărtăşirea propriilor convingeri religioase de către toti ceilalţi. în multe privinţe, spusele şi faptele lui Iisus se apropie foarte mult de credinţele fariseilor, în special de renumitul rabin Hillel, care ar fi trăit în aceeaşi perioadă. în plus, cercetătorii Bibliei cred că evangheliştii înfrumuseţau în general rolul puternicilor romani, zugrăvindu-i în acelaşi timp pe evrei într-o lumină mai proastă.

Pilat nu voia să-l condamne pe Iisus

■ Pilat din Pont a fost prefectul evreilor, din anul 26 până în anul 36. Autori precum Philon din

Alexandria (aproximativ 20 î.Hr. —50 d.Hr.) şi Flavius Josephus (aproximativ 37—100) i-au confirmat o conducere crudă, dură. Dintre toti, Philo povesteşte despre execuţii regulate, corupţie şi un puternic antisemitism. Printre altele, Pilat a secularizat averea templului pentru reglementări de construcţii şi a suprimat, prin violenţă, mulţimea care protesta. Pare neverosimil ca acesta să fi cedat presiunii poporului evreu, rămânând prefect şi câţiva ani după aceea. în anul 36 a fost eliberat din funcţie, din cauza luării de mită şi a unui masacru al samaritenilor.

Despre Misiune şi Inchiziţie

9

Scrisorile lui Pavel sunt scrise de

Paul

■ în Noul Testament sunt cuprinse 14 scrisori pe care le-ar fi scris apostolul Paul (aprox. anii 5-65). Cercetătorii Bibliei nu se pot pune de

acord care dintre acestea îi aparţin într-adevăr lui. Probabil că cele către evrei nu provin de la Paul, ca de altfel nici cele două scrisori către Timoteu şi cea către Titus, cât

şi cele către efeseni, coloseni şi cea de-a doua scrisoare către tesalonieni. Astfel, Paul nu s-ar face răspunzător de propoziţia: „Femeilor, fiţi supuse bărbaţilor voştri, aşa cum se cuvine Domnului”. Nici scrisorile sale nu amintesc de o egalitate a drepturilor, deşi acesta le saluta cordial pe conducătoarele diferitelor comunităţi – apostoliţe — şi alte femei cărora le
era foarte recunoscător, după cum el însuşi declara.

Primul popor creştin a trăit pe malul Mediteranei

B într-adevăr, apostolul Paul a iniţiat o Misiune creştină în tot spaţiul estic mediteranean, la puţin după moartea lui Iisus. La acestea participau doar comunele. Prima ţară care a împărtăşit pe deplin creştinismul şi l-a făcut religie oficială a fost Armenia, în anul 301. Ar fi fost creştinaţi de apostolii Tadeu şi Bartolomeu.

Bernard Gui a fost un inchizitor deosebit de crud

■ Aşa povesteşte Umberto Eco (n. în 1932). Sinistra figură din „Numele trandafirului” a existat cu adevărat. Bernard Gui (aproximativ

1260-1331) s-a ocupat de 930 de acuzaţii de erezie. În contextul acesteia au fost arşi 42 de oameni, aproximativ 300 au fost întemniţaţi pe viaţă, în jur de 130 achitaţi, iar ceilalţi condamnaţi la pelerinaj, pocăire sau distrugerea caselor. Bernard Gui era un inchizitor uimitor, foarte

determinat să afle dacă cei acuzaţi ocupau într-adevăr poziţii eretice.

Sfântul Petru a fost crucificat cu capul în jos

■ Tradiţia creştină spune că Sfântul Petru a cerut să fie crucificat cu capul în jos, deoarece nu se considera îndreptăţit să moară ca lisus. însă istoria apostolică aminteşte de moartea lui Petru. Cea mai veche informaţie, conform căreia Petru ar fi murit ca martir, provine dintr-o scrisoare a Papei Clemens I, din anul 95. Detaliile sunt povestite abia de teologii Tertullian şi Origines, în jurul anului 200. Majoritatea istoricilor din domeniul religios presupun că este vorba de înfloriri aduse ulterior textului.

Primii creştini îşi ţineau în secret slujbele, în catacombele romane

■ Slujbele religioase ţinute în catacombe erau ilegale deoarece

creştinismul era interzis; nu era necesar însă să fie ţinute în secret, deoarece locurile de înmormântare aveau drepturi romane clare, inviolabile. Nici catacombele în sine nu erau zone de înmormântare secrete, ci pe deplin legale. Insă, din cauza-, spaţiului subteran strâmt, nu aveau loc servicii religioase cu pompă, ci doar slujbe memoriale în cinstea celor morti.

în cadrul prigonirii spaniole au fost arşi nenumărati oameni

■ Conform celor mai noi cercetări, în cadrul inchiziţiei spaniole nu au fost arşi zeci şi nici sute de mii de oameni, ca eretici, ci nu mai mult de 2.000. Aceştia reprezintă aproximativ 2% dintre cei acuzaţi. Majoritatea victimelor erau evrei, care au fost condamnaţi din cauza credinţelor

creştine, bănuiţi fiind că încă mai ţineau la vechile religii tradiţionale.

Nimeni nu avea vreo şansă în faţa Inchiziţiei

■ De fapt, Inchiziţia a fost o procedură de drept canonic, iniţiată de Papa Gregor al IX-lea (1227-1241).

în centrul atenţiei stătea convertirea ereticului, nu distrugerea acestuia. Era considerat eretic doar cel care nu renunţa la orientările lui, după trei poveţe. Dar nici asta nu însemna, în mod obligatoriu, rugul. Existau inchizitori care nu dădeau nicio sentinţă la moarte. Existau însă şi unii care erau de părere că ereticii trebuiau să fie distruşi fără milă şi că 1.000 de sentinţe greşite ar fi mai bune decât iertarea greşelilor unuia. Unul dintre aceşti inchizitori a fost Konrad von Marburg (aprox. 1180-1239) – duhovnicul sfintei Elisabeta.

Despre papi şi sectanti

A existat un Papa Johann al XX-lea

■ Nu a existat niciunul cu acest nume. S-a omis numerotarea cu numărul XX. Johann al XX-lea a fost firesc dat uitării. A existat Johann al XlX-lea (Romanus vonTusculum), care a condus între anii 1024-1032. Abia când, cu 250 de ani mai târziu, Petru Juliani (a condus între anii 1276-1277) şi-a reluat numele de Johann, el a devenit Johann al XXI-lea. Nici Johann Philagathos (a condus între 997-998), care purta

acest nume, nu a fost niciodată recunoscut oficial. Şi un papă pe nume Martin al Il-lea, respectiv un Martin al IlI-lea se caută inutil, deoarece doi papi cu numele de Martinus au fost recunoscuţi greşit ca Martin.

Dogma imaculatei concepţii spune că Iisus a fost

născut din fecioară

II Dogma impusă de Papa Pius al IX-lea (Giovanni Maria Mas-tai-Ferretti, 1792-1878) spune că Maria ar fi rămas însărcinată fără să fi comis păcatul original. Mai clar: Maria nu a păcătuit niciodată în viata ei. De aceea, sărbătoarea „imaculatei concepţii" nu are loc cu nouă luni înaintea Crăciunului, ci pe 8 decembrie, deci înaintea presupusei zile de naştere a Măriei.

Papa este infailibil

■ Papii şi-au proclamat în mod repetat infailibilitatea atât pentru ei, cât şi pentru Biserică. Insă, după dogma din anul 1870, doar anunţurile *ex cathedra* sunt infailibile. Acest sistem s-a aplicat până acum doar la două dogme: retroactiv la dogma imaculatei concepţii, din anul 1854, cât şi la dogma ridicării la cer a Măriei, din anul 1950. De altfel,

Biserica a şi condamnat un papă ca fiind eretic. Honorius, care a condus între anii 625-638, era un om foarte respectabil, deşi credea că în lisus ar fi fost două naturi: una omenească şi una divină – concepţie ce în anul 680 a fost declarată erezie.

Nu există preotese catolice

■ în jurul anului 1970, în cadrul bisericii neoficiale cehe, femeile au fost binecuvântate preotese, deoarece bărbaţii nu aveau nicio şansă să păstorească sufletele prizonierelor catolice din închisorile de femei. Numărul exact de femei hirotonisite rămâne necunoscut. Până acum, doar una s-a afirmat oficial: Ludmila Ja-varova. După concepţia catolică, ungerea este valabilă doar atunci când este făcută de un episcop catolic. Vaticanul le-a interzis însă femeilor să fie preotese.

Luther a dorit să mai planteze un merişor, cu puţin înainte de Apocalipsă

■ „Şi dacă aş şti că mâine ar veni Apocalipsa, azi aş mai planta un merişor” ar fi spus Martin Luther (1483-1546). Din păcate, nu s-a

stabilit când şi cui a spus această frază. În afară de aceasta, mai fusese rostită şi de alţii: Eduard Mörike (1804-1875) sau Friedrich Rück-ert (17881866). La fel de puţin îi poate fi atribuit lui Luther citatul des amintit: „Orice om trebuie să realizeze în viaţă trei lucruri: să crească un fiu, să planteze un copac şi să ridice o casă”.

Papii nu pot avea copii legitimi

■ Desigur că pot. Oricărui văduv cu copii îi este accesibilă cariera de preot. Este improbabil ca în ziua de azi să ajungă şi papă, deşi de-a lungul istoriei au existat astfel de cazuri. Papa Félix al III-lea (a condus între 483-492), Clemenţiu al IV-lea (Guy Foulques, a condus între 1265-168) şi Papa Pius al IV-lea (Giovanni Angelo Medici, a condus între 1559-1565) erau taţi ai mai multor copii. Papa Félix al V-lea (Amadeus al VIII-lea, de Savoia, a condus între 1440-1449) nu a fost un papă legitim, ci un om religios, care după moartea soţiei şi a fiului cel mare s-a alăturat unui ordin călugăresc. Prin cel de-al doilea fiu al său, a devenit strămoşul regilor de mai târziu ai Italiei.

Ateilor nu le pasă de Dumnezeu

■ Ateii neagă existenţa lui Dumnezeu şi a oricăror forţe supranaturale. Pentru a se ajunge însă la această certitudine, trebuie să te preocupe mai întâi aceste chestiuni. Scriitorul Heinrich Boli (19171985) se plângea o dată chiar că ateii ar vorbi prea mult despre Dumnezeu. Oamenii care nu îşi pun deloc întrebarea

dacă Dumnezeu există sunt numiţi agnostici.

Despre evrei şi musulmani

Zarathustra a stat la baza primei religii monoteiste

■ Răspunsul la întrebarea cine au fost primii monoteişti nu există. În secolul XIV î.Hr., regele egiptean Echnaton (a condus între 1350-1345 î.Hr.) a introdus o nouă religie. Dintre toţi zeii, doar Aton mai era recunoscut. Nu se ştie însă dacă şi Echnaton era de părere că Aton ar fi fost singurul zeu existent. La sfârşitul secolului VII î.Hr., Zarathustra la recunoscut pe zeul Ahura Masda ca fiind singurul creator al lumii. Aşa cum, în acelaşi timp, şi în rândul

evreilor s-a instalat convingerea că Jahwe este singurul Dumnezeu care există. Dar şi numeroase popoare primitive credeau într-un zeu suprem, căruia îi erau însă subordonate mai multe spirite.

Tora evreilor este corespondentul Vechiului Testament

■ Tora cuprinde doar primele cinci cărţi ale Vechiului Testament- Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronom —cunoscute şi ca Cele cinci cărţi ale lui Moise. Biblia completă a evreilor se numeşte Tanah. Se compune din Tora, cărţile profeţilor (Nevi'im) şi alte scrieri (Ketuvim). Cărţile profeţilor sunt Josua, Sámuel, Judecătorii, Regii, Isaiia,Jeremia, Ezechil şi Cartea celor 12 profeţi. Ketuvim cuprinde psalmii, Cartea vorbelor de duh, Iov, Odele, Rut, cântecul de jale, Kohelet, Ester, Daniel, Esra, Nehemia şi cronica.

Steaua lui Dávid este un vechi simbol evreu

■ Steaua lui Dávid cu sase colturi era în Antichitate un

motiv

decorativ. în Evul Mediu[5], atât[5] evreii, cât şi creştinii şi musulmanii au început să întrebuinţeze steaua (hexagrama) asemenea unei pentagrame – steaua

cu cinci colturi – ca talisman îm-potriva răului. A fost însă deosebit de îndrăgită, începând cu secolul XIV, în rândul comunităţii religioase evreieşti din Praga. Misticii au găsit o legătură între stea şi un scut protector al regelui Dávid. Abia în secolul XVIII a devenit un simbol universal al evreilor, atunci când aceştia căutau un însemn care să le reprezinte într-un fel religia (aşa cum era crucea pentru creştini).

Ahasver este un nume evreu

■ Legenda lui Ahasver, a „evreului veşnic”este un exemplu fundamental mereu citat, care demonstrează cum se naşte o istorie crudă din crâm-peie şi prejudecăţi. Ahasver este în Biblie un rege persan, soţul Esterei. Dintr-un oarecare motiv acest nume i-a fost atribuit unei figuri literare din secolul VIL Pe atunci a apărut şi legenda bărbatului, conform căreia bărbatul l-ar fi pălmuit pe lisus în timpul interogatoriului, în faţa lui Caiafa, şi ar fi fost condamnat la rătăcire veşnică. Cu un pronunţat antisemitism, povestea a fost atribuită ulterior întregului popor evreu, care, din cauza participării la moartea lui lisus, ar fi condamnat la exod.

Musulmanii se roagă la Mohammed

■ Profetul Mohammed (aprox. 570-632) a fost respectat de musulmani, dar şi divinizat. De altfel, nici nu este considerat Dumnezeu sau fiul lui Dumnezeu, ci om. Adeptii islamului refuză din acest motiv să fie numiţi „mahomedani”, deci, adepţi ai lui Mahommed. Dimpotrivă, „Muslime” înseamnă „Cei care urmează

islamul” („Supunerea în numele Domnului”).

Coranul este pentru musulmani ceea ce este Biblia pentru creştini

■ Pentru majoritatea musulmanilor, Coranul este o revelaţie a lui Dumnezeu, reprodusă exact în scris. Multi îl redactează abia după urmarea unor paşi stricţi de ritualuri de curăţare a textului şi resping traducerile, deoarece acestea reprezintă prin natura lor falsificarea textului original. Concepţia conform căreia şi scrierile sfinte ar trebui interpretate raţional, a fost susţinută în Evul Mediu timpuriu de către filosofi arabi şi persani – cum este Avicenna (Ibn Şina, 980-1037) – nereuşind însă să se impună.

Cupola Stâncii este o moschee

■ Cupola Stâncii de pe Muntele Templului este al treila locaş sfânt ca importanţă pentru musulmani, după Mecca şi Medina. Construcţia, cu o cupolă grandioasă de aur, a fost ridicată pe stânca de pe care profetul Mohammed s-ar fi ridicat la ceruri. Nu este însă o moschee. Din acest motiv, sultanul Al-Walid (a condus între 705-715) a construit Moscheea Al-Aqsa pe locul ruinelor bisericii Fecioarei Maria – ridicată de împăratul Justinian.

Despre budişti şi hinduşi

Buddha este un zeu

■ Buddha „iluminatul”este un titlu al prinţului nepalez Siddharta Gua-tama (aproximativ 560-483 î.Hr.). El predica astfel: „Omul poate ieşi din ciclul reîncarnării fără ajutorul preoţilor, ci singur, prin înfrânarea poftelor”. în teorie, fiecare om poate atinge iluminarea supremă, devenind

astfel un fel de Buddha.

Rama şi Krishna sunt zeităti indiene

■ Rama şi Krishna sunt încarnări umane ale zeului Vishnu, aşa-numi-tele Avatare. Rama — considerat a fi idealul omului şi al conducătorului — este încă un muritor în primele culegeri ale epopeii *Ramaya?ia* (secolul II d.Hr.). Abia mai târziu se întrupează ca Vishnu. Pe de altă parte, Krishna — care se prezintă ca un nerod din popor — fusese iniţial zeul păstorilor.

Ritualul de incinerare a văduvelor avea justificare religioasă

■ Temutul ritual de incinerare a văduvelor se numea Sati – după soţia zeului Shiva, care s-a ars de ruşine pentru că soţul ei, mai sălbatic, a împiedicat oferirea unei ofrande ca omagiu al zeităţilor superioare. Sursa obiceiului o reprezintă epopeea *Ra-mayana,* în care Sita – soţia lui Rama – îşi dă foc pentru (nu cu!) soţul ei. în secolul VIII a căpătat însă statutul de obicei, aceasta pentru că hinduşii au vrut să se diferenţieze de islam. Nu a fost niciodată o obligaţie, dar s-a răspândit mult prin constrângere socială.

Yoga este o gimnastică indiană

■ Yoga (în sanscrită: „încordare”) este un sistem de exerciţii corporale şi spirituale, prin intermediul cărora se poate dobândi iluminarea şi astfel se obţine mântuirea. Este una dintre cele sase căi clasice ale filosofici in-diene, care se bazează pe conceptul că toată lumea vizibilă este doar o iluzie şi că adevărul poate fi cunoscut abia când se realizează detaşarea de lumea materială. Yoga s-a dezvoltat începând cu anul 500 î.Hr.

Mitologia chineză nu are niciun zeu, ci doar dragoni şi alte animale fabuloase

■ Există un Olimp chinezesc foarte diversificat, care însă nu este parte componentă a unei religii, ci doar a credinţelor populare. începând cu secolul VI î.Hr., în China era determinantă filosofia învăţătorului Kong (Confucius, 551-479 î.Hr.) şi nu o religie specifică. În timpul dinastiei Han (206 î.Hr.-220 d.Hr.), confucianismul a fost numit doctrină oficială şi a rămas astfel până la sfârşitul imperiului. Majoritatea filosofilor ignorau credinţele populare şi zeii acestora. în Republica

Populară Chineză, credinţa populară era considerată oficial superstiţie.

Zeul suprem al indienilor nord-americani se numeşte Manitu ■ Se numeşte Manitu, dar numai la indienii algonkin. Şi la aceştia reprezenta mai puţin un zeu personificat, cât mai degrabă o putere spirituală abstractă, din interiorul fiinţei. De asemenea, indienii sioux aveau o instanţă spirituală supremă, pe care o numeau WakanTanka (sfânta taină). În cazul indienilor irokezi acest rol era jucat de Orenda.

Ayers Rock este instanţa supremă, sfântă a aborigenilor

■ Aborigenii australieni venerează locuri sacre, în care strămoşii eroici din timpuri imemoriale au mâncat, au dormit, s-au luptat sau au realizat diverse alte lucruri. La Ayers Rock – leagănul străbunilor – în prezent numit oficial Uluru, există mai multe astfel de locuri. Motivul pentru care nu poate fi în mod clar cel mai important locaş sfânt este acela că, în fiecare regiune, triburile aveau propriile locuri sfinte despre care ceilalţi nu ştiau de obicei nimic.

Ananou, care trăiesc astăzi în jurul regiunii Uluru, abia dacă îl tolerează. Turiştii nu sunt împiedicaţi să-l viziteze, atâta timp cât stau la distantă în special de locurile sacre.

Nu există nicio legendă budistă

■ S-ar crede că o religie fără zei nu are nici legende despre zei. Există însă o mitologie budistă, la fel de vastă ca a celorlalte religii. în multe legende este vorba de Buddha Gau-tama, căruia îi este atribuit statutul de zeu. Unii chiar protejează legătura dintre el şi vechii zei indieni — precum Indra sau Brahma. Alte legende se concentrează pe viaţa Bo-dhisattva-ei. Acestea sunt fiinţe care ar fi capabile să obţină iluminarea supremă, dar care nu fac acest pas din compasiune faţă de ceilalţi oameni, şi astfel se tot reîncarnează.

Despre Thor şi Teutates

Zeii Soarelui sunt întotdeauna de gen masculin

■ Există unele excepţii. La germanici se regăsesc zeii Mani (sau Mano)

- Luna (precedat în limba germană de articolul masculin „der") – şi Sol (sau Sunna) – Soarele (precedat de articolul feminin „die") – aşa încât, în limba germană de astăzi, genul acestor astre (die Sonne, der Mond) nu este o coincidenţă. Şi japonezii, respectiv hitiţii aveau o zeiţă a Soarelui. În Noua Guinee, Luna era asociată cu genul masculin deoarece atunci ieşeau vânătorii după pradă. Soarele este, dimpotrivă, asociat cu genul feminin, deoarece femeile lucrau în special în timpul zilei.

Strămoşii noştri credeau mai demult în Odin şi Thor, Walhalla şi amurgul zeilor

■ Dacă strămoşii din vremea germanică trăiau în zona de nord a Germaniei de astăzi, atunci credeau în Wotan şi Donar. Nu se ştie cât de mult corespund Odin şi Thor cu cei din mitologia scandinavă. Nici dacă-şi închipuiau

cum arată Walhalla, Valkiri şi Raknarok, respectiv amurgul zeilor. În orice caz, informaţiile referitoare la mitologia germanică provin din surse medievale scandinave.

Ostaşii căzuţi în luptă ajungeau în Walhalla

■ Ajungeau în locul respectiv doar dacă muriseră eroic şi pe câmpul de luptă prestabilit. în miturile scandinave, tatăl zeilor – Odin – strângea în palatul său – Walhalla – toţi eroii care pieriseră în duel. Nobilii câre nu muriseră într-un duel direct, ci doar luptând, erau revendicaţi de zeul războiului -Tyr. Pe de altă parte, ţăranii căzuţi în luptă trebuiau să rămână în cetatea lui Thor. Se zicea că acolo ar fi cea mai mare distracţie. în orice caz, condiţia pentru răsplata postumă depindea de apărarea zeilor în ultima luptă împotriva adversarilor.

Multe rituri religioase ale celţilor sunt cunoscute

■ Cunoaşterea limitată a celţilor şi a germanicilor este determinată de lipsa de informaţii scrise privind religia şi mitologia acestor neamuri. Puţinele surse sunt reprezentate de fragmente ale scriitorilor antici, precum Cezar (100-44 î.Hr.) şi Tacitus (aprox. 55-115), cât şi de legendele scrise în perioada medievală, în Irlanda şi Wales, dar şi în

Scandinavia. Impresia că am şti mai multe despre celţi decât despre germanici provine

din faptul că druizii moderni şi autorii de opere fantastice au născocit legende şi idei religioase şi au copiat masiv, dând impresia, între timp, că unele dintre acestea sunt surse verosimile.

Celţii aveau zei după chipul şi asemănarea oamenilor

■ La început nu. În secolul III î.Hr., celţii încă râdeau pe seama romanilor, care aveau zei asemănători omului şi cărora le ridicau statui. Dimpotrivă, la celţi, zeii aveu legătură cu locuri comune unde erau de altfel şi slujiţi. Astfel, hidronimia pentru numeroase râuri provine de la zeităţi celtice: Marna (Matrona), Seine (Sequana), Saone (Souvonna) sau Severn (Sabrina). Şi la celţi, abia mai târziu, au apărut zeii personalizaţi – precum Lugh,Teutates, Bele-nus sau Epona. Nu există însă vreo familie de zei, după cum nu există zeitate supremă.

Halloween este o veche sărbătoare celtică a mortilor

■ Despre sărbătoarea celtică *Sah-main* — care iniţial avea loc într-o zi anume din toamnă, cu lună plină

şi, mai târziu, în noaptea dinspre 1 noiembrie – se ştie doar că reprezenta sfârşitul verii. Sunt pe deplin recunoscute semnificaţia zilei (legată de o sărbătoare a morţilor) şi care erau obiceiurile celebrate. Dar se poate presupune că biserica creştină numea această sărbătoare păgână drept „Sărbătoarea tuturor sfinţilor” – aşa cum este sărbătorit în prezent Halloween-ul, care a fost introdus în S.U.A. de către imigranţii irlandezi, în secolul XIX.

Halloween-ul are rădăcini creştine

■ Nici acest aspect nu este adevărat. Numele provine de la „AU Hallows Eve”, un cuvânt englezesc vechi pentru ajunul Sărbătorii tuturor sfinţilor. în Evul Mediu se mai credea că, în zilele Sărbătorii tuturor sfinţilor, morţii se întorceau din purgatoriu şi îi rugau pe cei vii să se roage pentru mântuirea propriilor suflete. Este clar că ideea întoarcerii morţilor are rădăcini păgâne. Nici nu există vreo dovadă care să indice că Halloween-ul juca vreun rol în perioada dintre Evul Mediu şi secolul XIX.

Despre Zeus şi Apolo

Zeii greci locuiau în Olimp

■ Dintre toţi zeii greci, doar 12 aveau acest privilegiu: Zeus, Hera (soţia lui), Hades şi Poseidon (fraţii săi), Hestia (sora lui), Ares şi He- faistos (fiii lui Zeus şi ai Herei), cât şi ceilalţi copii ai lui Zeus – Atena, Artemis, Apolo, Hermes şi Afrodita. Legăturile familiale au fost stabilite, cel târziu, în operele literare homerice şi ale lui Hcsiod (75680 î.Hr). Iniţial, Zeus era un zeu indo-eu-ropean, în timp ce Hera şi Atena proveneau probabil din Creta, iar Apolo, Afrodita şi Hefaistos proveneau din Asia.

Zeus era zeitatea supremă a grecilor

■ Şi Zeus putea ajunge ca toţi ceilalţi zei — jertfa zeiţelor, răspunzătoare de pasiunile violente. De exemplu, existau Alekto (mânia de neînduplecat), Tisiphon, Vendeta, Megera, invidia, hybrisiul, aroganţa şi Ate (pasiunile periculoase).

Zeus era cel mai mare crai dintre zeii greci

■ Dacă se numără toate iubitele cunoscute după nume, din miturile greceşti, atunci Zeus are 31 de femei care i-au fost iubite. Fratele său, Poseidon – zeul mării – se poate însă lăuda cu 34 de femei. Desigur, aventurile sale amoroase nu au fost tratate atât de mult literar şi artistic. El a avut urmaşi de-a dreptul intere-santţi – cum ar fi Charybdis, ciclopul Polifem sau calul înaripat Pegas.

Apolo era zeul grec al Soarelui

■ Apolo era zeul poeziei, muzicii şi profeţiei. Zeul Soarelui era fiul său, Helios, reprezentat cu o caleaşca

aurită, trasă de patru cai pe bolta cerească. Helios avea şi numele de Phoebus – contopit mai târziu cu numele tatălui său, Apolo. În perioada barocă, Apolo era considerat zeul Soarelui. „Regele Soare”- Ludovic al XI V-lea (1643-1714), al Franţei – se prezenta cu plăcere drept Apolo.

Afrodita s-a născut din spuma mării

■ Este o variantă a originii ei, care provine din scrierile poetului Hesiod.

El povesteşte că Afrodită s-a născut din sperma lui Uranus, răspândită pe mări după castrarea acestuia de către Cronos. După alte povestiri, Afrodita este pur şi simplu născută din dragostea lui Zeus şi a Dianei. Majoritatea artiştilor au pledat pentru varianta cu spuma mării.

La greci existau zei şi semizei

■ Existau semizeii. La Homer, aceşti eroi sunt încă muritori care au nevoie de ajutor divin în aventurile lor. Hesiod şi-a creat o generaţie proprie supranaturală, care ar fi trăit înaintea oamenilor de astăzi, în secolul V î.Hr. a început un cult religios al semizeilor. Au existat într- adevăr ordine, precum separarea cultului eroilor de cel al zeilor, deşi eroii îşi obţinuseră de facto un statut cvasidivin care, mai târziu, s-a încercat să fie rescris sub termenul de semizeu. Eroii nu aveau însă nicio capacitate divină.

Grecii aveau zei imorali

■ în poveştile greceşti despre zei se pare că este vorba doar despre viată amoroasă şi înşelăciune – asta dacă ne referim la imaginările religioase ale grecilor antici şi nu la

alte povestiri pe care le-au înflorit autorii vremurilor ulterioare. Toate poveştile despre zei şi nimfe drăguţe provin de la poetul roman Ovidiu (43 î.Hr.-8d.Hr.) şi era literatură de divertisment. Odată cu opera homerică a apărut, într-adevăr, tendinţa de a umaniza din ce în ce mai mult zeii, deşi, aruncând o privire asupra dramelor din Aischyos (aproximativ 496-406 î.Hr.), zeii pot fi consideraţi autorităţi depline şi nu crai – subiect îndrăgit al artei de mai târziu.

Despre Cedaşi vestale

Titanii sunt cei mai mari

■ în mitologia greacă, Titanii sunt neamul arhaic al fiinţelor asemănătoare zeilor, învinşi de zeii olimpici sub conducerea lui Zeus. Titanii s-au afirmat sub aspectul unor forţe brutale, neîmblânzite, dar nu şi invincibile. Victoria lui Zeus le-a ştirbit puterea, iar titanii – aşa cum este Prometeus – joacă mai degrabă un rol tragic în mitologie. Este deci jignitor să numeşti pe cineva titan.

Atlas susţinea bolta cerească pe umeri

I Există reprezentări care îl înfăţişează astfel pe Atlas. Acestea însă nu corespund cu legenda greacă, în contextul căreia Atlas ar fi fost pedepsit şi pus să susţină bolta cerească pentru că a participat la lupta împotriva lui Zeus. Perseu, căruia Atlas i-ar fi refuzat ospitalitatea, l-ar fi transformat în munţii Atlas, întimp ce îi arăta capul retezat al Meduzei, singura muritoare dintre gorgone, ale căror priviri pietrificau.

Oedip a fost pietrificat deoarece s-a însurat cu propria mamă

■ Oedip a fost pedepsit pentru păcatele tatălui său. Nu putea fi pedepsit pentru că şi-a ucis tatăl şi şi-a luat mama de soţie. Acest destin este o decizie a zeilor, care a fost schimbată, deşi părinţii şi chiar Oedip însuşi au făcut tot posibilul pentru a ocoli aşa ceva. Ca rege al Tebei, Oedip a guvernat înţelept şi corect. Insă, el s-a autopedepsit, scoţându-şi ochii şi rătăcind ca un cerşetor, atunci când a aflat că şi-a omorât într-adevăr tatăl şi că s-a însurat cu propria mamă.

Grecii şi romanii aveau aceiaşi zei

■ în general se neagă că Zeus este Jupiter, Héra este Junona, Atena este Minerva ş.a.m.d. Astfel se discriminează religia romană. Chiar dacă romanii îşi asimilau mai mereu zeii cu cei greci şi, în cele din urmă, se raportau chiar la miturile greceşti, aceştia ştiau întotdeauna să facă deosebirea între latura literară şi cea politică a religiei. Figura lui Jupiter în cultul politic roman aducea, foarte formal, destul de puţin cu un crai â la Zeus. în cotidian, şi alte zeităţi antice de provenienţă romană-precum Lari, Penateu, Janus sau Bona Dea – aveau un rol mai însemnat decât importurile greceşti.

Câmpul lui Marté se afla la Roma

■ Câmpul lui Marté, locul de întrunire al Herei, se afla iniţial dincolo de zidurile cetăţii Romei. în cele din urmă i-a fost atribuit cu indulgenţă zeului Marté, deşi nu s-a dorit neapărat ca terenul să fie în interiorul zidurilor oraşului. Anual aveau loc competiţii pe câmpul lui Marté, în cinstea zeilor. între sărbători şi parade, câmpul era utilizat ca păşune pentru oi. Abia în secolul I î.Hr. s-a început cultivarea respectivului câmp.

Ezoteric are legătură cu fenomenele supranaturale

■ Ezoteric (gr. esoteros = interiorul) desemna, în

antichitate, învăţături accesibile doar unui grup iniţiat. Astfel se diferenţiau academiile filosofice antice de manifestările esoterice şi exoterice. La cele exoterice putea participa oricine, pe când cele ezoterice erau doar pentru elevii iniţiaţi. Deoarece practicile ezoterice erau întrebuinţate încă din Antichitate în cultele religioase, ele au ajuns să denumească concepţiile supranaturale, care nu sunt religii.

Vestalele nu aveau voie să se căsătorească

■ Aveau voie, dar abia după ce îşi faceau datoria de preoţesc. Aceasta dura 30 de ani, drept pentru care doar puţine femei se mai puteau mărita. Vestalele erau preotesele zeiţei Vesta şi singurele preoţesc de la Roma. Trebuiau să fie de origine nobilă şi erau consacrate de la vârsta de 6 până la 10 ani. Se bucurau de cel mai mare respect şi luau parte la ritualurile statului; nu dispuneau însă de putere reală. Deoarece era interzisă uciderea unei vestale, aceasta

era îngropată de vie în cazul în care îşi încălca jurământul de castitate.

Despre logică şi metafizică

Xanthippe era o coţofană bătrână, certăreaţă

*

■ Xanthippe, soţia lui Socrate (469-399 Î.Hr), a intrat în istorie ca prototipul soţiei cicălitoare. I-ar fi cerut public socoteală soţului ei şi, o dată, chiar l-ar fi stropit cu apă de clătit rufe. în altă ordine de idei, aveau trei copii, iar soţul ei refuza să perceapă bani pentru instruirea filosofică a numeroşilor săi elevi – în parte, fiii celor mai bogaţi cetăţeni ai oraşului. Socrate avea cam 50 de ani atunci când s-a însurat, şi în privinţa

căsătoriei nu s-a pronunţat pozitiv nici înainte, dar nici după aceasta.

Cinicii erau cinici

■ Ceea ce se înţelege azi ca umor cinic nu are mult în comun cu *cinismul-un* curent filosofic din Grecia antică. Denumirea „kynikos” (incisiv, canin) le-a atribuit-o cel mai cunoscut reprezentant al curentului, Diogene (404-323 î.Hr.), care ducea

o viaţă extrem de simplă şi care îşi procura mijloacele de existenţă cerşind.
Cinicii dispreţuiau, într-adevăr, deşertăciunea lumii, însă numeroasele anecdote pe seama lui Diogene transmit delăsare, complăcere şi un umor mai degrabă sec, în niciun caz cinism.

Diogene trăia într-un butoi

■ Diogene (404-323 î.Hr.) ar fi trăit într-un cimitir, într-un butoi, şi s-ar fi hrănit cu resturi. Cu siguranţă lucrurile nu stăteau atât de rău. Aceste zvonuri se bazează pe o sentinţă a politicianului roman Seneca (4 î.Hr.-63 d.Hr.), care considera că un om cu nevoi atât de neînsemnate, ca ale lui Diogene, ar putea trăi şi într-un butoi.

Hedonismul este filosofía desfătării pure

■ Hedonismul — conform căruia scopul vieţii este plăcerea – a fost într- adevăr promovat de filosoful grec Epicur (aproximativ 342-270 î.Hr.). Insă, a specificat şi că prin aceasta nu se referea la „plăcerea desfrânaţilor şi gustarea plăcerilor”. Dimpotrivă, el a descoperit că baza unei vieţi pline de chef ar fi cumpătarea. Cel care

ar duce o viaţă sănătoasă, simplă ar putea, de exemplu, să guste mult mai mult un prilej de sărbătoare decât cel care

face în mod obişnuit acest lucru.

Logica are legătură cu raţiunea sănătoasă

■ Logica ştiinţifică este total independentă faţă de conţinutul unei afirmaţii. Logica caută legături logice care să ducă în mod obligatoriu la declaraţii potrivite după aplicaţii corecte, ceea ce se poate obţine şi prin corelaţii. De exemplu, pentru toţi A se potriveşte B. Dacă C este A, atunci C se potriveşte şi cu B.

Metafizica este o formă dubioasă a fizicii

■ Metafizica este o disciplină extrem de serioasă a filosofici. Se ocupă de chestiuni care nu pot fi cunoscute empiric. De exemplu, există un Dumnezeu? Ce este binele, de fapt? Omul are voinţă sau acţiunile sale sunt determinate? În timp ce pe vremuri, metafizica era considerată disciplina de vârf a filosofiei, în prezent nu mai este de necontestat, deoarece nu poate duce la concluzii

general valabile. Pe de altă parte, filsofii caută să evidenţieze că la întrebările metafizicii oamenii trebuie, cel puţin, sa îşi găsească răspunsurile personale.

Estetica este doctrina frumosului

■ Estetica reprezintă doctrina percepţiei, respectiv a contemplaţiei cu sens. Aşadar, este estetic tot ceea ce ne mişcă simţurile atunci când îl percepem. Frumosul şi urâtul, plăcutul şi urâtul. Doctrina care s-ar ocupa doar cu lucrurile frumoase ar trebui să se numească Kallistik.

Despre Kant şi Hegel

Descartes a spus:”Cuget, deci exist”

■ întregul citat sună astfel: „Mă îndoiesc, deci exist” sau, ceea ce înseamnă acelaşi lucru: „Gândesc, deci exist”. René Descartes (15961650) credea că totul ar putea fi o iluzie a simţurilor, chiar şi existenţa proprie ar putea fi doar visată. A ajuns la concluzia că doar realitatea de care se îndoieşte nu se poate pune la îndoială. Acesta nu a fost însă primul. Chiar Sfântul Augustin (354-430)

scria în cartea sa *Despre statul divin'.* „Chiar şi când mă schimb sunt eu”. Deoarece cine nu este, nici nu se poate schimba.

Leviatanul este forma supremă a despotismului

■ În mitologia feniciană, Leviatanul era un zeu al mării, în formă de şarpe, care simboliza haosul ameninţător al naturii. în Vechiul Testament, leviatanul simbolizează mai degrabă răul biruit. Filosoful englez Thömas Hobbes (1588-1679) a utilizat însă termenul cu un sens pozitiv, pentru suveranul statului, în perioada imediat următoare însă, numeroşi gânditori s-au revoltat împotriva absolutismului şi au atribuit leviatanului noţiunea de putere statală inumană.

Rousseau promova întoarcerea la natură

■ Deviza „înapoi la natură”, care îi este deseori atribuită filosofului elveţian Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), nu îi aparţine în realitate acestuia. Rousseau a -emis într-adevăr concepţia conform căreia omul ar fi bun de la natură, dar

civilizaţia acelor vremuri dominate dc absolutism este deseori calea spre nefericire şi nedreptate. Totuşi, soluţia pe care o propune nu este întoarcerea la o existenţă în natură, ci un „contract social” voluntar, democratic între oameni şi o educaţie care să nu perturbe aptitudinea bună,

înnăscută a copiilor.

Iluminismul este ieşirea omului din”imaturitatea de care se face singur vinovat”

■ Aceste cuvinte au fost formulate de Immánuel Kant (1724-1804). Prin acestea însă, filosoful denotă un accent subiectiv, deoarece majoritatea contemporanilor săi nu considerau explicaţia în niciun caz autojustifica-re, ci mai degrabă justificarea altora. Iluminarea avea deseori mai puţin în comun cu autocunoaşterea decât cu observarea greşelilor altora şi un program educaţional detaliat.

Kant predica conştiinciozitatea şi era lipsit de umor

■ într-adevăr, datoria era foarte importantă pentru Kant – înainte de orice, el pleda pentru respectarea

regulilor etice, indiferent de împrejurări, perspectivă sau simpatii personale. Această inflexibilitate i-a adus lui Kant renumele de înţelept. Iluminismul este ieşirea omului din imaturitatea de care se face singur vinovat, insipid şi cazon. în realitate însă, Kant era un partener de discuţii amuzant, o gazdă faimoasă şi un om de spirit sclipitor. în plus, el punea întotdeauna aceasta pe libertatea oamenilor de a-şi avea propria lume.

Nietzsche era antisemit şi naţionalist

■ Atât fascismul german, cât şi cel italian îşi au sursele în convingerile lui Friederich Nietzsche (1844-1900). Teorii precum cea a „supraomului” şi „morala oamenilor superiori” se potriveau, desigur, cu propaganda fascistă. în acest context a fost ignorat faptul că Nietzsche era în special un individualist radical, pentru care conta doar geniul unic şi nu o grupă, un popor sau o naţiune. S-a pronunţat clar chiar şi împotriva antisemitismului. Sora lui, Elisabeth

Förster (18461935), a folosit însă opera literară postumă a acestuia pentru propaganda fascistă.

PAMANTŞI UNIVERS

Despre Pământ şi polii acestuia

Pământul este o sferă

■ În realitate, Pământul nu se aseamănă deloc cu o sferă perfectă, ci mai degrabă cu un dovleac. La poli este oarecum turtit, iar la Polul Sud este chiar mai pronunţat decât la Polul Nord. De aceea este bombat la Ecuator. Acolo, nivelul mării este cu aproximativ 20 km mai depărtat de centrul Pământului decât la poli. Motivul acestei deformări este rotaţia Pământului. Ştiinţific, acesta este motivul pentru care Pământul este considerat un elipsbid de rotaţie aplatizat.

Există un Pol Nord şi un Pol Sud

■ Există doi poli nordici şi doi sudici. Cei geografici sunt extremităţile axei Pământului. Desigur că nu

există o axă cu adevărat. Dar, pur teoretic, aceasta este cea în jurul căreia se învârte Pământul. Ceilalţi doi poli sunt ambii poli magnetici nord şi sud. Intr-adevăr, existenţa unui mare magnet în interiorul Pământului este la fel de îndoielnică. Există însă un câmp magnetic al Pământului, care acţionează ca şi cum Pământul ar fi atras de un enorm magnet în formă de bară. Nu se ştie încă de ce stau lucrurile astfel.

Busolele indică mereu nordul

■ Busolele indică polul sud magnetic. în prezent, acesta se află însă la aproape 2.000 km depărtare de polul nord geografic, în Insulele reginei Elisabeta din Canada. Spunem în prezent, deoarece câmpul magnetic

al Pământului se deplasează considerabil. Polul nord magnetic se află chiar la aproximativ 2.500 km depărtare de polul sud geografic, în marea de pe marginea Atlanticului,

spre Australia. Distantele diferite sunt posibile, deoarece polii magnetici nu formează în niciun caz o axă dreaptă. Dacă se determină punctul central al câmpului magnetic se obţine aşa-numitul pol geomagnetic. Polul sud geomagnetic se află în Thule — din Groenlanda — şi nu este luat în considerare de busolă. De altfel, câmpul magnetic se poate schimba complet, busola indicând în acest caz sudul. Acest fenomen a avut loc de câteva ori în evoluţia Pământului, dar se pare că nu ar fi avut consecinţe semnificative.

Róbert Reary a fost primul care a ajuns la Polul Nord

■ Spre deosebire de cunoscuta cursă în cucerirea Polului Sud, dintre Róbert Scott (1868-1912) şi Roald Armund senior (1872-1928), în cazul Polului Sud este nevoie de un iniţiat pentru a numi primul om ajuns acolo. Dar, cu siguranţă, nu a fost acolo Róbert Eduard Peary (1856-1920), care ar fi vrut să ajungă la Polul Sud pe 6 aprilie 1909, împreună cu asistentul său Matthew Hen-son (1886-1955) şi cu patru inuiţi. Datele rezultate din măsurătorile lui erau mai precise decât permitea tehnica acelor vremuri, iar înaintarea

zilnică pretinsă era îndoielnică. Şi mai dubioase erau datele provenite de la Frederick Cook (1865-1940), care ar fi ajuns la Polul Nord chiar cu un an înaintea lui Peary, şi de la Richard Evelyn Byrd (1888-1957) care pretinde că l-ar fi parcurs în zbor, pe 9 mai 1926. Primii oameni, care au ajuns cu aeronava Norge pe 12 mai 1926, au fost, probabil, Roald Amundsen, Umberto Nobile (1885-1978) şi echipajul lui. Aceasta nu înseamnă că Peary, Henson, Cook şi Byrd au fost cercetători ai polilor de o mai mică importanţă.

Regiunea arctică este o insulă

■ Sub gheaţa Arcticului nu se află pământ. Dacă masa de gheaţă s-ar topi cândva, Polul Nord ar fi doar un ocean gigantic. Antarctida este chiar un continent.

Arcticul este „ţara nimănui”

■ Regiunea arctică este împărţită între şapte state: USA, Canada, Rusia, Norvegia, Suedia, Finlanda şi Danemarca. Antarctica, pe de altă parte, este un teritoriu internaţional. Tratatul asupra Antarcticii a fost semnat de 41 de ţări şi este valabil până în 2041.

în Antarctica nu există flori

■ în Grahamsland, dar şi pe unele insule, există o specie de garoafa şi una de iarbă înverzită. Şi cunoscuta răcoină a fost plantată acolo de către oameni şi încă supravieţuieşte. Majoritatea plantelor – care numără aproximativ 100 de specii — sunt în special alge, licheni şi muşchi. Din suprafaţa de peste 13 milioane km^2, aproximativ 24% este lipsită de gheaţă. în luna ianuarie se ating uneori temperaturi cu puţin peste 0°C.

Despre nord şi sud

Capul nordic este punctul nordic extrem al Europei

■ Cel mai nordic punct al continentului european este Kinnaroden, situat pe limba de pământ norvegiană. Dimpotrivă, capul nordic se află la vest, pe insula Mageroy. Dar capul nordic nu este totuşi cel mai nordic punct al insulei. Mica peninsulă Knivskyeloden, aflată la câţiva km de capul nordului spre vest, se termină spre nord cu încă 1.700 m, dar este mai puţin spectaculoasă

doarece este mult mai netedă.

Eschimoşii trăiau în mod tradiţional în iglu

■ Făcând abstracţie de faptul că aşa-numiţii eschimoşi doreau să fie numiţi „inuiţi” (adevăratul lor nume), aceştia locuiau mai demult în colibe şi corturi. Construiau un iglu doar în cazul în care erau nevoiţi să înnopteze la vânătoare pe gheaţă.

Scandinavia este un termen pentru ţările nord-europene

■ Nici Islanda şi nici Finlanda nu sunt scandinave. Initial, era vorba doar de peninsulele scandinave situate în Norvegia şi în Suedia. Din punct de vedere cultural însă, Danemarca se numără printre acestea. Finlanda s-a numit scandinavă din cauza stăpânirii suedeze (1154-1809).Tocmai din acest motiv, mulţi finlandezi sunt intrigaţi să fie numiţi „scandinavi”. Ţările nordice sunt Finlanda, Islanda, cele trei state scandinave, regiunea autonomă a Groenlandei şi Alandisel.

Canada se află departe, în nord

■ Capul de sud al Canadei, de la Lacul Superior, se află puţin mai la nord decât Roma; cel mai sudic

punct al marelui stat se află cam în dreptul Florenţei. Graniţa vestică a Canadei se află aproximativ pe aceeaşi axă longitudinală cu Karls-ruhe şi Regensburg. Estul este însă mai populat. Aproximativ o treime din canadieni trăiesc mai în sud decât germanii. Suprafaţa mare a Canadei face ca temperaturile să poată ajunge mult sub 0°C. Masele de aer se încălzesc mult mai greu deasupra uscatului decât deasupra apei. În centrul Canadei, iarna se pot înregistra temperaturi de până la -35°C, iar vara de

până la 35°C. Au fost înregistrate şi valori extreme de peste -50'şi +50°C.

Capul sudic al Africii de Sud este Capul Bunei Speranţe

■ Cel mai sudic punct african este Capul Agulhas (Nadelkap), situat la aproximativ 150 km la est de Capul Bunei Speranţe, care se mai întinde aproximativ 65 km depărtare spre sud. Bartholomeu Diaz (1450-1500), care a atins ambele capete în anul 1488, a amintit de „Cabo Tor-mentoso" (Capul Vâltorii), deşi nu este clar nici la ce punct s-a referit, nici pe care l-a măsurat. în orice caz, punctul de referinţă al marinarilor este Capul Bunei Speranţe – care

şi-ar fi primit numele de la regele portughez, ce spera că a descoperit drumul pe mare spre India.

Australia a fost descoperită de James Cook

■ Făcând abstracţie de aborigeni – care ar fi fost primii descoperitori ai Australiei, pentru a putea imigra acolo – atunci, într-adevăr, navigatorii portughezi şi spanioli au descoperit Australia, în secolul XVI. Primul despre care se ştie cu certitudine că a ajuns pe al cincilea continent uscat a fost olandezul Willem Jansz (1570-1630), în anul 1606. în deceniile ulterioare au mai ajuns şi alţi olandezi în Australia, însă colonizarea â început odată cu James Cook (1728-1779), care în anul 1770 a luat sub stăpânire ţara, în numele coroanei britanice.

Femando Magellan a fost primul care a călătorit în jurul lumii

■ MageUan (1480-1521) a întreprins două mari

expediţii. în anul 1505 a călătorit pe ruta estică, spre insulele Moluce. în anul 1519 a vrut să ajungă la Insulele Moluce (Insulele Mirodeniilor) pe ruta

vestică, însă a eşuat şi a fost ucis îh Filipine. Punând cap la cap aceste rute, Magellan a înconjurat globul pământesc. Primii navigatori care au făcut într-adevăr înconjurul lumii au fost cei 18 marinari, singurii supravieţuitori ai echipajului lui Magellan. Au reuşit să ajungă înapoi în Spania, în septembrie 1522, conduşi de cârmaciul Juan Sebastian Elcano (aproximativ 1476-1526).

Despre deserturi şi păduri

Sahara este cel mai mare desert de nisip

■ Cu o suprafaţă de 8,7 milioane km^2, Sahara este, într-adevăr, cel mai mare deşert din lume, deşi se constituie preponderent din pietre şi într- o mică măsură din nisip. Cel mai mare deşert de nisip din lume este Deşertul Arabiei sau Rub al-Chali, din peninsula sud-estică arabă. Se întinde pe o suprafaţă de 780.000 km^2 şi are dune de până la 300 m înălţime; este una dintre zonele inaccesibile ale lumii. Luând în considerare toate deşerturile arabe, acesta se clasează pe al treilea

loc între cele mai mari zone de deşert, după Sahara şi Marele Deşert Australian.

în orice desert există urme de viată

■ Este valabil, în cazul majorităţii deşertărilor. Insă, în centrul Iranului, cercetătorii au descoperit o regiune în care până acum nu au depistat nicio formă de viată animală sau vegetală. Este vorba de deşertul Lut, care are înjur de 166.000 km^2 şi este una dintre cele mai aride regiuni din lume. De

asemenea, acea zonă nici nu a fost populată vreodată de oameni.

Deserturile sunt încinse şi foarte uscate

■ Noaptea, temperaturile din deşert pot scădea până sub 0°C. S-a înregistrat deja o oscilaţie de până la 60°C în aceeaşi zi. Fără îndoială, deşerturile sunt aride. Cu toate acestea, sute de oameni s-au înecat în deşert deoarece, pe vreme ploioasă, albiile secate ale râurilor se umplu cu adevărate aluviuni. Altfel, este nevoie de săpături la adâncimi foarte mari pentru a da de apă. La adâncimea de 10.000 m sub Sahara zac milioane de tone de apă subterană.

Fata morgana se poate observa doar în desert

■ Fenomenul are loc şi pe mare. Atunci când se aşterne un strat de aer foarte cald deasupra unei ape reci, în aceasta se pot oglindi imagini, la mare depărtare. Legendele -precum cea a Olandezului Zburător şi alte vase fantomă – se bazează probabil pe faptul că echipajul navei ar fi văzut imaginea unui vapor în depărtare. Dar, chiar şi deasupra suprafeţelor mari de asfalt încins pot apărea imagini ca nişte umbre, dacă deasupra acestora se află aer mai rece. În deşert, oglindirea se produce datorită stratului de aer mai rece de deasupra suprafeţei de nisip încinse. De altfel, cerul oglindit apare ca o suprafaţă fluidă.

Marea Moartă este cea mai sărată apă de pe Pământ

■ Marea Moartă are un conţinut de sare de aproximativ 30%. O valoare similară este atinsă şi în Golful Ka-rabogas din Marea Caspică.

Şi mai sărat este însă Lacul Assal din Dji-bouti, Africa.

Se află la 173 m sub nivelul mării şi conţine sare într-un procent de aproape 35%. Aceasta provine, pe de o parte, din apa care se

scurge din Oceanul Indian şi, pe de altă parte, din câteva izvoare subterane a căror salinitate este apropiată de cea a apei mării. Temperatura ridicată a apei (33-34°C) favorizează evaporarea, în acest fel formându-se pereţi uriaşi de sare.

Pădurile tropicale se găsesc doar la tropice

■ Sunt păduri tropicale acele zone în care se înregistrează cel puţin 2.000 1 de precipitaţii pe an şi pe metru pătrat – distribuite aproape în mod egal de-a lungul anului. Acestea sunt valabile în cazul tropicelor, unde se află pădurile tropicale. Există însă şi pădurile tropicale boreale, care cresc în zonele mai reci – aşa cum sunt ţărmurile nord- americane, chiliene sau neozeelandeze. Şi aici, precipitaţiile bogate sunt răspunzătoare de condiţiile de dezvoltare. Arborii-mamut sunt, de exemplu, parte componentă a pădurii tropicale boreale. Defrişarea cu scopuri economice este o mare problemă ecologică şi în aceste zone.

Pădurile tropicale sunt roditoare

■ Deseori, solurile sunt chiar extrem de sărace în substanţe nutritive.

Existenţa junglei luxuriante se datorează adaptării plantelor la condiţiile date, de-a lungul milioanelor de ani. Dacă pădurile tropicale ar fi defrişate şi transformate în câmpii, solurile respectivelor suprafeţe ar fi roditoare atât timp cât ar fi împânzite de rădăcinile copacilor. Din acest motiv, câmpiile apărute după defrişarea zonei pădurii tropicale sunt reexploatate şi astfel nu se mai distrug alte zone de pădure.

Despre munţi şi mări

Himalaya este cel mai mare lanţ muntos din lume

■ Cel mai mare munte este lantul central-atlantic. Se întinde exact până la punctul dintre emisfera nord-americană şi cea eurasiană; este parte a lanţului central-oceanic, cu toate ramificaţiile sale de 65.000 km. Ce-i drept, se vede o mică parte din acesta. Singurul vârf mai înalt, care se înalţă din mare, este Insula Islanda. Anzii sunt cei mai întinşi munţi, cu o lungime de 8.000 km şi o lăţime de 800 km. Munţii Himalaya au o lungime de doar 2.500 km şi o lăţime de aproximativ 280 km. Insă aceştia au cel mai înalt
vârf, dacă numărătoarea ar începe de la 0.

în această categorie intră şi vulcanul Mauma Kea din Hawaii, care se înalţă 10.205 m deasupra nivelului mării, fiind mai înalt decât muntele Everest care are 8.850 m.

Edmund Hillary a fost primul om care a urcat pe muntele Everest ■ în primul rând, neozeelandezul Edmund Hillary (n. în 1919) nu a fost singurul care a urcat muntele Everest, pe data de 7 mai 1953. El s-a aflat în compania lui Sherpa Tenzing Norgay (1914—1986); printre alţii, încă din 1924, s-ar fi numărat George Mallory (1886-1924) şi Andrew Irvine (19021924), care au atins vârful – aceştia însă nu s-au mai întors din expediţia lor. în anul 1999 i-a fost găsit cadavrul lui Norgay, cu gâtul rupt, la aproape 8.250 m înălţime. Nu se ştie dacă el a atins într-adevăr vârful muntos; este o problemă încă disputată de exeperfi. Unul însă nu a ajuns niciodată sus, şi anume George Everest (1790-1865), omul după care a şi fost botezat vârful. Tot el este responsabil şi de măsurarea greşită a Indiei.

Reinhold Messner a escaladat muntele Everest de cele

mai multe ori

■ Deţinătorul recordului pentru atingerea celui mai înalt vârf este

Sherpa Apa (n. in 1957). În mai 2005 a ajuns a 15-a oară în vârf. Primul tur l-a făcut în anul 1990. Prin aceste expediţii, el asigura existenţa familiei sale. „Sherpa” nu este un sinonim pentru „hamal”, ci numele unui popor migrator din Tibet, care a trăit în regiunea Everestului, la graniţa tibetano- nepaleză.

între timp au fost cucerite toate vârfurile Himalayei

■ Marea expediţie este Khumbi Yul Lha (Mama Sfântă a Khumbu). Acest lucru nu se datorează faptului că vârful înalt de 5.700 m ar fi greu de cucerit, ci faptului că ascensiunea acestuia reprezintă un tabu religios pentru locuitori. Până în prezent, şi alpiniştii europeni au respectat această interdicţie, deşi în trecut şi alţi munţi consideraţi sacri au fost exploraţi —
aşa cum este muntele Everest (în nepaleză, Sagarmatha = zeiţa cerului).

Ayers Rock este cel mai mare monolita! Pământului

■ Cel mai mare monolit este Mount Augustus (Burringurrah) din Australia de Vest, la 320 km est

de Carnarvon. Este de două ori mai mare decât Ayers Rock (Uluru). în timp ce Burringurrah are 1.106 m înălţime, Uluru măsoară doar 869 m. Această înălţime se relativizează, mai ales când se ia în considerare nivelul extrem. Uluru numără.în jur de 350 m peste nivelul înconjurător, iar Mount Augustus doar 390 m. în plus, Uluru are o formă impresionantă, iar la fiecare răsărit afişează culori spectaculoase.

Insula Paştelui este o grupare de insule din Pacific

■ Chiar există Insula Paştelui. Se află la 4.000 km vest de Chile, are o suprafaţă de 165 km^2 şi a fost descoperită în anul 1722, în duminica Paştelui. Reprezintă un vârf ieşit în relief, din mare, aflat în platforma Pacificului de Est.

Aurul se află în special în centrul Pământului

■ Experţii apreciază că înjur de 10 milioane de tone de aur înoată în mare. Această cantitate ar depăşi-o cu mult pe cea din rezervele subterane. După estimările de până acum din istoria omenirii au fost stabilite

doar 50 milioane de tone de aur. Cu toate acestea, din mare se pot obţine aproximativ 40 de grame de aur pe metru cub de apă. Extragerea nu este rentabilă, din cauza masei de aur extrem de fină. Este valabil şi în cazul argintului, deşi concentraţia acestuia este aproape dc două ori mai mare.

Despre New York şi Hong Kong

S.U.A. sunt cele mai mari state ale Americii de Nord

■ Canada este mai mare. Are o suprafaţă de 10 milioane de km^2. De continent mai aparţin şi 55.000 de insule – mai mult decât oricare alte ţări. Canada-vecinul nordic al S.U. A. – este cea mai mare ţară din lume, după Rusia şi după China. Este de înţeles că mulţi canadieni sunt contrariaţi de faptul că se află mereu în umbra S.U.A. Ceea ce nu suportă deloc este ca un european să numească „american” orice locuitor al Statelor Unite.

Naţiunile Unite au sediul în S.U.A.

■ Marea parte a acestei organizaţii mondiale. O mare

parte dintre cele

şapte hectare din East River, New York, pe care se află sediul Naţiunilor Unite, a fost dăruită organizaţiei de către John D. Rockefeller jr. (1874— 1960). Oficial, regiunea este teritoriu internaţional.

Cascadele Niagarei sunt cele mai mari cascade din lume

■ Cu o înălţime de cădere de nu-mai 52 m, cascadele Niagarei se numără mai degrabă printre cele mai mici cascade. Cea mai mare este Cascada îngerului (din Venezuela), cu 979 m, urmată de Yosemit (din S.U.A.), cu 739 m. Dacă nu se ia în considerare suprafaţa terestra, atunci, în mijlocul mărilor se găsesc cascade şi mai mari. Cea mai mare se află între. Islanda şi Groenlanda. Acolo, pe o suprafaţă de 200 km cad mase enorme de apă rece, din Arctic, pe mii de metri în adâncime şi se împing în apa mai uşoară, mai caldă a Atlanticului. Aceste cascade submarine au probabil însemnătate fundamentală pentru clima întregii lumi.

Cel mai mare oraş din lume este Mexico-City

■ Dacă se iau în calcul doar oraşele, şi nu zonele de aglomeraţie industrială, atunci Mumbai (Bombay) este cel mai mare oraş al lumii, cu 12,7 milioane de locuitori. Este urmat de Delhi, Karaci, Istanbul şi Seul. Mexico-City se plasează abia pe locul 10, iar Berlin pe locul 54. Dacă se iau în considerare metropolele, atunci Tokio se află în vârf, cu cele 37 milioane de locuitori. Urmează zonele de aglomeraţie industrială: MexicoCity, New York, Seul şi Mumbai. Germania s-ar regăsi pe locul 24, cu zona Rhein-Ruhr.

Capitala Tailandei se numeşte Bangkok

■ Oraşul, denumit comun Bangkok, se numeşte oficial – de 130 de ani — Krung Thep Mahanakhon (Oraşul îngerului). Aceasta este însă doar abrevierea de la un titlu lung de 163 de litere, atribuit capitalei de Rama al III-lea (a condus între 1824-1841). în orice caz, nu este foarte cunoscut faptul că Bombay se numeşte Mumbai, din anul 1995, iar oraşul Burma se numeşte Myanmar, din anul 1989. Cu adevărat excentrică este decizia preşedintelui de atunci, Félix Houphouet- Boigny (1905-1993), de a numi ţărmul El-fenbein doar pe numele său francez de colonizare – Cote d'Ivoire.

Hong Kong este un oraş

■Este fostă colonie britanică, condusă de un guvernator – Hong Kong se constituie dintr-o peninsulă, din marea insulă Hongkong-Lantau şi din peste 200 de insule mai mici. Centrul urban este reprezentat atât de Kowloon, din sudul peninsulei, cât şi de oraşele Victoria şi Aber-deen, de pe insula Hongkong din apropiere. Există însă o singură administraţie a Hong Kongului şi nu una pentru fiecare oraş şi regiune.

Cordîlierii se află în America de Sud

■Cordilieri este des folosit ca sinonim pentru Anzi. Ştiinţific însă, acesta denumeşte întregul lanţ muntos care se întinde de la sud de Alaska până în Chile, de-a lungul continentului american: în nord se găsesc Munţii

Stâncoşi, inclusiv şirul de cascade şi Sierrra Nevada de la ţărmul californian, traversând lanţul muntos din America Centrală până la Anzii din sud.

New York este capitala comitatului New York

■ New York este într-adevăr cel mai mare oraş al comitatului american

New York. Capitala însă şe numeşte Albany şi se află la 220 km la nord de acesta, pe râul Hudson.

Despre Germania şi Europa

în era glaciară, întreaga regiune nordică germană se afla sub un strat de gheaţă

■ Mai degrabă regiunea estică şi cea sudică. în timpul erei glaciare (în urmă cu 70.000 până la 10.000 de ani) de exemplu, întregul spaţiu al Mării Baltice era acoperit de banchiză. întregul ţărm al Mării Nordului, până aproape de Ringkobingfjord, era lipsit de gheaţă. Şi în Hamburg ar fi lipsit gheaţa, în timp ce Berlinul s-ar fi aflat sub gheaţă. La est de această zonă, gheaţa a cuprins întinse regiuni sudice. Gheaţa aflată în gheţarul din Alpi a acoperit regiunea prealpină până la râul Wiiirm.

Berlinul este gri

■ Berlin este unul dintre cele mai verzi oraşe ale Germaniei. Aproape o pătrime din cei 891 km^2 este acoperită de pădure şi apă. Nu numai

Grunewald şi Parcul Tiergarten te fac să uiţi că te afli într-o metropolă. Şi Konigsheide, Jungerheide, Spandauer, Tegeler şi Rahnsdorfer sunt păduri mature. Chiar şi grădinile publice, cum sunt Hansenheide sau Rehberge, par a fi altceva decât păduri aflate în oraş.

Marea Baltică este inofensivă

■în definitiv este doar o mică mare închisă, a cărei izbire a valurilor de stânci este mult mai puţin spectaculoasă decât

cea din Marea Nordului şi chiar decât cea din Oceanul Atlantic. Cu toate acestea, nicăieri nu se găsesc mai multe epave pe fundul mării decât în Marea Baltică. Aceasta nu se datorează doar uzurii excesive, ci şi furtunilor imprevizibile. Chiar şi numărul victimelor, înecate pe plajele tot mai numeroase ale Mării Baltice, se ridică la aproximativ 200 pe an.

La Londra plouă frecvent

> ■ Londra se află mai degrabă printre cele mai uscate zone din Europa, cu o medie de aproape 600 ml de precipitaţii pe an. La Roma, de exemplu, precipitaţiile sunt cu 25% mai bogate pe an. La Genova

se atinge aproape dublul. Regiunea britanică nord-vestică este, într-adevăr, foarte umedă. Insă impresia că Anglia are o climă mai umedă decât Italia provine din faptul că pe insulele britanice burniţează în medie la fiecare două zile, în timp ce Italia este cuprinsă în special iarna de adevărate ploi torenţiale.

Lüneburger Heide este un peisaj natural

■A apărut în urma defrişării. Oamenii practicau desţelenirea încă din epoca bronzului. Ulterior, a fost nevoie de mult lemn pentru a produce (prin evaporare) sarea extrasă din salinele Lüneburg-ului. Procesul a devenit dramatic în perioada medievală, odată cu Liga Hanseatică. Pe de o parte, deoarece sarea era exportată în cantităţi foarte mari în întreaga Europă, de către negustorii din Lübeck; pe de altă parte, deoarece ridicarea marilor construcţii hanseatice necesita o cantitate considerabilă de lemn. în prezent se încearcă menţinerea stepei şi împiedicarea acoperirii cu stuf a acelor zone. Acest lucru se realizează lăsând oile la păşunat.

Olanda este un alt nume pentru Ţările de Jos

■ Olanda este doar o parte a Ţărilor de Jos. Se află între Marea Ijsel şi Zeeland; şi azi este împărţită în Olanda de Nord şi Olanda de Sud. Această confuzie are cauze istorice. Olanda – cu oraşele Leiden, Den Haag, Amsterdam şi Rotterdam – a fost, începând cu secolul XVI, cea mai dominantă parte a Ţărilor de Jos Unite. în afara de aceasta, „Doamna Antje" a promovat exclusiv, în anii 1970, brânza de Olanda (şi nu de Ţările de Jos!). Provinciile acestora sunt: Drenhte, Flevoland, Frizia, Gelderland, Groningen, Limburg, Barbantul de Nord, Senioria Ove-rijssel, Zeeland şi Utrecht.

Capitala Israelului se numeşte Ierusalim

■ Stabilirea capitalei Israelului este o problemă politică aprinsă. Până în anul 1980, capitala a fost Tel-Aviv. însă, în anul 1980, Ierusalimul, inclusiv Ierusalimul de Est cuceYit, a fost numit capitala Israelului. Pe plan internaţional însă, acesta a fost recunoscut de puţine ţări, întrucât Ierusalimul a fost revendicat şi de palestinieni şi nu s-a ajuns încă la o înţelegere cu privire la statutul oraşului.

Despre căldură şi frig

Câmpul de înaltă presiune semnifică vreme bună, iar depresiunea atmosferică semnifică vreme rece

■ De fapt, termenii desemnează presiunea atmosferică ridicată, respectiv scăzută. Pe baza acestor norme de presiune, câmpul de înaltă presiune reprezintă condiţii meteorologice stabile, ceea ce poate însemna soare cu cer albastru pentru mai multe săptămâni, dar şi o inversiune meteorologică de iarnă stabilă, care duce la o încărcare mare cu smog. Pe de altă parte, depresiunile atmosferice sunt instabile. Vremea se schimbă constant.

în zilele fierbinţi (Hundestage), câinilor (Hunde) le este prea cald

■ Nu este vorba de câini, cărora le este cald în zilele fierbinţi. Aceste zile îşi au denumirea în limba germană, de la cea mai

strălucitoare stea a cerului, care face parte din constelaţia Câinele Mare. Zilele fierbinţi fin cam o lună, până când se poate vedea întreaga constelaţie pe cerul de dimineaţă. în urmă cu 4.000 de ani, începutul zilelor fierbinţi se regăsea încă la mijlocul lunii iulie, între timp ajungând la 19 august. Pentru mulţi oameni însă, „Hundestage” este un sinonim al celor mai fierbinţi zile ale anului, indiferent dacă Sirius se poate observa deja sau nu. De altfel, Sirius este cea mai strălucitoare stea de pe cer, şi nu Steaua Polară.

Influenţa vremii asupra pregătirii alimentelor este o superstiţie

■ Pe timp de furtună, laptele se acreşte, smântână nu se bate, gelatina nu se leagă, maiaua nu se dospeşte cum trebuie, drojdia nu acţionează ca de obicei etc. Toate acestea sunt basme. între timp, meteorologii au descoperit undele sferice — valuri electromagnetice de foarte scurtă durată, care iau naştere în timpul unei furtuni şi nu pot fi văzute cu ochiul liber. Cei care sunt însă sensibili la transformări meteorologice, simt aceste dereglări atmosferice; aceştia nu sunt doar oameni, ci şi bacterii şi ciuperci – cum ar fi, de exemplu, cele necesare obţinerii laptelui acru.

Inuitii au mai mult de 100 de expresii pentru zăpadă

■ La începutul secolului XX, etnologul Franz Boas (1858-1942) a descoperit patru rădăcini ale cuvântului zăpadă. Mai târziu, s-a crezut că sau mai descoperit şi altele, care ar fi circulat cândva în senzaţional de multe variante, argumentate de expertul în inuiţi. Alternativ, se credea că ar exista doar doi termeni. Cine crede însă că o asemenea numărătoare ar trebui să fie uşoară, se poate gândi la cuvântul german „Sulz”, care ar trebui să

Gheata este lucioasă

desemneze sau nu zăpada moale. De altfel, domnişoara Smilla – din romanul lui Peter Hoegs – nu vorbeşte des de zăpadă, ci de gheaţă, şi foloseşte, pe lângă cuvintele inuite, şi termeni de specialitate englezi.

■ Cine a deschis puţin congelatorul îşi va aminti că acele cruste albe din interior nu erau deloc lucioase. Suprafeţele de gheaţă devin lucioase doar când se formează la suprafaţă. Atunci se depune şi pelicula de apă, extrem de fină, pe suprafaţa îngheţată, care duce la o deplasare pe o porţiune foarte alunecoasă.

Grindina se formează când ploaia îngheaţă în cădere pe pământ

■ Grindina determină dinainte turbulente atmosferice, asa încât stropii de ploaie nu cad, ci se învârt într-un vârtej în straturile superioare ale atmosferei. Ulterior îngheaţă în aceste straturi reci. Cu cât bobul de grindină este împins de mai multe ori în sus, până când să ajungă pe pământ, cu atât devine mai mare. Ploaia care îngheaţă, atunci când cade pe pământ, se transformă într-o grindină măruntă. Zăpada, dimpotrivă, se formează direct în norii cu zăpadă, unde umezeala condensează în fulgi la temperaturi sub 0°C.

Cea mai mare cantitate de zăpadă cade în regiunile polare

■ Zăpada proaspăt căzută în regiunile polare este foarte rar întâlnită. în centrul Antarcticii cad doar 2-3 cm de zăpadă pe an. Explicaţia acestui fenomen este umezeala necesară creării de zăpadă. Antarctica este însă o zonă foarte uscată. De aceea, zăpada cade de obicei în zonele montane înalte. Straturile de zăpadă record, de peste 50 m pe an, se înregistrează în zona sudică a Alpilor neozeelandezi. însă, crestele montane

ale acestui lanţ muntos nu sunt acoperite nici măcar cu 20 m de zăpadă.

Despre vânt şi vreme

Vara, Soarele este mai aproape de Pământ decât iarna

■ Anotimpurile nu au nicio legătură cu distanţa dintre Pământ şi Soare, ci cu poziţia oblică a axei Pământului. Cu cât razele cad mai oblic pe suprafaţa terestră, cu atât pot transmite mai puţină căldură.

Pământul se află la cea mai mică distanţă faţă de Soare din data de 2 până pe 3 februarie. În emisfera sudică este încă vară în acea perioadă. Dacă axa Pământului nu ar fi oblică, anotimpurile nu ar exista. Diferenţa dintre periheliu şi afeliu ar fi de aproximativ 4 grade.

Când se răceşte vremea, cade rouă din cer

■ Nu cade rouă. Rouă reprezintă picături de apă care, dimineaţa, acoperă suprafaţa pământului şi sunt formate prin condensarea vaporilor de apă din atmosferă, în momentul în care temperatura scade până la punctul la care vaporii ajung la saturaţie. Dacă temperaturile scad sub 0°C, rouă se transformă în brumă.

Vremea schimbătoare este tipică lunii aprilie

■ Zicala „Aprilie face ce vrea” este valabilă doar în zona nordică a Europei, deoarece primăvara, masele de aer deja încălzite de la Atlantic se lovesc de cele reci, de deasupra continentului european – fenomen ce duce la schimbări meteorologice frecvente.

Foehn-ul bate doar în Alpi

■ Foehn-ul ia naştere doar atunci când bate un vânt mai rece şi mai umed peste munţi. La altitudini mari, norii încărcaţi cu ploaie se domolesc, iar aerul uscat cade sub formă de rouă, de cealaltă parte a muntelui. Aceasta se încălzeşte în cădere, cam cu 1°C pe suta de metri. Fenomenul se întâlneşte în aproape toţi munţii înalţi – de exemplu, în Anzi, unde vântul de coborâre se numeşte Puelche sau Zonda, respectiv în Himalaya sau în Munţii Stâncoşi, unde este denumit Chi-nook. Foehn-ul duce la oscilaţii ale electricităţii atmosferice, care pot cauza dureri de cap anumitor oameni şi mai poate determina creşteri de temperaturi de până la 20°C.

El Nino este un produs al schimbării de climă

■ Fenomenul El Nino a fost studiat încă din secolul XVI. Anual, alizeele puternice bat spre ţărmul sud-ame-rican în perioada Crăciunului şi împing apa caldă de la suprafaţă spre vest. Coasta sud-americană primeşte în loc de apă rece, bogată în peşte, o apă caldă şi resturi de la ploaie, în timp ce în Asia de sud-est şi în Australia se instalează o secetă grea. După puternicul El Nino din anii 1982-1983, specialiştii în meteorologie se tem că schimbările de climă ar putea agrava fenomenul.

Cea mai gravă erupţie vulcanică a fost a vulcanului Krakatau

■ Erupţia vulcanului Krakatau, din 27 august 1883, este cunoscută ca fiind cea mai mare erupţie vulcanică. Jetul de cenuşă a ajuns la o altitudine de 37 de km şi a acoperit împrejurimile, timp de 22 de zile, cu un nor de fum şi praf vizibil şi de la o distanţă de 700 km. Inundaţia produsă de această erupţie a cauzat moartea a 36.000 de oameni de pe Insulele Java şi Sumatra. Asemănătoare, erupţia vulcanului

Sumbawa, din anul 1815, a fost mai puţin violentă,

dar a ucis un număr aproape dublu de persoane.

Aurorele boreale se pot observa doar din nord

■ Aurorele boreale se formează atunci când, printr-o puternică explozie solară, particule încărcate electric sunt lansate în cosmos. În momentul ciocnirii dintre particule şi aer rezultă misterioasele străluciri şi lumini, care adesea se menţin ore întregi. Deoarece, în aterizare, particulele sunt atrase de polii magnetici, aurorele boreale se văd cel mai bine şi cel mai probabil la Poli. însă, în timpul activităţii solare maxime, există şansa de a fi observate şi de la oarecare distanţă, cum ar fi din Europa Centrală.

Zonele de acalmie naturală, denumite ştiinţific Rossbreiten în limba germană, nu au nicio legătură cu caii (Rösser)

■ Zonele de acalmie naturală sunt două zone relativ lipsite de vânturi, care separă zona vântului de apus de cel din jurul Ecuatorului. în aceste zone lipsite de vânt, marinarilor spanioli le mureau odinioară caii din cauza lipsei de hrană, acea zonă fiind plină de cadavre plutitoare.

Despre Lună şi planete

Zidul chinezesc se vede de pe Lună ■ Zidul nu se vede în întregime de pe Lună. De pe staţia spaţială ISS, aflată la o distanţă faţă de Pământ cu 10% mai mică decât cea până la Lună, un astronaut chinez consideră că pe vreme extrem de bună ar fi zărit fâşiile înguste care se întind de-a lungul graniţei nordice chineze. Dar, de la această înălţime, astronauţii nu văd numai zidul, ci şi alte opere ale omenirii, cum ar fi metropolele.

Deasupra orizontului, Luna pare mai mare decât se

vede sus pe cer ■ Este doar o falsă impresie. În realitate vedem Luna la aceleaşi dimensiuni. Nu sunt nici iluzii optice, care o fac să pară mai mare atunci când se află deasupra orizontului. Greşeala are loc doar în mintea noastră. Luna răsărită la orizont pare a fi mai departe decât Luna care străluceşte direct deasupra noastră. Tot din

acest motiv avem impresia că Luna se deplasează mai rapid atunci când răsare, decât atunci când se află în punctul cel mai înalt.

Luna nu se roteşte

■ Luna se roteşte în jurul propriei axe, însă la fel de repede ca atunci când se roteşte în jurul Pământului. Din acest motiv vedem mereu aceeaşi parte a Lunii. De altfel, nici „partea întunecată" a Lunii nu există. Partea neluminată de Soare este mereu întunecată. Când este Lună nouă, Luna se află între Soare şi Pământ şi vedem o parte întunecată a acesteia. Când este Lună plină, se află după Pământ şi se poate vedea partea luminată. Deoarece orbita Lunii este mai înclinată cu 5 grade faţă de planul orbitei Pământului, rezultă că Pământul „nu acoperă" Luna. Numai când ambele planuri se intersectează, la eclipsă, are loc o eclipsă de Lună.

Planetele şi sateliţii sunt denumite după zeii antici

■ Asta s-a încercat la început. Astfel, sateliţii planetei Júpiter poartă numele iubitelor zeilor – precum Io, Europa şi Ganymed. Planeta pitică,

Pluto, este înconjurată de Cáron luntraşul, Neptun şi Poseidon (zeul mării), iar Marté este înconjurată de caii zeului războiului – Phobos şi Deimos. între timp, s-au descoperit 136 de sateliţi în jurul planetelor din sistemul nostru solar. Uranus este înconjurat de sateliţii care poartă numele personajelor shakespeariene — Puck, Ofelia, Porţia

şi Des-demona. Saturn este înconjurat de Ymir, Albiorix sau Kiviuq — nume din mitologia germanică, celtică şi inuită. Multi dintre sateliţii desco-periţi recent poartă până acum doar numere drept nume.

Doar planetele au sateliţi

■ în sistemul nostru solar nu se rotesc doar opt planete, ci şi câteva sute de mii, dacă nu milioane de planete mici sau planetoide. La rândul lor, acestea pot fi înconjurate de sateliţi. O astfel de planetă a fost descoperită prima dată în anul 1993, de către sonda spaţială Galileo. A fost numită Dactyl şi înconjoară planetoida Ida – o bucată de piatră cilindrică, lungă de 56 km, situată la o distanţă de 420 milioane de km faţă de Soare. între timp, s-au descoperit aproape 40 de sateliţi de planetoide.

Doar Terra este înconjurată de o atmosferă

■ Atmosfera este învelişul gazos care se formează în câmpul gravitaţional al unei planete. O asemenea atmosferă au şi celelalte planete. Este însă constituită altfel, iar la planetele mici, în special, prezintă o forţă de atracţie mai slabă decât cea aTerrei. Atmosfera planetei Marté, de exemplu, se compune în proporţie de 95% din dioxid de carbon. Restul reprezintă azot, metan, argon, monoxid de carbon, cât şi urme de oxigen şi vapori de apă. Cercetătorii deduc de aici că, în trecut, atmosfera era mai groasă, dar a fost „îndepărtată” de vântul solar.

Pe Lună este extrem de frig

■ Există o explicaţie pentru faptul că astronauţii apar doar în întunericul nopţii de pe Lună. Astfel, partea luminată de Soare, a satelitului terestru, poate atinge temperaturi de până la 180°C.

Despre Mercur şi Marté

Toate planetele înconjoară Soarele de la vest către est

■ Venus se deplasează dinspre est către vest, deci în sens invers faţă de celelalte planete. în plus, se roteşte atât de lent în jurul axei proprii, încât o rotaţie în jurul Soarelui are loc mai repede. O zi siderală ve- nusiană are 243 de zile, iar un an venusian doar 225 de zile. Tot în sensul invers acelor de ceasornic se roteşte şi Uranus. Majoritatea planetelor se rotesc pe o axă aproape perpendiculară pe planul eliptic, însă axa lui Uranus este aproape paralelă cu elipsa. Se „roteşte" deci în jurul Soarelui, iar sateliţii acestei planete au orbite aproape circulare în planul ecuatorului lui Uranus.

Anotimpurile există doar pe Pământ

■ Anotimpurile există şi pe Marté; au însă o durată aproape dublă faţă de cele de pe Pământ, deoarece Marté înconjoară Soarele în aproape 687 de zile. în strânsă legătură cu anotimpurile se află şi fenomenele meteorologice puternice, cum sunt furtunile de nisip din timpul primăverii sau topirea polilor din timpul verii. Pentru astronauţii echipaţi de o misiune pe Marté, care trebuie să stea 1,5 ani în spaţiu, aceste fenomene reprezintă un mare risc.

0 expediţie către Marté durează doi ani

■ Aceasta este o valoare veche. între timp, o călătorie în spaţiu – cu destinaţia Marté – durează de la şase până la nouă luni. Ipoteza este că distanţa dintre Pământ şi Marté -care poate atinge între 55 şi 100 de milioane de km – este favorabilă atât către destinaţie,

cât şi la întoarcerea de acolo. Următorul termen posibil este anul 2020. Expediţia ar însuma aproape trei ani.

Stelele uriaşe (Gasriesen) se compun doar din gaz (Gas)

■ Cele patru mari planete ale sistemului nostru solar- Jupiter, Saturn, Neptun şi Uranus – se numesc stele uriaşe; nu se compun însă din gaz, ci în cea mai mare parte din elemente uşoare, prezente pe Pământ doar sub formă gazoasă, şi din alte bucăţi

destul de uşoare de metal şi piatră. Presiunea mai mare şi temperaturile scăzute sunt răspunzătoare de faptul că Jupiter se constituie în interior, în principal, din elemente fluide – chiar din hidrogen.

Doar Saturn este înconjurat de inele

■ Nicio altă planetă nu prezintă inele atât de frumoase şi de definite ca inelele lui Saturn. Dar şi în jurul planetelor Jupiter, Neptun şi Uranus s-au format inele slab definite. Nu se compun din materie propriu-zisă, ci din nenumărate bucăţele de piatră. Astronomii presupun că satelitul Triton, al planetei Neptun, respectiv Phobos, satelitul planetei Marté, ambii de dimensiuni foarte mari, vor forma inele — la fel de frumoase ca cele din jurul lui Saturn – în aproximativ 10 până la 100 de milioane de ani.

Pluto este cea mai îndepărtată planetă din sistemul nostru solar

■ Această afirmaţie este falsă, din două motive: în primul rând deoarece Pluto a primit oficial statutul de planetă, în august 2006 – până

atunci, fiind denumită Planeta Pitică 134340 Pluto. în al doilea rând, nici ca planetă nu a fost întotdeauna cea mai îndepărtată din sistemul nostru solar. Se deplasează pe aceeaşi traiectorie în jurul Soarelui, încât distanţa minimă până la el este mai mică decât cea a lui Neptun. Traiectoria lui Neptun nu ajunge la 4,46 miliarde km, în timp ce Pluto se apropie de 4,43 miliarde km.

Nu pare mult. Este vorba însă de 20 de ani în care Pluto este mai aproape de Soare în timpul rotaţiei, decât în cazul planetei Neptun. Cea mai mare distanţă însumează însă 7,38 miliarde km. Este chiar un eufemism acest termen, de „rotaţii ale planetelor”. De fapt, toate au traiectorii eliptice.

Mercur este cea mai fierbinte planetă din sistemul nostru solar

■ în ciuda proximităţii faţă de Soare, Mercur nu este cea mai fierbinte planetă. Deoarece se deplasează foarte lent şi nu are atmosferă, partea întunecată se răceşte până la -170°C, în timp ce partea încălzită de Soare poate atinge peste 400°C. Venus prezintă în schimb o atmosferă groasă, formată din dioxid dc carbon, care menţine o căldură în medie de 470°C.

Despre Soare şi stele

Soarele este o bilă strălucitoare

■ Soarele este atât de încins încât aproape toate substanţele se topesc acolo. Este un balon gazos periculos. La suprafaţă sunt aproape 6.000°C. în centru, chiar 15.000.000°C. Strălucirea acestuia se datorează fuziunii interne.
Atomii de hidrogen se contopesc cu heliu sub eliberarea cantităţii imense de energie.

Soarele emană o lumină galbenă

■ Soarele emană raze de lumină pe orice lumină de undă, deci în toate culorile. Cea mai mare parte dintre acestea au culoarea verde- albăstruie. O mare parte din radiaţii este respinsă de atmosfera terestră. Ultravioletele sunt cel mai mult respinse, pe când cele roşii sunt în cea mai mică mă-sură. De aceea pe Pământ ajunge în cantitate redusă lumină solară violetă, albă şi verde. Lumina galbenă este preponderentă. în afară de aceasta, ochiul uman are cea mai mare sensibilitate la lumina galbenă. Când Soarele se află la orizont, o mare parte din lumina galbenă este filtrată, aşa încât partea portocalie şi cea roşie sunt mai puternic pronunţate.

Soarele nu se deplasează

■ Se deplasează chiar de trei ori. Prima dată se deplasează în jurul propriei axe, apoi în centrul Căii Lactee. Parcurge aproximativ 220 km/s înapoi şi are nevoie de 250 de milioane de ani pentru a realiza o revoluţie completă. împreună cu Soarele se deplasează întregul nostru sistem solar, motiv pentru care poziţia Pământului faţă de Soare nu se modifică de-a lungul acestui proces. Calea Lactee şi sistemul nostru solar se deplasează odată cu extinderea continuă a Universului.

Stingerea Soarelui nu reprezintă niciun pericol

■ Exact asta se va întâmpla. De-a lungul timpului, Soarele îşi va mări volumul, se va umfla ca o bilă enormă, roşie şi strălucitoare, şi apoi se va prăbuşi. Aceasta reprezintă, desigur, şi sfârşitul oricărei forme de viaţă terestră. Cercetătorii nu au căzut de acord asupra unui aspect, şi anume când va avea loc acest fenomen periculos. Se estimează cam 500 până la 2 miliarde de ani.Totuşi, sfârşitul Soarelui este preconizat peste aproximativ 6 miliarde de ani.

Calea Lactee este o galaxie apropiată

■ Calea Lactee este galaxia gazdă a sistemului nostru solar. Are forma unei spirale uriaşe şi un diametru de aproximativ 100.000 de ani-lumină. în total numără 200 miliarde de stele, incluzând sistemul solar. Galaxia noastră se situează relativ în afară, pe unul dintre braţele spiralei. Astfel se explică de ce percepem Calea Lactee drept o legătură îndepărtată, îngustă. De altfel, între braţele spiralei se află un număr aproape la fel de mare de stele, ca şi în acestea. Braţele spiralei coţin îndeosebi cele mai mari şi mai strălucitoare stele.

Putem vedea doar stele care există cu adevărat

■ Dimpotrivă. Multe stele observabile nu mai există de fapt. Stelele observabile de pe cerul întunecat sunt la o depărtare de patru ani- lumină. Aceasta înseamnă că putem observa starea în care se aflau în urmă cu patru ani. Dorinţa cercetătorilor de a descoperi noi stele îndepărtate nu înseamnă că vor să ştie cum arată Universul acum, pe o distanţă considerabilă, ci doresc să ştie cum a arătat Universul acum

câteva miliarde de ani. între timp s-a putut „privi înapoi” cu 15 miliarde de ani. Aceste stele le observăm într-o stare în care se află cu „doar” 5 miliarde de ani după Big-Bang.

Soarele stă de-a lungul anilorîn cea de-a douăsprezecea constelaţie a zodiacului

■ Lucrurile stăteau astfel cândva. Zodiacul a rămas nemişcat de peste 2.000 de ani. Pe atunci, semnele zodiacale se deplasau pe constelaţie – care se observa în jurul Soarelui, atunci când se vedeau constelaţii pe cer luminat şi fără nori. în prezent, Soarele modifică periodic calendarul astronomic cam cu o constelaţie şi, la începutul lunii decembrie, se află în constelaţia

Ophiuchus. Din acest motiv, constelaţiile zodiacului nu se mai definesc în prezent prin constelaţii, ci s-a calculat că fiecare constelaţie se întinde pe 30 de grade de-a lungul eclipticului.

Stelele din constelaţii au o legătură deosebită între ele

■ Nu există absolut niciuna. Constelaţiile sunt pure produse ale fanteziei, cu ajutorul cărora oamenii

au încercat dintotdeauna să se orienteze. Aceasta avea chiar scopuri practice. Astfel, în Epoca de piatră, în Europa Centrală, pleiazii stabileau un termen important pentru recoltă şi pentru semănat. Este de la sine înţeles că au mai fost născocite şi câteva legende pe seama acestui fapt. De altfel, şi stelele se mişcă între ele în constelaţii. Dar omenirea nu este destul de bătrână încât să fi constatat mari schimbări.

Stelele căzătoare sunt stele incandescente

■ Stelele căzătoare se formează atunci când mici bucăţi de materie din Univers ajung în atmosfera terestră. Multe dintre aceste bucăţi nu depăşesc mărimea unui grăunte de nisip. Insă frecarea dintre piatră şi aer este atât de puternică, încât minimeteoriţii se aprind imediat şi strălucesc. În luna august se pot observa cu uşurinţă stele căzătoare, deoarece Pământul trece atunci printr-un nor de praf cosmic şi poate prinde multe particule. La un asemenea eveniment se vorbes-te şi de prezenţa observatorilor de meteoriţi.

INDEX

A

Abelard 155

aborigeni 187,268,281

Academy Award 176

Achen 40,43

acid clorhidric 118,195

acid lactic 182

Acropole 26,138

Adam şi Eva 253 adulterină 259 aer 89,121,122,127,132-137,139,
147,151,192,195-197,234, 246,279,281,283,292,293

Affenschande 189

Africa 8,86,95,105,109,111,116, 119,127,132,151,178,195, 220,281,283

Afrodita 169,254,271,272 agnostici 264 agricultura 11,44

Ahasver 265

Ahile 153

Alarich 36

albuş de ou 211

alcool 178,206,221,222,223,235 al Doilea Război Mondial 79, 88, 89,

144,174,185,243

Alexander Graham Bell 142 Alexandria 19,26,170,260
Alexandru cel Mare
26 aliatii 80, 89

Aii Baba 164

alifie 193

alimente 77,104,198,202,203,207,
217,221,222,224,236,237, 290

Alpi 8,108,118,151,288,291,292

al treilea ochi 106

Al Treilea Reich 81,83

America 8,23,61,68,76,79,89,106,
109,116,124,139,142,174,
176,179,180,186,215,216, 220,287

America de Nord 61,79

America Latină 220

amestec de grâu cu drojdie 221

Amurgul zeilor 149,153,154,269

analgezice 196

anatomie 238

Anglia 67,74,93,130,186,225 anii 1920 80

animal 97

animale leneşe 111

anotimp 106,197,292,296

Antarctica 117 anticoncepţionale 233 antiperspirante 196 antisemitism 50,84,260,265,277 antrenament 183,187,219 apă 8,10,11,14,2124,26,29,32,34, 39-43,45,48-50,55-58,62,74, 75,79,80,83,87,88,91,98,